

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS LITÚRGICS

MISCEL·LÀNIA LITÚRGICA
CATALANA

XIV

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

2006

MISCEL·LÀNIA LITÚRGICA CATALANA

XIV

SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS LITÚRGICS

MISCEL·LÀNIA LITÚRGICA
CATALANA

XIV

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

2006

© dels autors

Editat per la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics,
filial de l'Institut d'Estudis Catalans
Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: juny de 2006
Tiratge: 275 exemplars

Text original revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i Assessorament
Lingüístics de l'IEC

Compost i imprès per Indústria Gràfica Santa Eulàlia.
Santa Eulàlia de Ronçana

ISSN: 0213-0742

Dipòsit Legal: B. 32.092-1984

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

A LA MEMÒRIA DE
RAYMOND ÉTAIX
MEMBRE DE LA SOCIETAT CATALANA
D'ESTUDIS LITÚRGICS
PATRÒLEG EMINENT
QUE EN LA RECERCA DE
L'HERETATGE HOMILÈTIC PATRÍSTIC
FÉU AVANÇAR MOLT EL CONEIXEMENT
DELS LECCIONARIS LITÚRGICS

TAULA

	Pàgina
Membres de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics	11
ALEXANDRE OLIVAR, <i>Raymond Étaix: In Memoriam</i>	13
LILY ARAD i MONTSERRAT PAGÈS, <i>Les pintures romàniques de Sorpe, noves interpretacions</i>	21
GABRIEL LLOMPART i MORAGUES, <i>Les marededéus sagraris de Malloca</i>	61
MIQUEL DELS SANTS GROS, <i>El Sacramentari Leccionari de Sant Boi de Lluçanès</i>	87
ANNA SUÁREZ GONZÁLEZ, <i>Dos supervivientes visigóticos</i>	119
JOAQUIM O. BRAGANÇA, <i>La Confirmation d'après le Pontifical de Braga du XIIIe siècle</i>	139
RAFEL GINEBRA i MOLINS, <i>Joies, ornaments i llibres a la catedral de Vic a principis del segle XV (III). Els inventaris de la Tresoreria, 1416-1424</i>	149
FRANCESC XAVIER ALTÉS i AGUILÓ, <i>Un bifoli d'uns «Officia Sanctorum» de la Canònica de Sant Feliu de Girona, estampats a Barcelona per Carles Amorós, vers l'any 1527</i>	235

MEMBRES DE LA SOCIETAT CATALANA
D'ESTUDIS LITÚRGICS

Salvador Alavedra i Invers
Francesc Xavier Altés i Aguiló
Narcís M. Amich i Raurich
Joan M. Aragonès i Rebollar
Joan Bellavista i Ramon
Rafael M. Bofill i Fransí, *secretari*
Francesc Bonastre i Bertran
Robert Cabié
Pere Farnés i Scherer
Joaquim Garrigosa i Massana
Cristina Godoy i Fernàndez
Miquel dels Sants Gros i Pujol, *president i responsable de
publicacions*
Karl-Werner Gümpel
Sebastià Janeras i Vilaró
M. Isabel Juncosa i Ginestà
Joseph Lemarié
Gabriel Llompart i Moragas
Anscari Manuel Mundó i Marcet, *delegat de l'Institut*
Alexandre Olivar i Daydí, *president d'honor*
Francesc Xavier Parés i Saltor
Roger E. Reynolds
Gabriel Roura i Güibas
Gabriel Seguí i Trobat
Matthieu Smyth
Amadeu J. Soberanas i Lleó
Manuel Sotomayor Muro

RAYMOND ÉTAIX: *IN MEMORIAM*

per ALEXANDRE OLIVAR

El 22 d'agost de l'any 2004, als 78 anys d'edat, malalt de Parkinson, va morir Raymond Étaix. Havia nascut el 17 d'octubre del 1926 a Renaison (departament del Loira). Va rebre l'ordenació presbiteral el 28 de juny del 1952, al servei de l'arxidiòcesi de Lió. Format a la Facultat de Teologia d'aquesta ciutat, tingué, entre altres bons professors, Antoine Chavasse. La personalitat eminent d'aquest historiador de la litúrgia va tenir en ell una influència decisiva. Va ésser el professor Chavasse qui li suggerí fer l'edició crítica de les quaranta homilies *in Euangelia* de sant Gregori el Gran. No és molt estrany que entre les edicions crítiques que han estat dutes a terme dels predicadors llatins de l'Església dels pares durant la segona meitat del segle xx hi manquessin les dels dos llibres de les quaranta homilies *in Euangelia* del papa Gregori I. Tingueren una acceptació tan gran durant la història, però també ja en vida del mateix Gregori, que llur tradició manuscrita era tan abundant que demanava la dedicació d'una vida per a conèixer-la, classificar-la i valorar-ne els testimonis amb vista a una edició crítica. Ha estat l'obra principal d'Étaix, apareguda com a volum 141 de la sèrie llatina del Corpus Christianorum, l'any 1999. En la recerca dels manuscrits Raymond Étaix s'immergí en el món dels innumbrables leccionaris patrístics medievals, variats i complexos i poc estudiats. El professor lionès ha aportat molta llum en el coneixement d'aquests aplecs homilètics de caràcter primordialment litúrgic. En la bibliografia que segueix pot veure el lector la quantitat de treballs que Étaix dugué a terme i publicà.

En aquesta matèria les seves recerques s'estengueren naturalment a la documentació espanyola,¹ a la catalana en particular² i a la de països

1. Vegeu, per exemple, «Homiliaires visigothiques provenant de Silos à la Bibliothèque Nationale de Paris», *Hispania Sacra*, núm. 12 (1959), p. 213-224, i «Le "Smaragde" de Cordoue et autres manuscrits apparentés», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. iv (1990), p. 13-27.
2. Cf. «L'homiliaire conservé au Museo Diocesano de Gerona», *Analecta Sacra Tarracoenensia*, núm. 34 (1961), p. 47-55, i «Quelques homéiliaires de la région catalane», *Recherches Augustiniennes*, núm. 16 (1981), p. 338-398. Ambdós treballs estan reproduïts a *Homéiliaires patristiques latins. Recueil d'études de manuscrits médiévaux*, París, 1994, p. 417-425 i p. 453-518, respectivament.

limítrofs de Catalunya.³ La Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, valorant els coneixements que tenia de les fonts catalanes, l'elegí membre d'aquesta entitat el 30 d'abril del 1982. Raymond Étaix aprecià molt aquesta distinció i no deixà mai d'interessar-se per la Societat i d'estar-hi en contacte.⁴

Raymond Étaix fou una persona modesta, molt assequible, servicial fins al punt de posar a disposició dels qui ho necessitessin el seu material de treball. És amb un record afectuós que li dediquen aquest volum de MISCEL·LÀNIA LITÚRGICA CATALANA, col·lecció que ell honorà amb la seva col·laboració.

ALEXANDRE OLIVAR

3. Així l'article «Le lectionnaire de l'office conservé aux Archives Départementales de l'Hérault», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. VIII (1997), p. 51-71.
4. Em plau notar que Raymond Étaix fou estret col·laborador d'un dels socis més antics de la nostra Societat, Joseph Lemarié, amb el qual edità *Chromatii Aquileiensis opera*, Corpus Christianorum, Series Latina, 9A i Supplementum, dos volums (1974 i 1976).

BIBLIOGRAFIA CIENTÍFICA DE RAYMOND ÉTAIX*

1. «Sermon pour la fête des apôtres Jacques et Jean attribuable à saint Césaire». *Revue Bénédictine*, núm. 67 (1957), p. 3-9.
2. «Session des bibliothécaires de Grand Séminaire (Lyon, 16-20 septembre 1957)». *Bulletin du Comité des Études*, vol. II, 8 (núm. 19), 1957, p. 794-811, i vol. III, 1 (núm. 20), 1958, p. 54-67.
3. «Note sur le *De Ænigmatibus Salomonis*». *Mélanges de Science Religieuse*, núm. 15 (1958), p. 137-142.
4. «Le *Liber testimoniorum* de Paterius». *Revue des Sciences Religieuses*, núm. 32 (1958), p. 66-78.
5. «Bibliographie sur le sacerdoce». A: *La tradition sacerdotale*. Le Puy, 1959 (Bibliothèque de la Faculté Catholique de Théologie de Lyon; 7), p. 301-316.
6. «Homiliaires wisigothiques provenant de Silos à la Bibliothèque Nationale de Paris». *Hispania Sacra*, núm. 12 (1959), p. 213-224.
7. *Fragments nouveaux du commentaire sur Matthieu de saint Chromace d'Aquilée*. [Tesi doctoral presentada a la Facultat de Teologia de Lió, 1960, 270 p. multicopiades i 4 làmines.]
8. «"Tractatus in Matheum" partiellement inédits pouvant être attribués à Chromace d'Aquilée». *Revue Bénédictine*, núm. 70 (1960), p. 469-503.
9. «Bibliographie de Monsieur Albert Gelin». A: *À la rencontre de Dieu. Mémoires d'Albert Gelin*, Lió, 1961 (Bibliothèque de la Faculté Catholique de Théologie de Lyon; 8), p. 23-39.
10. «L'homiliaire conservé au *Museu diocesano* de Gerona». *Analecta Sacra Tarraconensia*, núm. 34 (1961), p. 47-55.
11. «L'homiliaire cartusien». *Sacris Erudiri*, núm. 13 (1962), p. 67-112.
12. «Eucher de Lyon (Saint)». A: *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, vol. xv (1963), c. 1315-1317.
13. «Un homiliaire ancien dans le Ms. LII de la Bibliothèque capitulaire de Vérone». *Revue Bénédictine*, núm. 73 (1963), p. 289-306.
14. «Le prologue du sermonnaire d'Alain de Farfa». *Scriptorium*, núm. 18 (1964), p. 3-10.
15. «Répertoire des manuscrits conservés à la Bibliothèque des Facultés catholiques de Lyon». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 36 (1964), i N.S. 42 (1967), p. 37-43.
16. «Tixeront (Joseph)». *Lexicon für Theologie und Kirche*. Vol. x (1965), c. 214.
17. «Nouveau sermon pascal de saint Césaire d'Arles». *Revue Bénédictine*, núm. 75 (1965), p. 201-211.
18. «Deux nouveaux sermons de saint Césaire d'Arles». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 11 (1965), p. 9-13.
19. (Amb J. Mandier) «Bibliographie de Monseigneur Georges Jouassard». *Études Mariales. Bulletin de la Société Française d'Études Mariales*, núm. 23 (1966), p. 5-8.

* Aquesta bibliografia fou publicada al volum R. ÉTAIX, *Homéliaires patristiques latins. Recueil de manuscrits médiévaux*, Paris 1994. Collection des Études Augustiniennes/29. Agraïm a la direcció de l'«Institut d'Études Augustiniennes» de París el permís que ens ha donat per reproduir-la.

20. (Amb J. Lemarié) «La tradition manuscrite des *Tractatus in Matheum* de saint Chromace d'Aquilée». *Sacris Erudiri*, núm. 17 (1966), p. 302-354.
21. «Les homiliaires patristiques du Mont Saint-Michel». A: *Millénaire monastique du Mont Saint-Michel*. Vol. 1: *Histoire et vie monastique*. Ed. a cura de Dom J. Laporte. Paris, 1967 (Bibliothèque d'Histoire et d'Archéologie Chrétiennes), p. 399-415.
22. «Jouassard (Georges)». *Catholicisme*, vol. VI (1967), c. 1041-1042.
23. (Amb B. de Vregille) «Les manuscrits de Besançon, Pierre-François Chifflet et la Bibliothèque Bouhier». *Scriptorium*, núm. 24 (1970), p. 27-39.
24. Edition du S. 1 de Césaire d'Arles. A: *Césaire d'Arles, Sermons au peuple*. Ed. a cura de M.-J. Delage. Vol. 1. Paris, 1971 (*Sources Chrétiennes*, núm. 175), p. 218-277.
25. (Amb A. Vernet) «Table de concordance des catalogues des manuscrits de la bibliothèque Bouhier et des cotes actuelles (et table d'origine ou de provenance)». ROSSIN, A., *La bibliothèque Bouhier*. Dijon, 1971 (Mémoires de l'Académie des Sciences, Arts et Belles-lettres de Dijon; vol. CXVIII), p. 219-244.
26. «Sermon pour l'Epiphanie tiré d'un homiliaire en écriture de Luxeuil». *Revue Bénédictine*, núm. 81 (1971), p. 7-13.
27. «Un ancien florilège hiéronymien». *Sacris Erudiri*, núm. 21 (1972-1973), p. 5-34.
28. *Chromatii Aquileiensis opera*. Ed. a cura de R. Étaix i J. Lemarié. Turnhout, 1974 (Corpus Christianorum. Series Latina; IV A), L-610 p.
29. «Fragments inédits de l'«Opus imperfectum in Matthaëum»». *Revue Bénédictine*, núm. 84 (1974), p. 271-300.
30. «Trois notes sur saint Césaire d'Arles». A: *Corona gratiarum. Miscellanea patristica, historica et liturgica Eligio Dekkers o.s.b. XII lustra complenti oblata*. Vol. 1. Bruges, 1975 (Instrumenta Patristica, X), p. 211-227.
31. «Les instituts de recherche patristique». *Bulletin de Liaison de l'Association des Bibliothèques Ecclésiastiques de France*, núm. 21 (gen. 1976), p. 4-14.
32. «Le lectionnaire de l'office à Cluny». *Recherches Augustiniennes*, núm. 11 (1976), p. 91-159.
33. «Sermon inédit de saint Augustin sur l'amour des parents». *Revue Bénédictine*, núm. 86 (1976), p. 38-48.
34. *Spicilegium ad Chromatii Aquileiensis opera*. Ed. cura et studio de J. Lemarié i R. Étaix. Turnhout, 1977 (Corpus Christianorum. Series Latina, IX A i Supplementum), p. 611-661.
35. «La Collectio Clichtovea des sermons de saint Césaire d'Arles». *Bulletin de Littérature Ecclésiastique*, núm. 78 (1977), p. 139-146.
36. «Le lectionnaire liturgique de la cathédrale de Clermont au Xe siècle». *Bulletin Historique et Scientifique de l'Auvergne*. LXXXVIII, núm. 653 (avril-juni 1977), p. 239-253.
37. «Nouvelle collection de sermons rassemblée par saint Césaire». *Revue Bénédictine*, núm. 87 (1977), p. 7-33.
38. «Le lectionnaire cartusien pour le réfectoire». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 23 (1977), p. 272-303.
39. «Bibliographie du Père Augustin George». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 51 (1978) p. 31-49.
40. «Liste des thèses soutenues depuis 1888 devant la Faculté de théologie». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 52 (1978), p. 23-50.

41. «Un florilège ascétique attribué indûment à saint Benoît d'Aniane». *Revue Bénédictine*, núm. 88 (1978), p. 247-260.
42. «L'homélaire d'Ebrardus retrouvé (Paris, B.N., lat. 9604)». *Revue d'Histoire des Textes*, núm. 8 (1978), p. 309-317.
43. «Les épreuves du juste. Nouveau sermon de saint Césaire d'Arles». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 24 (1978), p. 272-277.
44. «Les homéliaires liturgiques de Saint-Thierry». A: *Saint-Thierry. Une abbaye du VIe au XXe siècle. Actes du colloque international d'histoire monastique, Reims - Saint-Thierry, 11 au 14 octobre 1976*. Saint-Thierry, 1979, p. 147-158.
45. «Le sermonnaire carolingien de Beaune». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 25 (1979), p. 106-149.
46. «Bibliographie du Père Pierre-Emile Bonnard». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 61 (1980), p. 21-30.
47. «Sermon inédit de saint Augustin sur la Circoncision dans un ancien manuscrit de Saragosse». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 26 (1980), p. 62-87.
48. «Le prieuré de Saint-Victor-sur-Rhins au Moyen-Âge et son bréviaire». *Revue du Lyonnais*, núm. 2 (1980), p. 3-14.
49. «Bibliographie sélective du Père Augustin George». *Recherches de Science Religieuse*, núm. 69 (1981 : *La parole de grâce. Études lucaniennes à la mémoire d'Augustin George*), p. 23-30.
50. «Quelques homéliaires de la région catalane». *Recherches Augustiniennes*, núm. 16 (1981), p. 333-398.
51. «Un manuel de pastorale de l'époque carolingienne (Clm 27152)». *Revue Bénédictine*, núm. 91 (1981), p. 105-130.
52. «Un "Tractatus in Matheum" inédit de saint Chromace d'Aquilée». *Revue Bénédictine*, núm. 91 (1981), p. 225-230.
53. (Amb B. de Vregille) «Le "Libellus" bisontin du XIe siècle pour les fêtes de saint Etienne». *Analecta Bollandiana*, núm. 100 (1982), p. 581-605.
54. «Un homélaire bénédictin du Xe siècle (Madrid, B.N. 194)». *Orpheus*, N.S. 3 (1982), p. 110-132.
55. «Nouvelle édition des sermons XXI-XXII de saint Chromace d'Aquilée». *Revue Bénédictine*, núm. 92 (1982), p. 105-110.
56. «Textes inédits tirés des homéliaires de la Bibliothèque capitulaire de Bénévent». *Revue Bénédictine*, núm. 92 (1982), p. 324-357.
57. «Un fragment augustinien transmis par Raban Maur». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 28 (1982), p. 253-256.
58. «Les homélies capitulaires». A: *Le codex Guta-Sintram. Manuscrit 37 de la Bibliothèque du Grand Séminaire de Strasbourg*. Luzerna: B. Weiss, 1983, p. 167-173.
59. «Les manuscrits patristiques provenant de l'abbaye de Saint-Cyran». A: *Les lettres de saint Augustin découvertes par Johannes Divjak. Communications présentées au colloque des 20 et 21 septembre 1982*. Paris, 1983, p. 29-32.
60. «Bibliographie de Jean Duplacy». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 69 (1983), p. 25-30.
61. Liste des publications du chanoine Molager». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 69 (1983), p. 33.
62. «Le cabinet des manuscrits du marquis de Cambis-Vellerson». *Scriptorium*, núm. 37 (1983), p. 66-91.

63. «L'homélaire composé par Raban Maur pour l'empereur Lothaire». *Recherches Augustiniennes*, núm. 19 (1984), p. 211-240.
64. «Les sermons de saint Jean Chrysostome traduits par Cristoforo Persona». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 30 (1984), p. 42-47.
65. «Les instructions aux pénitents du pseudo-Pontifical de Poitiers». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 30 (1984), p. 297-302.
66. «L'homélaire de Chezal-Benoît (Bourges, B.M. 44)». *Revue des Sciences Religieuses*, núm. 58 (1984 : Mélanges A. Chavasse), p. 24-30.
67. «L'ancienne collection des sermons attribués à saint Augustin "De quattuor virtutibus caritatis"». *Revue Bénédictine*, núm. 95 (1985), p. 44-59.
68. «Note sur la tradition manuscrite des *Homélies sur l'Evangile* de saint Grégoire le Grand». A: *Colloques internationaux du CNRS. Grégoire le Grand*. Paris, 1986, p. 551-559.
69. «Un ancien codex de Vérone et sa reprise par Pacificus de Vérone. Mss. Vérone Cap. X et Venise Marc. 2402». *Revue Bénédictine*, núm. 96 (1986), p. 225-249.
70. «Le recueil de sermons composé par Raban Maur pour Haistulfe de Mayence». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 32 (1986), p. 124-137.
71. «Un homélaire quadragésimal du IXe siècle : le ms. Clm 14386». *Scriptorium*, núm. 40 (1986), p. 3-15 i pl. i.
72. «Un homélaire provenant du Frioul à la Bibliothèque Nationale de Paris». *Memorie Storiche Forogiuliesi*, núm. 66 (1987), p. 87-101 i 2 pl.
73. «Le lectionnaire pour le commun des saints de la cathédrale de Novara». *Novarien*, núm. 17 (1987), p. 149-171.
74. «Trois nouveaux sermons à restituer à la collection du Pseudo-Maxime». *Revue Bénédictine*, núm. 97 (1987), p. 28-41.
75. (En col·laboració) *Catalogue général des manuscrits latins*, t. VII (*n°s 3776 à 3835*) : *Homélaïres*. Paris: Bibliothèque Nationale, 1988.
76. «Le sermonnaire d'Hildebold de Cologne». *Recherches Augustiniennes*, núm. 23 (1988), p. 115-124.
77. «Débris d'un nouveau sermon de saint Augustin pour la fête de l'Épiphanie dans un lectionnaire de Jumièges». *Revue Bénédictine*, núm. 98 (1988), p. 7-17.
78. «Les manuscrits de la Grande-Chartreuse et de la chartreuse de Portes. Étude préliminaire». *Scriptorium*, núm. 42 (1988), p. 49-75, pl. 5-6.
79. «L'homélaire d'Epinal, B.M. 20 (3)». *Recherches Augustiniennes*, núm. 24 (1989), p. 165-198.
80. «Bibliographie de monsieur Henri Hours». A: *Mélanges d'histoire lyonnaise offerts par ses amis à monsieur Henri Hours*. Lió, 1990, p. 451-456.
81. «Le "Smaragde" de Cordoue et autres manuscrits apparentés». *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. iv (1990), p. 13-27.
82. «Les homélaïres carolingiens de l'école d'Auxerre». A: *L'école carolingienne d'Auxerre. Entretiens d'Auxerre 1989*. Paris, 1991, p. 243-251.
83. «Collections de lettres pastorales des évêques de France à la Bibliothèque de l'Université catholique de Lyon». *Bulletin du Centre Régional Interuniversitaire d'Histoire Religieuse. Centre André Latreille*, núm. 7 (1991), p. 95-97.
84. «Sermons ariens inédits». *Recherches Augustiniennes*, núm. 26 (1992), p. 143-149.
85. «Le sermon 17 de saint Césaire d'Arles. Texte complet». A: *Philologia sacra. Biblische und patristische Studien für H. J. Frede und W. Thiele*. Freiburg, 1993 (*Vetus Latina*; 24/2), p. 560-567.

86. «Bibliographie de Jean Delorme». A: *Le temps de la lecture. Recueil d'homages pour Jean Delorme*. Paris, 1993 (Lectio Divina, 155), p. 15-27.

Pendent de publicació :

87. «L'homélaire carolingien d'Angers». *Revue Bénédictine*.
 88. «Sermo de natale Domini et de defectu solis». *Revue des Études Augustiniennes*.
 89. «Le lectionnaire de l'office de Cruas». *Revue du Vivarais*.
 90. «Le texte complété du sermon 178 de saint Césaire d'Arles». *Sacris Erudiri*.
 91. «Le sermon 218 de saint Augustin. Edition complétée et authenticité».

Recensions :

92. «*Corpus christianorum. Series latina*, t. CXVII, Turnhout, 1957». *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, núm. 54 (1959), p. 157-160.
 93. «Henri Barré, *Les homéliaires carolingiens de l'école d'Auxerre*. Città del Vaticano, 1962». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 33 (1992), p. 69-72.
 94. «Anna Maria Giorgetti Vichi e Sergio Mottironi, *Catalogo dei manoscritti della Biblioteca Vallicelliana*, Roma, 1962». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 35 (1963), 41-45.
 95. «*Beda venerabilis opera*, pars II, 2 : *In primam partem Samuhelis libri IIII. In Regum librum XXX quaestiones*, cura et studio D. Hurst (C.S.S.L. CXIX), Turnhout, 1962». *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, núm. 59 (1964), p. 551-554.
 96. «Carmelo Curti, *Due commentarii inediti di Salonio ai Vangeli di Giovanni e di Matteo*. Torino, 1968. *Salonius, De evangelio Iohannis. De evangelio Matthei*. Torino, 1968». *Bulletin des Facultés Catholiques de Lyon*, N.S. 45 (1968), p. 67-68, i *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, núm. 65 (1970), p. 133-135.
 97. «J.-P. Bouhot, *L'homélaire des "Sancti catholici Patres"*. *Tradicion manuscrite. Sources et composition*, *Revue des Études Augustiniennes* 22 (1976) 143-185 et 24 (1978) 103-158». *Revue des Études Augustiniennes*, núm. 25 (1979), p. 327-329.
 98. «Cesare Scalon, *Libri, scuole e cultura nel Friuli medioevale. "Membra disjecta" dell'Archivio di Stato di Udine (Medioevo e umanesimo 65)*, Padova, 1987». *Scriptorium*, núm. 43 (1989), p. 157-158.
 99. «Jean Longère, *Les sermons latins de Maurice de Sully, évêque de Paris (†1196)* (Instrumenta patristica XVI), Steenbrugge, 1988». *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, núm. 84 (1989), p. 728-729.
 100. «Sedulius Scottus, *Kommentar zum Evangelium nach Matthäus*, éd. Bengt Löfstedt (Vetus latina 14 & 19), Freiburg, 1989-1991». *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, núm. 85 (1990), p. 735-739, i núm. 87 (1992), p. 794-795.
 101. «*Pascasii Radberti De fide, spe et caritate*, éd. Beda Paulus (C.C.C.M. 97), Turnhout, 1990». *Revue d'Histoire Ecclésiastique*, núm. 87 (1992), p. 793-494.
 102. «J. Black and Th. L. Amos, *The Fundo Alcobaça of the Biblioteca Nacional, Lisbon I-III*, Collegeville (Minnesota), 1988-1990». *Bibliothèque des l'École des Chartes*, núm. 151 (1993), p. 235-237.

LES PINTURES ROMÀNIQUES DE SORPE, NOVES INTERPRETACIONS

per LILY ARAD i MONTSERRAT PAGÈS

En aquest article proposem la nova lectura d'una de les escenes que decoraven la paret sud de la nau de l'església de Sant Pere de Sorpe (Alt Àneu, Pallars Sobirà). L'escena (parcialment conservada) que és objecte de la nostra hipòtesi i, alhora, potenciadora d'una nova lectura i interpretació global del programa iconogràfic, situada sota el pecat original, és aquella en què dos joves aboquen aigua amb unes gerres, que Joan Ainaud identificava amb els rius del paradís.¹ Tot i que fins ara no s'havia qüestionat mai aquesta interpretació, no és tan clar que sigui correcta, tant perquè entraria en conflicte amb l'ordre de lectura i de significació de les imatges d'aquesta paret com per aspectes tipològics i de significació.

El pecat original té el seu paral·lel tipològic en l'escena de l'anunciació, que és la primera de les escenes representades a la paret septentrional, la primera també amb què comença la història de la redempció. Més enllà hi havia una escena perduda, que devia ser la visitació, i després ve el naixement. A sota, sobre el pilar, hi ha la crucifixió. En la paret meridional, les escenes que hi havia a continuació del pecat original no s'han conservat. A sota del pecat hi ha les restes d'aquesta escena que estudiem, la qual, pel lloc que ocupa —just davant mateix de l'àngel del Senyor (ANGELVS DNI) que encensa el cos de Crist de la Crucifixió—, hauria de formar part d'una escena la part principal de la qual es desenvolupés sobre el pilar i, a més, hauria de ser posterior, no anterior, al pecat. Així, doncs, no pot ser que siguin els rius del paradís. A partir d'aquesta evidència, s'han de buscar noves opcions interpretatives, que siguin versemblants i coherents, i analitzar-les en el context de les altres imatges del programa iconogràfic i del seu significat. És el que intentarem de fer en aquest article.

1. J. AINAUD DE LASARTE, *Art romànic guia*, Barcelona, 1973, p. 138: «es veuen dues figures masculines, vestides, amb sengles brocals dels que brolla aigua, que sens dubte representen els rius del paradís.»

SOBRE L'ESGLÉSIA DE SORPE

De l'església parroquial de Sant Pere de Sorpe, que pertany a la diòcesi d'Urgell, al deganat de la Vall d'Àneu, no es conserva documentació antiga. No sabem, per exemple, quan va ser creada la parròquia, ni tampoc quan va ser consagrada, la qual cosa hauria estat important, perquè la part conservada de l'església romànica i de les seves pintures ens indica que molt probablement la construcció de l'edifici i la seva decoració devien seguir un procés paral·lel o molt pròxim. L'església és una bella construcció romànica de granit.² Aquesta ja és una dada important, perquè, havent-hi només licorella a l'indret, implica una inversió econòmica suplementària, que evidencia la voluntat dels constructors d'erigir-hi un edifici remarcable. Té una planta de tres naus, separades per pilastres de secció rectangular, que eren capçades a llevant per tres absis, dels que només es conserva el septentrional. Aquest presenta la característica ornamentació llombarda d'arquets cecs entre lesenes i, en la part superior, un fris de dents de serra. Aquestes, els arquets i l'arc de la seva finestra, són de pedra tosca. Sobre el tram que precedia l'absis meridional se sustenta la torre prismàtica del campanar, llombard, que va ser modificat en la part superior el 1726. Joan Albert Adell creu que l'edifici devia ser construït ja en el segle XII, per bé que remarca el seu caràcter arcaïtzant. En tot cas i com a molt tardana, la construcció no pot situar-se més enllà del primer quart o el primer terç del segle XII.³ Pel gruix dels murs i per l'absència d'arcs torals, sembla que la coberta de les naus havia de ser de fusta, mentre que els absis es cobrien amb volta pètria. Tanmateix, no caldria descartar del tot unes antigues voltes de pedra que, precisament per la manca de sustentació, s'haguessin enderrocat en els terçats del segle XV. D'altra banda, caldria esbrinar si la volta d'arestes sobre la que s'aixeca el campanar és antiga o si substituï una altra volta semblant.⁴

L'edifici romànic ha estat molt transformat. La porta actual d'accés es troba sota l'embocadura dels arcs triomfals de l'antic absis central, és a dir, a llevant (fig. 1). A migdia, la porta romànica amb un senzill arc de

2. Agraïxo aquesta observació a Cristina Simí i a Josep Tugues, de l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu.

3. J. A. Adell, a *Catalunya romànica*, vol. xv, *El Pallars*, Barcelona, 1993, p. 155-156, sosté que l'església, «construïda amb importants dubtes i manca de domini», té una capçalera anòmla per la presència del campanar i assenyala la similitud de la seva planta amb la de Sant Joan Aurós, que des del nostre punt de vista és més senzilla. Tanmateix, estem d'acord amb Adell quan remarca el caràcter arcaïtzant de l'església de Sorpe si amb això es refereix no només a les pilastres de secció rectangular, ans a l'emplaçament del campanar, que recorda els de Santa Coloma de Cervelló o Sant Vicenç d'Aladernet, relacionable aquest últim amb una deixa del 1039. Vegeu M. Pagès i Paretas, *Art romànic i feudalisme al Baix Llobregat*, Barcelona, 1992, p. 412-418.

4. La de Santa Coloma de Cervelló és de canó, com la de Sant Vicenç d'Aladernet, però les voltes per arista són conegudes des del principi del segle XI (Cuixà, Cardona) i la planta en la que s'inscriu la del campanar de Sorpe és molt regular.

mig punt que donava al cementiri, aquest encara en ús a la manera antiga, va ser tapiada al moment en què les naus laterals es compartimentaren en capelles i es cobriren amb volta d'arestes de tradició gòtica, no sabem si al mateix moment en què s'obrí la porta a l'antic lloc de l'absis central. També la nau central es cobrí amb voltes per arestes. Ens preguntem si això podria haver-se realitzat després dels terratrèmols del segle xv i si aquests foren la causa de l'enderrocament dels absis no conservats. La modificació de la torre del campanar és posterior, del 1726, com indica una inscripció. I probablement va ser aleshores, o encara posteriorment, que l'interior de l'església es decorà amb unes senzilles pintures decoratives de tradició barroca, encara a la vista en alguns llocs.

LES PINTURES DE SORPE⁵

El Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) posseeix la part més important de la decoració mural romànica de l'església de Sorpe,⁶ les

5. GUDIOL I CUNILL, J., *Els primitius. Els pintors: La pintura mural*, 1a. part, Barcelona, 1927, p. 493. KUHN, Ch. L., *Romanesque mural painting of Catalonia*, Cambridge, 1930, p. 63. POST, Ch. R., *A History of Spanish Painting*, vol. I, Cambridge (Mass.), Harvard University Press, 1930, p. 144. Post, *op.cit.*, vol. IV-II, 1933, p. 487-491. RICHERT, G., *La pintura medieval en España. Pinturas murales y tablas catalanas*, Barcelona 1926, p. 6-7. PIJOAN, J. i GUDIOL I RICART, J., *Les pintures murals romàniques de Catalunya*, Barcelona, 1948, vol. IV de *Monumenta Cataloniae*, 1948, p. 147, n. 86-89. COOK, W.W.S. i GUDIOL I RICART, J., *Pintura e imagineria románicas*, 1950, vol. IV d'*Ars Hispaniae*, p. 48. ESCUDERO, A., *El arte románico*, Barcelona-Santiago de Compostela, 1961, p. 59. TOUBERT, H., «Une fresque de San Pedro de Sorpe (Catalogne) et le thème iconographique de l'Arbor Bona-Ecclesia, Arbor Mala-Synagoga», *Cahiers Archéologiques. Fin de l'Antiquité et Moyen Âge*, núm. XIX (1969), p. 167-189. DEMUS, O., *La peinture murale romane*, París, 1970. AINAUD, *op. cit.*, 1973, p. 130-139. DURLIAT, M., «L'iconographie d'abside en Catalogne», *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, núm. 5 (1974), p. 113-114. ALCOLEA, S. i SUREDA, J., *El romànic català. Pintura*, Barcelona, 1975, cat. 104. COOK, W.W.S. i GUDIOL I RICART, J., *Pintura e imagineria románicas*, (*Ars Hispaniae*, VI), p. 43, 45-47. SUREDA, J., *La pintura románica en Cataluña*, Madrid, Alianza Editorial, 1981, p. 319-320, cat. 58. PAGÈS, M., «Les pintures murals romàniques de Sant Pere de Sorpe» a *Museu Nacional d'Art de Catalunya. Full Informatiu*, Barcelona, MNAC, núm 12 (gener-març 1994), p. 96[8]. AINAUD DE LASARTE, J., *La fascinació del Romànic*, Ginebra-Barcelona, 1989, p. 83. TOUBERT, H., «Une fresque de San Pedro de Sorpe (Catalogne) et le thème iconographique de l'Arbor Mala-Synagoga», a *Un art dirigé. Réforme grégorienne et iconographie*, París, 1990, p. 65-89. AINAUD, J., «Sant Pere de Sorpe», a *El Pallars Sobirà, El Pallars Jussà, Catalunya Romànica*, vol. XV, Barcelona, 1993, p. 157-159. AINAUD, J., «Sorpe», a *Introducció a l'estudi de l'art romànic català. Fons d'art romànic català del Museu Nacional d'Art de Catalunya, Catalunya Romànica*, vol. I, Barcelona, 1994, p. 357-360. MANCHO, C., «La Anunciación de San Pere de Sorpe, un ejemplo matizado de continuidad», a *Actas del X Congreso del CEHA: Los clasicismos en el arte español*, Madrid, 1994, p. 59-66. MANCHO, C., «Les peintures de Sant Pere de Sorpe: prémices d'un ensemble presque ignoré», *Revue des Comminges et des Pyrénées Centrales* (Saint-Gaudens, Société des Études du Comminges), núm. 116 (2000), p. 545-572. MANCHO, C., *Les pintures de Sant Pere de Sorpe*, tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona, 1996.
6. Aquesta decoració ingressà en dues campanyes diferents: la del 1929, amb les pintures que figuraren a l'exposició «El arte en España», muntades en plafons plans. Eren els fragments amb els sants Gervasi (antic número d'inventari 15815) i Protasi (a. n. inv. 15813), la barca de l'Església (a. n. inv. 15811), sant Ambrós (a. n. inv. 22990), la cruci-

pintures dels arcs triomfals i de la nau (fig. 2 i 3), mentre que al Museu Diocesà d'Urgell se'n conserven dos fragments: un que és un segon arrencament i l'altre, amb restes de la paràbola del pobre Llätzer i del ric Epuló, procedent d'un arcosoli de la paret nord de la nau sud, vora el campanar; en tot aquest espai hi ha vestigis de pintura, que ens indiquen que tota l'església era decorada. Essent, però, aquestes restes tan minses, en aquest article ens centrarem a estudiar principalment les altres pintures, les de la nau, perquè la hipòtesi que desenvolupem s'hi refereix. Tampoc no entrarem més que de passada a comentar les pintures que decoren els dos arcs pròxims a la capçalera, perquè són un aspecte secundari de la qüestió que tractem.

ALS ARCS TRIOMFALS: SANTS I IMATGES AL·LEGÒRIQUES

Abans d'exposar la nostra hipòtesi, descriurem breument les altres pintures de l'església, aquelles la identificació de les quals és clara. Només ens hi detindrem quan es puguin prestar a confusió, per tal d'aportar detalls a la seva lectura, o bé quan hi hagi aspectes interessants que ens sembli que convé de fer ressaltar perquè altrament podrien passar desapercebuts.

Als arcs triomfals de Sorpe, a la banda de l'Evangeli, és a dir a septentrió (fig. 4), s'hi representen sants i un parell d'imatges al·legòriques: la Mare de Déu entre l'Església i la Sinagoga, tal com la va identificar Helène Toubert,⁷ i la barca de l'Església. Si respecte d'aquesta darrera imatge no hi ha polèmica, respecte de la primera s'ha alçat recentment la veu de Carles Mancho.⁸ Hi veiem la Mare de Déu (SCA MARIA), amb l'Infant a la seva falda, asseguda entre dos arbres, el de la seva esquerra semblant a un canelobre de set braços i el de la seva dreta ben florit i amb grans arrels. Mancho ressalta que en lloc de llegir EX sobre l'arbre florit, com fa Toubert (que aquesta autora compara amb la inscripció d'ECREXIA, referit a *Església*, de l'absis meridional de Pedret), s'hi ha de llegir REX. D'ací que Maria sigui el tron de Crist, el *solium regis* o *sedis regis*.⁹

fiació (a. n. inv. 15854), la Mare de Déu entre l'Església i la sinagoga (a. n. inv. 15830) i l'anunciació (a. n. inv. 15828). Les altres pintures procedeixen d'una segona campanya realitzada per Josep Gudiol el 1964; les pintures aleshores arrencades completaven la decoració de les que ja posseïa el museu, menys dos fragments que es troben al Museu Diocesà d'Urgell, que són el banquet del ric Epuló i el segon arrencament de la Mare de Déu entre l'Església i la sinagoga. El 1973, tant els fragments antics com els adquirits darrerament van ser muntats en una estructura que reproduïa parcialment la de l'església d'on procedeixen.

7. Toubert 1969, *op. cit.*, p. 167-189. La seva tesi ha estat acceptada per la historiografia posterior, com assenyala J. Vivanco en estudiar la sinòpia de la imatge, que es conserva al Museu Diocesà d'Urgell, al vol. xxiii de *Catalunya romànica*, 1988, p. 229-230. També, A. Vives, «Les pintures murals del Museu Diocesà de la Seu d'Urgell», *Urgellia*, núm. 1 (1978), p. 429-438.
8. Mancho, 1996. Mancho, 2000, p. 558-562.
9. Mancho, 2000, esp. p. 562.

Aquest raonament no invalida, però, la tesi de Toubert, ans la reforça, perquè fa més clar el seu raonament. Les inscripcions, així, SCA MARIA, sobre la copa de l'arbre que sembla un canelobre, i REX, sobre les arrels de l'arbre florit, transcriuen la significació de la imatge: Maria és el fruit de la Sinagoga en què s'encarnarà l'Església, que es fonamenta en Crist. En una clara al·legoria, la Mare Verge en què s'ha encarnat el Mesies, el rei de reis, hi apareix com a nexa entre l'antiga i la nova llei, el judaisme i el cristianisme, la Sinagoga i l'Església. Les altres imatges d'aquests arcs, amb la Barca de l'Església i tot un programa de sants màrtirs i prelats, accentuen el significat de l'al·legoria mariana, el paper crucial de la Verge en la història de la redempció.¹⁰

Pel que fa a la barca de l'Església, la imatge al·legòrica, basada en les ensenyances dels evangelis (especialment la paràbola de la xarxa: Mt 13, 47-50, però també Mt 4, 18 i 19; Lc 5, 1-11, etc.), és clara i incontrovertida. La barca porta com a penó el crismó, amb l'alfa i l'omega. Hi apareixen dos apòstols que remen, que deuen ser Andreu i Pere (ANDREAS, PETRV), mentre que un tercer, probablement Joan (la inscripció no s'ha conservat) recull les xarxes plenes de peixos.

No sabem exactament si a la part superior d'aquest arc, a banda i banda de la clau, hi havia o no les ofrenes de Caïm i Abel, perquè hi ha restes de dues figures a banda i banda de l'arc, però la lectura no és gens segura per les pèrdues pictòriques (fig. 5). No sabem si el personatge, parcialment perdut, de la part nord de l'arc podria ser Caïm, el qual, com a Ginestarre i a Pedret, duria un pot amb quatre espigues de blat. Una altra interpretació recent és que es tracti de Lèmec, descendent de Caïm a qui el Gènesi atribueix un cant que proclama una venjança sense límits, però el propi autor que ho proposa, Mancho, no troba cap explicació plausible per a la presència de Lèmec en aquest lloc.¹¹

Pel que fa als arcs absidals, el més pròxim a l'absis té l'Esperit Sant a la clau i, a banda i banda d'aquest, els sants milanesos Gervasi i Protasi (SCS GERVASIVS, SCS PROTASIVS). Sota el primer, en la part nord de l'arc, hi ha representat sant Ambròs (SCS AMBROSIVS), el sant bisbe de Milà que descobrí les seves relíquies. Mentre que els primers es representen drets, amb unes riques casulles o capes brodades i amb vores feixugues de pedreria, Ambròs, que sosté una creu, vesteix túnica i pal·li i està assegut. Al seu davant, a l'intradós meridional de l'arc, hi ha un al-

10. Cap de les possibilitats alternatives que planteja aquest autor (Mancho, 2000, p. 562) té prou consistència: que la Verge amb l'Infant formés part d'una epifania (la imatge està aïllada, això per una banda; per l'altra, si el cicle de la infància es desenvolupa a la paret meridional de la nau, l'epifania, cas de ser-hi, hauria de situar-se més a ponent); o bé que els dos arbres fossin purament decoratius o que fossin atributs, com el cedre i el xiprer, que flanquegen sovint la creu.

11. Mancho, 2000, p. 552 i 557, basa la seva interpretació en el fet que creu que el personatge porta un arc. Tot i l'estat de la pinturaensem que es tracta d'una lectura errònia del plec del seu mantell vermell, que sembla que prolongui allò que el personatge duu a les mans (el pot del blat de Caïm?). Per a Lèmec, vegeu Gn 4, 17-24, i 5, 25-3; i Cr 1, 3.

tre sant personatge, que no podem identificar perquè de la inscripció que l'identificava només en queden vestigis. La seva figura també està molt perduda. Això no obstant, la manera de representar-lo és idèntica a la d'Ambròs, bé que en lloc de creu sembla que portava un rotlle o volum. És que com a Baiasca, podria tractar-se de sant Agustí? La possibilitat suggerida per Sureda que sigui sant Sàtir, germà d'Ambròs, sembla la més remota però no s'ha de descartar.¹² Sota aquest sant i sota Ambròs hi ha dos altres sants, també amb túnica i pal·li i asseguts, que porten rotlles. Podria tractar-se tal volta dels apòstols, com a continuació dels que devia haver-hi al semicilindre de l'absis. I sota l'un i l'altre, entre els seus peus, apareixen sengles bustos o efígies que semblen femenines, amb una mena de toca o vel de monja que els cobreix el cabell. La raresa del seu emplaçament irregular, sobreposant-se en part al requadre, indicaria que poden correspondre a un *after thought* o correcció. Ens preguntem si podria tractar-se de les virtuts, representades sovint amb aspecte femení. A sota hi ha cortinatges. Sota la barca de l'Església, hi apareix un altre bust, també sobreposat a l'emmarcament i també força rudimentari bé que diferent, i és possible que n'hi hagués un altre sota un dels dos sants asseguts que hi ha enfront de la barca de l'Església, al cantó sud de l'arc.

A LA NAU CENTRAL: ESCENES BÍBLIQUES DEL PECAT I LA REDEMPCIÓ

De la nau de Sorpe, les pintures millor conservades són les del costat septentrional; del meridional (fig. 6), tot just es pot distingir, en la part superior, tocant a l'absis, l'escena del pecat original gràcies a la figura d'Eva, nua i al costat de l'arbre, mirant de tapar-se, però les pintures estan molt malmeses. Al seu costat hi devia haver altres escenes de l'Antic Testament, que no s'han conservat, en part perquè en època tardana hom hi obrí una porta per accedir, per sobre de la volta, al campanar. Si hi havia el mateix nombre d'escenes que en la paret d'enfront, n'hi faltarien dues més, que, si prenem per model altres monuments romànics com les pintures del Brull, les d'Osormort o els claustres de Sant Cugat del Vallès o de Santa Maria de l'Estany, podrien haver estat la reprovació o bé l'expulsió del paradís i el treball d'Adam i Eva. Aquestes escenes estarien situades al davant de les primeres escenes de la història de la redempció, situades a la paret del davant com veurem. I a sota de la malmesa escena del pecat original, en un altre registre, a sobre l'arcada, hi ha dos personatges abocant aigua amb unes gerres. Seran objecte de la hipòtesi que desenvoluparem més avall. Ens centrarem primer a estudiar les pintures més ben conservades del costat nord.

12. M. Pagès i Paretas, *Sobre pintura romànica catalana*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 131-147; Sureda, *op. cit.*, p. 320.

En aquest, contraposada al pecat hi ha l'anunciació de l'àngel a Maria (Lc 1, 26-38),¹³ a la part superior del mur (fig. 7), amb la Verge (SAN[CTA] [MA]RIA) i l'arcàngel Gabriel (GABRI[EL]) situats prop de la imatge de l'arc triomfal amb la Mare de Déu entre la Sinagoga i l'Església. La riquesa de la iconografia de l'anunciació s'explica per la seva importància doctrinal en la història de la redempció, en tant que és l'origen de la vida humana de Crist, és a dir, que l'anunci de l'àngel a Maria coincideix amb l'encarnació del Redemptor. Per això és el primer acte o preludi de l'obra de redempció, com escribí Beda el Venerable, que la va qualificar d'*exordium nostrae redemptionis*.¹⁴

Amb l'anunciació comença també a Sorpe la història de la redempció, la lectura de la qual parteix de vora l'absis. La festivitat de l'Anunciació, com altres festes marianes,¹⁵ va ser introduïda en la litúrgia romana a la fi del segle VII pel papa Sergi I, que era d'origen siríac. En l'anunciació de Sorpe, a més dels elements canònics (l'àngel Gabriel, amb restes de la inscripció que l'identifica, la Verge i l'Esperit Sant posant-se sobre aquesta), n'hi ha dos d'apòcrifs: el fus de filar de la Verge (la Verge filant és una de les dues maneres de representar l'escena en l'art bizantí; l'altra seria la Verge del pou) i la noia jove que contempla l'escena mig amagada. En l'art bizantí, l'àngel sorprèn la Verge de l'anunciació de dues maneres: o prop del pou, d'on acaba de treure aigua, o en el moment de filar, se'ns diu en els documents apòcrifs, el vel del temple. Per tant, els orígens remots d'aquesta iconografia es trobarien a Orient. Les fonts serien el protoevangeli de Jaume (11, 1-3), el Pseudo-Mateu (9, 1-2), l'Evangeli armeni de la Infància (5, 8-11) i el Llibre de la Nativitat de Maria (9, 1-4). Un text litúrgic antic, a més, una anàfora eucarística procedent d'Etiòpia, de la que hem tingut coneixement gràcies al pare Ignasi Fossas de Montserrat, expert en litúrgia antiga, menciona que en la Verge es filen les dues natu-

13. Vegeu L. Arad, «Liturgical aspects in the depiction of the Sin and the Annunciation in Santa Maria de Barberà del Vallès», *Miscel·lània Litúrgica*, núm. 10 (2001), esp. p. 128-131.
14. Opera Paraenetica, sive Omnium ejus operum pars tertia, Homilia prima: In festo Anuntiationis Beatae Mariae (Lucae 1) (PL 94/9): «Exordium nostrae redemptionis, fratres charissimi, hodierna nobis sancti Evangelii lectio commendat, quae angelum a Deo de coelis missum narrat ad Virginem, ut novam in carne nativitatem Filii Dei praedicaret...». Agraïm al Dr. Mn. Miquel S. Gros que ens hagi facilitat aquest text patristic.
15. El culte de la Verge comença a la primera del segle V a Orient, quan al Concili d'Efes (431) va ser proclamada Mare de Déu. En foren divulgadors a Occident monjos orientals que fugien de la invasió musulmana. El papa Sergi I (681-701) introduí les festivitats de l'Anunciació, la Purificació, l'Assumpció i la Nativitat de Maria en la litúrgia romana. I Carlemany consagrà a la Verge la capella d'Aquisgrà i Alcuí de York, principal inspirador del renaixement carolingi, també ajudà a la propagació del culte, així com Hincmar de Reims, conseller de Carles el Calb. La divulgació major de la llegenda de la Verge es produí a partir de Fulbert de Chartres (+ 1028) i de Pere Damia (1007-1072). Una gran expansió del seu culte es deu a l'abat de Cluny, Pere el Venerable, als escolàstics Anselm de Canterbury i Honoré d'Autun i al reformador cistercenc Bernat de Claravall. Aquesta devoció, que es propagà amb la incorporació d'himnes, antífones, lletanies i homilies en llengua vulgar, es traduí de manera lògica en una multiplicació d'imatges que la representaven.

raleses de Crist, la humana i la divina. La noia indiscreta, que recordaria la Sara de l'Antic Testament, qui des del lllindar de la seva tenda escolta les paraules dels àngels a qui el seu espòs Abraham ofereix hospitalitat,¹⁶ s'explicaria en el sentit que és el testimoni del misteri de l'encarnació. La seva presència també remet a una influència bizantina, tot i que en l'art bizantí apareix més aviat en la visitació.¹⁷ La noia indiscreta la trobem, per exemple, a les pintures de Castelseprio, probablement del segle VIII, que presenten una gran influència bizantina,¹⁸ i en un ivori carolingi de l'escola d'Ada (Bodleian Library d'Oxford). La noia apareix també tant en l'anunciació com en la visitació al díptic d'ivori de Genoels-Elderen, de la fi del segle VIII, d'Anglaterra o del continent, en la caixeta de plata del papa Pasqual I (817-824), possiblement feta a Roma,¹⁹ i en l'arca santa de la catedral d'Oviedo.

A Sorpe, al costat de l'anunciació, hi devia haver la visitació (Lluc 1, 39-56), escena a la que correspondria el fragment de vestit que es veu, que indicaria moviment de la figura que el duia. Tanmateix, hi ha un buit notable de pintura, buit que es correspon amb l'afegitó del nivell de la volta per aresta, per la qual cosa rere aquest podrien haver-se conservat restes de pintura que completarien les del MNAC. La visitació, bé que no del tot centrada, estaria situada sobre de la crucifixió, que es desplega al nivell inferior, sobre el pilar.²⁰

La darrera escena conservada al registre superior d'aquesta paret septentrional és la del naixement i el bany de l'Infant. A sobre hi ha Maria, ajeguda en una màrfega de tradició bizantina. El naixement de Jesús ens és contat amb extrema concisió a l'Evangeli de Lluc (2, 7).²¹ Els evange-

16. Trobem Sara, per exemple, a Sant Vital de Ravenna i a l'Octateuc d'Esmirna (Evangelical School, MS.A.1., fol. 30), que tot i que és del segle XII deriva de fonts més antigues. Vegeu D. C. Hesselning, *Miniatures de l'octateuque grec de Smyrne*, Leiden, 1909, fig. 61. Aquesta imatge de Sara sembla ser l'origen de la minyona de les representacions de l'anunciació i de la visitació. Vegeu K. Weitzmann, «The Illustration of the Septuagint», a *Studies in Classical and Byzantine Illumination*, ed. H. Kessler, Chicago University Press, 1971, p. 53 i seg., p. 72 i seg.
17. Sobre l'origen bizantí de la noia indiscreta o minyona que escolta vegeu J. K. Eberlein, *Apparitus Regis – Revelatio Veritatis: Studien zur Darstellung des Vorhangs in der bildenden Kunst von der Spätantike bis zum Ende des Mittelalters*, Wiesbaden, 1982, p. 44 i seg., p. 146 i seg., i R. Deshman, «Servants of the Mother of God in Byzantine and Medieval Art», *Word and Image*, núm. 5:1 (1989), p. 50. Un exemple bizantí de la minyona present en l'anunciació apareix a les homilies de Jaume Kokkinobaphos (Bibl. Vat., ms. gr. 1162, fol. 115v), del segle XII. Vegeu R. Deshman, *op. cit.*, fig. 28.
18. K. Weitzmann, *Santa Maria de Castelseprio*, Princeton, 1951 (Monographs on Art and Archaeology, 26).
19. Sobre el díptic de Genoels-Elderen, al Museu Real d'Art i d'Història de Brussel·les, A. Goldschmidt, *Die Elfenbeinskulpturen*, Berlin, 1919-1926 (repr. 1969-1975), vol. I, p. 9, núm. 2, pl. 2, i L. Neumann de Vegvar, «The Origin of the Genoels-Elderen Ivories», *Gesta*, núm. 29/1 (1990), p. 8-24, fig. 2. L'arqueta de Pasqual I es troba al Museu Sacre del Vaticà. Vegeu R. Deshman, *op. cit.*, fig. 5.
20. El plec voladís que es veu darrere l'arcàngel de l'anunciació ha de correspondre a l'escena de la Visitació, la qual podria ser que es conservés rere el nivell de la volta tardana.
21. «Mentre eren allà [a Betlem] se li van complir els dies, i va néixer el seu fill primogènit: ella el va faixar amb bolquers i el posà en una menjadora, perquè no havien trobat lloc on hostatjar-se.»

lis apòcrifs hi introduïren altres elements, com el bou i la mula i les dues llevadores, la crèdula i la incrèdula, que tenim representades ací, en el bany de l'Infant. La figura asseguda del costat seria Josep. De les dues llevadores o obstètriques en parla l'evangeli apòcrif del Pseudo-Mateu (cap. XIII), segons el qual Josep anà a buscar les dues llevadores perquè l'ajudessin en el part de Maria, Zelomi i Salomé, que arribaren quan Maria ja havia infantat. Mentre la primera proclamà que Maria era encara verge després del part, la segona incrèdula, ho volgué comprovar, però la mà li quedà seca. La història de la partera incrèdula va ser popularitzada després per la *Llegenda daurada*.

El bany de l'Infant, que no apareix ni als evangelis canònics i que és molt discutible des del punt de vista de l'ortodòxia, s'entén com a prefiguració del baptisme.²² És molt freqüent des del segle VI en l'art bizantí, a través del qual passà a Occident, on es coneix ja a partir del segle següent, com en un ivori de Bolonya, dels segles VII-VIII,²³ o a l'oratori de Joan VII a Roma (705-705).²⁴ El nom de Salomé per identificar la llevadora incrèdula apareix a la catacumba de San Valentino a Roma, dels segles VII-VIII,²⁵ i en una icona de Santa Caterina del Sinaí, del segle VIII o la primeria del IX.²⁶ El bany de l'Infant es troba representat també a la cripta carolíngia de San Lorenzo al Volturmo i apareix en la il·lustració de la Bíblia de Ripoll, dels primers decennis del segle XI.²⁷

Sota aquestes primeres escenes de la història de la redempció, al pilar septentrional, es representa la crucifixió, tema essencial i culminació de l'obra redemptora de Crist. Tot en el tractament de l'escena revela una cura especial. La inscripció que hi havia sobre la franja negra de separació amb el registre superior sembla que hi feia referència.²⁸ Ocupa tot el pilar i l'espai de sobre l'arc, on hi ha l'àngel del Senyor (ANGELVS DNI), amb un encenser, tot encensant el cos de Crist a la creu, gest de profund significat eucarístic. Crist, clavat a la creu, ocupa el centre de la

22. Entre d'altres qüestions, anotarem que si Crist va néixer d'una verge el seu naixement és tan pur com la seva concepció. Per a una selecció de les fonts teològiques, vegeu L. Arad, «The Bathing of the Infant Jesus in the Jordan River and his Baptism in a Font: a Mutual Iconographic Borrowing in Medieval Art», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, núm. 11 (2003), esp. p. 22, 28-30.

23. V. Juhel, «Le bain de l'Enfant-Jésus. Des origines à la fin du deuxième siècle», *Cahiers Archéologiques*, núm. 39 (1991), p. 113 i fig. 3.

24. J. Wilpert, *Die Römischen Mosaiken und Malereien*, Friburg, 1916, vol. I, fig. 128; V. Juhel, *op. cit.*, fig. 5, 6.

25. V. Juhel, *op. cit.*, fig. 4, i R. Deshman, *op. cit.*, fig. 3.

26. K. Weitzmann, *The Monastery of Saint Catherine at Mount Sinai. The Icons*, Princeton, Princeton University Press, 1976, vol. I, núm. B.41, p. 68, pl. 27, 95.

27. R. Deshman, *op. cit.*, fig. 17; pel que fa a la Bíblia de Ripoll, anomenada antigament de Farfa, que es conserva a la Biblioteca Vaticana (lat. 5729, f. 366v), vegeu-ne el fac-símil publicat en coedició de la Vaticana i del Bisbat de Vic (Vic 2002). Sobre la datació de les bibles, vegeu el volum III d'aquesta coedició: A. M. Mundó, *Estudi dels manuscrits*, Vic, 2002.

28. Les lletres estan força esborrades. Segons Post (1933, p. 489) posaria: «-EPENSUS [?] SI [?] ISTA COHORS FLORATO[RUM]». Segons Mancho, «...[E PENSVS ISTA COHORS FLORATQ[V]E TRISTRIS ARO[A].»

composició i és més gran que els altres personatges, en marcada perspectiva jeràrquica. S'observa una gran cura en el tractament del seu cos, especialment del tors, d'una gran bellesa, tractat amb llums i ombres i una certa voluntat de naturalisme, i també del perizoni, el blau del qual es féu amb lapislàtzuli, un pigment rar i car, d'importació. A banda i banda del Crucificat hi ha el portallança i el portaesponja, Longinos i Estefanon, identificats a més per sengles inscripcions. I, a més, a la dreta de Crist, hi ha la Verge afligida. Al costat oposat se suposa que hi hauria d'haver sant Joan, l'apòstol escollit, però no hi és.²⁹ Als peus de la creu, hi ha el crani d'Adam, tractat de manera profundament esquemàtica, a banda i banda del qual corre una magnífica greca, i es conserven restes d'una inscripció (...NI ME ...), la qual segons Ainaud podria haver estat una signatura.³⁰

Molt semblant a aquesta crucifixió de Sorpe és la que procedeix de l'església de Santa Eulàlia d'Estaon i que es conserva al Museu Diocesà d'Urgell, de manera que és innegable que la seva autoria ha de ser la mateixa i que una i altra devien ser pintades amb molt poc temps de diferència; tan similars són que més d'un cop han estat confoses l'una amb l'altra.³¹ Les diferències essencials són que la crucifixió d'Estaon formava part d'un cicle dedicat a la passió, com evidencien les restes de l'escena del camí del Calvari que la precedeix, i que sobre la creu hi havia el sol i la lluna. D'altra banda, a més de Longinos i Estefanon, contenia en origen les figures de la Verge i sant Joan.³²

Un cop examinades les escenes de la paret septentrional i abans d'analitzar l'escena objecte d'aquest estudi (situada davant la crucifixió) i de desenvolupar la nostra hipòtesi d'interpretació, ens referirem a la resta de pintures de l'església.

A L'INTRADÓS DELS ARCS DE SEPARACIÓ DE LES NAUS: FIGURACIÓ EUCARÍSTICA, TEOFÀNICA I ZODIACAL

A l'intradós dels arcs que separen la nau central de les laterals hi havia també decoració mural. Ens ha pervingut la dels dos més pròxims a

29. Tot i que sigui estrany i que Ainaud (1989, p. 83) digui que en la crucifixió de Sorpe hi ha la Verge i sant Joan, aquest no hi figura. Hauria d'haver estat situat entre Estefanon i l'obertura de l'arc, però ni se'n veu cap vestigi, ni hi ha espai disponible perquè hi hagués pogut figurar.

30. Ainaud (1973, p. 136): «El seu estat fragmentari dificulta la interpretació, però podem suposar que són d'una signatura, ja que les síl·labes NI i ME i la lletra que segueix podrien ser respectivament les darreres lletres d'un nom, el prenom ME i la inicial de *pinxit* (pintà) o qualsevol paraula equivalent.» Mancho (2000, p. 556) transcriu la darrera lletra com una R, la qual cosa ha de tractar-se d'un error.

31. La fotografia que publica J. M. Xarrié (*Restauració d'obres d'art a Catalunya*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002) no correspon a la crucifixió de Sorpe, ans a la d'Estaon.

32. M. Pagès i Paretas, «Les pintures romàniques de l'antiga església de Santa Eulàlia d'Estaon. La seva història i la seva iconografia», *Urgellia*, 2005, p. 657-683.

la capçalera. Al del costat septentrional (fig. 8), a banda i banda de l'element decoratiu de la clau, hi ha els sants Feliu (SCS [F]ELIX) i Pastor (PASTO), màrtirs hispànics (el primer, nordafricà), el primer i el darrer de ser commemorats, segons assenyalà Ainaud,³³ en la primera part d'una peça de la litúrgia hispànica dedicada als màrtirs de la persecució de Dacià. La seva presència ací probablement tindria un significat eucarístic, per la seva proximitat a la crucifixió. Aquest significat estaria subratllat pels dos calzes amb la creu al nus que hi ha sota Pastor, al sector occidental de l'arc (sota, materialment, de la crucifixió), a banda i banda d'un armariet que estaria destinat a guardar objectes litúrgics.³⁴ I a sota, encara, hi ha el signe zodiacal de càncer (CRANC).³⁵ Sota Feliu hi ha els bessons de gèminis.

En l'arc del costat meridional (fig. 9) hi ha l'Esperit Sant a la clau (SPE...), al mig d'una creu daurada i gemmada que hi ha dins un clipeus, a banda i banda del qual es drecen dos arcàngels, un dels quals molt esborrat; de l'altre es pot veure que duia una creu. Aquestes imatges ací tenen un sentit clar de teofania. Sota els arcàngels, al costat occidental, figura el signe de Sagitari (.R...) i a l'oriental, un elefant amb una torre.

ARCOSOLI AMB UNA PARÀBOLA ESCATOLÒGICA

Al Museu Diocesà d'Urgell es conserva un fragment pictòric amb el banquet del ric Epuló, que forma part de la paràbola del ric i Llätzer (Lc 16, 19-31).³⁶ Decorava un arcosoli (fig. 10) situat en un lloc elevat, actualment sobre la volta per aresta tardana que cobreix el tram més pròxim a l'absis de la nau meridional. És ben probable, tot i que la hipòtesi no es podrà afermar del tot fins que es restauri l'edifici, que en origen aquest espai formés una capella al primer pis del campanar, tal com ha suggerit Mancho.³⁷

Bé que l'escena està mig perduda, la part que ens n'ha pervingut és prou clara per a la seva identificació amb el banquet del ric. Es veu una taula parada i uns comensals al darrere, el que presumiblement hi havia al centre més gran, si s'ha de jutjar pels pocs vestigis que en resten. A l'esquerra d'aquest hi ha una noia identificada amb una inscripció: PVE[L]LA. Al costat seu i de la taula hi ha un home que per la posició devia estar o bé assegut al terra o bé mig ajagut, el qual amb la mà sembla implorar als comensals. La inscripció, a més, no permet el dubte: LAZARVS. Els vestigis de pintures a les altres parets d'aquest àmbit són

33. Ainaud, 1973, p. 136.

34. Ídem.

35. Escrit no pas en llatí, ans en català, com fa notar Mancho (2000, p. 557).

36. Vives, *op.cit.*, p. 429-438. Vivancos, *op.cit.*, p. 230-232. Mancho, 2000, p. 562-571.

37. Mancho, 2000, p. 568-569.

tan mínims que només tenen el valor de testimoni de la seva perduda decoració pictòrica. És probable que, tal com s'esdevenia a l'absis principal de Sant Climent de Taüll, segons han demostrat les noves pintures descobertes recentment,³⁸ o en un dels marges laterals de la portalada romànica de Ripoll, aquesta paràbola del ric i el pobre Llätzer a Sorpe es desenvolupés també en altres imatges, que estarien disposades just al davant, a l'altre costat de la nau. A Taüll, concretament, l'escena del banquet es desplega en dues imatges, que tenen un paral·lel pròxim al còdex auri d'Echternach i, també, al pòrtic de Moissac, la de l'àpat pròpiament dit i la de Llätzer ajagut a la porta del ric. En època romànica aquesta paràbola s'escollia sovint per figurar els llocs del més enllà, perquè el seu significat és essencialment escatològic, referit a la fi darrera.³⁹ En la il·lustració de manuscrits o en la figuració de capitells, com els dels claustres de Girona i de Sant Cugat, hi apareix també el destí d'ambdós, després de morts: el pobre Llätzer al si d'Abraham, i el ric portat a l'infern.

L'ESCENA DE NOVA LECTURA

Les restes de pintura corresponents a la imatge que ens ocupa (fig. 11), com hem dit, es troben situades a la paret meridional de la nau, sobre l'arcada més propera a l'absis, enfront mateix de l'àngel turiferari que formava part de l'escena de la crucifixió de la paret septentrional, de la qual cosa cal deduir que el punt central de l'escena de què devien formar part es devia trobar, igualment, sobre el pilar.

El que es conserva d'aquesta escena són dos homes joves situats sobre mateix de l'arcada. Segons es pot deduir del que s'ha conservat i del posat i la col·locació idèntica del cos, portaven tots dos faldilla curta i feien la mateixa acció: abocar aigua amb unes gerres, el doll de les quals, com es pot deduir de la que es veu sencera, brollava amb força. El cos d'aquesta gerra té unes gerretes petites pintades, com per fer més redundant el seu significat de deu o font. Perquè tant l'objecte que porten els dos joves, les gerres, com l'acció que estan duent a terme, abocar l'aigua que en brolla, ens menen inevitablement a identificar-los com a fonts o personificacions fluvials. La part de la pintura conservada ocupa només la meitat de l'arcada, la qual cosa ens permet suposar que podia haver-hi hagut, encara, un tercer jove abocant aigua, o, el que és el

38. M. Pagès i Paretas, «Noves pintures a Sant Climent de Taüll», *Butlletí del Museu Nacional d'Art de Catalunya*, núm. 5 (2002), p. 193-196.

39. Vegeu U. Wolf, *Die Parabel vom reichen Prasser und armen Lazarus in der mittelalterlichen Buchmalerei* (Munic, 1989), citat per Jérôme Baschet, *Le sein du père: Abraham et la paternité dans l'Occident médiéval* (París, 2000, p. 112 i seg.). Mancho (2000, p. 562-569), que és el primer de posar en relació la imatge amb el seu emplaçament, també fa referència a un programa escatològic.

mateix, una tercera font o personificació fluvial. I l'aigua vessada s'hauria d'escolar cap al pilar. És a dir que probablement els joves haurien estat tres i que abocarien el doll potent de les seves aigües cap al centre d'una escena que hauria estat situada sobre el pilar.

Com que l'escena de què formaven part ha de ser posterior al pecat original que hi ha representat al registre superior, no se'ls pot identificar amb els rius del paradís. A més, aquests es representen sempre en sentit al·legòric, no com a part d'un cicle narratiu, com hauria de ser aquí.

Si aquestes personificacions fluvials de Sorpe no són els rius del paradís, l'única alternativa possible és que es tracti de les fonts del Jordà, perquè l'atribut permanent del riu i de les seves fonts o deus és la gerra de la qual brolla l'aigua que hi flueix. Aquestes fonts o personificacions fluvials, aleshores, formarien part de l'escena del baptisme de Crist, que hauria estat situada sobre el pilar, el significat salvífic de la qual, com veurem per les fonts literàries, s'interrelaciona amb la crucifixió i amb els altres temes centrals de la iconografia.

Mateu i Marc especifiquen que el lloc del baptisme de Crist és el Jordà, mentre que en Joan i Lluc està implícit.⁴⁰ Les fonts del Jordà, dues, són mencionades per Josep Flavi a les seves *Antiquitates Iudaicae*⁴¹ i per diversos teòlegs cristians, entre els quals Jeroni.⁴² Sant Isidor a les *Etymologies* explica que «el Jordà, riu de Judea, [és] anomenat així per les dues fonts que el formen: Jor i Dan. Separades al principi, s'uneixen després i prenen el nom de Jordà...».⁴³ En la seva descripció del pelegrinatge d'Arculf a Terra Santa, *De locis sanctis*, de vers el 670, Adamnan de Iona (679-704) explica que Arculf visità el lloc al peu de la muntanya del Líban on el Jordà es forma a partir de les seves dues fonts, que s'anomenen Jor i Dan. Arculf explicà que les aigües dels dos rierols s'ajunten i prenen el nom de Jordà.⁴⁴

La font teològica de la personificació del Jordà en el bateig de Crist i en escenes de baptisme en general, així com en escenes bíbliques, és el salm 114 (113 A), 3: «El mar, en veure'ls, va fugir i el Jordà se'n tornà riu amunt.» Aquest vers es refereix als miracles esdevinguts durant la sortida dels israelites d'Egipte, essent «el mar» una al·lusió poètica a la travessa miraculosa del mar Roig i del Jordà. El pas del mar Roig pels israelites (Ex 14) posà fi al seu esclavatge a Egipte (Isa 51, 10); representa el començament d'una vida nova i se li atribuï un significat escatològic en

40. Mt 3, 13-17; Mc 1, 9-11; Lc 3, 21-22; Jn 1, 32-34.

41. *The New Complete Works of Josephus / by Flavius Josephus*, trad. W. Whiston amb comentaris de P. L. Maier (ed. rev.), Grand Rapids (MI), 1999, *Antiquitates Iudaicae*, llibre I, cap. 21; llibre II, cap. 9; llibre III, cap. 4; llibre IV, cap. 1.

42. *Commentariorum in Evangelium Matthaei, liber tertius*: «... ubi Jordanis oritur ad radices Libani, et habet duos fontes, unum nomine *Jor*, et alterum *Dan*, qui simul mixti, Jordanis nomen efficiunt.» (PL 26/121-122). Agraïm al Dr. Mn. Miquel S. Gros el text patristic.

43. Llibre XIII, a: *Biblioteca de Autores Cristianos*, Madrid, 1955, p. 333.

44. T. Wright (ed.), *Early Travels in Palestine*, Londres, 1948, p. 8.

la teologia jueva. Sant Pau deixa entendre que és un prototipus del baptisme (1 Co 10, 1-4). Seguint-lo, sant Augustí digué: «Per mare transitum Baptismus est.»⁴⁵ Que aquest simbolisme era encara viu als segles XII i XIII ho prova la inscripció col·locada sobre l'escena del pas del mar Roig a la famosa font baptismal de Hildesheim: «Per mare par Moysen fugit Egyptum genus horum per christum lavacro fugimus tenebras viciorum.»⁴⁶ A més, a la font baptismal de Hildesheim el pas del mar Roig es relaciona amb escenes que representen el baptisme de Crist i el pas del Jordà pels israelites. Les dues descripcions bíbliques del pas del Jordà són vistes com a prefiguracions del baptisme: quan els israelites arriben al Jordà, les seves aigües se separen i permeten que portin l'arca de l'aliança a la terra promesa (Js 3, 11-17) i les aigües del Jordà se separaren de nou per permetre a Elies i Eliseu de passar el riu, abans de l'ascensió d'Elies (2 Re 2, 8-11).⁴⁷ Aquests esdeveniments pertanyen a la tipologia del baptisme, perquè en tots ells el fidel travessa l'aigua il·lès, perquè el destructiu poder de l'aigua ha estat domesticat perquè esdevingui una força de salvació. A Orient, el salm va ser associat molt aviat a la litúrgia del baptisme de Crist, que s'hi celebra el 6 de gener, dia que es beneeixen solemnement les aigües i s'administra el baptisme.⁴⁸ En el context del baptisme de Jesús, l'èmfasi de l'exègesi del salm 114 (113 A), bascula entre la salvació i l'obediència de les forces de la natura i el temor del poder del Senyor.

Pel que fa a la iconografia, en la majoria d'escenes del baptisme de Crist, el riu i les seves fonts, si hi són, es representen de manera «naturalista», com va analitzar J. Squilbeck.⁴⁹

La representació d'un riu com a home abocant aigua amb una gerra prové de l'antiguitat grecoromana i va ser desenvolupada sobretot al món bizantí o en rebé la influència, com l'art carolingi. El Jordà es representa com a home madur o jove, quasi nu, que aboca aigua amb una gerra, «a distant reminiscence of Poseidon».⁵⁰ Apareix, per exemple, en

45. Sermo 352 (PL 39/1551). Vegeu també Orígenes, *In Exodum Homilia* V, 5. Sobre aquest tema vegeu F. J. Dölger, «Der Durchzug durch das Rote Meer als Sinnbild der christlichen Taufe», a *Antike und Christentum*, vol. II, Münster a Westfalen, 1930, p. 63-69.

46. Segons F. Nordström, *Mediaeval Baptismal Fonts. An Iconographic Study*, Umea, Estocolm, 1984, p. 105.

47. Vegeu, per exemple, Orígenes, *In liber Jesu Nave Homilia*, V, 1, segons F. J. Dölger, *op. cit.*, p. 70 i seg.

48. E. Mercenier i G. Bainbridge, *La prière des églises de rite byzantin*. II.1. *Fêtes fixes*, Chevetogne, 1953, p. 281. A Occident, la commemoració del baptisme del Senyor se celebra el 13 de gener i la litúrgia inclou una lectura de Joan (Jo 1, 29-34).

49. J. Squilbeck, «Jourdain dans l'iconographie médiévale du Baptême du Christ», *Bulletin des Musées Royaux d'Art et d'Histoire*, ser. 4, núm. 38-39 (1966-1967), p. 69-116, tracta sobretot la manera com es representen les aigües del riu, la seva figuració des del món carolingi fins al segle XIII, a més d'altres aspectes com, per exemple, l'Esperit Sant i l'actitud de Joan respecte de Jesús. D'altra banda, el tema de l'article de Lily Arad («The Bathing of the Infant Jesus in the Jordan River», *op. cit.*, esp. p. 28-29) és prou explícit.

50. D. Mouriki, *The Mosaics of Nea Moni on Chios*, Atenes, 1985, p. 123.

un ivori del Museu de Lió, del segle VI, i al tron de Maximià a Ravenna, també del segle VI. Altres exemples, aquests aportats per Squilbeck, són l'ivori de la relligadura del Sacramentari de Drogo, bisbe de Metz (826-855) (fig. 12), el cofret de Gandersheim, de la mateixa època i també de l'escola de Metz, el benediccionari d'Aethelwold, de 963-964, un ivori del Museu Mayer van den Bergh a Anvers, i l'evangelari de la coronació del rei Vratislava, del 1086 (fig. 13).⁵¹ Apareix encara a les pintures murals de la nova Tokali Kilise de la Capadòcia, del segle X, als mosaics de Daphni, de vers el 1100, a la capella palatina de Palerm, de mitjan segle XII, en un evangelari del mont Athos, del XIII, etc.⁵² També des de molt antic es representa de vegades la personificació de les dues fonts o rius que formen el Jordà, Jor i Dan,⁵³ sigui de manera «naturalista», com als Beatus de Girona i de Torí,⁵⁴ sigui per mitjà de les personificacions del riu, com en un ivori de l'escola del Rin-Palatinat, de vers el 1100, amb una inscripció que diu: ABSTERSIT XPI BAPTISMUS CRIMINA MUNDI (fig. 14),⁵⁵ en un sacramentari de Llemotges, també de vers el 1100 (fig. 15),⁵⁶ i al saltiri de Hamilton, de l'escola de Xipre, de la fi del segle XIII o de la primeria del XIV.⁵⁷ Fins i tot hi poden aparèixer tres personificacions fluvials, que sembla que representarien les fonts i el propi riu, ja format. Apareixen així al revers d'un medalló d'or de l'escola de Constantinoble, del segle VI (fig. 16).⁵⁸ Les tres personificacions del Jordà apareixen també en el baptisme de les multituds, al costat d'una escena bíblica

51. J. Squilbeck, *op. cit.*, fig. 1-4 i 10.

52. D. Mouriki, *op. cit.*, p. 123 i seg.

53. Les dues fonts apareixen sovint en l'art medieval d'Irlanda, per exemple a la creu de Kells (Meath), com a dos discos dels quals surten diverses cintes col·locades horitzontalment, per representar el riu. Vegeu F. Henry, *Irish Art during the Viking Invasions (800-1020 A.D.)*, Nova York, 1967, p. 179-180.

54. Però són incomparablement molt menys freqüents les representacions «naturalistes» dels dos rierols que formen el riu, com apareixen al Beatus de Girona, del 975 (Museu de la Catedral de Girona, ms. lat. 7, fol. 189), o en la seva còpia del segle XI conservada a Torí (Biblioteca Nacional de Torí, ms. I, II.1, fol. 136). Vegeu C. Cid i I. Vigil, «El Beato de la Biblioteca Nacional de Turín, copia románica catalana del Beato mozárabe leonés de la Catedral de Girona», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, núm. 17 (1964-1965), esp. p. 273 i 276, pl. XVII, fig. 30 i 31.

55. Ara al tresor de la catedral de Tréveris. La placa d'ivori era probablement la coberta del leccionari grec de Sant Simeó de Tréveris, del segle IX (ms. 72, Tresor de la Catedral de Tréveris). Vegeu A. Goldschmidt, *Die Elfenbeinskulpturen*, vol. III, Berlin, 1923, repr. 1969, p. 16, pl. VIII (35).

56. París, BN, lat. 9438. Vegeu J. Porcher, *Le sacramentaire de Saint Etienne de Limoges*, s. d., pl. III; G. Schiller, *Iconography of Christian Art*, Londres, 1971-1972, vol. I, fig. 372.

57. Ara conservat als Museus Estatsals de Berlín, Kupferstichkabinett, 78.A.9, fol. 147v. Veg. Princeton Index of Christian Art, s. n. 0104153.

58. Les fonts, que han estat identificades com els rius Jor i Dan i el mar (però que podrien ser Jor, Dan i el propi Jordà), emergeixen de petxines al costat d'una gerra de la que brolla aigua. En l'anvers hi ha la Verge i el Nen flanquejats per àngels, la nativitat i l'adoració dels Mags. El medalló va ser trobat a Kyrenia, Xipre, muntat com un encolpi que formava part del tresor de Lamboussa, i ara pertany a la Dumbarton Oaks Collection. Probablement va ser encunyat amb motiu del baptisme de Teodosi el 6 de gener del 584. Vegeu M. C. Ross, *Catalogue of the Byzantine and Early Mediaeval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection*, vol. II, Washington D. C., 1965, p. 33, pl. A i xxviii, i Museu Metropolita, *Age of Spirituality*, Nova York, 1979, cat. núm. 287, p. 312-313.

que il·lustra el salm 114 (113A), en un saltiri bizantí de la Biblioteca Vaticana, del segle XII.⁵⁹ Finalment, en un dels exemples més tardans que hem trobat, que és una icona de Sèrbia, de vers el 1300,⁶⁰ hi apareixen quatre personificacions, dues que serien les fonts del riu, Jor i Dan, assegudes sobre les roques altes a un costat i l'altre de la composició, per sobre del mateix baptisme. Vessen l'aigua amb unes grans gerres. Les altres dues, que figuren en les profunditats del riu, a la part baixa de l'escena, han estat identificades com a personificacions del riu i del mar.

Sembla, doncs, que no hi ha una sistemàtica fixa a l'hora de representar el nombre de fonts o personificacions fluvials en l'escena del baptisme, per bé que el nombre més freqüent sigui d'una o dues, però n'hi poden aparèixer també tres o, fins i tot, en un dels exemples que hem citat, n'hi apareixen quatre. Sembla que el seu nombre i la seva posició variïn no només respecte de la tradició literària o iconogràfica d'origen, ans també en funció de la composició, de la simetria i de l'espai disponible. Segons aquesta nostra hipòtesi, les personificacions fluvials de Sorpe serien probablement tres i representarien les dues fonts del Jordà, Jor i Dan, i el propi riu, ja format.

EL BAPTISME DE CRIST EN RELACIÓ AL PROGRAMA TIPOLÒGIC

A partir del que hem exposat, creiem que podem afirmar amb força versemblança que els dos joves de Sorpe que aboquen aigua amb unes gerres podrien ser les fonts del Jordà, que formarien part de l'escena del baptisme de Crist, que estaria representat sobre el pilar, davant de la crucifixió. Amb Joan el Baptista i l'àngel situats a banda i banda de Crist, talment com són representats a l'absis d'Estaon i en molts altres exemples, això és, amb tres figures centrals (o més de tres, si com passa de vegades hi ha més d'un àngel), es formaria una escena la composició pictòrica i espacial de la qual faria *pendant* amb la crucifixió, situada al davant mateix, en el pilar del costat septentrional. Les figures abocant aigua a Sorpe, que podrien ser tres, perquè, com hem dit, sobre l'arcada hi ha lloc per a un tercer personatge, serien les personificacions del Jordà i de les seves fonts, Jor i Dan, situades en paral·lel a l'àngel que encensa la crucifixió, en la paret de davant.⁶¹ En el sentit doctrinal, teològic i simbòlic aquesta contraposició cobra relleu, com veurem, perquè si

59. Vat. gr. 1927, fol. 210v. Vegeu E. T. Dewald, *The Illustrations in the Manuscripts of the Septuagint*, vol. III: *Psalms and Odes*. Part I: *Vaticanus Graecus 1927*, Princeton, 1941, p. 34-35, pl. XLVIII.

60. La icona es troba avui al Museu Nacional de Belgrad. Veg. K. Weitzmann *et altri*, *The Icon*, Londres, 1982, p. 141, fig. p. 173.

61. En aquest sentit, la significació de les personificacions és similar a la de les divinitats de la terra i de l'aigua, o dels elements, en les imatges carolíngies i otònies de la crucifixió.

pel bateig es neix a la vida, amb la crucifixió, culminació de l'obra de redempció, Crist allibera l'home del pecat.

Sobre la base de Mateu (3, 13-17) i l'al·lusió al baptisme de Joan (3, 5), la tradició cristiana admet que va ser Crist mateix qui instituï el sagrament del baptisme.⁶² D'acord amb els Evangelis, Crist es veu com l'enviat de Déu per a la salvació de l'home, s'identifica amb la condició humana en acceptar el baptisme de Joan el Baptista i parla de la seva passió i mort com a baptisme (Mt 20, 22; Mc 10, 38-39; Lc 12, 50). En rebre el baptisme, Jesús consagrà aquest sagrament com a començament de la regeneració espiritual i també com a mitjà essencial d'esdevenir membre del regne de Déu i ser consagrat a Déu.⁶³ En la seva resposta a Nicodem (Jn 3, 1-7), Jesús menciona els dos elements indispensables per entrar en aquest regne, que ja van ser presents en el seu propi baptisme: l'aigua i l'Esperit Sant. Però no menys important, aigua i sang sortiren del costat de Crist quan un dels soldats de la crucifixió li traspassà amb una llança (Jn 19, 34). És només pel baptisme i la sang de Crist que el cristià, netejat dels seus pecats, torna a néixer. La mateixa idea de mort de la persona antiga i el seu renaixement com a cristià s'expressa en el ritual del baptisme.⁶⁴ Aquest concepte essencial es basa en Pau, que posa èmfasi en el paral·lelisme entre el sagrament del baptisme, que simbolitza la mort mística del catecumen i la seva regeneració espiritual, i la mort i resurrecció de Crist.⁶⁵ En la seva Epístola als Romans (6, 3-4) Pau diu: «Pel baptisme hem mort i hem estat sepultats amb ell, perquè així com Crist, per l'acció poderosa del Pare, va ressuscitar d'entre els morts, també nosaltres emprenguem una nova vida.» La idea que a través del baptisme es participa en la mort i resurrecció de Crist també s'expressa en la Carta als Colossencs (2, 12). Pau, en la seva Epístola als Romans, torna a expressar la mateixa idea i hi afegeix que pel baptisme allò que érem abans ha estat crucificat amb Crist, perquè mai més siguem esclaus del pecat (Rm 6, 3-6).⁶⁶ Així, en sentit escatològic, el baptisme és el moment de nova creació per al creient. Els pares de l'Església que desenvoluparen aquesta doctrina són, entre d'altres, sant Ambrós,⁶⁷ sant Augustí⁶⁸ i el papa Lleó el

62. Entre els autors patristics que entenen el baptisme de Crist com a institució del baptisme cristià figuren sant Ambrós (*In Lucam* 2, 83), representat justament a Sorpe, i sant Joan Crisòstom (Homilia sobre Mateu, 12, 2). Vegeu també F. L. Cross i E. A. Livingsstone [ed.], *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, Oxford University Press, 1977, s. v.: «Baptism.»

63. M. Righetti, *Historia de la Liturgia*, vol. II, Madrid, 1956, p. 625 i seg.

64. Ídem.

65. Ídem, p. 644-645, 647; R. Schnackenburg, *Baptism in the Thought of St. Paul*, Oxford, 1964, p. 196-203, que dirigeix la seva atenció a la significació escatològica de la teologia sacramental en el pensament paulí.

66. Vegeu G. M. Lukken, *Original Sin in the Roman Liturgy*, Leiden, 1973, p. 353 i seg.

67. Ambrosius, *De sacramentis*, 2, 7, 20, a J. Quasten, «Baptismal Creed and Baptismal Act in St. Ambrose's De mysteriis and De sacramentis», *Melanges Joseph de Ghellinck*, S. J., vol. I, Gembloux, 1951, p. 223-234.

68. *Augustini Opera Omnia*, x:1 (PL 44/858), i més avall.

Gran.⁶⁹ En la seva segona catequesi del sagrament del baptisme, sant Ambròs diu: «Vegeu on sou batejats, d'on ve el baptisme sinó de la creu de Crist, de la mort de Crist...»,⁷⁰ i «Qualsevulla que sigui batejat, és batejat en la mort de Jesús»,⁷¹ i per l'aigua i l'Esperit Sant neix a la vida eterna.⁷² Sant Ambròs també es referí a la font baptismal com a sepulcre i com a font de regeneració i resurrecció, essent l'aigua baptismal santificada per la creu de Crist.⁷³ Sant Gregori Nacianzè, en una homilia sobre el baptisme, expressava un concepte similar, de tornar a néixer en el baptisme, al dir que per a l'home hi havia tres naixements: «el natural, el del baptisme i el de la resurrecció».⁷⁴

Sant Ciril, bisbe de Jerusalem al segle iv, descrivia i explicava la cerimònia del baptisme a la ciutat santa: «Després d'això eres conduït a la piscina santa del baptisme diví, com Crist de la creu al sepulchre. I a cadascun de vosaltres se li preguntava si creia en el nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant, i feies la confessió de salvació i et submergies tres cops a l'aigua i sorties de nou, com indicant per un símbol la mort i els tres dies d'enterrament de Crist.»⁷⁵

La connexió més estreta entre el baptisme de Crist, la seva passió i resurrecció i el sagrament del baptisme s'expressa clarament en el fet que, tot i que l'aigua per al baptisme dels fidels es consagrava el dia del bateig de Crist (el 6 de gener a Orient i el 13 a Occident),⁷⁶ el principal dia per batejar era el Diumenge de Pasqua. Per això hi havia dues misses, una «per als Batejats» i l'altra *de Solemnitate*. La mateixa associació teològica de la mort i resurrecció de Crist, amb la «mort» de la persona antiga i el seu renaixement com a cristià pel baptisme, explica la forma de creu de moltes fonts baptismals quadrifoliades, com en el cristianisme primitiu. Una altra expressió de la forta connexió teològica és que hi

69. Sermó 63, 6 (PL 54/357 A).

70. *De sacramentis*, II, 6: «Vide ubi baptizaris, unde sit baptismus nisi de cruce Christi, de morte Christi...», a Ambroise de Milan, *Des sacrements des mystères*. Nouvelle édition revue et augmentée de *L'explication du symbole*, ed. trad. Dom B. Botte, París, 1961, p. 76 (la traducció és nostra).

71. *De sacramentis*, II, 23: «Quicumque baptizatur, in morte Iesus baptizatur... cum enim mergis, mortis suscipis et sepulturae similitudinem, crucis illius accipis sacramentum, quod in cruce Christus pendit et clavis confixum est corpus. Tu ergo conrucifigeris, Cristo adhaeres, clavis domini nostri Iesu Christi adhaeres, ne te diabolus inde possit abstrahere», a ídem, p. 86.

72. *De sacramentis*, II, 24: «Ergo mersisti, uenisti ad sacerdotem. Quid tibi dixit? "Deus", inquit, "Pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua et spiritu concessitque tibi peccata tua, ipse te unguet in vitam aeternam"», a ídem, p. 88.

73. *De sacramentis*, II, 19, a ídem, p. 84.

74. *Oratio XL* (PG 36/360 i seg.). Vegeu P. A. Underwood, *The Kariye Djami*, vol. IV, Nova York, 1966 (Bollingen Series, 70), p. 276.

75. *Sancti Cyrilli Catecheses Mystagogicae*, 2, 4, a J. Quasten, *op. cit.*, p. 231.

76. M. Righetti, *op. cit.*, p. 684 i seg., i *Missale Ambrosianum duplex* (proprium de tempore) editt. puteobonellianae typicae (1751-1902) cum critico commentario continuo ex manuscriptis schedis Ant. M. Ceriani ediderunt A. Ratti - M. Magistretti, Mediolani, 1913 (*Bibliotheca Ambrosiana. Monumenta sacra et profana*, IV), p. 249 i seg. També F. Nordström, *op. cit.*, p. 45.

ha moltes fonts en forma de calze eucarístic.⁷⁷ El ritual del baptisme també incideix en aquesta idea. Després d'abandonar la pràctica del bateig en «aigua viva», és a dir, en els rius i les fonts, els cristians introduïren el costum de beneir l'aigua baptismal, perquè estigués imbuïda de l'Esperit Sant per purificar els catecúmens. Més tard, el ritual del sagrament inclogué la immersió en l'aigua del ciri pasqual, que se situa prop de la font baptismal, així com la infusió del crisma dins l'aigua, per fer més evident el poder rebut de l'Esperit Sant. Algunes esglésies, com la de Toledo, la de Milà o el monestir de Bobbio, incloïen també l'*intinctio crucis*, en què, per santificar-la, s'introdueix la creu dins l'aigua baptismal, tot rememorant en tirar-hi un tros de fusta la partició del mar Roig feta per Moisès amb la seva vara i la conversió de l'aigua de Marà en aigua dolça, en un ritual que encara avui forma part de la litúrgia pasqual de l'Església bizantina. Aquest costum pot haver tingut l'origen en un antic ritus milanès. Sant Ambrós de Milà s'hi refereix en el seu segon catecisme, o segona catequesi mistagògica; es menciona també al *Liber de cognitione baptismi* d'Ildefons de Toledo i, així mateix, al ritual de Bobbio.⁷⁸ No és endebades, doncs, ni tampoc pot ésser atribuït únicament a la suposada procedència de la Llombardia d'algun dels pintors, que a Sorpe hi sigui representat el sant bisbe de Milà, un dels pares de l'Església occidental. Contràriament, la seva presència obeeiria a exigències del propi programa iconogràfic de l'església.

En el paral·lelisme entre el baptisme i la crucifixió que es fa a Sorpe, hi incideixen a més aspectes iconogràfics que reforcen el caràcter sacramental i eucarístic interrelacionat d'ambdues representacions. En aquest sentit, per exemple, la presència dels centurions Longinus i Estefanon (STEPHANON), aquell a punt de ferir el costat de Crist, mentre Estefanon li ofereix l'esponja. D'acord amb la llegenda, Longinus era el legionari romà que amb la seva llança perforà el costat de Crist, del qual brollà sang i aigua. Quan Longinus, que era cec, inconscientment hi posà la mà, que se li humitejà amb el líquid que sortí dels ulls de Jesús, recobrà instantàniament la vista.⁷⁹ Aquesta llegenda es formà per il·lustrar com la sang i l'aigua —la sagrada comunió i el baptisme— si vénen de Déu obren els ulls dels qui espiritualment són cecs. La creu sobre el crani d'Adam, qui portà el pecat al món, el qual, segons una antiga tradició cristiana, va ser enterrat al Gòlgota,⁸⁰ és símbol de la seva resurrec-

77. Així a Palestina, Àfrica, Mallorca, la península Ibèrica, la Gàl·lia i Dalmàcia. Vegeu F. Nordström, *op. cit.*, p. 23.

78. Agraïm al Dr. Miquel dels S. Gros la seva ajuda respecte d'aquest ritual litúrgic. Sant Ambrós, *De sacramentis*, II, 6; Ildefons de Toledo, *Liber de cognitione baptismi* (PL 96/157); *Ritual de Bobbio*, Vat. Lat. 5768, f. 8-12v. Citats i analitzats per M. Gros i Pujol, «El ritu de la 'Intinctio crucis' en la benedició de l'aigua baptismal», *Revista Catalana de Teologia*, núm. 27:2 (2002), p. 353-359, esp. p. 354.

79. *The Golden Legend of Jacobus de Voragine*, trad. G. Ryan i H. Ripperger, Nova York, 1969, p. 191.

80. La tradició es fonamenta en la doctrina paulina, per exemple, 1 Co 15, 21-22. Trobem traces d'aquesta tradició en Orígenes, en la seva exègesi de Mt 27, de la primera mei-

ció gràcies al sacrifici redemptor de Crist, el nou Adam, a la creu. Però el seu ministeri, que culminara amb l'oferiment de la pròpia vida, s'inicià amb el baptisme, el naixement a la vida per al creient.

Molts passatges del Nou Testament diuen que Joan el Baptista batejava predicant el baptisme del penediment «per al perdó dels pecats» (Mr 1, 4),⁸¹ que el sagrament del baptisme renta els pecats i que és un requeriment essencial per entrar al regne dels cels.⁸² Mentre batejava al Jordà, Joan el Baptista veié com Jesús se li acostava i digué: «Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi» (Jn 1, 29, i 1, 36). Els Evangelis presenten el baptisme de Crist com un acte d'obediència de Jesús, que sense haver pecat és batejat i carrega sobre les seves espatlles el pecat del món, tot acomplint la profecia d'Isaïes (42 i 53). El Llibre del Gènesi (3, 1-6) descriu com va pecar la humanitat. El pecat d'Adam i Eva, el primer pecat de l'home, comporta l'expulsió del paradís i el càstig de la mort, que pot ser no només física ans també espiritual-escatològica. La filosofia escolàstica contempla la caiguda de la humanitat pel pecat d'Adam a la llum de la salvació de Crist. Crist, el nou Adam, ha renovat la humanitat d'acord amb el pla de salvació de Déu.⁸³ La doctrina cristiana, de Pau als teòlegs medievals, relaciona estretament la creació d'Adam i Eva i la caiguda de l'home amb el baptisme de Crist i el sagrament del baptisme. Els pares de l'església, per exemple sant Agustí, subratllen que els éssers humans, pel seu naixement terrenal, descendeixen d'Adam i per això són condemnats a morir.⁸⁴ Però a través del sant baptisme neixen de nou en Crist i a la vida eterna. Per mitjà d'Adam, tothom porta una maledicció,

tat del segle III, i també en el *Panarion* d'Epifani, I, 46, 5 (Epifani, 315-403, nascut i actiu a Palestina, esdevingué metropolità de Salamis); Jeroni, en la seva exègesi de Mt 27, 33 (PL 26/209) i d'Ef 5, 14 (PL 26/526), explica que el Gòlgota és anomenat així perquè és el lloc on fou enterrat el crani (*gulgoleit* en hebreu) d'Adam, l'home antic, tot negant-ho. La tradició era molt coneguda i figura, per exemple, al *Breviarium de Hierosolyma*, escrit per un pelegrí del primer o segon quart del segle VI, conegut per una còpia carolíngia i una del segle XII, ambdues traduïdes i estudiades per O. Limor, *Holy Land Travels: Christian Pilgrims in Late Antiquity*, Jerusalem, 1998, p. 199-205 (hebreu). Vegeu també L. H. Vincent i F.-M. Abel, *Jérusalem - Recherches de topographie, d'archéologie et d'histoire*, vol. II: *Jérusalem nouvelle*, Paris, 1914, p. 186-187.

81. «In remissionem peccatorum». També Lc 3, 3; Ac 2, 38; 10, 43; 22, 16; 1 Co 6, 11; Ef 5, 26; He 10, 2-22; 1 Pe 3, 21.
82. Els textos teològics i litúrgics medievals sovint expressen aquest concepte bàsic. Vegeu G. M. Lukken, *op. cit.*, p. 292-293, nota 115, on addueix exemples del Sacramentari Gelasià *Vetus*, del Sacramentari Gregorià Cameracense, del Missal Romà i d'altres. També ídem, p. 382-384, p. 294-295, i M. Righetti, *op. cit.*, p. 639 i seg., 643 i seg.
83. Sobre l'anàlisi del *peccatum originale originatum* en la teologia escolàstica vegeu G. M. Lukken, *op. cit.*, esp. cap. 1 i 4.
84. S'hauria d'assenyalar que en el pensament de Pau, el pecat d'Adam, la seva desobediència, no passà de generació en generació d'una manera hereditària. És a dir, Adam no va ser el pare biològic del pecat. Escriu Pau: «Per obra d'un sol home va entrar el pecat al món, i amb el pecat hi entrà també la mort; i així la mort s'ha estès a tots els homes, ja que tots han pecat.» (Rm 5, 12). Sant Agustí ho interpretarà en el sentit que tots els homes pecaren en Adam. Vegeu D. F. Sawyer, «The New Adam in the Theology of St. Paul», a P. Morris i D. F. Sawyer, ed., *A Walk in the Garden. Biblical, Iconographical and Literary Images of Eden*, The University of Sheffield, 1992 (*Journal for the Study of the Old Testament*, supplement series 136), p. 109.

però per Jesucrist n'és alliberat en el baptisme: «O fili male ex Adam nate, sed bene in Cristo renate.»⁸⁵ Isidor de Sevilla expressà un concepte similar del baptisme i el comparà amb la neteja externa del cos durant el ritus de purificació de l'ànima, tot dient que ens acostem al baptisme «culpables amb la lletjor del pecat, per a ser purificats amb les aigües baptismals».⁸⁶ La interpretació del sagrament del baptisme com a neteja de l'ànima i com a renaixement espiritual es basa en Joan 1, 12-13, i especialment 3, 3-7, que cita les paraules de Jesús: «ningú no pot entrar al Regne de Déu si no neix de l'aigua i de l'Esperit». El baptisme era essencial per entrar a la Jerusalem celestial a la fi del temps.

La nova lectura de l'escena com a bateig de Crist es relaciona també tipològicament amb les del pecat i l'anunciació. La doctrina cristiana fa una equació teològica entre la font baptismal i el Jordà, així com amb el ventre de la Verge Maria.⁸⁷ El naixement virginal de Crist es considera un tipus de baptisme litúrgic que neteja l'home de tots els seus pecats. La Verge, plena de l'Esperit Sant, engendrà Crist en el seu ventre. De la mateixa manera, el ventre de la *mater Ecclesia*, la font baptismal, és imbuïda de l'Esperit Sant per crear un nou membre del cos místic de Crist, el nou cristià. D'aquesta manera el cristià neix de nou no en «Adam» sinó en Déu, a través de l'Església. Aquesta doctrina segueix sobretot sant Agustí, que va dir que el cristià neix de nou pel baptisme a través de l'Església, tot comparant l'aigua de la font baptismal amb el ventre de la Verge Maria: «Vulva matris, aqua Baptistatis.»⁸⁸ El papa Lleó el Gran, que com Agustí tingué molta influència en el pensament teològic medieval, explica sovint el naixement de Crist d'una verge en relació amb el renaixement o la renovació moral a través del baptisme. En la seva homília per a la Nativitat, Lleó el Gran digué que «l'aigua del baptisme és una imatge del ventre virginal, perquè de la mateixa manera que l'Esperit Sant fecundà la Verge impregnà la font. Així com la sagrada concepció elimina el pecat, l'ablució mística el foragita».⁸⁹ Lleó hi afegí: «El mateix origen que prengué en el ventre de la Verge, l'ha posat a la font del baptisme. Va donar a l'aigua el que donà a la Mare; el poder veritable del

85. «Contra Julianum Pelagianum. Liber primus», *Augustini Opera Omnia*, x:1 (PL 44/649). Segons F. Nordström, *op. cit.*, p. 129.

86. «Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latenter eius mysterio per Spiritum sanctum purificatur et animus. Cuius sanctificatio ita est» (*Etymologiae*, vi, 19, 48), i: «Prius enim foedi eramus deformitate peccatorum, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum...» (*Etymologiae*, vi, 19, 44).

87. L. Arad, «The Bathing of the Infant Jesus in the Jordan River», *op. cit.*, p. 32.

88. *Augustini Opera omnia*, v (PL 38/674).

89. «Terra enim carnis humanae, quae in primo fuerat praevaricatore maledicta, in hoc solo beatae virginis partu germen edidit benedictum, et a vitio suae stirpis alienum. Cujus spiritalem originem in regeneratione quisque consequitur; et omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit et virginem; ut peccatum quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio.» *In Nativitate Domini*, iv, sermó 24,3 (PL 54/206 A). Vegeu G. M. Lukken, *op. cit.*, p. 290-291.

Senyor Altíssim i de l'Esperit Sant que en la Verge Maria donaria naixement al Salvador, de la mateixa manera el porta a l'aigua que regenera el creient.»⁹⁰ El renaixement en el baptisme, com el naixement del Salvador, s'aconsegueix a través del poder del Senyor i de l'Esperit Sant; «l'ablució mística» és comparada amb la «sagrada concepció.» La doctrina de Lleó el Gran influencià el pensament teològic durant el segle XII. Un dels teòlegs principals de l'època, Rupert de Deutz, en la seva dissertació sobre el poder de l'Esperit Sant en el sagrament del baptisme, digué: «Amb aquest sagrament, [*the Holy Spirit*] comença l'aliança que som fills de Déu; i amb aquest sagrament, [*the Holy Spirit*] obre pas al nostre nou naixement com a fills de Déu. Que l'Esperit que vingué sobre Maria amb la seva divina omnipotència i la cobrí (Lc 1, 35), perquè concebís el Fill unigènit de Déu, [el mateix Esperit] vingué també sobre les aigües amb la seva mateixa omnipotència i els garantí fecunditat de manera que en naixerien fills de Déu. La font d'aigua elemental, feta vida per la intervenció de l'Esperit, ha fet el ventre de l'Església, la font de la gràcia.»⁹¹ És a dir, a través de la seva encarnació en el ventre immaculat de la Verge, Jesús volgué donar un nou origen a l'existència dels creients, i a través del baptisme, el fidel comparteix la nova existència que començà en Crist. El baptisme produeix la mort del pecador i el renaixement de l'initiat en Crist.⁹²

ADDENDA: SOBRE EL PROGRAMA I LA SEVA REALITZACIÓ PICTÒRICA

El programa d'imatges de Sorpe, pel que podem jutjar a partir del que s'ha conservat, era molt coherent i de gran significació teològica i doctrinal. Al seu darrere devia haver-hi un mentor de gran formació bíblica, teològica i patristica, com l'anàlisi iconogràfica i els textos literaris adduïts fan palès, ben probablement vinculat a l'Església d'Urgell, de la qual depenia la parròquia de Sorpe. El programa, pel que en sabem, es presentava com un tot, concebut globalment i específicament per a aquesta església. No sabem quina circumstància especial propicià l'erecció o renovació de l'església abans de la fi del primer terç del segle XII i,

90. «Originem quam sumpsit in utero virginis, posuit in fonte baptismatis: dedit aquae, quod dedit matri; virtus enim Altissimi et obumbratio Spiritus sancti, quae fecit ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit, ut regeneret unda credentem.» *In Nativitate Domini*, IV, sermó 25,5 (PL 54/211 C). També sermó 63, 6 (PL 54/356 B); sermó 29, 1 (PL 54/227 B); ep. 31,3 (PL 54/792 B). Vegeu G. M. Lukken, *op. cit.*, p. 291, i P. A. Underwood, «The Fountain of Life in Manuscripts of the Gospels», *Dumbarton Oaks Papers*, núm. 5 (1950), p. 63.
91. *De Trinitate et operibus efus. De S. Spiritu*, III, 9 (PL 167/1648 B), segons P. A. Underwood, «The Fountain of Life», *op. cit.*, p. 75.
92. El Nou Testament i els escrits patristics comparen el baptisme del fidel amb la mort i resurrecció de Crist. Per exemple Rom 6, 3-4; Col 2, 10-12. També Augustine, *Opera omnia*, VI (PL 40/256), VIII (PL 42/744), i Leo the Great, sermó 63,6 (PL 54/357 A). Vegeu també G. M. Lukken, *op. cit.*, p. 290, i M. Righetti, *op. cit.*, p. 633-634, p. 643-645.

seguidament, la seva decoració pictòrica, que s'hauria de datar no més enllà de mitjan segle XII, com suggereix la semblança de la Mare de Déu de la imatge en què apareix entre l'Església i la Sinagoga amb la de l'absis de Santa Maria de Taüll, del 1123, però que l'estil de les pintures, i especialment el de la part més extensa, confirma.

Perquè com es pot comprovar en les imatges que il·lustren aquest article, és notori que a Sorpe s'hi destrien tres estils diferents, el millor dels quals, de filiació llombarda, es retroba en totes les escenes conservades de la paret septentrional, des de l'anunciació fins a la crucifixió. El dels arcs triomfals, com es pot comprovar per la manera de confegir la figura humana, és de factura molt menys clàssica, més negligent i més desentesa de les convencions d'un art «naturalista». Finalment, l'estil de les pintures dels arcs de separació de les naus està a molta distància qualitativa dels altres dos estils; és un art més pobre, que fins i tot colorísticament no hi té res a veure. Això no obstant, la coherència del programa iconogràfic permet d'inferir que, tot i la diversitat d'estils, les pintures es confeccionaren dins un mateix període o campanya decorativa, tot plasmant un programa d'imatges concebut prèviament. No sabem si és que foren contractats pintors diversos o, més probablement, si aquests s'associaren per donar compliment a l'encàrrec. Altrament, que pintors d'estils tan diversos formessin part d'un sol taller, el qual, doncs, no tindria un estil homogeni, és una possibilitat que neguen els mateixos fets, perquè un dels pintors que treballaren a Sorpe, el de la crucifixió, plasmà aquest mateix tema a Santa Eulàlia d'Estaon, però els altres pintors de Sorpe no apareixen a Estaon, ni viceversa.

En suma, la diversitat d'estils a Sorpe hi confirma la presència de diversos pintors, però aquests indubtablement hi devien treballar alhora o amb molt poc temps de diferència. Ho prova, no només l'existència d'un programa iconogràfic global i coherent en la seva plasmació, ans la convivència de dos d'aquests estils pictòrics, els més oposats, en la decoració d'un dels arcs de separació de les naus, el de migdia, on el pintor més mediocre plasmà totes les imatges menys la del signe de sagitari, l'estil més clàssic de la qual, i la pròpia gamma de colors emprada, evidència la probable presència del pintor de la crucifixió o d'algun membre del seu taller. En definitiva, la decoració entera de l'interior de l'edifici devia ser fruit d'una sola etapa o campanya pictòrica, realitzada en un interval bastant curt de temps.

Fig. 1. Exterior de l'església de Sorpe des de l'est

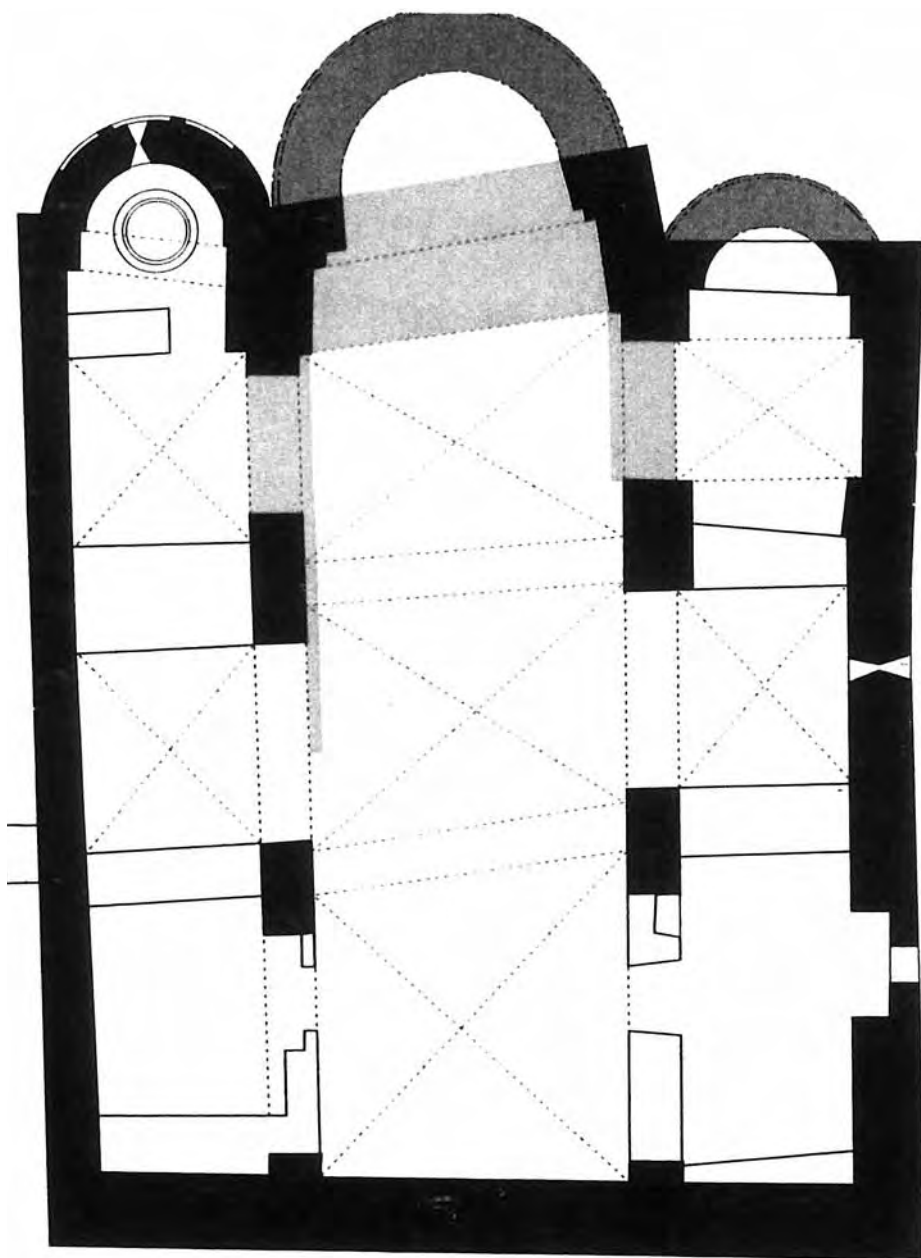

Fig. 2. Planta de l'església de Sorpe

Fig. 3. Vista general de les pintures de la nau de Sorpe (la de la guia)

Fig. 4. Maria entre l'Església i la Sinagoga, la barca de l'Església, sant Ambrós i altres imatges del costat nord dels arcs absidals de Sorpe (cl. 148182)

Fig. 5. Pintures dels arcs absidals de Sorpe

Fig. 6. Pintures dels arcs absidals i paret sud de Sorpe

Fig. 7. Pintures del mur nord de Sorpe

Fig. 8. El sant màrtir Pastor i el signe de càncer (arc nord)

Fig. 9. Un arcàngel i el signe de sagitari (arc surd)

Fig. 10. Banquet d'Epuló de Sorpe

Fig. 11. Les fonts del Jordà, segons la nostra hipòtesi, de Sorpe (cl. 140700)

Fig. 12. Placa d'ivori del Sacramentari de Drogo de Metz (826-855)

Fig. 13. Evangeliari de la coronació del rei Vratislava (1086), Biblioteca de Praga

Fig. 14. Ivori de Trêveris, tresor de la catedral

Fig. 15. Sacramentari de Lletotges, cap. 1100, BN lat 9438

Fig. 16. Medalló de l'escola de Constantinoble, trobat a Xipre
(Dumbarton Oaks Collection, Washinton)

RESUM

L'article proposa una nova interpretació d'una escena parcialment conservada de Sant Pere de Sorpe, que es basa en l'anàlisi iconogràfica, així com en la del seu lloc i funció en el programa decoratiu. Els dos joves que aboquen aigua d'unes gerres són personificacions del Jordà en l'escena del Bateig de Crist, que estaria situat enfront de la Crucifixió. Fonts bíbliques, patristiques i litúrgiques fonamenten la identificació, la qual porta a una lectura més coherent del programa iconogràfic de l'església.

ABSTRACT

This paper proposes a new interpretation of a partly preserved scene in Sant Pere de Sorpe, based on an iconographical analysis of the scene, as well as its place and function in the decoration program. The two young men holding jars are personifications of the Jordan River in the scene of the Baptism of Christ, placed opposite the Crucifixion. Biblical, patristical and liturgical sources support this identification, which leads to a new and more coherent reading of the decoration program.

LES MAREDEDÉUS SAGRARIS DE MALLORCA

per GABRIEL LLOMPART I MORAGUES

Poc més poc menys, fa quaranta anys que el qui firma aquestes pàgines juntament amb en Jeroni Juan (1906-1983), fotògraf d'art i bon coneixedor del patrimoni cultural local, vàrem publicar un article en llengua castellana però amb el mateix títol d'aquest: «Les marededéus sagraris de Mallorca».¹

Quaranta anys escolats des de llavors ens permeten ara recollir de forma sintètica el resultat d'aquella recerca, sobre la base de les clarícies que els anys i els dies hi han anat afegint.

Quan es daren compte a la diòcesi de Mallorca que comptaven amb un fons iconogràfic ric d'una dotzena d'imatges marianes que des de l'edat mitjana fins a temps moderns havien estat utilitzades com a sagraris del cor de Crist va ésser arran del I Congrés Eucarístic Diocesà, de maig de 1957.

Els experts en art que llavors intervengueren, entre els quals hi havia l'anomenat Jeroni Juan i Lluís Ripoll (1913-2000), aleshores escriptor i editor, per afavorir la propaganda de l'efemèride varen publicar una col·lecció de fotografies titulada: *Vírgenes Sagrario existentes en Mallorca. Colección de 11 estampas* (Palma, Impremta Mossèn Alcover, 1957).

La introducció, limitada a una pàgina, explicava en poques paraules el fet de l'existència de la dotzena d'estàtues de la Verge amb l'Infant al braç, escampades per tota la geografia insular, dava compte de la seva raresa i advertia de la cavitat lateral acomodada com a sagrari, amb la seva porta, que totes elles tenien. Com a prova del seu ús eucarístic se citava la *Consueta de tempore* de la Seu de Mallorca, datada aproximadament del 1350, en què taxativament es feia acabar la processó del Cor-

1. G. LLOMPART, J. JUAN, «Las Vírgenes Sagrario de Mallorca», *Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, vol. 33 (1961-1967), p. 177-192. En endavant cito la revista com a BSAL.

pus Christi amb la reserva del Santíssim dins el repositori de la imatge de Nostra Dona Santa Maria, titular de la seu mallorquina.

Per les dates referides, l'autor que ens donà llavors més llum respecte d'aquesta iconografia de marededéus sagrais va ésser, del punt de vista teòric, l'investigador finlandès Yrjö Hirn —*The sacred shrine* (Londres, 1912)—, que esmentava Durant de Mende, així com Elisabeth Gössman —*Die Verkündigung an Maria im dogmatischem Verständniss des Mittelalters* (Munic, 1957)—, que recolzava en Adam de Sant Víctor.

Confés que em varen passar per alt les disquisicions prou ajustades que féu Manuel Trens —*Maria* (Madrid, 1947)— sobre les Verges relicaris, les Verges dites *abrideras* i les marededéus sagrais, de les que cita l'exemplar de Lepe (Huelva), la *Notre Dâme du Tabernacle* francesa i la sèrie mariana de la Trapa que porta el sagrai penjat de la mà dreta, la *Suspense*.

Encara la darrera vegada que vaig poder parlar d'aquests temes amb el gran coneixedor de l'art medieval europeu —i mallorquí— Marcel Durliat, aquest em confessava que els fonaments de la marededéu sagrai mallorquina (i, per descomptat, europea) encara estaven bastant en suspens.

Em sembla que dins aquests quaranta anys des de la primera aparició del nostre estudi la situació teòrica ha millorat: per una banda basta insistir més en l'influx de la himnografia d'Adam de Sant Víctor, que ja duia Trens, en el de la de sant Tomàs d'Aquino, fàcilment consultable ara en el segon volum de *Lírica latina medieval* de Manuela Marcos Casquero i José Oroz Reta (Madrid, BAC, 1997), i en la menció de Durand de Mende en el seu *Rationale*, que segurament va influir molt en les eucarísties del temps de la primera impremta.

El cop de gràcia l'ha donat, al meu parer, Otto Nussbaum en la seva monografia *Die Aufbewahrung der Eucharistie* (Bonn, 1979). A hora d'ara les imatges de fusta o tela encolada (*papier maché*) que integren la sèrie eucarística mariana de Mallorca són les següents (incloent les desaparegudes documentades):²

I. Santa Maria de la Seu, que abans presidia el retaule gòtic, acabat cap a la fi del segle XIV i l'inici del XV, i avui domina la seu des de la capella elevada de la Trinitat. Mesura 2 m. Porta l'Infant com tota la resta. Al costat esquerre s'obre la porta (54 × 21 cm) de l'armari sagrai pintat de blau i cobert d'estels daurats, a l'estil gòtic local.

L'autor de la imatge sembla que és aquell Pere Morell (o Morey, com escrivim ara) de *Maioricis* que Marcel Durliat presenta com a primer mestre major de la catedral de Mende, al Llenguadoc. Era a França, l'any 1374 (Avinyó), treballà en el portal del Mirador de la Seu de Ma-

2. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit. Menciono per la paginació de la separata, p. 7s.

llorca i va ésser enterrat en ella l'any 1394. Notem que entre 1377 i 1390 va ésser bisbe de Mallorca el franciscà Pere de Cima, que abans havia estat bisbe d'Elna, diòcesi limítrof amb la de Mende.³

La Verge asseguda amb l'Infant, entronitzada, que avui es diu «de la Clastra», degué ésser la que va precedir la marededéu sagrari llenguadociana actual. Perquè al principi del segle xv ja li deien «Santa Maria l'Antiga».

La Verge sagrari va quedar neutralitzada en el culte quan l'any 1749 restà tapada pel nou retaule barroc, que primer modernitzà i després va fer antiquat el presbiteri de la Seu fins que Antoni Gaudí retirà ambdós retaules i va fer ascendir la Verge sagrari, coneguda abans per «Nostra Dona de la Seu», a la capella de la Trinitat, a fi de vetlar imaginativa i imaginàriament pel poble cristià que periòdicament freqüenta la seva església capdavantera.⁴

L'ús eucarístic de la imatge està garantida per la consuetud que descriu l'ordre del Corpus Christi, en el segle xiv, i que mana que acabada la processió i dada la benedicció amb el Santíssim, aquest sia guardat en la píxide i l'hebdomadari *abscondat illam ad imaginem beate Marie*. Sembla que fins a la fi del segle xvi aquest sagrari està en ús per sortir la processó amb el viàtic per als malalts greus.

II. Verge sagrari del monestir de Santa Clara. Fusta. Alçada sobre un podi amb blasons de la família Lupià, que tengué abadesses al convent. Porta l'Infant amb la mà esquerra i probablement una rosa a la mà dreta. Mesura 1,20 m. Rprodueix el ritme dels plecs de túnica i mantell de la Seu. Joana Maria Palou l'atribueix finalment a Pere Morey. Data probablement del 1394, si és del mestre al·ludit. S'ha perdut la seva primera advocació. El sagrari és frontal, baix els genolls de la figura.⁵

III. Verge sagrari de Pollença. Imatge de la Verge amb l'Infant de gran tamany (1,80 m). Mal estat de conservació, mostrant la fusta, la tela encolada i els cordells de l'entramat original. Originàriament, com les anteriors imatges, era tota daurada. L'armari també està pintat de blau amb estrelles daurades. La porta mesura 50 × 19 cm. L'any 1525 estava retirada al temple del Roser Vell. Una notícia de l'any 1565 diu que antigament fou figura principal de la parròquia. El títol que se li dona és «Mare de Déu del Remei». Però l'any 1381 el títol pujava més amunt: «l'alta Majestat de Santa Maria». Avui, al Museu Parroquial.⁶

3. JUANA M. PALOU, s.v. *Morey, Pere*, a *Gran enciclopèdia de la pintura i l'escultura a Balears*, Palma, 1996, vol. 3, p. 317-319, bibl. recent.
4. GABRIEL LLOMPART, JOANA M. PALOU, «Les imatges escultòriques de la Mare de Déu en Majestat de l'època del Regne Privatiu de Mallorca: precedents paral·lels, transcendència», a *XVI Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Palma, 1998, p. 412-423. Àmplia informació a AINA PASQUAL (coord.), *La catedral de Mallorca*, Palma, Olañeta, 1995.
5. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 10.
6. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 9.

IV. Verge sagrari de Marratxí. Alçada: 1,10 m. Morfologia semblant a les anteriors. La mà dreta de la Verge s'acosta al peu de l'Infant. Sembla tardana, cap al segle XVI (primera meitat). Porteta del sagrari al darrere.⁷

V. Verge sagrari del convent franciscà de Jesús de Palma. Era una figura de fusta de bon tamany (1,70 m) amb l'Infant que portava amb les dues mans el llibre de la vida. Adquirida arran de l'exclaustració per la família Ferrer de Sant Jordi, fou cedida a la nova església del Terreno (parròquia de Nostra Senyora de la Salut). Tanmateix va anar a parar a unes golfes, d'on se l'endugué a Son Brindis de Llubí un antic rector. L'any 1930 el coronel Rafel Isasi, que la veié a l'ermita del Sant Crist del Remei, va endevinar que duia un sagrari a l'espatlla, i dins ell trobaren un paperet que deia que la imatge havia estat daurada l'any 1690 i que el seu títol era «Nostra Senyora dels Àngels», en el convent de Jesús.

Va perir fa uns anys atacada per la formiga blanca. L'havien omplert de blanc d'Espanya, però es va desfer —em digueren— com un sac que es plega.⁸

VI. Mare de Déu de la parròquia d'Andratx. Dreta damunt un escambell porta l'Infant, que aquest cop duu un aucell en una mà. La parròquia tenia l'advocació de Santa Maria i celebrava la festa per la Mare de Déu de les Neus. L'imatge no ha estat estudiada; hom diria que és de la primera meitat del segle XVI.⁹

VII. Mare de Déu de Consolació. Convent de Santa Elisabet (*vulgo*, de Sant Jeroni). Palma.

Aquesta Verge, ben conservada, fa uns dos metres d'alçada. En una mà duu un ram (modern); en l'altra, l'Infant Jesús (pot ésser també de segona mà). La Verge porta damunt la cabellera rossa una corona flor-delisada amb estrelles i caparrons d'àngel, a l'estil de la sèrie coetània de Verges dormides del quinze d'agost de l'escola local. La beneí dues vegades, una com a imatge i l'altra com a sagrari tabernacle, el bisbe Mateu Morro l'any 1507. Aquesta imatge de tela encolada fou treballada per un prevere escultor anomenat Gabriel Moger. Mossèn Josep Estelrich va publicar el document de pagament, que ascendia a poc més de cent lliures, fa pocs anys. Va presidir el retaule major fins l'any 1669, en què s'inaugurà el retaule actual.¹⁰

7. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 12.

8. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 12. LLOMPART, «La Mare de Déu dels Àngels de Llubí», a *Ermita de Llubí. Notes històriques (1896-1996)*, Palma, 1997, p. 51-54.

9. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 13.

10. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 16. JOSEP ESTELRICH, *El convent de Santa Elisabet (1317-2000)*, Palma, 2002, p. 149.

VIII. Santa Maria de la parròquia de Sineu. Imatge de fusta i tela encolada de la Verge amb l'Infant segons l'esquema precitat. L'Infant va nu. La Verge porta un ram (modern). Mantell creuat, cinyell penjant al front, com si fos una «Mare de Déu de Consolació». Repeu poligonal amb caps d'àngels. Corona segons la sèrie de les marededéus mortes locals. L'estàtua va ésser netejada l'any 1829. Aleshores es va trobar la inscripció, a la part posterior: «Fonch acabada, lo present any per mí, Gabriel Moger, prevere, a setze de juny, any MD nou». Aquesta trobada va fer bona la hipòtesi de la seva benedicció l'any 1510, emesa per l'historiador local Joan Rotger.¹¹

De tota manera, els autors de la història recent del poble no varen utilitzar el meu article «Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu», que els hagués ajudat a seguir el fil de la imatge de què parlam, amb la seva cort de sis àngels músics (quatre al Museu Diocesà de Mallorca i dos a l'església de Sant Joan de Malta de Palma). L'incendi de 1505 va obligar al poble de Sineu a refer el retaule major. Començaren per fer la imatge de què parlam. I després d'algunes provatures, a la fi firmaren el contracte per al retaule manierista que feu Gaspar Janer, escultor (22 de gener de 1571).¹² Tampoc es feren càrrec els autors de la història recent de Sineu de la forma real del retaule d'en Janer, perquè no tengueren en compte el dibuix fet per Bartomeu Ferrà abans de desfer el retaule manierista i substituir-lo per un de neogòtic al segle passat. Llavors part del retaule esmentat va passar a constituir el retaule major del temple de Sant Joan de Malta. Els angelets de què parlàvem abans, després de la descoberta documental de mossèn Estelrich que també Gabriel Moger rodejà d'àngels la imatge del convent de Santa Elisabet, i que existien en temps de l'arxiduc Lluís Salvador, ens fan veure que els conjunt marians de Santa Elisabet i de la parròquia de Sineu eren consemblants.¹³ Lògic a dos anys de distància!

En resum, que el retaule manierista d'en Janer va haver d'englobar la Verge i la cort angèlica d'en Moger. Fins quan s'utilitzà el sagrari no ho podem certificar.

IX. Mare de Déu de la Neu de Manacor. El retaule major d'aquesta vila datava de 1499 i fou desmuntat l'any 1832. Hi duia incorporada una Verge amb l'Infant de 2 m d'alçada, de tela encolada i ric drapejat, dreta damunt un rodapeu poligonal que diu: *Qui elucidant me vitam aeternam habebunt* (Ecc. 24, 31).¹⁴ Tenc entès de bona font que l'Infant Jesús

11. LLOMPART, «Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu», *Mayurqa*, núm. 16 (1976), p. 265-276. Reed. *Trabajos del Museo de Mallorca*, núm. 25 (1976).

12. BARTOMEU MULET, RAMON ROSSELLÓ, JOSEP M. SALOM, *Sineu aixeca una nova església. Segle XVI*, Sineu, Ajuntament, 1996, p. 107 i 111.

13. J. ESTELRICH, *El convent de Santa Elisabet...*, o. cit., p. 151.

14. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 13.

actual és modern i que l'antic segueix en mans d'una família de la parròquia. Convendria posar les coses en ordre.

Va ésser llargament utilitzada la imatge com a sagrari. La primera visita pastoral que va manar posar un sagrari exempt va ésser la de 1633. Tanmateix no se féu cas de la recomanació, repetida de visita en visita, fins l'any 1686. El bisbe Pedro de Alagón, com a bon aragonès, es va fer respectar i dugué a la pràctica la modernització de la pastoral de comunions i viàtics. La Verge rossa no pot negar la procedència del taller de Gabriel Moger. Àdhuc la corona o *nimbus* actual és una malforjada imitació de les corones del cercle de les marededéus mortes¹⁵ que hem anat citant, sortida del taller de qualque artista local del segle XIX.

X. Mare de Déu dels Àngels del convent dels franciscans d'Inca. Mesura 1,70 m. L'hàbit va cenyit amb una corretja que li arriba fins als peus. El mantell va arregussat damunt el braç dret. L'Infant podria ésser modern. S'alça damunt un repeu poligonal amb capets d'àngels. La llegenda del repeu diu: *Ave regina coelorum, Ave Domina angelorum, Salve*. La voreta del mantell mostra fragments de l'himne marià *Ave Maris Stella*. L'aurèola o *nimbus* i la corona fan un tot. La inscripció de la corona diu: *Ave gratia plena*. La de l'aurèola resa: *Mater Dei et hominis*.

És palès el seu parentesc amb les altres marededéus del cercle de Gabriel Moger.

XI. Mare de Déu de la parròquia de Sa Pobla.¹⁶

Després d'una llarga peregrinació, aquesta imatge ha retornat a la parròquia, la seva casa pairal, on l'any 1616 se li donava el títol de «patrona i cap d'altar, Nostra Senyora, davant de la qual cremen tres llànties». Fa 1,60 m d'alçada. La peanya duu la llegenda: *N.S.D. Vialfàs*. Esquema corrent, amb gran semblança amb les grans marededéus pintades pel pintor del segle XV Rafel Moger i amb les restants marededéus del cercle del seu fill, Gabriel Moger. Duu moltes aplicacions i subjecta el mantell amb una joia superba.

Cal suposar que la Verge duia un ramell o una flor. En el segle XVII la solien dir «Mare de Déu candelera» amb la pretensió de dar feina a la seva mà dreta, acomodant-li una candela.

El sagrari duu un pany gòtic. Mesura 0,50 × 0,20 × 0,20 m. Decoració interior acostumada: blau amb estrelles daurades.

Línia, drapejat i decoració apunten cap al taller d'en Gabriel Moger.

XII. Mare de Déu dels fadrins de Felanitx.

Aquesta preciosa imatge de la Verge amb l'Infant, vestit aquest cop, fa

15. *La catedral de Palma de Mallorca*, Guías Gráficas Costa, 1948. Vegeu a p. 50 la Verge adornada del segle XV i compareu a p. 88 amb la Verge sagrari de Sineu.

16. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 13.

una alçaria de 1,50 m, més la peanya, de 4 cm. Porta el mantell arregusat i aguanta una rosa amb els dits de la mà dreta. És una Verge rossa com tantes altres, duu els vestits daurats amb les vores blaves farcides d'estrelles daurades. Està feta amb molta cura, que es manifesta amb els detalls: punyets de la camisa, randa del coll, etc. Té un aire de dama dels Reis Catòlics pel que fa a la indumentària. Ha perdut l'aurèola, però en resten els forats de l'anclatge. El sagrari s'obrí a la part esquerra, decorat de blau amb estels.¹⁷

L'historiador Pere Xamena ens garanteix el patronatge damunt la joventut del poble en els darrers segles: una visita pastoral de 1570 aconsellà reparar l'escala del sagrari, i el sagrari nou damunt l'altar el manà fer la visita pastoral de 1633.

Podem donar noves sobre la imatge. Amb prudència però amb l'autoritat d'un testament aparegut recentment. Segons aquest l'estàtua dataria de la primeria del segle XVI. En efecte, el prevere Miquel Ferrer, en data de 13 d'abril de 1507, fa una deixa considerable per a una «imatge mariana sagrari», per valor de cent seixanta lliures, a administrar pel rector —si hi resideix—, o vicari i els jurats de la vila, prevenint-los que han d'actuar per unanimitat o, al manco, per majoria de parers.

El text esmentat diu: *Item, ad honorem et laudem omnipotentis Dei et humilis eius matris beatissime Virginis Marie, volo atque mando, citius quam fieri poterit, quandam imaginem Virginis Marie, similem imagini illi quae est in ecclesia ville de Porreres, super altare maius, et illam poni volo super altare maius predictae ecclesiae parochialis de Felanigio, pro quaquidem imagine facienda, lego et dari mando atque volo, omnes illas centum et sexaginta libras, regalium Maioricarum minutorum, quas mihi debet, pro pensionibus debitis, consignatio sive universitas Regni Maioricarum, ratione illarum viginti libras censualium quas mihi dicta consignatio facit quolibet anno, pro beneficio in dicta ecclesia de Felanigio, sub invocatione beati Sancti Martini, per venerabilem Guillerum Sa Fabregue, presbiterum quondam, fundato, quod ego possideo.*

El testador mostra a continuació sa voluntat que si sobra alguna quantitat es comprin joies per a la dita imatge.¹⁸

Sembla escaient que la nostra Verge corresponga a la darrera voluntat del seu devot.

XIII. Mare de Déu de Porreres. Que la parròquia de Porreres va tenir una marededéu sagrari a la primeria del segle XVI està documentat pel testimoni citat ara mateix. He de fer manifest que quan fa anys vaig veure, al santuari de Monti-sion de Porreres, la gran imatge del cercle de Gabriel Moger, avui —me sembla— restaurada, vaig insinuar que es tractava d'una imatge sagrari. Se'm va replicar que tal sagrari no existia.

17. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 10.

18. *Arxiu del Regne de Mallorca* (ARM), Prot. 6318, f. 66-67.

Pot ésser. Tampoc no n'existeix cap avui en la imatge de Sant Jeroni de Palma, que certament el va tenir. Així que ara, que public aquest document, me reafirm en l'opinió que fa anys vaig emetre. No se'm diga que el forat no es veu per cap lloc, perquè aleshores respondré amb una metàfora irrefutable. A saber, la dita mallorquina: «La mar fa forat i tapa».¹⁹

Així, doncs, la figura de Porreres devia ésser una més de la «sèrie Gabriel Moger», segons la fotografia de què dispòs de quaranta anys endarrerere. L'Infant s'ha perdut. També diu la Bíblia que es va perdre en el temple. Esper que aquell a qui toqui reposar-lo faci passar la imatge pel restaurador, per un restaurador avisat.

XIV. Mare de Déu de la parròquia de Santa Creu. Ens consta positivament que la figura de la Verge de l'altar major de la parròquia de Santa Creu de Palma també era sagrari. A. Canyelles va publicar l'any 1918 un inventari del temple en què es diu amb contundència: «dins la figura de Nostra Senyora, la custòdia, la qual és una capseta on està lo *Corpus Domini*». Supòs que no es conserva.²⁰

XV. Mare de Déu de les Neus del convent franciscà de Sóller. Consta per l'historiador Josep Rullan Mir a *Història de Sóller*, vol. 2 (Palma, 1876, p. 400), que el pintor Mateu López va pintar el retaule de la Mare de Déu de les Neus l'any 1574. Com devia ser aquesta Verge?... Crec que puc bastir la hipòtesi que era també una Verge sagrari per mor d'un testament que he trobat aquests darrers anys, en el qual un beneficiat de la parròquia de Sóller, el 23 de maig de 1500, fa una deixa per modelar una figura sagrari per a la parròquia de Sóller que imiti aquella altra gran entronitzada a l'altar major dels franciscans d'aquella vila.

Transcriu el text en l'apartat següent.

XVI. Mare de Déu de la parròquia de Sóller.

No consta positivament la seva existència però sí la seva possibilitat gens remota. El prior i beneficiat de la parròquia de Sóller Berenguer de Olives dicta testament, el 23 de maig de 1500, en el qual consta una clàusula per la que es deixen seixanta lliures o més per a pagar una imatge mariana eucarística a semblança de la que tenen els franciscans veïnats:

Item mando fieri et construi quaedam ymago beatissime Virginis Marie cum Iehsu, illius forme grandis, qualis est ymago illa quae exitit posita

19. LLOMPART, JUAN, «Las Vírgenes...», o. cit., p. 23. JUANA M. PALOU, s.v. *Gabriel Moger II*, a *Gran enciclopèdia de la pintura i l'escultura a les Balears*, Palma, 1996, vol. 2, p. 271-272.

20. LLOMPART, «Nuevas precisiones sobre la iconografía mallorquina de la Virgen del Manto y de la Virgen Sagrario (siglos XIV-XVII)», *Analecta Sacra Tarraconensia*, núm. 39 (1996), p. 295.

*in altari maiori monasterii beate Marie Angelorum in villa seu parrochia Sullaris, quaequidem ymago facta ellis poni habeat et debeat in altari maiori dicte ecclesie parochialis beati Bartholomei, intus quam venerabilis rector seu vicarius dicte ecclesie mittere et ponere habeat et debeat sacratissimum Domini nostri Ihesu Christi corpus, de et pro qua fienda et construenda, lego et dari mando, per heredes meos infrascriptos, sexaginta libras dicte monete et etiam amplius si necesse fuerit.*²¹

Com hem vist abans, les imatges del cercle de Gabriel Moger valien prop de cent lliures. L'encàrrec de la de Felanitx avança la quantitat de cent cinquanta lliures amb la idea que sobraran diners; l'encàrrec d'aquesta es fa amb un pressupost de seixanta lliures calculant que no seran suficients. Estam duent, em sembla, una hipòtesi pel bon camí.

Sembla, pel que hem vist, que a la fi del segle xv i entorn de l'escultor Gabriel Moger hi ha una floració novella d'imatges sagraris. Sols ens consta un altre nom d'un ebenista que treballa en imatgeria semblant. Es tracta del fuster Bartolomeu Pol, ben relacionat amb la Seu, que l'any 1512 es compromet a esculpir una figura de Crist ressuscitat amb una cavitat a l'espatlla per a depositar-hi el santíssim Sagrament.²² Valor: vint lliures sense estucar ni pintar. Aquesta figura ens fa pensar en rituals alemanys de Setmana Santa però no hi trob cap nexa amb la litúrgia usual de Mallorca, a on la processó de l'encontrada del dia de Pasqua entre Jesús i Maria entra al principi del segle xvii,²³ manejant-se estàtues però no el Santíssim, en lloc del Crist, costum castellana.²⁴

Estam, doncs, davant d'uns usos que escauen amb la mentalitat popular. En un llibre d'hores de Morella del segle xiv es parla del «claustre» i de l'«arca del ventre» de Maria. Romeu Llull, en el segle xv, recorda que Nostra Dona va ésser «tabernacle» de Jesús. El franciscà Antoni Caldés escriu l'*Exercici de la Santa Creu* l'any 1446 per a la reina Maria, a on parla de «lo sagrari de l'Esperit Sant que és el ventre de la Verge Maria».

21. ARM, Prot. R-305, f. 255.

22. GABRIEL LLOMPART, JOANA M. PALOU, «De portal a portal: Innovació i tradició a l'escultura mallorquina del segle xv», a *XVIII Jornades d'Estudis Històrics Locals. Al tombant de l'edat mitjana*, Palma, IEB, 2000, p. 407-425, a p. 425.

23. LLOMPART, «La procesión del Encuentro en la isla de Mallorca y la filiación medieval del folklore posttridentino», *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, vol. 23 (1967), p. 167-180.

24. Per entendre el maneig de les imatges del Ressuscitat amb eucaristia incorporada em sembla que el més clar és citar un text del benvolgut amic HORTS APPUHN, en el seu llibre *Kloster Wienhausen* (Wienhausen, 1996, p. 27): «Quasi totes les litúrgies conservades de Pasqua parlen tan sols d'una creu. És, doncs, una excepció el cas d'un *ordo* de Regensburg de 1489 del monestir benedictí de Prüfening que fa menció d'una imatge del Ressuscitat (*Auferstehungsbild*) [...]. D'altra part coneixem petites figures de Crist Ressuscitat utilitzades per fer l'elevació el dia de Pasqua, de fusta, la del monestir d'Ebstorf i la del monestir de la Santa Creu de Rostock, de randa la de Stift Steterburg, de plata la de la Seu de Reims i la de l'església de Jerusalem de Bruges. Els ritus de Durham, a Anglaterra, manen que es posi una hòstia dintre d'elles a fi que la processó amb el Ressuscitat porti a l'altar també el santíssim sagrament. Així, doncs, podem pensar que la imatgeria de Wienhausen va ésser utilitzada d'aquesta mateixa manera.»

D'altra banda, l'associació del Crist passonat i l'eucaristia també compareix tant en la poesia castellana (Fernán López de Guzmán)

*Ave tú, plena de gracia,
Ave precioso sagrario,
santo relicario,
lleno de aquel pan que sacia
todo el mundo y lo espacia
en esta angustiosa vida.*²⁵

com en la catalana. Vegeu sinó una cobla valenciana del sant sagrament de l'altar del principi del segle xvi que parla en figura del Crist passonat com a «pa del blat segat per Pilat, cuit en la llenya de la creu i és repartit pels preveres», però que

*Dins lo ventre fou sembrat
de la sua Verge Mare
del més alt cel devallat
i tramès per Déu lo Pare.*

Així arribà al segle xvi el missatge que el *Rationale* de Durandus de Mende transmeté com de passada, però que va repercutir en les petites imatges de Llemotges que Marie Madeleine Gauthier va estudiar en l'article «Images de la Mère de Dieu dans la decoration de l'autel» (*Cahiers de Fanjeaux*, vol. 28, *Le décor des églises en France méridionale (XIIIe- mi XVe siècles)*, Tolosa, 1993, p. 87-137). Deia Durand: «Nota quod capsula in qua hostie consecratae servantur significat corpus Virginis gloriose» (*Rationale*, lib. 1, cap. 2, f. 6v).

El Concili IV del Laterà va recomanar tenir damunt l'altar entre missa i missa una capsula amb la reserva eucarística (1215). Gauthier subratlla que els canonistes d'aquell temps trobaven molt oportú «el treball de Llemotges» per a aquesta finalitat. I és així que es feren les petites imatges de la Verge de la Vega (catedral de Salamanca, ca. 1210), la de la Casa Santa de Loreto (ca. 1270), la de Nostra Senyora de Jerusalem d'Artajona (ca. 1250), la del llegat Hildburgh del Museu de Londres Victoria and Albert (ca. 1260), la del Museu Metropoliten de Nova York (ca. 1290), etc.

Ara bé, algunes estatuetes semblants, pel que sembla, es conservaven al tresor de la Seu de Mallorca a la fi del segle xiv en els inventaris publicats per Gabriel Llabrés. És d'aquí que sortiren, amb el temps i la maduració de la tradició i la predicació litúrgiques les imatges de tamany natural del final de l'edat mitjana. Ajudades, naturalment, per la mastiació, meditació i repetició d'himnes com el *Pange lingua* de sant Tomàs,

25. Justifico aquestes cites a l'article «Nuevas precisiones...», citat a la nota 20.

que uneix el *Verbum caro panem verum* amb el *Fructus ventris generosi*, o el *Salve Mater Salvatoris* d'Adam de Sant Víctor, que comença:

*Salve Mater Salvatoris,
vas electum, vas honoris...
Verbi tamen incarnati
speciale maiestati
preparans hospitium,
tu, convallis himilis,
terra non arabilis,
quae fructum parturiit.*²⁶

Ha estat per a mi una gran lliçó la que he après seguint durant aquests anys la recerca de què don compte aquí. De com en una illa relativament ben comunicada del Mediterrani la pietat cristiana va conservar, desenvolupar i madurar un concepte propi de l'edat mitjana central, la relació entre l'anunciació de l'encarnació i el sagrament eucarístic, en una forma plenament popular.

M. Gauthier insisteix que les petites imatges de Llemotges del segle XIII duen un nombrós inventari de figures al·lusives a l'anunciació. He de dir per la meua banda que sempre m'ha cridat l'atenció, en el gòtic hispànic i itàlic, la presència en el segle XIII de nombroses escultures de gran tamany del grup de l'anunciació dalt del temple o en altars, fet que —pot ésser no s'hi ha pensat prou— en la pintura gòtica es dona sempre en les puntes laterals dels retaules que duen «l'àngel anunciador» i l'*An-nunziata*, repetint l'eco gairebé oblidat que el retaule és una decoració de la taula de l'eucaristia que en ella se celebra.

El darrer crit de l'edat mitjana mallorquina és el de proclamar en el nostre cercle iconogràfic de la Verge sagrari un entrellaçament de dogmes: encarnació, maternitat divina, sagrament eucarístic, que així, de forma elemental i popular, passen a ésser una senzilla catequesi existencial. Després d'aquesta formulació medieval pròpia d'una mare, Trento haurà de preparar una nova presentació més racional, més encarcarada, més pròpia del pare. Estam davant la pastoral propera emfàtica i solemnia de les Quaranta Hores del Barroc...

26. *Lírica latina medieval*, vol. II, *Poesía religiosa* (ed. M. MARCOS CASQUERO, J. OROZ RETA), Madrid, BAC, 1997, himne 99, p. 586 i s. (segle XII).

I. Capella de la Trinitat. Catedral de Mallorca

I. Verge sagrari de la catedral de Palma de Mallorca.
Vista lateral amb el sagrari obert.

II. Monasteri de Santa Clara, Palma

III. Església parroquial. Pollença

IV. Església parroquial. Marratxí

V. Església parroquial. Llubí

VI. Església parroquial. Andratx

VII. Verge del convent de Sant Jeroni. Palma

VIII. Verge amb el Nen. Parròquia de Sineu

IX. Església parroquial. Manacor

X. Convent dels Franciscans. Inca

XI. Església parroquial. Sa Pobla

XII. Església parroquial. Felanitx

XIII. Verge del santuari de Monti-sion. Porreres

RESUM

La condició illenca de Mallorca va marcar alguns aspectes del seu patrimoni artístic. Una sèrie de marededéus de gran tamany utilitzades com a sagraris o repositoris de la reserva eucarística ha estat detectada a la diòcesi. Comença amb una imatge que presidí el retaule gòtic de la Seu (segle XV) i sembla expandir-se en el trànsit del segle XV al XVI. El nom del prevere escultor Gabriel Moger figura com a principal autor. Durandus de Mende sembla l'inspirador del singular arcaisme d'arrel teològica.

ABSTRACT

Majorca's insularity has determined some aspects of its artistic heritage. A series of large Madonnas used as ciboria or receptacles of the eucharistic reservation has been discovered in the diocese. It starts with an image that overlooked the Gothic altarpiece of the cathedral (15th century) and seems to have gained momentum at the turn from the 15th to the 16th century. Its most important author is the sculptor priest Gabriel Moger. This peculiar, theologically based archaism seems to have been inspired by Durandus de Mende.

EL SACRAMENTARI LECCIONARI DE SANT BOI DE LLUÇANÈS

(Vic, Biblioteca Episcopal, frag. I/5)

per MIQUEL DELS SANTS GROS I PUJOL

La parròquia de Sant Boi de Lluçanès, situada uns vint-i-cinc kilòmetres al nord-oest de la ciutat de Vic, sortosament, ha conservat en els relligats del seu arxiu parroquial fragments de dos sacramentaris diferents del segle x. El més tardà, de l'últim quart del segle (Vic, Bib. Episc., frag. I/6), ja ha estat publicat,¹ mentre que l'altre (ara Vic, Bib. Episc., frag. I/5), que és quelcom anterior, és l'objecte d'aquest estudi. Aquest, a més, presenta la peculiaritat de ser alhora un sacramentari leccionari perquè té les lectures bíbliques intercalades en els llocs corresponents de cada celebració eucarística, cosa que el converteix, entre tots els altres antics sacramentaris catalans íntegres i fragmentaris fins ara coneguts, en una peça força singular. No és encara un veritable missal perquè no conté els cants de la missa, però ja mostra la tendència que prompte hi hagué, sobretot en les parròquies petites i amb poc personal, a que el celebrant tingués a mà en un sol volum tots els textos necessaris per a la celebració eucarística.²

DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

D'aquest valuós manuscrit només se'n conserven tretze folis dels cent cinquanta o més que originàriament tenia. No és molt, però com veurem

1. M. S. GROS, «El Sacramentari de Sant Boi de Lluçanès (Vic, Bib. Episc., frag. I/6)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 13 (2005), p. 17-46.
2. Un cas semblant, però només format pels cants i les lectures de la missa, el tenim en el manuscrit Tarragona, Arxiu Històric Arxidiocesà, frag. 20, que el seu editor col·loca vers l'any 900. Cf. A. M. MUNDÓ, «Un fragment molt antic de litúrgia romana a Catalunya», *II Congrés Litúrgic de Montserrat, 2: Secció d'Història*, Montserrat, 1967, p. 173-191.

en descriure'ls, són suficients per a donar-nos una idea general del seu contingut.

El pergamí és força gruixut i no massa ben elaborat. No es tracta pas, doncs, d'un manuscrit de luxe. Els folis actualment fan 36 × 26 cm. Tots semblen amb els marges retallats, i no porten ni numeració de quaderns ni reclams. Anaven encarats així: <><>|<><>, segons pot deduir-se del primer quadern parcialment conservat. El ratllat és fet a punta seca sobre la cara del pèl.

Els folis segueixen aquest ordre i contenen aquestes seccions del manuscrit:

- f. 1-4: Són els dos bifolis interiors del primer quadern del volum, i contenen part de l'ordre i del cànon de la missa, part de la missa del dissabte de les Témpores d'Advent, les misses de l'Anunciació (18 de desembre), de l'apòstol sant Tomàs (21 de desembre) i de la quarta domínica d'Advent, oracions per als oficis d'Advent i l'afegitó de la missa de sant Ermengol d'Urgell (3 de novembre).
- f. 5-6: Els dos folis segurament pertanyen al mateix quadern i contenen una missa per al temps de Nadal, oracions per als oficis nadalencs, la missa de sant Esteve (26 de desembre), la primera missa de sant Joan Evangelista (27 de de desembre), la de la domínica segona de després de Nadal, les misses de la vigília (5 de gener) i del dia de l'Epifania (6 de gener), oracions de l'ofici de l'Epifania, i la missa del primer diumenge de després d'aquesta festa.
- f. 7-8: Folis de diferents bifolis amb el text seguit, que contenen les misses del divendres de l'última setmana de la Quaresma i del Diumenge de Rams, amb oracions per a la benedicció de les palmes.
- f. 9-10: Bifoli de l'interior del quadern amb oracions per a l'adoració de la creu del Divendres Sant i inici de la Vetlla de Pasqua.
- f. 11: Missa de l'aniversari de la consagració d'una església, seguida de dues misses per al rei i dues altres misses per als sacerdots.
- f. 12: Part de l'«Ordo ad visitandum infirmum» i de la «Comendatio anime».
- f. 13: Set lectures «In vigilia defunctorum», precedides d'una «Missa de mortalitate» que és un afegitó quelcom posterior.

La lletra és la minúscula carolina de mitjan segle x, i està distribuïda en dues columnes que, conjuntament, ocupen 29 × 21 cm. És força arrodonida i indica la mà d'un bon copista. Fa 0,3 cm d'alçada en el cos del manuscrit i només 0,15 cm en una rúbrica del foli 5v. La tinta és de color marró fosc. Les rúbriques són en vermell, ara força oxidat, excepte

les de l'ordre d'unció dels malalts del foli 12v, on devien alternar dues línies de color marró fosc amb dues de vermell, aquestes últimes, però, mai escrites. Es conserven algunes preinscripcions marginals de les rubriques. Les majúscules són força senzilles, alternant les de color vermell amb les de color negre, exepte la V del «Vere dignum» —f. 1— i la T del «Te igitur» del cànon de la missa —f. 1v—, que són de grans proporcions, amb entrellacats de tipus carolingi i irlandès. Aquestes dues lletres estan en relació directa evident amb la gran I del «In principio» dels fragments de la gran Bíblia de la catedral de Vic, del segon quart del segle x, actualment Vic, Bib. Episc., ms. 255.³ D'aquestes dues esplèndides inicials en donem reproducció fotogràfica. A l'anvers del foli 13 hi ha un afegitó —n. 158 de la present edició— escrit en la lletra minúscula carolina pròpia dels documents notariais, quelcom posterior al manuscrit, encara que de pocs anys.

ESCRITORI I DATACIÓ

Pel que fins aquí hem dit, no es pot pas dubtar que aquests fragments de sacramentari leccionari són obra de l'escriptori de la catedral de Vic, malgrat que l'ordre d'unció dels malalts, en la part rubrical, s'aparti força dels altres ordres similars que ens permeten de conèixer els manuscrits certament osonencs, en concret el del Sacramentari de Vic fet escriure pel bisbe Oliba l'any 1038.⁴ Aquestes divergències indiquen que en la restauració del culte a la catedral osonenca, al final del segle ix o alguns anys després, hi foren portats ordres litúrgics de diferent procedència, potser no tots vinguts directament de la catedral de Narbona, per bé que aquests últims foren els que en definitiva es varen imposar. Aquest ordre, de fet, segurament mai no fou utilitzat, com deixa entreveure el que l'esmentada part rubrical quedés a mig copiar. La presència al foli 4v d'una missa en honor del bisbe sant Ermengol, afegida ja a la segona meitat del segle xi, al final d'una columna que inicialment havia quedat en blanc, tampoc dificulta aquesta atribució. Un cop obert el seu culte a la catedral d'Urgell, és lògic que aquesta es convertís en un centre de difusió del seu culte, principalment a través de les seves relíquies. No sabem si tingué culte a la parròquia de Sant Boi de Lluçanès, però tampoc res no s'hi oposa.

L'argument més valuós per atribuir els fragments de sacramentari a l'escriptori de Vic és la semblança de la seva lletra amb els documents escrits i signats pel canonge osonenc Recared, del qual l'Arxiu Capitular

3. Ha estat descrit per M. S. GROS, «Fragments de bíblies llatines del Museu Episcopal de Vic», *Revista Catalana de Teologia*, 3 (1978), p. 153-171. La part inferior de la inicial ha estat publicada per R. ORDEIG, *Els orígens històrics de Vic. Segles VIII-X*, Vic, 1981, p. 117.
4. A. OLIVAR, *El Sacramentario de Vic*, Barcelona, 1953, n. 1469-1489.

De la Donator. Certū quidē &
 ex pontanea hoc elegit bona uolun-
 tate. ipse uisibile uisio. qui mihi aduenit ex compa-
 rant. ipsas casas cum curtes & ortos & terras culti-
 uum illi arbor que uocant riolado. & decyr ci. u
 omnia supra scripta qđ ego ero de oliba. & de u
 do atq; dono. ad ipsius ecclie beati petri. apłi. u
 in agnitate. usufructu atq; laborandi offeren-
 hanc donatione uenerit aduini uimpendi p
 nonnullis. saluquid; uplo quantū adeo-
 id; septembris. anno viii. regnante ludouic
 qđ m. asenaro. qđ m. bon

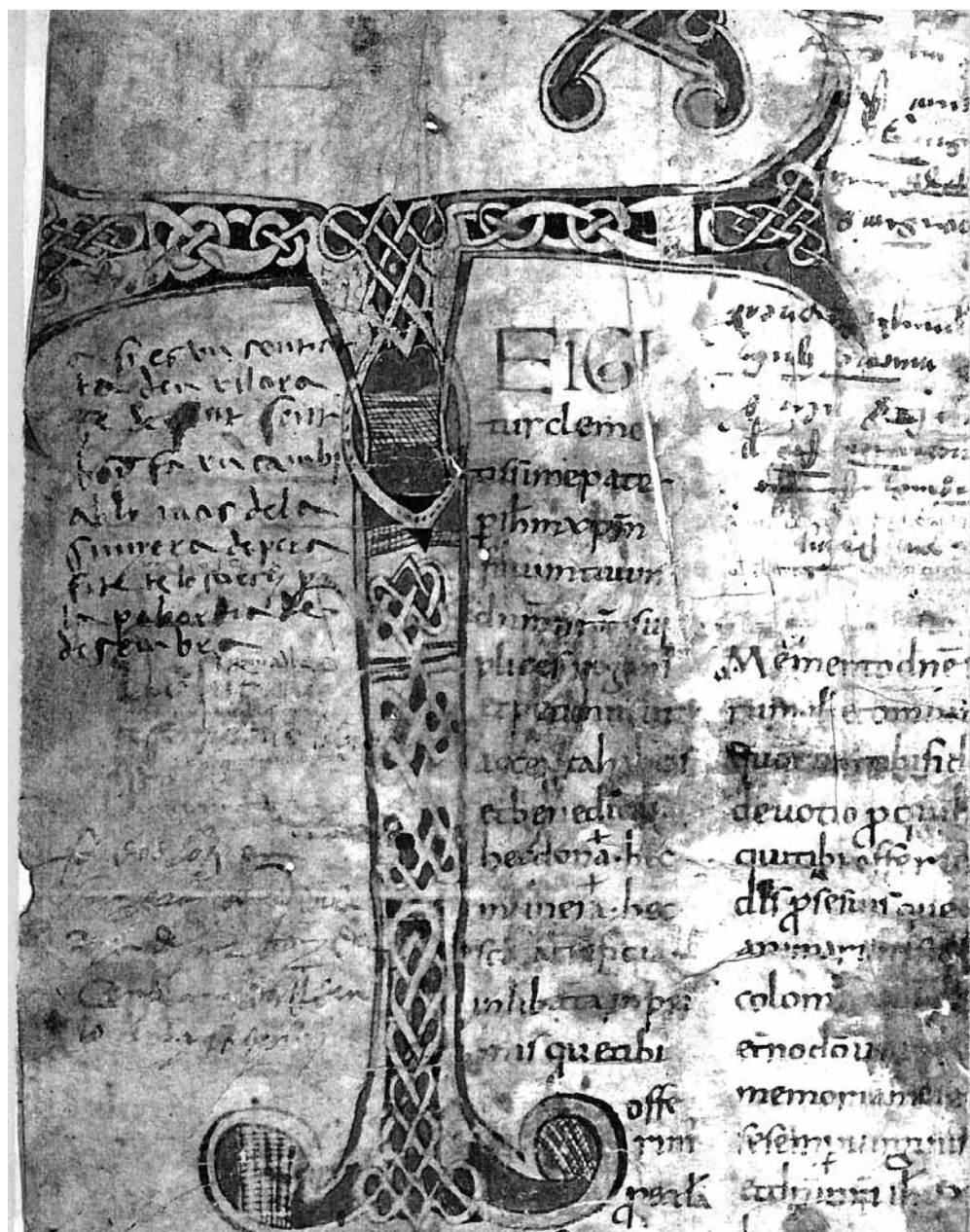
RECHARDVS. Leuita qui han

aā p̄tiosē hui
 . Apisceteris
 animantibus
 a corporis par
 gusto uersat
 lis. sed for osin
 porum uice
 berna posue
 rnit temporis
 amp de undi
 it. Dispsaq; p
 pennis erun
 larte ore lege
 ctualibus suis.
 q; alie in exa
 naciglutino
 cie mella sti
 aefincera.
 hecollectis
 nt. Ouere bea
 a faccum mas
 uassant. nec fi
 tem. Sicut scā

omē clerum et deuotissimū pplmuna
 cumpagrenrō. it quietē temporum cō
 cessa in his paschalibus gaudiis conser
 uare digneris p̄ eundem dñm nr̄m ih̄m

D quid uicias. *Om̄m uola pasce*
 modetue in hac p̄cipuē noctē largi
 nis p̄picare uniuersis hordinis acerto
 talis officii: et om̄s gradus famulatus
 nr̄i p̄fecta delictorū remissione sc̄ifica:
 ut ministraturo regeneratricis gte
 tue nulli esse obnoxios paciariis offēsēq;

In principio crea. *Libro gen̄is*
 uit dñs. *celū et terrā. Terra*
 aut erat inanis et uacua. et tenebre
 sup̄ faciem abissi. et sp̄s dñi ferebatur
 sup̄ aquas. Dixitq; dñs. fiat lux. Et fa
 ta est lux. Et uidit dñs lucē quod es
 set bonā: et diuisit lucem a tenebris.
 appellauitq; lucē diē: et tenebras
 noctē. factumq; est uespere et ma
 ne dies unus. Dixit quoq; dñs. fiat fir
 mamentū in medio aquarū: et diui
 data aquas ab aquis. Et fecit dñs firma

de Vic en conserva quatre originals que van de l'any 944 al 976. L'any 944, Recared encara es presenta com a levita en una donació feta a la catedral de Sant Pere de Vic.⁵ Cinc anys després, el 949, ja signa com a prevere en una altra donació a la catedral osonenca.⁶ L'any 956, actua d'escriptor en una permuta feta pel bisbe Guadamir i els canonges osonencs.⁷ L'últim document és de l'any 976. Es tracta d'una altra permuta feta pel bisbe Frujà i els canonges de Vic.⁸ Que era canonge ho sabem perquè l'any 957 figura com a tal en el decret del bisbe Guadamir de dotació de la canònica de Sant Pere de Vic.⁹ Possiblement també és l'escriptor de l'inventari dels béns mobles de la seu osonenca, fet el dia 14 de juny de l'any 957, després de la mort de l'esmentat bisbe Guadamir.¹⁰ De tota aquesta documentació se sap que Recared era un canonge osonenc que gaudí de la confiança dels bisbes Guadamir i Frujà. De l'estudi de la seva lletra, a més, es pot deduir que era un home culte, o almenys un bon copista que usava un tipus de lletra librària força correcta.

Del primer document, el de l'any 944, quan encara només era diaca, en reproduïm la part esquerra, lleugerament augmentada per poder-la comparar visualment amb la lletra del Sacramentari Leccionari. On més destaca el seu domini i coneixença de l'art d'escriure és en la signatura, escrita en majúscules que s'inspiren en l'antiga lletra capital romana. També, una de les seves lletres més característiques és la *t*, que normalment es presenta en els dos documents gairebé com una *c* amb un tret en la part superior, però sense que la part superior de l'esmentada *c* sobresurti gens. Malgrat que no podem pas presentar arguments apodíctics per atribuir el Sacramentari Leccionari al canonge Recared, sí que la comparació dels dos textos permet datar-lo amb molta seguretat els anys en què el canonge osonenc actuava d'escriptor de documents a la seu de Vic, és a dir, al segon terç del segle x, entre els anys 944-976.

El fet que el Sacramentari Leccionari sigui de gran format i el seu text es presenti escrit a dues columnes també té la seva importància per poder adjudicar-lo a l'escriptori osonenc, perquè no és pas l'únic exemplar conservat a la Biblioteca Episcopal amb aquestes dues característiques. Tenim aquests altres quatre exemplars:

- a. Vic, Bib. Episc., Frag. I/1: Fragment de Sacramentari procedent de Sant Feliu de Torelló (Plana de Vic), 34 × 26? cm. Mitjan segle x.
- b. Vic, Bib. Episc., Frag. I/7: Fragments d'un Sacramentari procedents de Sant Cristòfol de Tavertet (Collsacabra), 34 × 26 cm. Mitjan segle x.

5. E. JUNYENT, *Diplomatari de la Catedral de Vic. Segles IX-X*, Vic, 1980-1996, doc. 222.

6. Ítem, doc. 254.

7. Ítem, doc. 290.

8. Ítem, doc. 434.

9. Ítem, doc. 302.

10. Ítem, doc. 303.

- c. Vic, Bib. Episc., Frag. I/34: Fragment de Sacramentari de Sant Pere de Torelló (Plana de Vic), actualment només fa 26 × 25 cm. Mitjan segle x.
- d. Vic, Bib. Episc., ms. 66(XLVIII): Sacramentari de la Catedral de Vic, fet escriure l'any 1038 pel bisbe Oliba, per a la consagració de la nova catedral romànica, 35,5 × 26 cm.¹¹

Els cinc sacramentaris —el Sacramentari Leccionari de Sant Boi i els quatre anteriorment esmentats—, a més de presentar-se escrits en dues columnes, tenen un format que s'acosta als 34/36 × 25,5/26 cm, cosa que permet intuir un costum de l'escriptori osonenc, de fer grans sacramentaris que s'haria iniciat a mitjan segle x, entre els anys 940-970, molt possiblement per l'esmentat canonge Recared, al qual, de poder-ho confirmar amb seguretat, també caldria adjudicar els sacramentaris de Sant Feliu de Torelló i de Sant Cristòfol de Tavertet, les dues primeres peces de la llista anterior. L'últim sacramentari escrit amb aquestes característiques, segons pot deduir-se dels manuscrits conservats, seria el de la catedral de Vic, de l'any 1038, escrit pel canonge Ermemir Quintilià, quart de l'esmentada llista. De fet, Ermemir, en els sacramentaris que posteriorment va escriure per a les parròquies de Sant Julià de Vilatorrada i de Santa Eugènia de Berga, ambdues també a la Plana de Vic, utilitzà formats més reduïts amb el text a una sola columna.¹²

COMENTARI

En la descripció de les fonts, per a les oracions, ens fixem especialment en el Sacramentari Gregorià (SGre) i en el seu suplement (SupG) i, en la mesura de possible, el comparem amb l'altre sacramentari procedent de la parròquia de Sant Boi,¹³ així com amb el Missal de Vic imprès l'any 1496 (MVic 1496) i el Missal Romà del Concili de Trento (MRom).¹⁴ Per a les lectures bíbliques, a més d'aquests dos últims missals, utilitzem el *Comes* de Murbach (CMur),¹⁵ que ens dóna el leccionari de la missa en ús al regne franc a la segona meitat del segle VIII.

11. Cf. nota 4.

12. Ambdós fragments han estat publicats per A. OLIVAR, «Sobre el Sacramentari de Sant Julià de Vilatorrada», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 11 (2003), p. 47-56, i «Sobre Ermemir Quintilià i un fragment de Sacramentari de Santa Eugènia de Berga», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 12 (2004), p. 91-99.

13. Cf. nota 1.

14. *Missale Vicense 1496. Edició facsimilar reduïda a cura de Francesc Xavier Altés i Aguiló*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2001, BLC 3. Pel Missal Romà de Trento utilitzem l'edició: *Missale Romanum, ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii V Pont. Max. iussu editum*, París, 1575.

15. A. WILMART, «Le Comes de Murbach», *Revue Bénédictine*, 30 (1930), p. 25-69.

L'ordre de la missa —n. 1-6—

D'aquesta part del Sacramentari Leccionari, que devia començar al revers del primer foli, ara perdut, del quadern inicial, només es conserva part de les oracions del final de l'ofertori —n. 1-2—, una apologia sacerdotal per a resar durant el cant del «Sanctus» —n. 3—, la pregària del moment de la immixtió —n. 4—, la pregària per al moment de la comunió del sacerdot —n. 5— i l'apologia final d'abans de la benedicció de comiat —n. 6—, tot posat conjuntament i abans del cànon. Comparat amb l'altre sacramentari de Sant Boi, li falten les pregàries de preparació del sacerdot prèvies a l'inici de la celebració eucarística, la benedicció del diaca que ha de llegir l'evangelí, la benedicció de l'encens, la pregària del moment d'estendre els corporals sobre l'altar i les dues oracions específiques de l'ofertament del pa i del vi. Comença, doncs, amb les dues pregàries de després de l'ofertament del calze en les quals es demana conjuntament que Déu accepti aquestes ofrenes. Ambdues oracions es troben també en l'esmentat sacramentari, la qual cosa indica que han de pertànyer al primer ordre de la missa osonenc conegut fins ara. El mateix cal dir de l'apologia sacerdotal per a dir durant el cant del «Sanctus» que figura en la part conservada dels dos manuscrits. Al Sacramentari Leccionari, en canvi, li manca l'admonició «Obsecro vos fratres ut oretis» dirigida al poble en acabar l'ofertori, abans del rés de la «sacra», cosa força rara perquè es troba en tots els manuscrits osonencs que han conservat aquesta part de l'ordre de la missa. El conjunt acaba, com hem dit, amb les oracions sacerdotals de la immixtió, de la comunió del sacerdot i d'abans de la benedicció final del poble, que l'altre sacramentari de Sant Boi no té per culpa d'una llacuna. Els dos manuscrits, malgrat les seves llacunes, permeten seguir els primers passos del futur ordre de la missa osonenc.

El cànon de la missa —n. 7-12—

El cànon comença directament amb el diàleg previ al prefaci comú. No té, doncs, abans, el títol propi del Sacramentari Gregorià ni l'extensa rúbrica que en aquest sacramentari indica l'ordre de les diferents parts de la missa —SGre 1-2—, tal com encara es troben en l'altre sacramentari de Sant Boi. Tampoc no té el «Memento mei queso», que és un afegitó carolingi d'aquest sacramentari, ni els sants no romans que té intercalats al «Communicantes», ni, com és lògic, les esmenes que al segle XII calgué fer-li per adaptar-lo als textos romans del moment. És, per consegüent, un testimoni del cànon gregorià, molt més fidel als models carolingis difosos des de la cort d'Aquisgrà, entorn de l'any 800. La part del text conservada acaba amb la consagració del calze.

Temps d'Advent —n. 13-21 i 32-43—

La part conservada d'aquest temps litúrgic conté part de la missa del Dissabte de les Témpores, els textos de la quarta domínica i una petita col·lecció d'oracions adventuals per a rés de l'ofici diví. El Dissabte de les Témpores s'inicia amb les dues últimes lectures de l'antiga vetlla «in XII lectiones». Aquestes dues lectures, l'epístola i l'evangeli, són els mateixos textos bíblics que es troben en el CMur n. 155, en el MVic 1496 f. VII i en el MRom del Concili de Trento. Les oracions són les mateixes que el Sacramentari Gregorià té en aquesta celebració, completades amb el prefaci tret del Suplement d'Aniana.

La quarta domínica d'Advent, en les oracions, segueix fidelment l'ordre de pregàries de l'esmentat Sacramentari Gregorià, intercalant-hi també el prefaci tret del Suplement d'Aniana. Les lectures són les mateixes que les del CMur n. 156. El MVic 1496 f. VIIIv) també té aquestes mateixes lectures, mentre que el MRom de Trento en té unes altres perquè les d'aquesta domínica les fa llegir en la tercera domínica. Després de la missa, vénen les sis mateixes oracions de l'ofici diví que el Sacramentari Gregorià porta en aquest mateix lloc.

Santoral del mes de desembre —n. 22-31—

El Sacramentari Leccionari, en la part conservada, només preveu dues celebracions del santoral. Són les misses de l'Anunciació (18 de desembre) i la de l'apòstol sant Tomàs (21 de desembre). La primera és d'origen hispànic, i la segona procedeix dels sacramentaris gelasians. La festa de l'Anunciació fou col·locada aquí, el dia 18 de desembre, vuit dies abans de Nadal, traient-la de la data tradicional del dia 25 de març, pel X Concili de Toledo, cànon 1, celebrat l'any 656, a fi d'evitar les dificultats —qüestió del dejuni, principalment— que ocasionava quan queia en temps de Quaresma.¹⁶ La rúbrica encara ha conservat la data del 25 d'abril —«VIII kalendas aprilis»—, mentre que una nota adverteix que les oracions han de ser cercades en aquesta mateixa data del santoral del volum, ara perdut. La missa és la mateixa del Sacramentari Gregorià. El prefaci, en canvi, sembla propi, i les dues lectures que segueixen semblen no tenir cap relació amb aquesta festivitat.

La festa de l'apòstol sant Tomàs, fins la reforma litúrgica del Concili Vaticà II se celebrava el dia 21 de desembre. Les oracions procedeixen del Sacramentari Gregorià, mentre que el prefaci podria ser propi de la tradició litúrgica catalanonarbonesa perquè també figura en el Sacramentari de Vic. L'epístola és la mateixa del MRom de Trento, i l'evangeli

16. G. MARTÍNEZ-F. RODRÍGUEZ, *La Colección Canónica Hispana*, vol. V: *Concilios Hispanos: Segunda parte*, Madrid, 1992, p. 517-518.

és del CMur n. 117). El MVic 1496 f. LXXXII té les dues mateixes lectures que el nostre Sacramentari Leccionari.

Missa de sant Ermengol d'Urgell (3 de novembre) —n. 44-46—

D'aquesta missa, només se n'han conservat la col·lecta, la secreta i el prefaci. Sembla que són peces pròpies del nostre manuscrit, i s'inspiren en formularis romanofrancs paral·lels. No són els textos que es troba en els llibres litúrgics de la Seu d'Urgell.¹⁷ Com ja hem indicat, aquests textos són un afegitó de la segona meitat del segle XI, fet en un espai del final de la segona columna del foli 4v que originàriament havia quedat en blanc.

Temps de Nadal —n. 47-73—

D'aquest temps litúrgic, només s'han conservat una missa nadalenca, segurament de tipus votiu, una llista d'oracions per a l'ofici diví d'aquest temps litúrgic, la missa de sant Esteve (26 de desembre), l'inici de la primera missa de l'evangelista sant Joan (27 de desembre) i part de la missa de la segona domínica de després de Nadal. S'han perdut, doncs, els textos propis de la vigília de Nadal, les tres misses d'aquesta diada, la segona missa de sant Joan Evangelista, la dels Sants Innocents (28 de desembre), la del papa sant Silvestre (31 de desembre), l'octava de Nadal (1 de gener) i la de la primera domínica d'aquest temps litúrgic. La missa nadalenca que conserva és formada per quatre oracions, la primera de les quals és un text que el Sacramentari Gregorià té després de la tercera missa de Nadal per a ser utilitzat en els oficis divins d'aquest temps litúrgic, mentre que la «sacra», el prefaci i la postcomunió són els mateixos textos de la tercera missa de Nadal. Podria tractar-se d'una missa per a les fèries nadalenques. Si fos la tercera missa de Nadal, com és lògic, portaria les lectures bíbliques corresponents i el «communicantes» propi. La llista de les oracions nadalenques per a l'ofici és la mateixa de l'esmentat Sacramentari Gregorià, amb aquestes tres variants: s'inicia amb la mateixa oració que serveix de col·lecta en la missa anteriorment citada, repetint-la íntegrament; l'ha suprimida en el lloc que el Sacramentari Gregorià la té, i presenta les dues últimes peces en ordre invertit.

La missa del diaca sant Esteve (26 de desembre) és la mateixa del Sacramentari Gregorià completada amb el prefaci propi del sant que té el

17. El Místic de Sant Romà de les Bons, escrit certament a la catedral de la Seu d'Urgell, per exemple, porta una missa diferent. És un manuscrit del segon quart del segle XII perquè encara no té cap missa en honor del bisbe sant Ot. Cf. F. X. ALTÉS, «El Llibre Místic de Sant Romà de les Bons (Andorra) (Biblioteca de l'Abadia de Montserrat, ms. 72)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 13 (2005), p. 47-277.

Suplement d'Aniana, i les dues oracions que el mateix sacramentari té al final per al rés de les vespres. Les dues lectures són les del CMur n. 5 i el MVic f. I del santoral també utilitza aquests mateixos textos, que alhora són els que es troben en el MRom de Trento. De la primera missa de l'evangelista sant Joan (27 de desembre) només s'han conservat la col·lecta i les dues lectures bíbliques. La col·lecta remet a la missa de la festa romana de Sant Joan «ante portam latinam» (6 de maig). La primera lectura també es troba en el CMur n. 6, en el MVic 1496 f. II del santoral i en el citat MRom de Trento. L'altra lectura, l'evangeli, sembla pròpia del nostre manuscrit.

Del diumenge segon del temps de Nadal, només s'han conservat l'evangeli, la «sacra», el prefaci i la postcomunió. L'evangeli és el que el CMur n. 10 té en la vigília de l'Epifania. Fan el mateix el MVic 1496 f. XIII i el MRom del Concili de Trento.

Temps de l'Epifania —n. 74-92—

D'aquest temps litúrgic, s'han conservat les misses de la vigília i del dia de l'Epifania, sis oracions per al rés de l'ofici diví i l'inici de la missa de la primera dominica de després de la festa. Les oracions de la missa de la vigília són les dels sacramentaris gelasians, completades amb un prefaci tret del Suplement d'Aniana. Les de la missa del dia són les corresponents del Sacramentari Gregorià, completades amb les dues lectures bíbliques del CMur n. 11. El MVic 1496 f. XIIIv-XV i el MRom de Trento utilitzen els mateixos textos bíblics i eucològics. Després segueixen les sis primeres de les set oracions pròpies que el Sacramentari Gregorià té per al rés de l'ofici diví en aquest mateix temps, i la col·lecta i l'epístola de la primera dominica de després de l'Epifania. La col·lecta procedeix del suplement d'Aniana, mentre que l'epístola ja es troba en aquest mateix lloc en el CMur n. 12. El MVic 1496 f. 16v i el MRom de Trento fan el mateix.

Temps de Quaresma —n. 93-102—

D'aquest temps litúrgic, per desgràcia, el Sacramentari Leccionari només ha conservat els textos del divendres i del dissabte de l'última setmana, previs al Diumenge de Rams. S'han perdut, doncs, els textos de Septuagèsima, Sexagèsima, Quinquagèsima, de la benedicció i la imposició de la cendra el primer dimecres de Quaresma, i la resta. La missa del divendres comença amb el prefaci tret del Suplement d'Aniana, mentre que les dues altres oracions, la postcomunió i la «Super populum», són les del Sacramentari Gregorià pròpies d'aquesta fèria quaresmal. El mateix succeeix en els textos del dissabte. En aquesta fèria, però, s'han

conservat les dues lectures bíbliques, que són les mateixes del CMur n. 61. El MVic 1496 f. 67-67v té les mateixes lectures, mentre que el MRom de Trento només en copia l'epístola. El MVic 1496 f. 67 té, excepte la «Super populum», unes altres oracions, que són d'origen gela-sià.¹⁸

Setmana Santa —n. 103-117—

La part conservada de la Setmana Santa s'inicia amb cinc oracions per a la benedicció dels rams i els textos d'aquesta dominica fins a la Passió segons sant Mateu, que queda parcialment tallada. Després ve el final d'una apologia sacerdotal per al moment de l'adoració de la creu en la sinaxi del Divendres Sant, la benedicció del ciri pasqual i el començament de la Vetlla de Pasqua, fins a la segona lectura bíblica. Manca, doncs, tot el referent a les tres primeres fèries de la setmana, els textos del Dijous Sant i del Divendres Sant i de gran part de la Vetlla de Pasqua. Això també ens impedeix saber si en aquesta última cerimònia hi havia l'ordre del baptisme que porten els sacramentaris presbiterals d'aquesta època.

Les cinc oracions de benedicció dels rams es troben gairebé en el mateix ordre entre els catorze textos de benedicció que conté el Pontifical urgellit de Roda d'Isàvena.¹⁹ Cap d'elles no es troba ni en el MVic 1496 ni en el MRom de Trento. Deuen ser, com a conjunt, d'origen catalano-narbonès. La col·lecta de la missa és la del Sacramentari Gregoria, i les dues lectures són les del CMur n. 62. La part conservada del manuscrit després ja passa al ritu de l'adoració de la creu del Divendres Sant, amb el final d'una de les apologies sacerdotals que també es troba en els fragments del Sacramentari de Taradell,²⁰ també escrit a la seu de Vic. La benedicció del ciri pasqual és el text conegut del Suplement d'Aniana, que encara s'utilitza en la litúrgia romana actual, mentre que els textos, les oracions i les lectures de l'inici de la vetlla també procedeixen de l'esmentat suplement. Les dues lectures també es troben en el CMur n. 68. L'apologia sacerdotal del Divendres Sant manca en el MVic 1496 i en el MRom de Trento, mentre que la resta, la benedicció del ciri pasqual i l'inici de la vetlla, tenen els mateixos textos en el Sacramentari Leccionari i en els dos missals esmentats, amb l'única diferència que el primer, el Sacramentari Leccionari, és l'únic que, abans de la primera lectura, ha conservat l'oració «Deus qui divitias» que el Suplement d'Aniana té entre la benedicció del ciri i les lectures bíbliques. El mateix fan el Sacramen-

18. A. DUMAS, *Liber Sacramentorum Gellonensis*, Tourholt, 1981, n. 520-524, CCL 159.

19. J. B. BARRIGA, *El sacramentari, ritual i pontifical de Roda (Cod. 16 de l'Arxiu de la Catedral de Lleida, c. 1000)*, Barcelona, 1975, p. 386-393.

20. M. S. GROS, «Els fragments de Sacramentari Vic, Museu Episcopal, frag. 1/8», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 6 (1995), p. 165-175, n. 13.

tari de Vic n. 4 i el Sacramentari de Ripoll n. 345. Cal observar també que el nostre manuscrit, en la benedicció del ciri pasqual, no porta l'oració hispànica «Exaudi nos lumen indeficiens» del Sacramentari de Vic.²¹ El MVic 1496 tampoc la porta.

Les misses de l'aniversari de la consagració d'una església, per als reis i per als sacerdots —n. 118-134—

Tota aquesta extensa secció del Sacramentari Leccionari procedeix del Suplement d'Aniana. Les dues úniques diferències que ambdós textos presenten són que el Sacramentari Leccionari, en la primera missa, afegeix un prefaci que també es troba en el Sacramentari de Vic n. 1267, i que el suplement, abans de les dues misses per als sacerdots, té una extensa missa «Tempore synodi pro rege» que manca en el nostre manuscrit. Les misses no porten lectures bíbliques. El MVic 1496 f. 60-60 bisv del santoral té les misses de l'aniversari de la consagració d'una església i d'un altar posades entre els màrtirs sant Feliu i sant Audacte (30 d'agost) i sant Gil (1 de setembre), és a dir, el dia 31 d'agost, que és la data de la consagració de la catedral romànica de Vic, feta construir pel bisbe Oliba l'any 1038. El text de la postcomunió és diferent, i en l'esmentat missal no hi ha el prefaci ni la «Super populum» del Sacramentari Leccionari. El MVic 1496 f. 103v, en la secció de les misses votives, a més, té la segona missa per als sacerdots del nostre manuscrit n. 132-134 també sense el prefaci. En canvi, no ha conservat cap de les dues misses per als reis.

L'«Ordo ad visitandum infirmum» —n. 135-151—

La part conservada d'aquest ordre comença amb dues benediccions del malalt que es troben en l'ordre de la unció dels malalts del Pontifical de Roda d'Isàvena. Després segueix el ritu de la unció que s'inicia amb el rés de la pregària «Domine deus qui per apostolum tuum», seguida de rúbriques, antífones i oracions que es troben en el mateix ordre, tal com ja hem indicat anteriorment, en el cèlebre Sacramentari de Sant Eligi, procedent de l'abadia de Corbie, a la Picardia, actualment París, BNF, lat. 12051, de la segona meitat del segle ix.²² És un ordre que encara no ha estat estudiat amb detall, però, d'acord amb la classificació dels antics ordres d'unció dels malalts feta pel professor Antoine Chavassee, com que té una sola fórmula per a totes les diferents uncions dels sentits i del

21. J. VIVES-J. CLAVERAS, *Oracional Visigótico*, Barcelona, 1946, n. 839.

22. Editat pel maurista H. MENARD, *Divi Gregorii papae huius nominis primi, cognomento Magni, Liber Sacramentorum*, París, 1642. Aquesta edició posteriorment fou reproduïda a la PL 78.

cos, cal considerar-lo del tipus primer, i per consegüent és datable a l'inici del segle IX.²³ Cal recordar també que la part rubrical de l'ordre quedà parcialment sense copiar, cosa que fa pensar que mai fou usat. El ritu, després de la comunió del malalt, és seguit per la «Commendatio anime» del malalt, de la qual només s'ha conservat part de la primera oració, procedent com moltes altres anteriorment esmentades del Suplement d'Aniana.

Les lectures «In vigilia defunctorum» —n. 152-165—

L'últim foli conservat del manuscrit té set de les dotze lectures de les matines de difunts, totes tretes del llibre bíblic de Job, que comencen en la segona columna de l'anvers del foli. Abans, en la columna primera i en la part superior de la segona columna, quelcom després d'acabar el manuscrit quatre altres mans diferents varen afegir-hi el final de l'evangelí de la resurrecció de Llätzer (Jo 11, 25-27), seguit d'una breu professió de fe, precedida d'una sigla que remet a un lloc del manuscrit ara perdut, la «Missa pro mortalitate» del Sacramentari Gregorià, i dues lectures tretes del llibre de Job que podien haver estat utilitzades com a epístoles de les misses de difunts. La segona és escrita en un tipus de minúscula carolina pròpia dels documents notariais de mitjan segle X. Després ja venen les esmentades set lectures de les matines de difunts, totes tretes de l'esmentat llibre de Job. La seva distribució segueix fidelment les lectures de les matines de difunts del Breviari de Vic imprès l'any 1557 f. 296-297v.

VALORACIÓ DEL CONTINGUT DEL MANUSCRIT

L'anàlisi que hem fet de les fonts de la part conservada d'aquest Sacramentari Leccionari osonenc del segon terç del segle X, possiblement escrit pel canonge Recared, ha permès constatar que es tracta d'un sacramentari gregorià mixt, és a dir, amb els diferents elements del Suplement d'Aniana ja integrats en els seus llocs corresponents, formant un únic llibre litúrgic, augmentat, encara, amb les lectures bíbliques de les misses que les tenien pròpies. Cal dir també que és molt fidel al seu model, que segurament s'originà a la Narbonesa entorn de l'any 800, quan hi hagué el canvi de litúrgia, en el moment de substituir els antics ritus hispànics pels romanofrancs que la cort d'Aquisgrà difonia i imposava en totes les esglésies de l'Imperi Carolingi. En la part del leccionari de la missa, el Sacramentari Leccionari també és molt fidel al *Comes* de Mur-

23. A. CHAVASSE, «Prières pour les malades et onction sacramentelle», *L'Église en prière*, París, 1961, p. 584-587.

bach, que era en ús al regne franc ja des de mitjan segle VIII. La inserció de les lectures bíbliques en els llocs corresponents del Sacramentari mostra ja, a mitjan segle X, l'interès de la clerecia, especialment la rural, per tenir tots els textos necessaris per a la celebració eucarística en un sol volum, per raons, evidentment, pràctiques.

Els afegitons pròpiament catalanonarbonesos en el volum són molt pocs. Es redueixen a l'ordre de la missa del principi del volum, que, junt amb els fragments de l'altre sacramentari també procedents de la parròquia de Sant Boi de Lluçanès, ens permet de reconstruir els primers passos d'aquesta part de la missa a la catedral de Sant Pere de Vic; a les cinc oracions de la benedicció dels rams —n. 103-107—, i a l'apologia sacerdotal del moment de l'adoració de la creu en la sinaxi del Divendres Sant —n. 111—. En devia tenir més, però l'estat llacunari del manuscrit ens impedeix de conèixer-los.

Sorprèn molt, al final del manuscrit, trobar un ordre «Ad visitandum infirmum» que no és pas de tradició catalanonarbonesa, encara que, com ja hem dit, segurament mai no va ser utilitzat perquè té part de les rúbriques sense haver estat escrites. Mostra, però, que en el canvi de litúrgia a Catalunya intervingueren materials litúrgics de diferent procedència; en aquest cas concret, de la Picardia, al nord de l'actual França; no tots, doncs, només de la Narbonesa.

Dol no haver conservat aquest manuscrit íntegre, perquè segurament ens hauria ajudat molt a identificar el model, o els models, de sacramentari que les nostres esglésies van rebre en incorporar-se eclesiàsticament a l'Església franca a través de la seu de Narbona.

NORMES D'EDICIÓ

En la transcripció dels textos del manuscrit hem procurat la màxima fidelitat, fins i tot conservant les grafies errònies. Dels textos ja coneguts per altres fonts publicades, només en donem l'inici amb la corresponent referència, on el lector trobarà el text íntegre, mentre que dels que semblen ser-li propis, en publiquem tot el text. Els mots que manquen en el manuscrit per culpa de les seves llacunes van col·locats entre claudàtors [], i els que es troben afegits entre línies són indicats amb signes []. Els parèntesis angulars < > serveixen per a indicar els afegitons que hem fet al text per fer-lo més intel·ligible i els parèntesis { } mostren les lletres i mots que han de ser suprimits. La e candada és transcrita per una æ. Les sigles emprades en les referències dels textos són aquestes:

- CMur A. WILMART, «Le Comes de Murbach», *Revue Bénédictine*, 30 (1930), p. 25-69.
- MRom *Missale Romanum, ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, Pii V. Pont. Max. iussu editum*, París, 1575.

- MVic 1496 *Missale Vicense 1496. Edició facsimilar reduïda a cura de Francesc Xavier Altés i Aguiló*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2001, BLC 3.
- PL J. P. MIGNE, *Patrologiae Cursus Completus*, París, 1844-1855.
- PRod J. R. BARRIGA, *El sacramentari, ritual i pontifical de Roda (Cod. 16 de l'Arxiu de la Catedral de Lleida, c. 1000)*, Barcelona, 1975. Citem les pàgines d'aquesta edició.
- SBoi M. S. GROS, «Els fragments del Sacramentari de Sant Boi de Lluçanès (Vic, Bib. Episc., frag. I/6)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 13 (2005).
- SGre J. DESHUSSES, *Le Sacramentaire Grégorien*, vol. 1, Friburg (Suïssa), 1971.
- SRip A. OLIVAR, *Sacramentarius Rivipullense*, Madrid i Barcelona, 1964.
- STar M. S. GROS, «Els fragments de Sacramentari (Vic, Museu Episcopal, frag. I/8)», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, 6 (1995), p. 165-175.
- SupG J. DESHUSSES, *Le Sacramentaire Grégorien*, vol. 1, Friburg (Suïssa), 1971, n. 1019a-1789.
- SVic A. OLIVAR, *El Sacramentario de Vic*, Barcelona, 1953.

<LIBER SACRAMENTORUM-LECTIONARIUM ECCLESIAE
SANCTI BAUDILII LUCIANENSIS>²⁴

ORACIO SUPER OBLATA

- 1 Suscipe clementissime pater hac piissime deus...pro] /f. 1/ nobis obtulit in sacrificium. Per eundem. (SBoi 9)

ALIA

- 2 Accepta tibi sit domine munera hec et sanguis quem tibi offero in honorem nominis tui, vel pro me indigno peccatore, quia dignus non sum asistere ante sanctum altare tuum, quia peccavi quorum te et coram angelis tuis, sed tribue m[i]chi facere voluntatem tuam omnibus diebus vite maeae, domine deus noster si{t} tibi est beneplacitum. Qui vivis. (SBoi 11)

AD SANCTIS (*Sic*)

- 3 Deus qui non mortem sed penitenciam desideras peccatorum, me miserum fragilemque peccatorem, a tua non repellas pietate, neque aspicias a peccata et scelera mea et inmundicias turpesque cogitationes meas, quibus flebiliter a tua disiungor voluntate, sed ad tua misericordia et ad fidem devocionemque eorum qui per me peccatorem tuam expectant misericordiam, et quia me indignum medium inter [te et] populum tuum voluisti, fac me talem [ut dign]e possim tuam exorare misericordiam pro [me et pro] eodem populo tuo, et ad eodem populo tuo [adiunde] voces nostras vocibus sanctorum angelorum [tuorum ut] sicut illi te laudant incensabiliter [et infa]tigabiliter in eterna beatitudine [ita qu]oque eorum in conventu te mereamur lauda[re in]culpabiliter in hac peregrinatione. Per. (SBoi 17)

QUANDO MITTITUR CORPUS IN CALICEM

- 4 [Hec s]acrosancta co[m]m[un]io corporis et sanguinis domini [nostri I]hesu Christi fiat omnibus summentibus salus men[tis et cor]poris et ad vitam capescendam eternam [pre]par[atio] salutaris. Per. (SRip 8)

ITEM ALIA

- 5 Ego indignus accipio corpus et sanguinem tuum, domine Ihesu [Christe...] non ad iudicium sed ad remedium anime mee ut merear tecum [...in] perpetuum. Amen. (SRip 12, amb variants)

POST EX[PLE]TA MISSA

- 6 [Placeat tibi sancta deus trinitas obsequium ser]vi[tutis mee,] et presta ut [hoc sacrificium quod oculis tue] maiestatis [in]dignus obtuli tibi sit acceptabile m[i]hi[que] et omnibus pro quibus illud obtuli sit [te mise]rante propiciabile. Per. (SRip 13)

DOMINUS VOBISCUM. <RP.> ET CUM SPIRITU TUO.

SURSUM CORDA. <RP.> HABEMUS AD DOMINUM.

GRATIAS AGA[MUS DOMINI] DEO NOSTRO. <RP.> DIGNUM ET IUSTUM EST.

- 7 Vere dignum et iustum est, equum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, domine sancte pater omnipotens eterne deus, per Christum

24. El manuscrit segurament no portava cap títol. Aquest que li hem posat respon al seu contingut i a la seva procedència, i servirà per a facilitar la seva identificació.

dominum nostrum. Per quem maiestatem tuam laudant angeli, adorant dominationes, tremunt potestates, caeli celorumque virtutes ac beata seraphim socia exultatione concelebrant, cum quibus et nostras voces, ut ammitti iubeas deprecamus supplices confessione dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus. (SGre 3-4)²⁵ /f. 1v/

- 8 Te igitur clementissime pater, per Ihesum Christum filium tuum dominum nostrum, supplices rogamus et petimus ut accepta habeas et benedicas hec dona +, hec munera +, hec sancta sacrificia inlibata, in primis que tibi offerimus pro ecclesia tua sancta catholica, quam pacificare, custodire, [adunare] et regere digneris toto horbem terrarum, una cum famulo tuo papa nostro *ille*, [et antistite] nostro *ille*, et omnibus hortodoxis atque chatolice et apostolice fidei cultoribus. (SGre 5)
- 9 Memento domine famulorum famularumque tuarum *illi*, et omnium circum adstantium, quorum tibi fides cognita est et [nota] devotio, pro quibus tibi offerim[us vel] qui tibi offerunt hoc sacrifici[um lau]dis pro se suisque omnibus, pro redem[ptionem] animarum suarum, pro spe salutis [et in]colomi[tatis sue tib]i reddunt vot[a sua,] eterno deo vi[vo et ver]o. (SGre 6)
- 10 Comunican[tes et] memoriam venerantes, in prim[is glorio]se semper virginis Marie genitricis [dei] et domini nostri Ihesu Christi, sed et beatorum a[postolorum] hac martirum tuorum Petri, Pau[li, An]draee, Iacobi, Iohannis, Toma, Ia[co]bi, Philippi, Bartolomei, Mathei, [Si]monis et Taddei, Lini, Cleti, Clementi, Sixti, Cornelii, Cipriani, Laurenti, C[h]rissogoni, Iohannis et Pauli, Cosme et Damiani, et omnium sanctorum tuo[rum] quorum meritis precibusque [concedis], ut in omnibus protectionis [tue muniamur... (SGre 7)
-
- 11 Quam oblationem tu deus omnipotens in omnibus quesumus benedictam, ascr]/f. 2/iptam, ra[tam, rationabilem accept]abilemque facere digneris, ut] nobis corpus + et s[anguis + fiat dilectissimi] filii tu[i domini nostri Ihesu Christi. (SGre 9)
- 12 Qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas,] ele[vatis oculis in celum ad te deum] pa[trem suum omnipotentem ti]bi [gratias agens benedixit, fregit, ac dedit discipu]lis su[is] dicens: Accipite et manduca]te e[x hoc omnes, hoc est enim corpus meum.] Simili mo[do posteaquam cenatum] est, acc[ipiens et hunc preclarum ca]llicem in sanc[tas ac venerabiles manus] suas, item [tibi gratias agens, benedixit ac] dedit dis[cipulis suis... "SGre 10)²⁶
-

SABBATUM AD SANCTUM PETRUM IN XII LECTIONES

-
- 13 LECTIO ISAIE PROPHETE. Hec dicit dominus christo meo Cyro... ante te ibo] /f. 3/ et gloriosos terre humiliabo... (Is 45, 1-8)
- 14 ORACIO. Preces populi tui quesumus domine clementer exaudi ut qui iuste... (SGre 801)

25. En tot aquest text alternen les línies escrites en tinta marró fosc i les escrites en vermell.

26. Del foli 2 només en resta un petit fragment, amb el revers totalment il·legible. Els dos folis que manquen del quadern devien contenir la resta del cànon, els textos dels tres primers diumenges d'Advent, i els de les fèries quarta i sexta d'aquest temps litúrgic.

- 15 <LECTIO DANIELIS PROPHETE>. In diebus illis, angelus domini descendit. *Require in sabbato [...et] dicit Benedictiones.* (Dn 3, 51)
- 16 ORACIO. Deus qui tribus pueris mitigasti flamas ignium... (SGre 802)
- 17 [LECTIO AD TESSALONICENSES]. Fratres: Rogamus vos per adventum domini nostri Ihesu Christi et nostre congregacionis... (2Te 2, 1-8)
- 18 <LECTIO SECUNDUM LUCHAM>. In illo tempore: Anno quinto decimo imperii Tiberii cesaris, procurante... (Lc 3, 1-6)
- 19 <SA>C<RA>. Sacrificiis presentibus domine placatus intende ut et devotione... (SGre 803)
- 20 <PREFACIO>. VD eterne deus. Qui non solum peccata /f. 3v/ [di-]mitti<s> sed etiam ipsos peccatores... (SupG 1707)
- 21 POST COM. [Quesumus] domine deus noster ut sacrosancta misteria que pro reparationis... (SGre 804)

VIII KALENDAS APRILIS ANUNCIATIO SANCTE MARIE

- 22 [Deus] qui hodierna die verbum tuum. *Require VIII kalendas aprilis Adnuntiatio.* (SGre 141)
- 23 PREFACIO. <V>D eterne deus. Qui beate Marie virginis partum ecclesie tue tribuisti celebrare mirabile misteriu<m>, et inennarrabile sacramentum, in qua manet intacta castitas, pudor integer, firma constancia que letatur, quod virgo concepit, quod celi dominum castis portavit visceribus, quod virgo edidit partum. O miranda dispensationis operationem que virum non cognovit et mater est, post filium virgo est. Duobus enim gavisa est muneribus, miratur quod virgo peperit, letatus quod redemptorem mundi edidit Ihesum Christum dominum nostrum.
- 24 <LECTIO LIBRI ECCLESIASTICI>. Beatus vir qui inventus est sine macula et qui post aurum... (Ecli 31, 8-11)
- 25 <LECTIO SECUNDUM IOHANNEM>. In illo tempore, dixit dominus Ihesus discipulis suis: Hec mando vobis u[t] diligatis invicem. Si mundus... (Jo 15, 17-25)

XII KALENDAS IANUARI <NATALE> SANCTI TOME APOSTOLI

- 26 Da nobis quesumus domine beati apostoli tui Tome psollemnitatibus... (SGre 301*)
- 27 [LECTIO EPISTOLE BEATI PAULI APOSTOLI AD EFFESIOS]. /f. 4/ Fratres: Yam non estis ospites et advene sed estis cives... (Ef 2, 19-22)
- 28 <LECTIO SECUNDUM IOHANNEM>. In illo tempore, dicit dominu Ihesus discipulis suis: Hoc est preceptum meum ut diligatis invicem [sicut] dilexi... (Jo 15, 12-16)
- 29 SACRA. Debitum domine reddimus servitutis suppliciter exorantes ut suffragiis... (SGr 302*)
- 30 PREFACIO. VD eterne deus. Et tuam clemenciam pia laudantes devotione, qui sancti Thome apostoli tui talem... (SVic 751)
- 31 POST COM. Conserva domine populum tuum et que sanctorum tuorum presidiis non... (SGre 303*)

DOMINICA IIII DE ADVENTU <DOMINI>

- 32 Excita domine potenciam tuam et veni et magna nobis virtute succurre... (SGre 805)
- 33 [LECTIO AD PHILIPENSES]. Fratres: Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit omnibus... (Fl 4, 4-7)

- 34 <LECTIO SECUNDUM IOHANNEM>. In illo tempore, miserunt iudei ab Iherosolimis sacerdotes et levitas ad Iohannem ut interr[ogarent] eum... /f. 4v/... (Jo 1, 19-28)
- 35 SACRA. [Sacrificii]s presentibus domine intende pla[catus ut] et devotionis nostre proficiant... (SGre 806)
- 36 PREFACIO. VD per Christum dominum nostrum. Qui ab antiquis patribus expectemus et angelo... (SupG 1702)
- 37 POST COM. Sumptis muneribus domine quesumus ut cum frequentatione misterii crescat... (SGre 807)

ALIE ORATIONES DE ADVENTUM DOMINI

- 38 [Excita domine pot]enciam tuam et veni et quod ecclesie [tue] promisisti usque... (SGre 808)
- 39 ALIA. [Consci]encias nostras quesumus domine visitando puri[fica ut] venientis... (SGre 809)
- 40 ALIA. Prope esto domine omnibus expectantibus te in veritate... (SGre 810)
- 41 ALIA. Concede quesumus omnipotens deus ut magne festivitatis ventura psollemnia... (SGre 811)
- 42 ALIA. Mentis nostras quesumus domine lumine tue visitationis inllustra ut esse... (SGre 812)
- 43 ALIA. Preces populi tui quesumus domine clementer exaudi ut qui de adventu unigeniti... (SGre 813)

[MISSA IN SANCTI ERMENGAUDI]²⁷

- 44 Omnipotens sempiterne deus qui beatum Ermengaudum pontificem tuum nostris diebus miraculorum signis mirabiliter fulgere fecisti, concede quesumus ut quicumquae ip[i]sius adveniunt deprecere suffragia, dono tuae gratiae celeriter adipisci mereantur be<ne>ficia. Per.
- 45 SACRA. Hec tua vobis domine dona defferimus, quae et animae famuli tui Ermengaudi prosint ad gloriam et eum apiti (*sic*) te precibus nobis prosint ad veniam. Per.
- 46 PREFACIO. VD qui prodigiorum tourum antiqua miracula per beatum Ermengaudum pontificem tuum nostris diebus reiterare voluisti, per quem et spem fidelium tuorum ad alta sustolleres, et certam fiduciam tuae adipiscende misericordiae fidelibus populis condonares. Concede ergo quesumus nobis ipsius ve<ne>randa pressulis precibus gloriosis, ut tuis puris mente valeamus inerere preceptis, et [...] aput te semper adiuves suffragiis. Per quem.]

.....²⁸

IN NATALE DOMINI

- 47 Omnipotens sempiterne deus qui hunc diem per incarnationem... ut qui tua gratia sunt redempti] /f. 5/ tua sint adobtione securi. Per. (SGre 58)
- 48 SACRA. Oblata domine munera nova unigeniti tui nativitate... (SGre 50)
- 49 PREFACIO. Quia per incarnatione. *Require ut supra*.
- 50 POST COM. Presta quesumus omnipotens deus ut natus hodie salvator mundi sicut divina... (SGre 53)

27. Les tres oracions conservades d'aquesta missa són un afegitó de la segona meitat del segle XI en un espai que originàriament havia quedat en blanc. El títol és escrit entre les dues columnes del text del foli.
28. Aquesta llacuna ens impedeix de conèixer els textos de la vigília i de les tres misses de Nadal.

ORATIONES AD VESPERUM VEL IN NOCTES

- 51 Omnipotens sempiterne deus qui hunc diem per incarnationem verbi tui et partum... (Cf. n. 47)
- 52 ALIA. Respice nos misericors deus et mentibus clementer humanis... (SGre 54)
- 53 ALIA. Largire quesumus domine famulis tuis fidei, spei et caritatis... (SGre 55)
- 54 ALIA. Deus qui per beatæ Mariæ virginis partum sine humana concupiscencia... (SGre 56)
- 55 ALIA. Concede nobis omnipotens deus ut salutare tuum nova celorum luce... (SGre 57)
- 56 ALIA. Deus qui h[umane] substantie dignitatem et mirabiliter condidisti... (SGre 59)
- 57 ALIA. Da quesumus domine populo tuo inviolabilem fidei firmitatem... (SGre 61)
- 58 ALIA. Omnipotens sempiterne deus qui in filii tui domini nostri natiuitate tribuisti... (SGre 60)

VII KALENDAS IANUARIi NATALE SANCTI STEPHANI

- 59 Da nobis quesumus domine imitare quod colimus ut discamus et inimicos... (SGre 62)
- 60 LECCIO ACTUUM APOSTOLORUM. In diebus illis, Stephanus plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia... /f. 5v/... (Ac 6, 8-10, 7, 54-59)
- 61 SECUNDUM MATHEUM. In illo tempore, dicebat dominus Ihesus turbis iudeorum: Ecce ego mitto ad vos prophetas... (Mt 23, 34-39)
- 62 SACRA. Suscipe domine munera pro tuorum commemoratione sanctorum... (SGre 63)
- 63 PREFACIO. VD aeternæ deus, beati Stephani levita simul et martiris natalicia recolentes... (SupG 1518)
- 64 POST COM. Auxilientur nobis domine sumpta misteria et intercedente beato Stephano... (SGre 64)
- 65 AD VESPERUM. Omnipotens sempiterne deus qui primicias martirum in beati levite... (SGre 65)
- 66 ALIA. Deus qui nos unigeniti tui clementer incarnatione redemisti, da nobis patrocinia... (SGre 66)

IN PRIMA MIS<S>A SANCTI IOHANNIS

- 67 Deus qui conspicias. *Require in antea nonas madii.* (SGre 485)
- 68 LECTIO LIBRI SAPIENCIE. Qui timet deum faciat bona, et qui continens est iusticie apprehendit illam et obviavit... (Eccl 15, 1-6)
- 69 SECUNDUM IOHANNEM. In illo tempore, dixit dominus Ihesus discipulis suis: Ego sum vitis vera et vos pasmites... clarificatus est [Pater meus... (Jo 15, 1-8)]

.....²⁹

29. Aquí manquen els textos del final de la primera missa de sant Joan Evangelista (27 de desembre), els de la seva segona missa, els de la commemoració dels Sants Innocents (28 de desembre), els de la festa de l'octava de Nadal (1 de gener), els de la primera dominica de després de Nadal i els del començament de la segona dominica. És molt probable que també tingués la missa del papa sant Silvestre (31 de desembre) que ja figura en el Sacramentari Gregorià n. 79-81.

DOMINICA II POST NATALE DOMINI

.....

- 70 SECUNDUM MATHEUM. In illo tempore, defuncto autem Herode, ecce] /f. 6/
apparuit angelus domini in somnis Ioseph in Egipto dicens... (Mt 2, 19-23)
- 71 SACRA. Concede quesumus domine ut oculis tue maiestatis munus oblatum et gratiam... (SupG 1094)
- 72 PREFACIO. VD eterne deus. Qui peccato primo parentis hominem a salutis finibus exultantem... (SupG 1523)
- 73 POST COM. Per huius domine operationem misterii et vitia nostra purgentur et iusta desideria... (SupG 1095)

IN VIGILIA EPIPHANIE

- 74 Corda nostra quesumus domine venturae festivitatis splendor illustret quo mundi... (SGre 20*)
- 75 SACRA. Tribue quesumus domine ut eum presentibus immolemus sacrificiis et sumamus... (SGre 21*)
- 76 PREFACIO. VD eterne deus. Et te laudare mirabilem deum in omnibus operibus tuis... (SupG 1524)
- 77 POST. COM. Inlumina quesumus domine populum tuum et splendore gratie tue... (SGre 23*)

VII<I> IDUS IANUARI EPIPHANIA DOMINI

- 78 Deus qui hodierna die unigenitum tuum gentibus stella duce revelasti... (SGre 87)
- 79 LECTIO ISAIE PROPHETE. Surge et inluminare Iherusalem, quia venit lumen tuum et gloria domini... (Is 60, 1-6)
- 80 SECUNDUM MATHEUM. In illo tempore, cum natus esset dominus Ihesus in Bethlaem Iude, in diebus Herodis regis... /f. 6v/... (Mt 2, 1-12)
- 81 SUPER OBLATA. Ecclesie tue quesumus domine dona propicius intueri quibus non iam aurum... (SGre 88)
- 82 PREFACIO. VD eterne deus. Quia cum unigenitus tuus in substantia nostre mortalitatis... (SGre 89)
- 83 INFRA <AC>CIONE. Communicantes et diem sacratissimum celebrantes, quo unigenitus tuus in tua tecum gloria quoeternus... (SGre 90)
- 84 POST COM. Presta quesumus omnipotens deus ut que psollemptni celebramus offitio... (SGre 91)

ALIE ORATIONES AD VESPERAS

- 85 Deus inluminator omnium gentium da populis tuis perpetua pace gaudere... (SGre 92)
- 86 ALIA. Deus cuius unigenitus in substantia nostre carnis apparuit presta quesumus... (SGre 93)
- 87 ALIA. Omnipotens sempiternus deus fidelium splendor animarum qui hanc... (SGre 94)
- 88 ALIA. Concede nobis omnipotens deus ut salutare tuum nova celorum luce mirabile... (SGre 95)
- 89 ALIA. Da nobis quesumus domine digne celebrare misterium quo domini nostri salvatoris... (SGre 96)
- 90 ALIA. Presta quesumus omnipotens deus ut salvatoris mundi stella duce manifesta<ta> nativitas... (SGre 97)

DOMINICA I POST TEUPHANIA

- 91 Vota quesumus domine supplicantis populi celesti pietate prosequere... (SupG 1096)
- 92 LECTIO AD ROMANOS. Fratres: Obsecro vos per misericordiam dei ut exhibeatis... sapere quam oportet [sapere sed sapere... (Rm 12, 1-3)
-³⁰

IN QUADRAGESIMA

.....

FERIA VI AD SANCTUM STEPHANUM

.....

- 93 PREFACIO. VD eterne deus. Cuius nos misericordia prevenit ut bene agamus... domini nostri] /f. 7/ passionem facias esse devotos. Per quem. (SupG 1580)
- 94 AD COMMUNIONEM. Sumptis sacrificii domine perpetua nos tuitionem relinquat et noxia semper... (SGre 306)
- 95 SUPER POPULUM. Concede quesumus omnipotens deus ut qui protectionis tue gratiam... (SGre 307)
- SABBATO AD SANCTUM PETRUM QUANDO ELE[MOSINA DATUR]
- 96 Proficiat quesumus domine plebs tibi dicata pie devotionis affectum... (SGre 308)
- 97 LECTIO IHEREM[IE PROPHETE]. In diebus illis, dixerunt impii iudei ad invicem: Venite cogitemus contra iustum... (Jr 18, 18-23)
- 98 SECUNDUM IOHANNEM. In illo tempore, dixit dominus Ihesus discipulis suis: Amen, amen dico vobis nisi manducaveritis... /f. 7v/... (Jn 6, 54-72)
- 99 SUPER OBLATA. Cunctis nos domine quesumus reatibus et periculis propiciatus absolve... (SGre 309)
- 100 PREFACIO. VD eterne deus. Cuius nos fides excitat, spes erigit, caritas iungit... (SupG 1581)
- 101 POST COM. Divina saciati muneris largitate quesumus domine deus noster ut huius semper... (SGre 310)
- 102 SUPER POPULUM. Tueatur quesumus domine dextera tua populum deprecantem et purificatum... (SGre 311)

BENEDICCIO FLORES (*sic*)

- 103 Omnipotens deus Christe mundi creator et redemptor, qui nostre liberationis et salvationis gratia... (PRod 387)
- 104 ALIA. Deus cuius filius pro salute generis humani descendit de celo ad terra, set adpropinquante ora passionis... (PRod 388)
- BENEDICCIO PALME SIVE OLIVE
- 105 Deus [qui] miro dispensationis hordine ex rebus etiam insensibilibus dispensationem nostre salutis... /f. 8/... (PRod 390)
- ITEM ALIE ORACIONES

30. Una extensa llacuna formada per la manca d'uns quants quaderns del manuscrit ens impedeix de conèixer els textos de les altres dominiques de després de l'Epifania, els de la festa de la Purificació de la Mare de Déu (2 de febrer) i els de des de la dominica de Septuagèsima fins el divendres d'abans del Diumenge de Rams.

- 106 Domine Ihesu Christe qui ante mundi principium venisti et regni tui non erit finis... (PRod 391, amb variants)
- 107 ALIA. [Omnipotens] sempiternus deus qui in diluvio [Noe famu]lo tuo hostendisti effusionem... (PRod 388)

DOMINICA IN PALMAS AD SANCTO IOHANNE IN LATERANIS

- 108 COLLECTA. Omnipotens sempiternus deus qui humano generi ad imitandum humilitatis... (SGre 312)
- 109 LECTIO AD PHILIPENSES. Fratres: Hoc enim sentite in vobis quod et in Christo Ihesu, qui cum in forma dei esset... (Fl 2, 5-11)
- 110 PASSIO DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI SECUNDUM MATHEUM. In illo tempore, dixit Ihesus discipulis suis: Scitis quia post biduum pascha fiet... /f. 8v/... pussillum procidit i[n] faciem suam orans... (Mt 26, 1-39)
-³¹

DIE SANCTO PARASCEVE

.....

ORACIONES AD CRUCEM ADORANDAM

.....

- 111 ALIA. Adoro te domine Ihesu Christe in crucem ascendentem... Adoro te] /f. 9/ vulneratum, deprecor te ut tua vulnera remedium si<n>t anime meae. Adoro te mortuum et sepultum, precor te ut tua mors sit vita mea. Adoro te descendente ad inferna, liberantem captivos, precor te ut non me dimittas ibidem introire. Adoro te resurgentem a mortuis, ascendentem ad dexteram Patris, precor te miserere mei. Adoro te salvatore venturo et iudicaturus. Deprecor te ut in tuo sancto adventum non intres in iudicium cum peccantem sed ante dimittas quam iudices. Qui vivis et. (STar 13)

BENEDICTIO CEREI

- 112 Exultet iam angelica turba celorum, exultant divina misteria. et pro tanti regis victoria... (SupG 1021)
- Dominus vobiscum. RP. Et cum spiritu tuo.
- Sursum corda. RP. Abemus a<d> domino.
- Gratias agamus domino deo nostro. RP. Dignum et iustum est.
- 113 Vere quia dignum et iustum est, ut invisibilem deum omnipotentem Patrem, Filiumque unigenitum... /f. 9v/... (SupG 1022)

ORACIO IN VIGILIA PASCE

- 114 Deus qui divicias misericordie tue in hac precipue nocte largiris, propiciare universo... (SupG 1023)
- 115 LECCIO LIBRI GENESIS. In principio creavit deus celum et terram, terra autem erat inanis et vacua... /f. 10/... (Gn 1, 1-2, 2)

31. Aquesta extensa llacuna ens impedeix de conèixer els textos de la resta del Diumenge de Rams, els de les tres fèries següents, els del Dijous Sant i pràcticament també els del Divendres Sant.

- 116 ORACIO. Deus qui mirabiliter creasti hominem et mirabilis redemisti, da nobis... (SupG 1025)
- 117 LECCIO BRI GENESIS. Noe vero cum quingentorum esset annorum... /f. 10v/... pluvie de ce[lo]. Reverseque sunt aque de ter[ra] euntes et... (Gn 5, 31-8, 3)

.....³²

MISSA IN ANNIVERSARIO DEDICATIONIS ECCLESIAE

.....

- 118 VD Aeterne deus. Et pro annua dedicatione tabernaculi huius... confugerit et cons]/f. 11/cio dolore vinctus altaria... (SVic 1267)
- 119 POST COM. Deus qui ecclesiam tuam sponsam vocare dignatus es ut que habere gratiam per fidei... (SupG 1264)
- 120 AD POPULUM. Deus qui de vivis et helectis lapidibus eternum maiestatis tue condis habitaculum... (SupG 1265)

MISSA PRO REGIBUS

- 121 Deus regnorum omnium et christiani maxime protector imperii, da servis tuis regibus nostris... (SupG 1266)
- 122 SUPER OBLATA. Suspice domine preces et hostias ecclesie tue pro salute famuli tui *ille* supplicantis... (SupG 1267)
- 123 POST COM. Deus qui ad predicandum eterni regis evangelium romanorum imperium preparasti... (SupG 1269)

MISSA COTIDIANA PRO REGE

- 124 Quesumus omnipotens deus ut famulus tuus *ille* qui miseratione tua suscipit regni gubernacula... (SupG 1270)
- 125 SACRA. Munera domine quesumus oblata sanctifica ut nobis unigeniti tui corpus et sanguis fiant... (SupG 1271)
- 126 POST COM. Hec domine oratio salutaris famulum tuum *ille* ab omnibus tueatur adversis, quantinus... (SupG 1272)

MISSA SPECIALIS [SACERDOTIS]

- 127 Omnipotens sempiterne deus tue gratie pietatem supplici devotione deposito ut omnium... (SupG 1280)
- 128 ALIA. Fac me queso omnipotens deus ita iusticiam indui ut in sanctorum tuorum merear... /f. 11v/... (SupG 1281)
- 129 SACRA. Deus qui te precipis a peccatoribus exorare tibi que sacrificium contriti cordis... (SupG 1282)
- 130 PREFACIO. VD eterne deus. Qui dissimulatis humane fragilitatis peccatis sacerdocii dignitatem... (SupG 1283)
- 131 POST COM. Huius michi domine sacramenti perceptio sit peccatorum remissio et tue pietatis... (SupG 1284)

32. Aquesta gran llacuna no ens permet de conèixer els textos de la resta de la vetlla de Pasqua, quins elements del ritu baptismal portava, els del dia de Pasqua, de la seva octava, de tot el temps pasqual, de les dominiques de després de la Pentecosta, de tot el santoral, dels seus comuns i de l'inici de les misses votives.

ITEM ALIA MISSA

- 132 Deus fons bonitatis et pietatis origo qui peccantem non statim iudicas sed ad penitentiam... (SupG 1285)
- 133 SAC[RA]. Sacrificii presentis queso domine oblatio mea expurget facinora per quod totius mundi... (SupG 1286)
- 134 PREFACIO. VD eterne deus. Qui dum libenter nostre plenitudinis satisfactionem suspicis... expurget virtu[tum] nutrimentis... (SupG 1287)
-³³

ORDO AD VISITANDUM INFIRMUM

- 135 ALIA. Benedicat te deus Pater, custodiat te Ihesus Christus, illuminet te Spiritus Sanctus omnibus diebus] /f. 12/ vite tue, confirmet te virtus Christi... (PRod 642)
- 136 ALIA. Be<ne>dicat te deus Pater qui in principio cuncta creavit, benedicat te deus Filius qui de supernis... (PRod 642)
- 137 [ALIA]. Domine deus qui per apostolum tuum loquutus es: Infirmitur quis is vobis, inducat presbiteros ecclesie... (PL 78/234)
- 138 *Et flectatur genua languidus et dicatur hec antifona a sacerdote et clericis:* Dominus loquutus est discipulis suis: In nomine meo demonia eicite et super infirmos manus vestras inponite et bene abebunt. PS. Deus deorum. (PL 78/234; Ps 49)
- 139 OR. Oremus dominum nostrum Ihesum Christum et cum omni supplicatione rogemus ut hunc famulum suum... (PF 78/234)
- 140 *[Post hec:*
A.] Succurre domine infirmo isti *ille*, et medica [eum spirituali medica]mine ut in pristina[te restitutus] gratiarum tibi sanus referat ac[tiones]. PS. Ad dominum cum tribularer. *Et repetitur ut pristina.* (PL 78/234; Ps 119)
- 141 OR. Deus qui famulo tuo. *Require retro.*
- 142 *Post hec:*
A. Sana domine infirmum istum *ille*, cuius ossa turbata sunt et cuius anima turbata est valde, sed tu domine convertere et sana eum et eripe animam eius. PS. Domine ne in furore tuo, *cum Gloria, et repetit antifona.* (PL 78/234; Ps 6 o 37)
- 143 *Et sic unguat infirmum de oleo sanctificato cruces faciendo in collo et in gutture et inter spapulas et in pectore, seu in loco ubi plus dolet imminet et perungat <et dicat>:*
Inungo te deo oleo sancto in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, ut non lateat in te spiritus imundus neque in membris neque in ulla compagine membrorum, sed in te <h>abitet virtus Christi altissimi et Spiritus Sancti, qui per huius operationem misterii et per hanc sacrati olei unctionem atque nostram deprecationem, virtute sancte Trinitatis medicatus, sive fatus, pristinam et inmelioratam recipere merearis sanitatem. Per eundem. (PL 78/235)
- 144 <OR.> Domine deus salvator noster qui es vera salus et medicina, et a quo

33. Aquesta llacuna ens priva de conèixer les altres misses votives que el manuscrit contenia, així com l'inici de l'ordre d'unció dels malalts. És molt possible també que abans d'aquest ordre portés els ritus matrimonials amb la seva missa.

omnis sanitas... /f. 12v/... omnium optata remissio. Per. Piissime pater nos-
ter. (PL 78/235)

145 <ALIA>. Propicietur dominus cunctis iniquitatibus tuis et sana cunctas
languores tuos, redimatque... (PL 78/235)

146 <Deinde communicet eum corpore et sanguine domini dicens:> Dominus
Ihesus Christus apud te sit, ut supra {corpore et sanguine domini}, et sic
faciat per VII dies <si necessitas fuerit, tam de communione quam> de alio
officio, et suscitavit eum dominus et si in peccatis sit dimite<n>tur ei.
(PL 78/235)

147 <Debent etiam sacerdotes et ministri sancte ecclesie cum summa reverentia>
infirmis decantare per singulos dies vespera et matutina, <cum himno>
Christe <celestis medicina Patris et reliqua, et cum antifonis> et responsu-
riis et lectionibus ad hunc diem pertinentibus. (PL 78/235)

148 Multi enim <sacerdotum infirmos perunguent insuper in quinque> sensus
corporis, id est in superciliis occulorum et in auribus deintus <et in narium
summitate sive exterius et in labiis exterius> et in manibus exterius, id est
foris, in omnibus ergo his manibus <crucem faciant de oleo sacro dicens:>
In nomine Patris et Filli et Spiritus Sancti. (PL 78/236)

149 Hoc enim faciunt ut si{t} in quinque sensus mentis et <corporis aliqua ma-
cula inhesit hac medicina dei sanetur. (PL 78/236)

ORATIO IN CONSUMMATIONE HUIUS OFFICII>

150 Omnipotens sempiterne deus qui subvenis in periculis laborantibus et ne-
cessitate, maiestatem tuam... (PL 78/236)

INCIPINT COMENDATIO ANIME

151 Pie recordationis effectum fratres karissimi comemoracionem facimus... ipse
prestare digne[tur qui cum... (SupG 1298)

.....³⁴

LECTIONES PRO MISSIS DEFUNCTORUM

.....³⁵

152 [SECUNDUM IOHANNEM. In illo tempore... dixit ei Ihesus:] /f. 13/ Ego
sum resurrectio et vita, quis credit in me... (Jo 11, 25-27)

153 Credimus in sanctam Trinitatem, id est in Patrem et Filium et Spiritum
<Sanctum>.]

<MISSA DE MORTALITATE>

154 [Deus qui non mortem set penitenciam desideras peccatorum, populum
tuum quesumus ad te converte propicius... (SGre 1007)

155 SACRA. Populum tuum quesumus omnipotens deus ab ira tua ad te confu-
gentem paterna recipe... (SGre 1008)

156 POST COM. Exaudi nos deus salutaris noster et intercedente beata dei ge-
nitrice Maria populum tuum... (SGre 1009)

34. En el manuscrit, en acabar l'ordre d'enterrament, ara perdut, devien seguir les misses de difunts.

35. Els textos dels n. 152-158 són afegitons quelcom posteriors al text primitiu. Tots, però, n'imiten la lletra, menys el n. 158, que és escrit en la minúscula pròpia dels documents notariaus.

- 157 <LECCIO LIBRI IOB>. [Quare de <v>ulva aeduxisti me quia utinam consumptus essem nec oculus meus... (Job 10, 18-22)]
- 158 <LECCIO LIBRI JOB>. [Milicia est vita <h>ominis super terram, et sicut dies mercenarii dies eius...] (Job 7, 1-8)]

IN VIGILIA DEFUNCTORUM

- 159 LECCIO LIBRI IOB. Parce michi domine, nichil enim sunt dies mei. Quid est [h]omo quia magnificas eum... (Job 7, 16-21)
- 160 II LECCIO LIBRI IOB. Teddet anime maeae [vite mee], dimittam adversum me eloquium meum... /f. 13v/... (Job 10, 1-7)
- 161 III LECCIO LIBRI IOB. Manus tua fecerunt me et plasmaverunt totum in circuitu. Et sic repente... (Job 10, 8-12)
- 162 IIII LECCIO LIBRI IOB. Responde michi quantas habeo iniquitates et peccata. Scelera mea et delicta... (Job 13, 22-28)
- 163 V LECCIO LIBRI IOB. Homo natus de muliere breve vivens tempore repletur multis miseriis. Et fugit... (Job 14, 1-6)
- 164 VI LECCIO LIBRI IOB. Quis michi hoc tribuat ut in infernum protegas me et abscondas me donec... (Job 14, 13-16)
- 165 VII LECCIO LIBRI IOB. Spiritus meus adtenuabitur, dies mei breviabuntur et solum michi... et soror mea vermibus. Ubi est ergo [nunc prestolatio mea... (Job 17, 1-15)]

36

.....

36. Aquí acaba la part conservada del manuscrit. Al foli següent, que deuria ser l'últim, devia haver-hi el text de les lectures VIII-XII de les matines de difunts.

RESUM

Els fragments de sacramentari-leccionari Vic, Bibl. Episc., frags. I/5, procedeixen de la parròquia de Sant Boi de Lluçanès, i permeten de reconstruir part d'un manuscrit de gran format, de mitjan segle X, atribuïble a la mà del canonge osonenc Recared. Té tretze folis que contenen part de l'ordinari de la missa, del cànon, dels textos del temps d'advent, del santoral del mes de desembre, de Nadal-Epifania, de la quaresma, de la setmana santa, algunes misses votives, un ordre «Ad visitandum infirmum» que no és de tradició catalanonarbonesa, i les lectures «In vigilia defunctorum».

ABSTRACT

The fragments of the lectionary sacramentary Vic, Bib. Episc., fragment I/5 come from the Sant Boi de Lluçanès parish and allow to reconstruct partially a large manuscript written probably by the Osona canon Recared in the middle of the 10th century. It has thirteen folios containing part of the ordinary, the canon, the Advent texts, the sanctoral of December, Christmas-Epiphany, Lent, the Holy Week, some votive masses, an order «Ad visitandum infirmum» of non-Catalan-Narbonnesse tradition as well as the lectures «In vigilia defunctorum».

DOS SUPERVIVIENTES VISIGÓTICOS

(Zamora, AHP, fragmentos 15 y 202)

por ANA SUÁREZ GONZÁLEZ

Domine, salua nos, perimus
(Mt. 8, 25)¹

Son siete los *supervivientes* visigóticos que custodia actualmente el Archivo Histórico Provincial de Zamora, dentro de su sección *Pergaminos musicales*.² Sin embargo, sólo cuatro libros en escritura visigótica se esconden en este mosaico de fragmentos. Los siete folios maltrechos —signados con los números 15, 21, 22, 23, 202, 276 y 277— pertenecen a obras religiosas, pero de diversa naturaleza —exégesis, hagiografía, liturgia— y a volúmenes de distinta edad (siglos x-xii). El más antiguo, datable en la primera mitad del siglo x, y al que remiten dos piezas (núm. 276 y núm. 277), recogió los *Comentarios al Apocalipsis* atribuidos a Beato de Liébana. Dicho de otro modo, es un beato.³ En la segunda mitad del siglo x puede situarse el nacimiento del manuscrito hagiográfico al que nos conducen tres piezas (núm. 21-23), fragmentos en los que hallamos parte de los *Diálogos* de Sulpicio Severo.⁴ Los dos ejemplares

1. Sirvan las palabras evangélicas, que leemos en el fragmento Zamora, AHP, Pergaminos musicales, núm. 15, vuelto, para completar la divisa del benedictino de Beuron, Alban Dold: *Colligere fragmenta, ne pereat* (véase en E. PELLEGRIN, «Fragments et membra disiecta», *Codicologica*, núm. 3 (1980), p. 71), basada en Jn 6, 12), para poner de relieve el interés que tiene la recuperación y el análisis de cualquier fragmento bibliográfico por insignificante que parezca.
2. Sección facticia que reúne fragmentos de libros manuscritos, cf. F. FERRERO FERRERO, «El Archivo Histórico Provincial de Zamora, fuente indispensable para la historia de Zamora», *Primer Congreso de Historia de Zamora*, vol. 1: *Fuentes Documentales para la Historia de Zamora*, Zamora, 1989, p. 189. Sobre el número de piezas que contiene, la organización, procedencia, datación, contenido, etc., véase A. SUÁREZ GONZÁLEZ, *Fragmentos de libros, bibliotecas de fragmentos (en torno al Beato del AHP de Zamora)*, Zamora, 2003, pp. 16-39 (en adelante, *Fragmentos de libros*).
3. Cf. A. SUÁREZ GONZÁLEZ, «El Beato del Archivo Histórico Provincial de Zamora», *Hispania Sacra*, núm. 55 (2003), pp. 433-478 y *Fragmentos de libros*, pp. 39, 59-60, 63-72 y 83-84. Este volumen recoge, asimismo, reproducción facsímil de los dos fragmentos.
4. Análisis y edición del texto en A. SUÁREZ GONZÁLEZ, «Los Dialogi de Sulpicio Seve-

más jóvenes, atestiguados únicamente por uno de sus folios (núm. 15 y núm. 202), son litúrgicos.

A ellos dedicaremos esta breve aproximación,⁵ con el fin de que su texto pueda ser utilizado como fuente por los investigadores⁶ interesados en un periodo en el que, a juicio de M. S. Gros, «se obraba muy libremente en la copia de los libros litúrgicos».⁷

1. LO COMÚN

Las piezas signadas con los dígitos 15 y 202 no proceden del mismo libro, como se deduce de lo que hemos advertido anteriormente, pero, no obstante, tienen muchos aspectos en común por lo que atañe a su contenido, su *forma* externa y su trayectoria.

En primer lugar, corresponden ambos folios a manuscritos litúrgicos, el tipo de libros que, debido a varias razones, suele dominar en las bibliotecas de fragmentos y la del AHP de Zamora no constituye una excepción al respecto.⁸

En segundo lugar, las piezas se asemejan externamente en soporte, formato, procedimiento de pautado, tipo de notación —aquitana— y, lo que resulta más significativo, en la modalidad gráfica que compone el texto base. Si nos detenemos en la *letra ordinaria*, los caracteres visigóticos *redondos* o *sentados* que *tapizan* las membranas corresponderían al considerado «periodo de decadencia» en el desarrollo de este tipo de escritura.⁹ Este hecho permite adjudicarles, como veremos más adelan-

ro en tres folios visigóticos (AHP de Zamora, fragmentos núm. 21, 22 y 23)», *Estudios Humanísticos. Historia*, núm. 1 (2002), pp. 35-61. Ignoramos la razón por la que en el artículo impreso se introdujeron erratas y se omitieron renglones del texto original; véanse las precisiones que se recogen en *Fragmentos de libros*, pp. 36-38 y nota 280.

5. Agradecemos la colaboración de D. Florián Ferrero Ferrero, director, y del restante personal del AHP de Zamora en el desarrollo del estudio de los fragmentos y las orientaciones de Mosén Miquel S. Gros i Pujol y del P. Lorenzo Maté, monje de Silos. Las fotografías que se incluyen en este artículo las realizó D. José Alfredo Martínez Vega.
6. Sobre todo, teniendo en cuenta que «la zona noroeste de nuestra península no es muy rica en manuscritos litúrgicos antiguos, y además, cosa aún más grave, porque los pocos que se han conservado, exceptuados los de Braga, casi todos son aún inéditos», como señalaba, a propósito de zonas limítrofes a la provincia zamorana M. S. GROS I PUJOL, «Las tradiciones litúrgicas medievales en el noroeste de la península», *IX Centenário da dedicação da sé de Braga, Congresso Internacional. Actas. III. Teologia do Templo e Liturgia Bracaraense*, Braga, 1990, p. 104.
7. Se refiere este experto liturgista al periodo comprendido entre 1080 y finales de siglo XII (M. S. GROS I PUJOL, *Las tradiciones litúrgicas*, p.108). Como tendremos ocasión de precisar más adelante, los fragmentos de los que nos ocuparemos se inscriben en este periodo, pues proponemos una datación entre finales del siglo XI y principios de la centuria siguiente.
8. Cf. *Fragmentos de libros*, pp. 14-34.
9. Recogiendo las conclusiones de E. A. Lowe al respecto, cf. T. MARÍN MARTÍNEZ, *La escritura de los Beatos: Codex Gerundensis*, volumen complementario, Madrid 1975, pp. 171-210 (reimp. en *Studia Paleographica, Diplomatica & Epigraphica D. Tomás Marín Martínez Magistri Universitatis Complutensis*, Madrid, 2001, pp. 471-510). Entendemos que resulta arriesgada toda compartimentación en periodos (véase A. M.

te, una edad similar y, probablemente también, un origen geográfico próximo.

En tercer lugar, por lo que se refiere a su *circulación*, los pergaminos musicales 15 y 202 llegaron al archivo de Zamora desde Toro, localidad sita al sureste de la actual provincia zamorana. El fragmento 15 se extrajo de un protocolo del escribano Francisco de Andújar, el correspondiente al año 1521,¹⁰ y el folio 202 perteneció al recubrimiento del protocolo de Francisco González de Valderas fechado en 1520.¹¹ La procedencia toresana de ambos testigos visigóticos permite fijar su fecha de ingreso en el AHP: el 11 de agosto de 1949.¹²

En cuarto lugar, y atendiendo al que podemos llamar *uso secundario* de las piezas, ambas fueron utilizadas no como tapas de encuadernación, sino como refuerzos del lomo. Este hecho protegió su texto y es la razón por la que hoy no se advierten diferencias en la conservación entre el recto y el vuelto de cada folio.

Para cerrar esta aproximación a las coincidencias, conviene señalar que, pese a ser los más jóvenes de la pequeña colección visigótica custodiada en el AHP zamorano, los pergaminos musicales que ahora nos ocupan fueron los primeros en resultar accesibles a la comunidad científica. En efecto, y a diferencia de los otros cinco fragmentos visigóticos, puestos en valor recientemente, los folios 15 y 202 recibieron ya la atención de la profesora K. E. Nelson hace aproximadamente diez años. La citada musicóloga se ocupó de ambas piezas cuando abordó el estudio de la música litúrgica medieval en Zamora.¹³

2. LO DIFERENTE

Si es evidente que los dos pergaminos musicales tienen mucho en común, también lo es que múltiples aspectos, externos e internos, les confieren identidad propia, no en vano se trata de manuscritos que, además, proceden de libros litúrgicos de distinto carácter. El fragmento 15

MUNDÓ, «Notas para la historia de la escritura visigótica en su periodo primitivo», *Bivium. Homenaje a Manuel Cecilio Díaz y Díaz*, Madrid, 1983, p. 176; S. GARCÍA LARRAGUETA, «Consideraciones sobre la datación de códices en escritura visigótica», *Actas del VIII Coloquio de Paleografía Latina*, Madrid, 1990, pp. 51-58, y M. C. DÍAZ Y DÍAZ, *Manuscritos visigóticos del sur de la Península. Ensayo de distribución regional*, Sevilla, 1995) pero que, matizada, la propuesta de periodización sigue siendo aceptable con fines didácticos y para un primer acercamiento a la escritura libraria de la zona noroccidental peninsular.

10. Zamora, AHP, Protocolos notariales, sig. 3062, signatura que se ha incorporado, a lápiz, en el fragmento. Al mismo escribano pertenecieron los fragmentos visigóticos 21-23, piezas que constituyeron la encuadernación del protocolo correspondiente al año 1527 (Zamora, AHP, Protocolos Notariales, sig. 3067).

11. Zamora, AHP, Protocolos Notariales, sig. 3039. Esta signatura figura, a lápiz, en el fragmento.

12. Cf. F. FERRERO FERRERO, *El Archivo Histórico Provincial de Zamora*, p. 156.

13. K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music of Zamora*, Ottawa (Canadá), 1996.

perteneció a un *liber mysticus*, entendiendo por tal el que recoge —e intercala— piezas concebidas para el desarrollo del oficio divino y piezas destinadas a la misa.¹⁴ El fragmento 202 corresponde a un misal.

2.1. *El liber mysticus (fragmento 15)*

El único superviviente del *mysticus* es un fragmento de pergamino. La faz correspondiente al pelo —recto del folio— tiene color amarillento-pardusco y presenta restos de folículos; la cara de la carne es sensiblemente más clara, amarillento-marfileña. Mide la membrana 282 × 165 mm, dimensiones que no corresponden a las que originariamente tuvieron los folios del volumen al que remite, pues la pieza, de contorno irregular, ha sido recortada.¹⁵

El folio muestra pautado manual a punta seca, inciso en la cara del pelo del pergamino.¹⁶ Sobreviven en la pieza algunos de los pinchazos maestros de cabeza y pie.¹⁷ Acondicionada la superficie para la recepción de texto a renglón tendido, se delimitó el cuadro de justificación por medio de doble vertical. Completan la plantilla auxiliar 36 rectoras horizontales que cruzan las líneas maestras, prolongándose hacia los bordes del folio.¹⁸

Pese a que para la mayor parte del conjunto gráfico se utilizó tinta marrón, el empleo del rojo tiene gran importancia. En este color se realizaron los elementos cuyo fin es articular e identificar los textos: las iniciales —algunas, especialmente destacadas por su morfología y módulo, perfiladas con trazo negro— y los epígrafes que indican los diversos momentos del oficio y las piezas litúrgicas que los conforman.

No obstante, notamos que en el vuelto del folio faltan las rúbricas destinadas a marcar las diversas piezas litúrgicas y también algunas ini-

14. Correspondería, en rito romano, a la estructura que presenta el *mysticus* típico del «tardío periodo mozárabe», en el cual se produce la mezcla de breviario y misal (cf. J. JANINI, *Liber mysticus de Cuaresma (Cod. Toledo 35.2, hoy en Madrid, Bibl. Nac. 10.110)*, Toledo, 1979, p. XXIX). Teníamos dudas sobre la oportunidad de aplicar esta denominación a un ejemplar de rito romano franco, dudas que despejó Mosén Miquel Gros i Pujol, a quien agradecemos sus valiosas orientaciones. A fragmentos de un *mysticus* de rito romano-franco, datables entre 1086-1105 y, por lo tanto, coetáneos al pergamino zamorano que ahora nos ocupa, dedica este especialista el trabajo «Els fragments del «*liber mysticus*» de la canònica de Santa Maria de Manlleu (Vic. Mus. Episc. MS. 288)», *Analecta Sacra Tarraconensia*, núm. 71 (1998), pp. 343-357.

15. La primera aproximación a este fragmento véase en K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music*, p. 237. Asimismo, prestamos atención al folio en *Fragments de libros*, p. 36.

16. El surco es muy profundo, tal vez haya recibido incisión directa.

17. Se conserva un pinchazo en el margen de cabeza, hacia el margen de canal del folio y a 7 mm de la primera rectora pautada. En cuanto a las perforaciones del margen inferior, se perciben los dos más externos, a 19 mm del cuadro de justificación. La ausencia de pinchazos guía de las rectoras horizontales indicaría su ubicación en el margen de canal, ahora muy recortado.

18. La configuración de la página se ajusta a la siguiente descripción en milímetros: 10+5+128+4+18 × 24+220+38.

ciales, pese a que sí se había reservado espacio suficiente al efecto. Esta omisión dificulta el acceso al contenido de la página. Asimismo, carece de notación una de las antífonas. Sin embargo, y a pesar de ello, como muestran notas y adiciones, el fragmento 15 sí fue utilizado, hecho que descartaría su condición de folio desechado en el proceso de génesis del libro.

Por lo que se refiere a la que podemos llamar *escritura notoria* o *publicitaria*, contamos sólo con ejemplos de iniciales (*C, D, F, I, M*), todas capitales y con altura que oscila entre 1 y 3 UR. La escritura que podemos llamar *ordinaria* presenta dos módulos, como corresponde a un conjunto gráfico mixto en el que se introducen piezas musicales.

Sea cual sea su tamaño, ya hemos señalado anteriormente que se trata de visigótica redonda o sentada *decadente* que carece de elegancia. Las letras, anchas, se asientan adecuadamente en las líneas directrices pautadas pero, a pesar de ello, el conjunto gráfico, que nada tiene de espontáneo, ofrece a primera vista aspecto irregular y tembloroso. Los astiles se abren a bisel. Llama la atención la *d* de tradición uncial con astil muy curvo. Se diferencia *ti/tj* y se mantiene, como signo para abreviar *us*, la pequeña *s* exponencial. Además del aspecto general de la escritura, el carácter tardío se pone también en evidencia por las interferencias manifiestas de los usos gráficos carolinos: abreviaturas por letra sobrepuesta, la abreviación de *per* mediante trazo horizontal que corta el caída de la consonante inicial, el signo análogo a un 2 para suplir *ur* o la nota tironiana para significar la conjunción copulativa.

Para completar esta referencia al conjunto gráfico, señalemos que hallamos abreviaturas por contracción y por suspensión, destacando esta última modalidad en las rúbricas.¹⁹ Asimismo, conviene mencionar la presencia de notación aquitana²⁰ y la inserción de caracteres carolinos en correcciones y adiciones.

La larga —y ajetreada— trayectoria de este folio ha dejado huella en él, aunque, afortunadamente, los desperfectos apenas han afectado al texto. Recortado, sucio, rozado, con pruebas de pluma, manchas de humedad y dieciséis orificios circulares consecuencia de las operaciones que lo convirtieron durante algún tiempo en parte del recubrimiento protector de un protocolo. En efecto, el fragmento que nos ocupa constituyó un refuerzo interior de la encuadernación, correspondiente a la superficie del lomo y a muy pequeña parte de la zona de contacto entre éste y las dos tapas.²¹ Asimismo, se advierten en el fragmento visigótico

19. Para valorar el peso en el conjunto de las palabras abreviadas, tipos, términos objeto de reducción, etc., remitimos a la transcripción del texto, en la cual señalamos las letras omitidas mediante caracteres cursivos.

20. Sobre sus características en esta pieza, cf. K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music*, pp. 76, 83, 84, 93 y 237.

21. El volumen del que se extrajo este folio visigótico (Zamora, AHP, Protocolos Notariales, sig. 3062) conserva su cubierta de pergamino basto, y en el lomo y la tapa anterior leemos «Anduxar 1521», apellido del notario y fecha del protocolo.

cuatro improntas transversales que corresponden a los nervios del protocolo. El sentido del surco/relieve indica que el folio presentaba al exterior la cara del pelo.

Son precisamente las características de la escritura originaria las que permiten datar el ejemplar no antes de finales del siglo *xi*²² y ubicar su origen en territorio peninsular occidental.²³ De su utilización son muestra tanto ciertos desperfectos como las adiciones y correcciones carolinas.²⁴

Como primera aproximación al contenido, digamos que el folio recoge textos correspondientes al tiempo de Epifanía: piezas destinadas al Oficio divino —sábado *post Epiphaniam*, *Dominica III post Epiphaniam*— y a la misa (de la *Dominica IV post Epiphaniam*).²⁵

2. 2. *El misal (fragmento 202)*

El fragmento 202 mide 272 × 170 mm, dimensiones inferiores a las que tuvo originariamente el folio, pues advertimos un recorte importante, especialmente en los márgenes de cabeza y pliegue. En el pergamino, amarillento, se diferencian claramente la faz del pelo —recto— y la de la carne, por ser esta última más clara y por la abundancia de restos de fólculos en la *pars pili*. Advertimos en el margen de canal un orificio circular resultado, probablemente, de una cicatriz.

Respecto a la *mise en page*, se perciben tanto los cuatro pinchazos

22. Nos basamos para esta afirmación en la comparación realizada con piezas recogidas en el último Corpus de manuscritos visigóticos publicado hasta la fecha (A. MILLARES CARLO, *Corpus de códices visigóticos, I. Estudio. II. Álbum*, edición de M. C. Díaz y Díaz, A. M. Mundó, J. M. Ruiz Asencio, B. Casado Quintanilla y E. Lecuona Ribot, Las Palmas de Gran Canaria, 1999; nos referimos a los ejemplares que figuran en este repertorio con los números 17, 99, 232-234 y 286) y algún otro trabajo recientemente editado (M. REY OLLEROS, *La música medieval en Ourense. I. Pergaminos musicales del archivo catedralicio*, Orense, 2002, pp. 21-61 [fragmentos núm. 1-6]). En la primera mitad del siglo *xii* lo sitúa K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music*, p. 237.
23. Las piezas citadas en la nota anterior se conservan en archivos de Galicia (Orense, Santiago de Compostela) y Portugal (Braga y Lisboa).
24. Algunas intervienen con poco tino, como la que colocó *Iohannem* para identificar el texto evangélico Mt. 8, 23-27.
25. Cf. «Liber usualis Missae et Officii pro Dominicis et festis», Parisiis, Tornaci, Romae, 1947, pp. 491-493; P. BRUYLANTS, *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire I. Tabulae synopticae fontium Missalis Romani. Indices*, Louvain, 1952, p. 15 (= *Les oraisons I*); id., *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire II. Orationum textus et usus juxta fontes* (= *Les oraisons II*), Louvain, 1952, pp. 42, 113 y 198; R. J. HESBERT, *Corpus Antiphoniarum Officii. I. Manuscripti «Cursus Romanus»*, Roma, 1963, pp. 83, 85, 95, 232, 295 y 398 (= CAO I CR); E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS-T WALLANT, *Corpus orationum. Tomus I. A-C. Orationes 1-880*, Turnholti, 1992, núm. 749, pp. 364-365; id., *Corpus orationum. Tomus III. D. Pars altera. Orationes 1708-2389*, Turnholti, 1993, pp. 92-93; id., *Corpus orationum. Tomus V. I-O. Orationes 3029-3699*, Turnholti, 1994, pp. 153-154; id., *Corpus orationum. Tomus VIII. R-S. Orationes 4955-5538*, Turnholti, 1996, pp. 250-251 (citaremos abreviadamente CO). Al oficio divino del sábado tras Epifanía —laudes, vísperas— atribuye el texto del folio K. E. Nelson, *Medieval Liturgical Music*, p. 237.

maestros que sirvieron de referencia para el trazado de las dos líneas verticales²⁶ como las perforaciones que guiaron el entramado de horizontales. Estas últimas se sitúan en el margen de canal.²⁷

La pauta orientadora —realizada manualmente, a punta seca, incidiendo el útil sobre la cara del pelo de la pieza— define un cuadro de justificación destinado a recibir escritura a renglón tendido y limitado por verticales simples. Veinticinco rectoras horizontales, que se prolongan hasta los bordes del folio, sirven de guía a la escritura y la notación.²⁸

Se emplearon para la ejecución de los signos tintas marrón y, excepcionalmente, roja. Sólo se llevaron a cabo en este último color dos iniciales destacadas de sencilla factura y cinco epígrafes muy breves en grafía ordinaria.

La escritura ordinaria, visigótica pausada o sentada, presenta dos módulos. Las letras que conforman el texto destinado a acompañarse de notación tienen la mitad de altura que las restantes. En ambos casos, los caracteres carecen de elegancia. De hecho, a primera vista, la escritura podría ser calificada de tosca e insegura. Sin embargo, esta impresión no revela ni espontaneidad ni inexperiencia del copista; al contrario: algunos rasgos *de adorno*, como el que se incorpora a la *r* en posición final de palabra, demuestran un artificio consciente. Las letras, de morfología no constante, son muy anchas, lo que disminuye la esbeltez de los signos pese a la gran longitud de los astiles. Se diferencian siempre los dos sonidos del grupo *ti* (mediante *ti* y *tj*).

Nos encontramos ante escritura visigótica en la última etapa de su evolución y se perciben en el conjunto gráfico marcadas interferencias carolinas. Así, aunque se mantienen signos especiales de abreviación típicamente visigóticos —como la pequeña *s* exponencial que equivale a *us*—, ya aparece la nota tironiana que suple *et* y se abrevia *per* incorporando a la consonante inicial un trazo horizontal que corta su caído, usos carolinos. También son *continentales* algunas abreviaturas por letra sobrepuesta y ciertas suspensiones.²⁹

La música, con gran peso en la pieza, se expresa en notación aquitana.³⁰ Señalemos, asimismo, la presencia en el folio de escritura carolina,

26. El sentido de la incisión es pelo-carne. Las perforaciones del margen superior se disponen a 1 mm y 5 mm, respectivamente, de la primera rectora horizontal. Los pinchazos del margen inferior se hallan a 40 mm y 29 mm, respectivamente, de la línea de pie.

27. Las perforaciones, veinticinco, se perciben con dificultad, en el borde del folio.

28. El estado de conservación, las múltiples arrugas, dificulta la medición. Aún así, ofrecemos, con reservas, la siguiente descripción de página (en milímetros): 17+124+29 × 19+202+51.

29. Para valorar la importancia de las palabras abreviadas y los sistemas utilizados, véase la transcripción del texto, en la cual se indican las letras suplidas mediante caracteres cursivos.

30. Sobre sus características en este fragmento, véase K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music*, pp. 76, 83, 84, 93 y 241.

modalidad gráfica que aparece en adiciones correctoras interlineales, correcciones sobre raspado y cuatro renglones de texto incorporados en el margen inferior del vuelto del folio.

Advertimos en el folio arrugas y manchas de diverso origen (polvo, líquidos, cera). Asimismo, notamos defectos fruto de las operaciones conducentes a convertir el fragmento en refuerzo de encuadernación: recorte, restos de dobleces y, sobre todo, la presencia de doce perforaciones circulares.³¹ Los tres nervios del protocolo en el que se halló la pieza que nos ocupa han dejado su impronta en la membrana.

Internamente, se trata de un misal de rito romano. Las piezas conservadas corresponden al temporal y, en concreto, a uno de los tres dominos precuaresmales, el de Sexagésima.³² Sobreviven en el pergamino la mayor parte del responsorio gradual, el tracto, el texto del evangelio (Lc 8, 4-15), el ofertorio y la secreta incompleta.

Podemos datar este misal, atendiendo a su escritura y su contenido, a partir de finales del siglo xi o, con mayor probabilidad, ya en la decimo-segunda centuria.³³ Su origen es, creemos, noroccidental.

3. DOS FUENTES LITÚRGICAS

Como pequeña aportación a la historia de la liturgia, éste es el texto que ha sobrevivido en los dos pergaminos.³⁴

31. Nos referimos a Zamora, AHP, Protocolos Notariales, sig. 3039. El volumen conserva aún su recubrimiento de pergamino.

32. Para las piezas musicales —responsorio gradual, tracto y ofertorio— tenemos en cuenta R. J. HESBERT (ed.), *Antiphonale Missarum sextuplex (d'après le Graduel de Monza et les Antiphonaires de Rheinau, du Mont-Blandin, de Compiègne, de Corbie et de Senlis)*, Bruselas, 1935, pp. 46-47 (en adelante, AMS). En cuanto a la secreta, se trata de E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS' T WALLANT, *Corpus orationum. Tomus V. I-O. Orationes 3029-3699*, Turnholti, 1994, núm. 3648, pp. 294-295, que, entre otras conmemoraciones, se adscribe a la *Dominica in Sexagesima*. Coincidimos, por tanto, con la identificación del texto que realiza K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music*, p.241.

33. En la primera mitad del siglo xii lo data K. E. NELSON, *Medieval Liturgical Music*, p. 241.

34. Pese a que no hallamos en los folios composiciones litúrgicas inéditas, reproducimos los textos *in extenso* tal como aparecen en los *pergaminos* con el fin de que la transcripción resulte útil también a los interesados en la evolución de ciertas fórmulas y a los investigadores centrados en aspectos gráficos. Desarrollaremos las abreviaturas, empleando caracteres cursivos para diferenciar los signos que suplimos en la transcripción y aproximarnos de este modo, lo más posible, a los manuscritos. Eso sí, no completaremos las piezas que en los fragmentos 15 y 202 aparecen únicamente indicadas por medio de sus correspondientes *initia*, como los himnos o los salmos que enmarcan las antífonas. Destacamos en negrita las rúbricas. Introduciremos entre paréntesis angulares epígrafes y observaciones que consideramos necesarios para aclarar el texto, como la especificación [Ps.] con la que advertiremos la conclusión de una antífona y el comienzo del correspondiente salmo. El texto de las adiciones —entre renglones o en los márgenes— figurará entre signos angulares < >, indicando, en nota a pie de página, el tipo de escritura en el que se llevó a cabo la incorporación. También se mencionarán a pie de página los desperfectos, intervenciones correctoras, etc. que han afectado de algún modo al texto originario y la referencia a la edición de las pie-

3.1. Zamora, AHP, Pergaminos Musicales, núm. 15

[*Liber Misticus*]

(recto)

[Antiphona...] ... in bona uo[lu]mptate³⁵ tua, Domine.³⁶ [Ps.] Miserere mei... Seae.**Antiphona.** Bonum est confiteri Domino.³⁷ [Ps.] Ipsum... Seae.**Antiphona.** Metuant, Domine, omnes fines terre.³⁸ [Ps.] Deus Deus... Seae.**Antiphona.** Et in seruis suis Dominus miserebitur.³⁹ [Ps.] Adtendite... Seae.**Antiphona.** In cimbali benesonantibus laudate Deum.⁴⁰ [Ps.] Laudate... Seae.⁴¹**Capitulum.** Nox praecessit...⁴² **Imnus.** Aurora iam spargit...⁴³ **Uersus.** Repleantur...**Antiphona.** In uiam pacis dirige nos, Domine.⁴⁴ Seae.⁴⁵**Oratio.** Mentibus nostris, quaesumus, Domine, lumen tuum⁴⁶ sanctum benignus⁴⁷ infunde, ut tibi semper sumus deuoti, cuius et sapientia creati sumus et prouidentia gubernamur.⁴⁸ Per...⁴⁹

zas litúrgicas. Advertimos, asimismo, que cabrían otras resoluciones para las abreviaturas presentes en las rúbricas, cf. A. OLIVAR, «Las abreviaturas de los manuscritos de liturgia romana», *Las abreviaturas en la enseñanza medieval y la transmisión del saber*, Barcelona, 1990, pp. 43-49. No consideramos necesario marcar el comienzo de un determinado renglón, puesto que se ofrece reproducción fotográfica de los fragmentos, y sólo especificaremos la conclusión de una página (recto / vuelto). Téngase en cuenta, asimismo, que todas las composiciones musicales que aparecen desarrolladas en los folios: antífonas, responsorios, gradual, tracto, etc., se acompañan de la correspondiente notación.

35. Perforación en la membrana.

36. Faltaría el inicio *Benigne fac* (CAO I CR 32^a, p. 83, y R. J. HESBERT, *Corpus antiphonalium officii. vol. III. Invitatoria et antiphonae. Editio critica*, Roma, 1968 (= CAO III), 1736, p. 89).

37. CAO III, 1744, p. 90.

38. CAO III, 3749, p. 333.

39. CAO III, 2705, p. 208.

40. CAO III, 3218, p. 271.

41. Estas cinco antífonas se adscriben a laudes del *Sabbato post Epiphaniam* (CAO I CR 32^a, p. 83).

42. Rom 13, 12.

43. Himno de sábado *per annum* (R. J. HESBERT, *Corpus antiphonalium officii. vol. IV. Responsoria, versus, hymni et varia. Editio critica*, Roma, 1970 (= CAO IV), núm. 8270), concretamente para el oficio de laudes (cf. J. JULIAN (ed.), *Dictionary of hymnology. Setting forth the origin and history of christian hymns of all ages and nations*, Londres, 1907, p. 173).

44. CAO III, 3310, p. 281.

45. Entre las *Antiphonas in Evangelio de prophetia Zachariam* (CAO I CR 140, p. 398).

46. Orificio en el pergamino.

47. Orificio en el pergamino.

48. El inicio y la conclusión —«Mentibus nostris [...] cuius et sapientia creati sumus et prouidentia gubernamur»— coinciden con la oración CO 3340, adscrita a diversas conmemoraciones a lo largo del año litúrgico (E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS-T WALLANT, *Corpus orationum. Tomus V. I-O. Orationes 3029-3699*, Turnholti, 1994, pp. 153-154). Sin embargo, salvo en el inicio (*Mentibus nostris* / Sen-

Ad uesperas.

Antiphona. Benedictus Dominus Deus meus.⁵⁰ [Ps.] Ipsum...Seae.

Antiphona. Per singulos dies b[e]nedicam⁵¹ te, Domine.⁵² [Ps.] Exaltabo...Seae.

Antiphona. Laudabo Deo meo in uita mea.⁵³ [Ps.] Lauda...Seae.

Antiphona. Deo nostro, iogunda (*sic*) sit laudatio.⁵⁴ [Ps.] Laudate... Seae.

Antiphona. Benedixit filiis tuis in te.⁵⁵ [Ps] Lauda Iherusalem...Seae.⁵⁶

Capitulum. Benedictus Deus, et pater...⁵⁷

Responsorium. Magnus Dominus noster magnaue uirtus eius, et sapientia eius non est numerus.⁵⁸ **Uersus.** Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina uocat <et sapi>⁵⁹ et sapientie.⁶⁰

[G]loria⁶¹ Patri et filio et Spiritui sancto.

Ad Magnificat. A(ntiphona).⁶²

H[y]mnus:⁶³ O lux, beata...⁶⁴ **Uersus.** Uespertina ora[tio]⁶⁵...

(vuelto)

[Antiphona].⁶⁶ Domine, si tu uis, potes me mundare et uite (*sic*) Ihesus: uolo, mundare.⁶⁷ [M]agnificat... [S]eae.⁶⁸

sibus nostris), el texto de la colecta que hallamos en el fragmento se ajusta más al de la pieza CO 5470 (E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS'T WALLANT, *Corpus orationum. Tomus VIII. R-S. Orationes 4955-5538*, Turnholti 1996, pp. 250-251). Ambas oraciones también en P. BRUYLANTS, *Les oraisons II*, núm. 681, p. 190.

49. A propósito de la resolución de la conclusión doxológica de la colecta, véase A. OLIVAR, *Las abreviaturas*, p. 45.

50. CAO III, núm. 1720, p. 87.

51. Agujero en el pergamino.

52. CAO III, núm. 4266, p. 400.

53. CAO III, núm. 3583, p. 314.

54. CAO III, núm. 2148, p. 142.

55. CAO III, núm. 1734, p. 89.

56. Salvo la segunda, son antífonas asociadas a las vísperas del *Sabbato post Epiphaniam* (CAO I CR 32b, p. 85).

57. I Cor 1.

58. Uno de los responsorios *de Sancta Trinitate* (CAO I CR 97^a, p. 232 y 139b, p. 295).

59. Incorporado al margen de canal, el texto se duplicó, puesto que ya se hallaba en el extremo derecho del renglón siguiente, dentro del cuadro de justificación. Tal vez se realizó esta modificación para facilitar la lectura/canto del versillo.

60. CAO IV núm. 7121, p. 281.

61. No llegó a realizarse la inicial en tinta roja, se conserva el reservado destinado a ella.

62. Sigue a la rúbrica un espacio en blanco. El epígrafe se refiere a la antífona que se inicia al vuelto y que carece de rúbrica, aunque sí se advierte un reservado al efecto en el primer renglón de la página.

63. Orificio en la membrana.

64. Himno del sábado *per annum* (CAO IV 8358, p. 516).

65. Adscrito a las vísperas de la *Dominica IIII* tras Epifanía (CAO I CR 37, p. 91). Véase, asimismo, en CAO IV 8240, p. 504.

66. Véase la nota 62.

67. Asociada la antífona a la *Dominica III* tras Epifanía (CAO I CR 34, p. 85, y CAO IV 2388, p. 170). Véase, asimismo «Liber usualis Missae et Officii pro Dominicis et festis», *Parisiis, Tornaci, Romae*, 1947, p. 491.

68. Inicial omitida.

Sacendite (*sic*) Ihesus nauicula s[ec]uti sunt eum discipuli eius et ecce motus magnus factus est in mari ita ut nauicula operiretur fletibus (*sic*).⁶⁹ [B]eenedictus (*sic*)...⁷⁰ [S]eae.⁷¹

[*Oratio*]. Deus, qui nos, in tantis periculis constitutos, pro humana scis fragillitate non posse subsist<e>re, da nobis salutem [m]entis⁷² et [cor]poris,⁷³ ut ea, que pro pe[cc]atis⁷⁴ nostris patimur, te adiuuante, uincamus.⁷⁵ Per ...⁷⁶

[*Ad romanos*].⁷⁷ Fratres: nemini quicquam (*sic*) debeatis, <nisi>⁷⁸ <ut inuicem>:⁷⁹ qui enim⁸⁰ diligit proximum, legem impleuit. Nam: non adult<e>rauit (*sic*), non occides, non furaberis, non falsun (*sic*) testimoniun (*sic*) dicas, non cupicesrem (*sic*) proximi tui et si quod est alivt mandatum, in hoc uerbo instauratur: diliges proximum tuun (*sic*) sicut teipsum.⁸¹ Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

<Iohannem>⁸²

[*Secundum Matheum*].⁸³ In illo tempore: Accendente domino Ihesu in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius, et ecce, motus magnus factus est in mari [it]a⁸⁴ ut nauicula oper[iret]ur⁸⁵ fructibus (*sic*), ipse uero dormiebat. Et accesserunt et suscitauerunt eum dicentes: Domine, salua nos, perimus. El dicit eis Ihesus: Quid timedi estis, modice fidei? Tunc surgens, imperauit uentis et mari, et facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est h<i>c quia et uenti et mare obediunt ei?

[*Secreta*].⁸⁶ Concede, quaesumus, omnipotens Deus, ut huius sacrifici munus oblatun (*sic*), fragilitatem nostram ab omni malo purge semper, et muniat.⁸⁷ Per...⁸⁸

69. El espacio reservado a la notación musical de esta antifona permanece en blanco.

70. Inicial omitida.

71. Inicial omitida.

72. Orificio en el pergamino.

73. Perforación en el pergamino.

74. Agujero en el pergamino.

75. CO 1898. Colecta de los domingos tercero y cuarto de Epifanía y de otras conmemoraciones (cf. E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS' WALLANT, *Corpus orationum. Tomus III. D. Pars altera. Orationes 1708-2389*, Turnholti 1993, pp. 92-93). *Incipit y explicit* en P. BRUYLANTS, *Les oraisons I*, p. 15, y el texto completo en P. BRUYLANTS, *Les oraisons II*, núm. 406, p. 113, y «Liber usualis Missae et Officii pro Dominicis et festis», *Parisiis, Tornaci, Romae*, 1947, p. 492, adscrita al cuarto domingo de Epifanía.

76. Véase la nota 49.

77. Rom 13, 8-10.

78. Adición correctora carolina situada entre renglones.

79. Adición correctora carolina dispuesta en el margen de canal. Se remite a ella por medio de un signo cruciforme dispuesto entre renglones a continuación de la adición «nisi».

80. Tachado.

81. La última letra, enmendada. Inicialmente se había escrito *teipsun*.

82. Adición en escritura carolina.

83. El texto corresponde no al evangelio de Juan sino a Mt 8, 23-27.

84. Orificio en el pergamino.

85. Perforación en el pergamino.

86. Omitida la rúbrica.

87. CO 749. Secreta de diversas conmemoraciones, entre ellas varias del tiempo de Epifanía (E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS' WALLANT, *Corpus oratio-*

[*Post communionem / oratio ad complendum*].⁸⁹

Munera tu[a]⁹⁰ nos, Deus, a delectati[oni]bus⁹¹ terren[i]s⁹² expediat eo (*sic*) celestibus semper instruant alimentis.⁹³ Per...⁹⁴

3.2. Zamora, AHP, Pergaminos musicales, núm. 202

[*Missale romanum*]

(recto)

[no-]

tam et sicut stipulam ante faciem uenti.⁹⁵

Tractus. Commouisti, Domine, terram, et conturbasti eum (*sic*)... **Uersus:** Sana contritiones eius, quia mota est.⁹⁶

Secundum Lucam.⁹⁷ In illo tempore cum turba plurima conuenirent <ad Ihesum>⁹⁸ et de ciuitatibus properarent ad eum,⁹⁹ dixit per similitudinem: Exiit qui seminat, seminare semen suum: et dum seminat, alius (*sic*) cecidit secus uiam, et conculcatum est, et uolucres ce[l]i¹⁰⁰ comederunt illud. Et aliut cecidit supra petram¹⁰¹ et natum aruit, quia non habebat humorem. Et¹⁰² aliut¹⁰³ cecidit inter spinas, et simul exorte spine subfocauerunt illud. Et aliut cecidit in terram bonanam (*sic*) et ortum <fecit fructum>¹⁰⁴ centuplum. Hec dicens clamabat: Qui

num. Tomus I. A-C. *Orationes 1-880*, Turnholti, 1992, núm. 749, pp. 364-365. *Incipit y explicit* en P. BRUYLANTS, *Les oraisons I*, p. 15 y el texto completo en P. BRUYLANTS, *Les oraisons II*, núm. 130, p. 42, y «Liber usualis Missae et Officii pro Dominicis et festis», *Parisiis, Tornaci, Romae*, 1947, p. 492, adscrita al cuarto domingo de Epifanía.

88. Remitimos a lo advertido en la nota 49.

89. Epígrafe omitido. Respecto a la denominación de la pieza, cf. A. OLIVAR, *Las abreviaturas*, p. 47.

90. Perforación en el pergamino.

91. Orificio en el pergamino.

92. Agujero en el pergamino.

93. Cf. E. MOELLER, I. M. CLÉMENT, B. COPPIETERS' WALLANT, *Corpus orationum. Tomus V. I-O. Orationes 3029-3699*, Turnholti, 1994, núm. 3321b, pp. 144-145. *Incipit y explicit* en P. BRUYLANTS, *Les oraisons I*, p. 15 y el texto completo en P. BRUYLANTS, *Les oraisons II*, núm. 709, p. 198, y «Liber usualis Missae et Officii pro Dominicis et festis», *Parisiis, Tornaci, Romae*, 1947, p. 492, adscrita al cuarto domingo de Epifanía.

94. Véase la nota 49.

95. Responsorio gradual (AMS 35, p. 46).

96. AMS 35, p. 46.

97. Lc 8, 4-15. Signo de abreviación superfluo sobre el vocablo *Lucam*.

98. Adición en escritura carolina.

99. Resultado de una corrección.

100. Agujero en el pergamino.

101. Inicialmente se había escrito *peterram*, tachado *er*.

102. Corrección.

103. Las tres últimas letras en escritura carolina, resultado de una corrección sobre raspado.

104. Adición en escritura carolina.

habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, que esset hec parabola. Quibus ipse dixit: Uobis datum est nosse misterium // (vuelto) // regni Dei, ceteris autem in parabolis: ut uidentes non uideant, et audientes non intellegant.¹⁰⁵ Est <autem hec / parabola: Semen est uerbum Dei. Qui autem secus uiam hii sunt qui audiunt>.¹⁰⁶ Deinde¹⁰⁷ uenit diabolus, et tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam qu[i]¹⁰⁸ supra petram, [...],¹⁰⁹ qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt[et]¹¹⁰ uerbum [et]¹¹¹ hii radices non habent quia (sic) tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit: hii sunt <qui>¹¹² audierunt, et a sollicitudinibus, et diuitiis, et uoluptatibus uite euntes, suffocantur,¹¹³ et non referunt fructum. Quod autem in bonam terram. Hi<i>¹¹⁴ sunt qui in corde bono et optimo audientes uerbum retinent, et fructum afferunt in patientia.

Offertorium. Perfice gressus meos in seminis tuis, ut non moueantur uestigia mea: inclina aurem tuam, et exaudi uerba mea: mirifica misericordias tuas, qui saluos facis¹¹⁵ sperantes in te, Domine.¹¹⁶

Secreta. Oblatum tibi, Domine, sacrificium uiuificet nos [...].¹¹⁷

[Add.]:¹¹⁸ Exodum. Angelus Domini uocauit Abbram de celo, dicens: benedicam tibi, [et]¹¹⁹ multiplicabo te sicut stellas celi, et sicut arenam maris erisque benedictus in secula seculorum.¹²⁰

* * *

Efectivamente, los fragmentos 15 y 202 del AHP zamorano son dos supervivientes en el más amplio sentido del término. Por una parte, mantienen usos visigóticos en época gráfica carolina, escritura que ya se

105. Se situó como enmienda sobre la segunda e una y para convertir la palabra en *intellygant*.

106. Este texto, omitido inicialmente, es parte del versículo 12. Añadido en escritura carolina.

107. Al principio del renglón una raspadura.

108. Agujero en el pergamino.

109. Raspadura.

110. Agujero en el pergamino.

111. Agujero en el pergamino.

112. Adición en escritura carolina.

113. Enmiendas realizadas mediante raspado. Inicialmente se había escrito *suffogantur*.

114. Carácter carolino.

115. Corrección por enmienda. Anteriormente se había escrito *facit*

116. AMS 35, p. 47.

117. Faltarían las palabras *semper et munia* (CO 3648).

118. Es una adición en escritura carolina que se dispone en el margen inferior de la página. Precede al texto litúrgico un epígrafe abreviado, dispuesto en el margen de canal y de difícil lectura. Creemos que puede interpretarse como *antiphona ad uesperas*. En este caso, el libro, concebido inicialmente como misal, pudo ser empleado en épocas posteriores como libro mixto, al igual que el fragmento 15.

119. Un agujero en el pergamino.

120. Parece basarse en Génesis 22, 15 y ss.

asoma en ambas piezas, como abriéndose paso. Por otra, transmiten el *nuevo* rito romano pero aún en *envoltorio* gráfico más propio de la vieja liturgia hispana.

Sirva este acercamiento a su materialidad y su contenido para devolverles su primer y auténtico valor como libros litúrgicos y contribuir así a una aún más larga y fructífera vida.

et facta est tranquillitas magna.
(Mt 8, 26)¹²¹

121. Zamora, AHP, Pergaminos Musicales, núm. 15, vuelto.

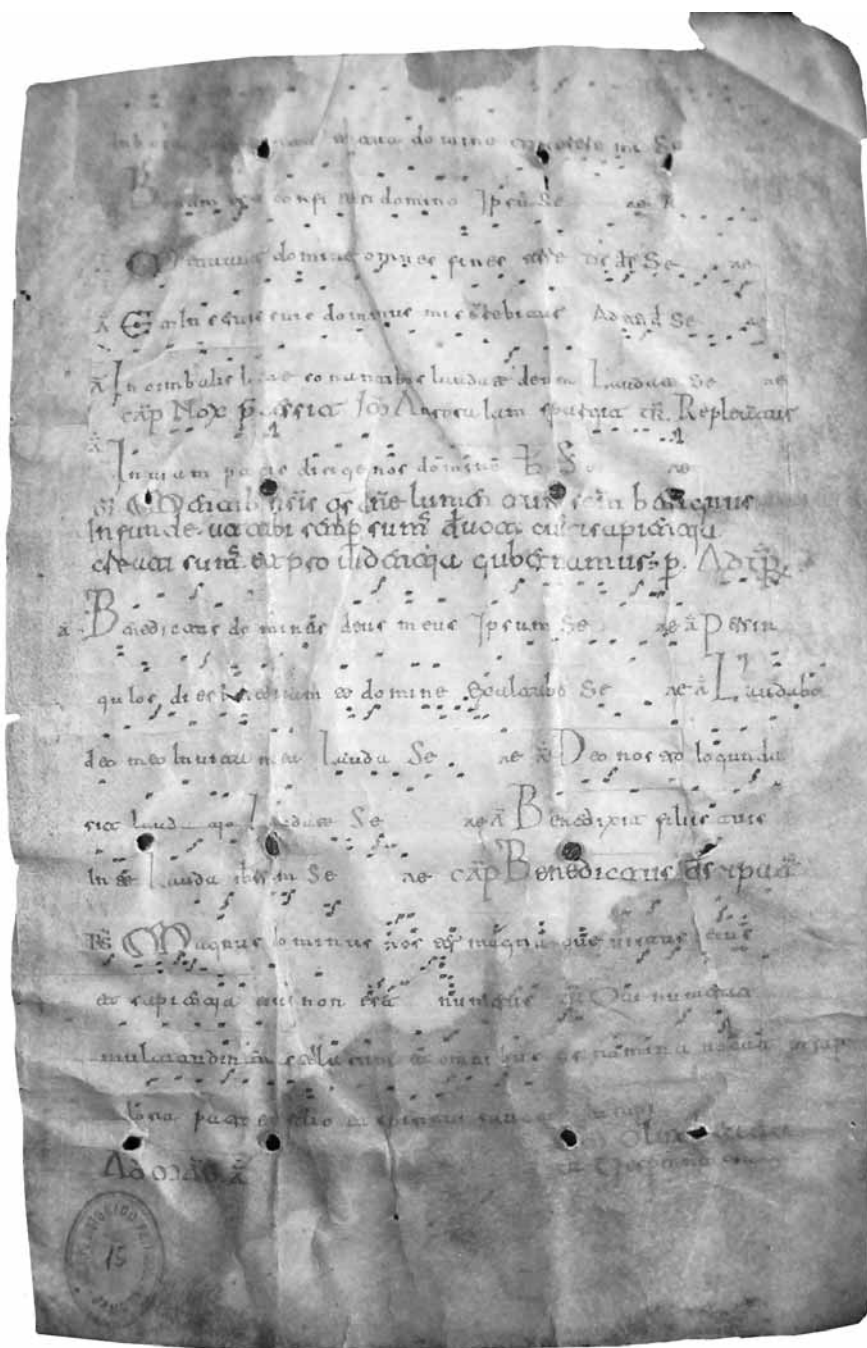

Lámina 1. Zamora, AHP, Pergaminos Musicales, núm. 15, recto.

nullo apte cum aucta plurima ^{adhibet} s. lucian
 couantia ^{adhibet} dicitur aucta p. potantia adru
 dixit prunilaudiam: Exia qui semina: sem
 nat: amci suum: exia semina: alia cecidit
 reus uiam de concu uau e: et uoluerit e co
 medotana illud: et alia cecidit sup peaxantia
 naat aucta quia non habebat humotom: alia
 cecidit mo ipinas: et simul gotas ipine subpoc
^{et huc} alia cecidit mastra bonanam:
 arotat ^{et huc} cauplun: hoc dicit clamabaa: Qui
 habet aucta aucta: audia: Inaon: et hanc
 aucta et discipuli et: que et hanc parabola:
 Quib ipse dixit: uobis dicit e nosse misat

RESUM

Els fragments 15 i 202 de l'Arxiu Històric Provincial de Zamora transmeten el *nou* ritu romà encara en un *embolcall* gràfic més aviat propi de la vella litúrgia hispànica. Ambdós folis, d'origen nord-occidental, poden ésser datats entre les darreries del segle XI i els inicis del XII. Tots dos presenten una escriptura visigòtica decadent, i remeten a diversos llibres: un *misticus* (fragment 15) i un missal (fragment 202). L'estudi analitza externament i interna les dues peces, en pergamí; com a petita aportació a la història de la litúrgia s'ofereix, també, l'edició del text corresponent.

ABSTRACT

The fragments nos. 15 and 202 of the Provincial Historical Archive of Zamora convey the *new* Roman rite still in a graphic presentation rather close to old Hispanic liturgy. Both folios, of North-western origin, date from between the end of the 11th and the beginning of the 12th century. Both bear a decadent Visigothic writing and refer to different books: a *misticus* (fragment no. 15) and a missal (fragment no. 202). The study analyses externally and internally both pieces on parchment and their text is also edited as a small contribution to history of liturgy.

LA CONFIRMATION D'APRÈS LE PONTIFICAL DE BRAGA DU XIIIE SIÈCLE

per JOAQUIM O. BRAGANÇA

Le Pontifical de Braga du XIIIe s. est un manuscrit d'origine française, bien que transcrit dans la Péninsule pour le diocèse de Braga.

Il s'agit par ailleurs d'un document très délaissé des historiens du rite de Braga, quoique connu dès le début du XIXe s.,¹ et classé parmi les manuscrits du fonds d'Alcobaça, alors qu'il n'a rien à voir avec la liturgie cistercienne.²

Le grand expert des manuscrits liturgiques de Braga, Pierre David, le cite au passage,³ mais il ne l'a peut-être pas vu personnellement. C'est M. Solange Corbin qui l'a dépisté la première en des termes scientifiques.⁴ Elle signale son origine française, mais copie faite au Portugal d'après la notation musicale. Elle s'insurge également contre l'origine cistercienne du manuscrit, penchant pour une origine clunisienne. Elle ne va plus loin, parce qu'elle ne s'intéresse guère qu'à l'histoire de la musique. Elle a toutefois bien perçu son importance historique, le qualifiant de "fameux pontifical".⁵

Notre pontifical est en fait le premier manuscrit de la tradition liturgique de Braga déjà constituée et le seul du XIIIe s. Car il faut bien distinguer la coutume liturgique et ses sources, c'est-à-dire, les manuscrits du XIIe s., tels que le *Missal de Mateus*,⁶ le *Pontifical de Braga* (Porto, Bi-

1. Fr. Fortunatus a D. Bonaventura, *Commentariorum de Alcobacenci Mstorum Libri tres*. Conimbricæ MDCCCXXVIII, 106-107.
2. Biblioteca Nacional de Lisboa, *Inventário dos Códices Alcobacenses*, Lisboa 1930, tom.II, 132, Cod.162.
3. Pierre David, *Études Historiques sur la Galice et le Portugal du VIe au XIIe siècle*, Lisboa – Paris 1947, 544.
4. Solange Corbin, *Essai sur la Musique Religieuse au Portugal*, "Les Belles Lettres", Paris 1952, 184.
5. De notre part nous avons précisé son origine, son contenu et son importance: Joaquim O. Bragança, *Um Pontifical de Braga do século XIII*, "Boletim Internacional de Bibliografia Luso-Brasileira", Vol.IV (1963) n°4, 637-645 + 2 planches.
6. *Missal de Mateus*, Manuscrito 1000 da Biblioteca Pública e Arquivo Distrital de Braga. Introdução, Leitura e Notas de Joaquim O. Bragança. Fundação Calouste Gulbenkian, Lisboa 1975.

bl. Mun. ms 1134)⁷ et quelques fragments, témoins de manuscrits disparus.⁸

Quand on parle d'une tradition on parle d'une continuité, d'une coutume vivante et vécue. D'où la valeur exceptionnelle de notre pontifical. Nous y avons l'agencement définitif de cérémonies aussi solennelles et attirantes que les ordinations, la confirmation, le mariage, les funérailles, la semaine sainte, etc.

La plus précieuse à notre avis – et la plus oubliée – est celle qui nous accupe ici: la Confirmation. En voici le texte intégral.

Lisboa, B. N. ms Alc. 162, fol. 39v-40

ORDO AD CONFIRMACIONEM

Primum dicatur:

Ant. Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.

Gloria Patri.

Kyrieleison.

Pater noster, cum suis capitulis:

Saluos fac.

Mitte eis.

Domine exaudi.

Deinde episcopus dicat oracionem ad consignandos infantes:

Omnipotens sempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos et famulas ex aqua et Spiritu Sancto, quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum, emitte in eos septiformem Spiritum Sanctum tuum paraclitum de celis, spiritum sapiencie et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum sciencie et pietatis, et imple eos uel eas [spiritum timoris Domini et consigne eos uel eas] signo crucis in uitam propiciatus eternam. Per dominum. In unitate.

Finita oracione, dicat episcopus nomen infantis:

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti

confirmo et consigno te signo crucis

ut replearis Spiritu Sancto

et habeas uitam eternam.

Amen.

Et pax tecum.

Et cum spiritu tuo.

7. Joaquim O. Bragança, *Pontifical de Braga do séc. XII* (Porto, Bibl. Mun. ms 1134), avec l'édition des fols. 1-42, "Didaskalia", Vol VII, (1977), fasc. 2, 309-398.

8. Un ensemble de ces fragments parmi bien d'autres, P. Avelino de Jesus da Costa, *A Biblioteca e o Tesouro da Sé de Braga nos séculos XV a XVIII*, Braga 1985, 278-282.

tuor mīcis declarasti. bñedic q̄s dñe scōr tuor opitula
 te suffragio tam altare qđ eor exornat te iubete reliq̄s.
 quā t̄ pie offerenti uota s̄s̄tica. Quia dō pat̄ & spū scō
 unū. Nūc ad cōfirmacōnem. Trunū dicat. a. Confirma
 hoc dñs qđ opat̄ es in ubi. Glā pat̄ Kyrieleyso. Pat̄ n̄r ai suis capitulis.
 Saluos fac. Mitte eis. Dñe exaudi. Deinde ep̄s dicat mouē. ad cō
 firmādos. infantes.

Om̄ps sēpit̄ne dñs q̄ regenerare. dignat̄ es hos filios
 tuos & famlās ex aqua & spū scō. q̄q; dedisti eis rēssi
 onem om̄iū p̄ccōr emitte in eos sept̄a for̄m sp̄m sc̄m nū
 paracletū de clis sp̄m sapiēcie & intellect̄. sp̄m cōsiliū & fir
 mitudinis. sp̄m sciēcie & pietatis. & imple eos ul' eas signo
 cruas. in uitā p̄p̄iat̄ etiā. P̄ dñm in unitate. Trinitate. Trinitate.
 Nūne p̄t̄s & filiū & spū sc̄m. cōfir. dicat ep̄s n̄m i f̄ctis.
 mo. & q̄ signo te signo c̄as. ut replearis spū scō & habeas
 uitā etiā. Amē. Et par tēti. Et ai spū tuo. Bis explens
 dicat episcopus hanc oracionem. Collecta.

Dñs q̄ aplis tuis sc̄m dedisti sp̄m. & p̄ eos eorq; suc
 cessores cētis fidelib' tradēdū ēē uoluisti. respice p̄
 p̄cā ad humilitatis n̄re simlātū. & p̄tā ut eor eorq; ora
 quor ul' quaz f̄v̄tes sac̄ chrismate delinūim̄. & signū

His expletis, dicat episcopus hanc oracionem.

Collecta:

Deus qui apostolis tuis Sanctum dedisti Spiritum, et per eos eorumque successores ceteris fidelibus tradendum esse uoluisti, respice propicius ad humilitatis nostre famulatum, et presta ut eorum earumque corda quorum uel quarum frontes sacro chrismate deliniuimus, et signum (*fol. 40*) sancte crucis impressimus idem⁹ Spiritus Sanctus adueniens templum glorie sue dignanter habitando perficiat. Per dominum. In unitate.

Postea dicatur ab episcopo:

Ecce sic benedicetur omnis homo qui timet Dominum.

Benedicat uos Dominus ex Syon et uideatis bona que sunt in Iherusalem omnibus diebus uite uestre. Amen.

Et diaconus:

Humiliate uos.

Benedictio.

Benedicat uos omnipotens Deus qui cuncta ex nichilo creauit et uobis in baptismo per Spiritum Sanctum remissionem omnium peccatorum tribuit. Amen.

Quique eundem Spiritum in igneis linguis discipulis dedit, ipsius illustracione corda uestra perlustret atque in suum amorem iugiter accendat. Amen.

Quatinus eius dono a cunctis¹⁰ uiciis emundati, ipiusque opitulacione ab omnibus aduersitatibus defensi, templum illius effici mereamini. Amen.

Quod ipse prestare.

Commentaire liturgique

La structure de ce rituel ressemble à celle de tous les rituels de l'époque, mais recèle une pièce toute spéciale, témoin d'une perception doctrinale de la Confirmation bien différente de la vision médiévale généralisée de ce sacrement. Il s'agit de la formule de l'onction chrismale:

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti
 confirmo et consigno te signo crucis
 ut replearis Spiritu Sancto
 et habeas vitam aeternam.
 Amen.

Au nom du Père et du Fils et du Saint-Esprit

9. iudem *prim. man. sed correctum.*

10. accunctis *cod.*

je te confirme et je te consigne du signe de la croix
pour être remplis de l'Esprit Saint
et avoir la vie éternelle.
Amen.

Pour bien saisir toute la portée de cette pièce, un léger survol s'impose concernant l'histoire de la Confirmation. Nous nous bornerons à signaler uniquement les étapes les plus décisives et frappantes de cette longue histoire.

L'initiation chrétienne comporte, depuis le IIIe s., aux temps brillants du catéchuménat, trois moments forts, essentiels: bain d'eau, onction chrismale, eucharistie. En terminologie devenue classique: Baptême, Chrismation (plus tard dénommée Confirmation), Messe. Tout ceci a lieu une fois par an, la nuit sainte de Pâques, sous la présidence de l'évêque.

Regardons de plus près ce qui se passait à Rome dès le commencement du IIIe s., selon la *Tradition Apostolique*. Après le baptême, "l'évêque en leur imposant la main dira l'invocation: Seigneur Dieu, qui les as rendu dignes d'obtenir la rémission des péchés par le bain de la régénération, rends - les dignes d'être remplis de l'Esprit Saint et envoie sur eux ta grâce afin qu'ils te servent suivant ta volonté (...) Ensuite, en répandant de l'huile d'action de grâces (...) il dira: Je t'oins de l'huile sainte en Dieu le Père tout-puissant et dans le Christ Jésus et dans l'Esprit Saint"¹¹

Deux siècles plus tard, le *Sacramentaire Gélasien*, reprend le même cérémonial. "L'évêque en leur imposant la main, dit: Dieu tout-puissant, Père de notre Seigneur Jésus Christ, toi qui as fait naître tes serviteurs de l'eau et de l'Esprit Saint, qui leur as donné la rémission de leurs péchés, envoie sur eux, Seigneur, ton Esprit Saint (...) Alors il les signe du chrême au front en disant: "Signe du Christ pour la vie éternelle. Amen"¹²

Cette onction de l'huile sainte, du chrême, dont la bénédiction et l'application est rattachée au ministère de l'évêque s'appelle "consignation".

La conception théologique sous-jacente à la consignation est bien claire. L'onction chrismale est le sacrement de l'effusion de l'Esprit Saint au nouveau peuple de Dieu, effusion déjà annoncée par les prophètes de l'Ancien Testament.

À la fin de l'antiquité chrétienne le schéma de l'initiation chrétienne et la perception doctrinale sous-jacente subit une première fracture. Le rayonnement du christianisme dans le monde rural en est la cause ou le prétexte. L'évêque ne pouvant pas se déplacer la vigile pascale à la cam-

11. D. Bernard Botte, *La Tradition Apostolique de Saint Hippolyte*, Essai de Reconstitution, Münster Westfalen 1963, n° 21, 53.

12. Leo Cunibert Mohlberg, *Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae Ordinis Anni Circuli (Sacramentarium Gelasianum)* Roma 1960, n° 451-452, 74.

pagne, les rites qui lui étaient réservés en propre sont renvoyés à une prochaine visite pastorale. Cette rencontre sacramentelle s'appelle désormais la "Confirmation" et le rituel consiste dans une imposition de la main.

En même temps en Gaule, la Confirmation éprouve une fissure d'ordre théologique bien plus grave. La nouvelle conception doctrinale se base dans une homélie de Pentecôte de l'évêque Fauste de Riez, aux alentours de 470. Retenons les points les plus saisissants.

"Au baptême nous sommes régénérés pour la vie; après le baptême nous sommes confirmés pour la lutte". Bref, au baptême nous sommes lavés; à la Confirmation, fortifiés.¹³

Cette conception s'accorde avec la théologie de Fauste de Riez, tintée d'un certain semipélagianisme,¹⁴ et s'impose pratiquement à tout le Moyen Age et siècles suivants.¹⁵

L'éclatement le plus radical de la Confirmation en tant que sacrement voit le jour au XVIe s., en Allemagne, du côté des Eglises luthériennes. Les réformateurs considèrent que la Confirmation n'ayant aucun fondement biblique, n'est qu'un rite reçu des Pères, pas nécessaire au salut¹⁶

En conséquence, la Confirmation est réduite à une simple profession personnelle de foi, après un approfondissement cathéchétique.

Remarque théologique

Revenons-en à notre pontifical. Il est l'un des témoins d'un courant de pensée et d'une pratique spirituelle qui remonte à la plus ancienne perception de la Confirmation, à l'écart de l'interprétation généralisée de Fauste de Riez.

Il s'agit de la pièce déjà mise en relief ci-dessus: *Au nom du Père...* L'habillement est celui de tous les pontificaux de l'époque, mais le sens de l'onction chrismale y est affirmée en toute clarté: "Je te confirme et je te consigne pour être remplis de l'Esprit Saint". La force du verbe latin –

13. L. A. Van Buchem, *L'Homélie Pseudo-Eusébiennne de Pentecôte*. L'origine de la *confirmatio* en Gaule Méridionale et l'interprétation de ce rite par Fauste de Riez, *Nimègue* 1967, 41, lignes 23-25.

14. *Ibid.* 192-195.

15. Pour une vue d'ensemble de l'histoire médiévale de la Confirmation, Paul de Clerck, *La dissociation du baptême et de la confirmation au haut Moyen Age*, "La Maison-Dieu", fasc.168, 47-75; Idem, *Les évolutions de la Confirmation à travers les siècles*. "Questions Liturgiques", Vol. 79 (1998), 214-228.

16. *La Foi des Églises Luthériennes. Confessions et Cathéchismes*, Cerf + Labor et Fides 1991, 46 (La Confession d'Augsbourg, Art. IX); 189 (L'Apologie de la Confession d'Augsbourg, Art. XIII).

ut replearis - ne laisse aucun doute. Il n'est pas question d'une aide, d'une grâce, voire des sept dons traditionnels du Paraclet, mais de recevoir la plénitude de l'Esprit, c'est-à-dire, l'Esprit comme don.

Comment cette tradition est-elle parvenue à Braga? Quelle est l'amplitude et la géographie de ce courant théologique?

Pour nous éclaircir, voici le catalogue des sources où nous avons rencontré cette pièce.¹⁷ Le témoin le plus ancien est le *Pontifical de Roda*, diocèse disparu, dans la région d'Urgel, versant hispanique des Pyrénées, de la fin du Xe s.¹⁸ Vient ensuite le *Sacramentaire de Ripoll*, de la même contrée, 1e moitié du XIe s.¹⁹.

Du XIIe s. nous disposons de trois manuscrits. Un *Sacramentaire de la Région de Carcassone*, des environs de l'année 1100,²⁰ et deux pontificaux portugais d'origine française: Porto, Bibl. Mun. ms 1134, *Pontifical de Braga*, cité ci-dessus, l'une des sources du rite de Braga; et Porto, Bibl. Mun. ms 353, *Pontifical* dit *de Sainte Croix de Coimbra*.²¹

Pour en finir, un *Pontifical de Cuenca*, Tours ms 235, 1e moitié du XIIIe s.²²

Ce panorama des sources nous invite à dégager ces quelques conclusions. Le témoin le plus ancien provient du côté hispanique des Pyrénées. Le fait d'être le premier témoin ne signifie pas pour autant que la prière ait été rédigée sur place, puisque nous ne connaissons sûrement pas toutes les sources.

L'on peut se demander en tout cas si cette pièce n'est pas une réaction contre l'influence envahissante du *Pontifical Romano-Germanique*, également daté du Xe s.; autrement dit, la réaction de la chrétienté wisigothique (Espagne et Midi de la France) contre la spiritualité germanique.

Le *Pontifical de Roda* en effet accepte dans son rituel de Confirmation la belle prière *Deus qui apostolis tuis sanctum dedisti Spiritum...* = "Dieu qui à tes apôtres as donné l'Esprit Saint...", dont le premier témoin est le *Pontifical Romano-Germanique*; mais remplace le formulaire de l'onction chrismale, fruste et amorphe, du même pontifical – "Je te confirme

17. Commentaire plus élargi de ces sources: Joaquim O. Bragança, *Um Ritual inédito de Confirmação e suas raízes*, "Didaskalia" Vol. XIX (1999), 67-85.

18. Josep Romà Barriga Planas, *El Sacramentari, Ritual i Pontifical de Roda* (Cod. 16 de l'arxiu de la Catedral de Lleida), Barcelona 1975, n° XLIV 10, 446.

19. Alejandro Olivar, *Sacramentarium Rivipullense*, Madrid – Barcelona, n° 396, 98. Travail récent sur ce manuscrit: Miguel S. Gros I Pujol, *Noves dades sobre el Sacramentari de Ripoll*, "Boletín de la real Academia de Buenas Letras de Barcelona" Vol. XLVI, 1998, 347-355 + 4 planches.

20. Aimé-Georges Martimort, *Un Sacramentaire de la Région de Carcassone des environs de l'année 1100*, in "Mélanges en l'honneur de Monseigneur Michel Andrieu", Palais Universitaire, Strasbourg 1956, 305-326. Rituel de Confirmation, 319.

21. Edition intégrale du rituel des deux *Pontificaux portugais*, Joaquim O. Bragança., a.c., note 17, 68-71.

22. Sur ce manuscrit, Aimé-George Martimort, a.c., note 20, 319.

et je te consigne, au nom du Père et du Fils et du Saint Esprit”²³ (tout court) – par celle de nos rituels.

Cette dernière s’inspire nettement dans le Sacramentaire Gélasien, mis en relief plus haut, qui était encore en usage en France à l’époque de Charlemagne.

Conclusion

Pour ce qui est de notre pontifical, il faut ajouter encore une précision. Il est non seulement le seul témoin de cette pièce au XIIIe s. mais aussi aux siècles suivants. Il existe certes un autre manuscrit dénommé Pontifical de Braga du XVe siècle.²⁴ Ce manuscrit en fait n’est qu’un livre de luxe à l’usage de l’archevêque de Braga, lorsque aux jours les plus solennels de l’année (Noël, Jeudit Saint, Pâques, Pentecôte) celui-ci présidait les offices liturgiques à la cathédrale. De la fonction strictement épiscopale il ne contient qu’un petit ensemble de “Bénédictions épiscopales” et l’*Ordo missae* propre à l’évêque.

Notre pontifical hélas! ne fut jamais imprimé, au contraire des autres livres liturgiques de la tradition de Braga, missel, bréviaire, rituel. Cela vaut dire que les rites sacramentels pontificaux ont été remplacés par ceux de la tradition romaine y compris la Confirmation. Ce qui n’empêche guère de regarder notre manuscrit comme l’un des plus saisissants de la tradition de Braga, voire même le plus précieux, puisqu’il est le témoin de l’une de ses plus belles traditions – peut-être bien la plus belle...

23. Cyrille Vogel – Reinhard Elze, *Le Pontifical Romano-Germanique du dixième siècle*. Le texte. Città del Vaticano 1963, II, n.ºs 387-88, 109-110.

24. Braga, Bibl. Publ. et Arq. Distrital, ms 870. Sur ce manuscrit, Joaquim O. Bragança, *A Música do Pontifical de Braga do século XV*, “Modus” (Revista do Instituto Gregoriano de Lisboa), Fasc. 2 (1988), 57-67+69-82 (planches). Nous avons publié, en appendice à cet article, l’édition intégrale, photographiée de ce précieux manuscrit, à la décoration la plus raffinée du XVe siècle.

RESUM

Aquest petit treball vol demostrar que el ritual del sagrament de la Confirmació d'un pontifical portuguès del segle XIII (Lisboa, Cod. Alc. 162) i de molts altres conserva el sentit i la riquesa teològics originals, malgrat les alteracions experimentades al llarg de l'edat mitjana.

Quant a l'aspecte geogràfic, constatem que tots els testimonis provenen de la península Ibèrica. Es tracta segurament d'una reacció contra la invasió de l'espiritualitat germànica testimoniada pel *Pontifical Romano-Germànic* del segle X.

ABSTRACT

The object of this little work is to show that the ritual of the Confirmation sacrament contained in a Portuguese 13th-century pontifical (Lisbon, Cod. Alc. 162), alongside many other rituals, keeps the theological meaning and richness of their origins despite the different modifications introduced during the Middle Ages.

From a geographical point of view, we state that all evidence comes from the Iberian Peninsula. It is most probably a reaction against the invasion of Germanic spirituality, evidenced by the 10th-century *Roman-Germanic Pontifical*.

JOIES, ORNAMENTS I LLIBRES A LA CATEDRAL DE VIC
A PRINCIPIS DEL SEGLE XV (III).
ELS INVENTARIS DE LA TRESORERIA, 1416-1424

per RAFEL GINEBRA I MOLINS

Continuant amb la publicació dels inventaris de la catedral de Vic que vàrem iniciar en números anteriors,¹ presentem a continuació els inventaris efectuats entre els anys 1416 i 1424. En concret es tracta de sis inventaris, presos els anys 1416, 1417, 1418, 1419, 1421 i 1424. En aquest cas, la gran proximitat dels inventaris permet fer un seguiment molt detallat de les variacions del patrimoni moble de la sagristia i tresoreria de la catedral de Vic, però alhora fa que els inventaris siguin molt semblants els uns dels altres. Per això, en lloc de fer un estudi i una edició per separat de cada un dels documents ens ha semblat més útil i més suggerent estudiar-los de manera conjunta i presentar-los tots sis en paral·lel ja que és la forma en què es pot fer un seguiment més clar de les variacions que hi ha en aquests inventaris successius.

Els sis inventaris es troben, com els darrerament publicats, en el volum 34/9 de l'Arxiu Capitular de Vic, i de fet són els que completen el volum.

Com en els casos anteriors, els inventaris són fets arran de relleus en la gestió o el regiment dels béns de la tresoreria, és a dir, quan finalitza el període en què una persona ha tingut cura d'aquells béns i s'han d'encomanar a una altra persona. Així, el primer inventari és fet el 23 de juny de 1416 per Bernat Despujol i Francesc de Ferriol, canonges tresorers, en cessar en la gestió de la tresoreria Salvador Noguer i en encomanar-

1. Vegeu "Joies, ornamentals i llibres a la catedral de Vic al segle XIV. Els inventaris de la tresoreria de 1342 i 1368", a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, núm. x (2001), p. 377-413. "Joies, ornamentals i llibres a la catedral de Vic a principis del segle XV. L'inventari de la Tresoreria de 1402", a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, núm. XI (2003), p. 159-190. "Joies, ornamentals i llibres a la catedral de Vic a principis del segle XV (II). L'inventari de la tresoreria de 1414", a *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, núm. XII (2004), p. 239-262.

nar-la a un altre prevere, Martí Soler. De fet es pot recordar que aquest Salvador Noguer que acaba el seu període és el beneficiat a qui se li havia encomanat el 1414 en el moment en què es féu el darrer inventari que vàrem publicar.

El segon inventari, pres un any més tard, el 25 de juny de 1417, és fet per Joan Dachs i Jaume Taulats, que eren els qui aleshores tenien el càrrec de canonges tresorers.² L'inventari es fa perquè Martí Soler deixa de regir la sagristia i l'encomanen al prevere Salvador Abadal. Un any després hi ha de nou una substitució a la sagristia, i es fa un nou inventari. Concretament el 2 de juliol de 1418, els canonges tresorers, Gaufred de Riudeperes i Martí de Tovia, en finalitzar el regiment de Salvador Abadal cedeixen la sagristia a Pere de Carboners. Un cop més, el període de vigència de la comanda és d'un any, i el 21 de juny de 1419 els canonges que exerceixen l'ofici de tresorers, ara Guillem sa Parra major i Joan Verdaguer, cedeixen les joies, els béns i els ornaments de Sant Pere de la seu de Vic a Francesc Portella, prevere. Aquest tindrà cura d'aquests béns i ornaments durant dos anys ja que no és fins el 1421 que és succeït o substituït: és el 26 de juny de 1421 que Bernat Despujol —el mateix del 1416—, i Ramon Despujol, canonges que regeixen la tresoreria, fan de nou inventari dels béns, joies i ornaments en deixar la cura d'aquests objectes Francesc Portella, que ha passat a ser beneficiat, per tal d'encomanar-los a Guillem de Coma, prevere. Aquest va regir la sagristia i va tenir encomanades les joies i els ornaments fins el 1424. El 23 de juny d'aquest any, un cop més els canonges tresorers, Ramon Despujol i Jaume Taulats —tots dos repeteixen en el càrrec—, fan inventari per tal de cloure el període en què la sagristia i els ornaments i joies de Sant Pere han estat a cura de Guillem de Coma, aleshores beneficiat, i per tal d'encomanar-los a Pere de Carboners, que com hem vist ja n'havia tingut cura entre juny de 1418 i juny de 1419.

L'inventari de 1416, el primer que presentem, està fet seguint pràcticament al peu de la lletra l'inventari de 1414, de manera que només els darrers tres *Ítems*, tots ells referents a ornaments litúrgics, són afegits. A partir d'aquí, l'estudi en paral·lel dels sis inventaris permet, com hem dit, fer un seguiment molt detallat de les variacions en les joies i ornaments de la catedral.

En el de 1417 les variacions són realment mínimes, i l'inventari és calcats al de 1416. Les úniques modificacions són que un vestiment de bocassim verd amb els seus complements, que era per al servei dels dormers, *ab voluntat dels traurers fou donat per cobrir mosser Guillem de Blanchafort, quondam canonge*. Curiosament, aquest comentari es manté en els inventaris següents i, per tant, el vestiment se segueix conside-

2. En el document és anotat inicialment Ferrer Eruga, però el nom és rectificat i substituït pel de Jaume Taulats. En les successives recurrències, però, la rectificació no és efectuada i hi persisteix el nom de Ferrer Eruga.

rant patrimoni de la catedral. Hi desapareix, en canvi, sense més explicació, una bossa de cuir verd amb trossos de cristall que consta fins el 1416. Més endavant, en el lloc on el 1416 hi havia quatre coixins petits obrats de seda passa a haver-hi tres coixins i una coberta de coixí. Aquestes són pràcticament les úniques variacions.

En l'inventari de 1418 també són molt petits els canvis. Cauen de l'inventari unes sandàlies episcopals antigues, mentre que apareix una capa blanca amb fresadura d'or, folrada de terçanell³ vermell, que és del canonge Joan Bou. També s'afegeix a l'inventari *una bella tova yola de vellut vermell de grana ab flocadura verda ab un agnus Dei al mig ab les claus de sant Pere folrada de tela verda*.

El 1419, com a innovacions, en parlar d'un llibre escrit en pergamins anomenat *Text Menor*, cobert de fulla d'argent amb imatges, es detalla, a diferència dels anys precedents, que entre aquestes imatges hi ha un crucifix del qual falta un tros de la cama de Jesús, i també dos queixals a cada banda. Es fa constar també que en una creu d'argent daurada en què hi ha imatges i esmalts i en què hi ha els escuts de Joan, bisbe d'Osca,⁴ i de sant Pere, hi falten *les dues flors dalt, e del braç dret de la dita creu una flor, e baix en lo canó dos pilarets, e en lo botó una flor e de la radorta baix un trosset*, i en una imatge d'argent de sant Pere que hi ha dins d'un estoig de fusta hi falta *mig muret e una floreta*. També s'incorpora un poal amb nansa i amb broc cobert, i *dues tunicelles de drap de catui blanch folrades de tela blancha e ab peraments de terçanell vermell*. Una de les dues capes de diaspres⁵ verds amb senyals —amb l'escut— d'ala *fou desfeta per adobar los vestiments ferials*. A banda d'això, tot i que inicialment s'havien copiat en l'inventari una casulla i dues dalmàtiques de diaspre blanc que es feien servir els dissabtes, finalment es ratlla i es fa constar que ja no serveixen, *propter tenuitatem*. El mateix passa amb una tovallola esquinquada i de poc valor, llistada amb barres de fil d'or, que encara s'havia fet constar els tres anys anteriors i que aquest any es torna a copiar però finalment es ratlla. S'afegeixen, finalment, quatre peces de tapits⁶ vermells, tres de petits i un de gran, amb l'escut de pujols (probablement dels Despujol).

L'inventari de 1421 en principi no aporta gran novetat i es copia dels precedents. En la custòdia de cristall i argent anomenada d'en Badia, en la qual fins aleshores hi faltava una pedra, en l'inventari de 1421 es fa constar que n'hi falten dues. En el reliquiari de la Vera Creu es descriu més detalladament el contingut dient que dins hi ha *una creu del lignum domini gornida als caps d'argent, e més hi ha IIII sequets de sendat vermell e I [...] d'argent ab cuberta de sendat vert, ab reliquies tots*. Més interessant és l'addició quan parla d'un armari vell que fins aleshores era

3. Tela de seda que feia un cordonet gros i servia per fer cortines, banderes, folradures,...

4. Joan de Baufés, bisbe de Vic (1392-1393), promogut a Osca.

5. Tela de seda procedent de l'orient.

6. Catifes.

darrere l'altar i en el qual hi havia diverses coses. En copiar l'ítem, en aquesta ocasió s'afegeix al marge, abans de començar l'enumeració de les coses de dins l'armari: *Seperat és stat lo dit armari del altar per lo reataula de pedra qui si fa de nou, e noy ha ara res, mas són en altre loch les coses següents*. Evidentment s'ha d'estar referint al retaule d'alabastre contractat pel preu de nou-cents florins amb l'escultor Pere Oller el 1420,⁷ finançat per Bernat Despujol, que precisament és un dels canonges que pren l'inventari ja que té al seu càrrec, junt amb Ramon Despujol, la tresoreria. Més avall, en parlar d'un missal en pergamí que es fa servir diàriament a l'altar, s'afegeix que també hi ha *un canó d'argent en què stan los giradors* —cintes emprades per a girar fulls en els llibres—. S'afegeixen també *unes tovalles blanques escacades les quals ha donades a Sant Pere la dona na Margarida, muller d'en Ffrancesch Ponç, quondam boter de Vich*. Una capsa d'argent esmaltada per tenir hòsties té ara un cargol de la tapa trencat. Desapareix de l'inventari un bací d'argent que havia donat en Ferigola, i en l'encenser d'argent que havia donat el sagristà Bartomeu Ferrer hi falta una torre, que s'ha trencat i que té el mateix sagristà. Desapareixen finalment quatre peces *de tapits o veyrats squinçats*, que s'havien anat mantenint en els inventaris precedents. Un cobertor de seda vermell amb folradura groga, esquinçat, que fins aleshores servia al prevere quan es feia l'ofici al cor en les festes solemnes passa a servir, a partir d'aquí, com a cobertor per al llit del sagristà. També desapareix definitivament de l'inventari una capa de diaspre vermell que ja en l'inventari de 1418 constava en afegit que s'havia desfet per fer-ne d'altres però que s'havia copiat encara, amb afegit inclòs, en l'inventari del 1419; ara, el 1421, ja no es copia. Cau igualment de l'inventari un vestiment de diaca, de bocassim, que era per al servei dels dormers. En uns vestiments de cotonina que tenien fresadura, se'ls ha tret i s'ha posada en uns altres vestiments de cotonina negra, i desapareix una dalmàtica de bocassim verd antiga. En relació amb un drap de luquès pampolat s'afegeix, com a precisió, que es fa servir a la trona per predicar. D'una altra casulla se n'ha tret també la fresadura per posar-la en uns vestiments negres, i de dues dalmàtiques de diaspre blanc amb llunes folrades de drap de lli blanc se n'han fet dues dalmàtiques d'acòlits. Parlant dels ornaments de la imatge de santa Maria que hi ha a l'altar de Sant Pere, als dos mantellets de la marededéu hi afegeixen *una corona d'argent deurada de la dita ymage ab vii steles, emperò falen-ne dues qui se són haudes ab vi pedres, iii vermelles e iii blaves, e la coroneta de Jesús ab iii pedres, la una sens, és arrencada*. Desapareix també un pali verd de tovallola morisca. De la gran custòdia d'argent que havia regalat Bernat Despujol es fa constar que s'ha trencat una ala d'un àngel, que tanmateix es conserva. Una tovallola gran de drap de seda morisca que es posava a l'altar major ara serveix de dosser al cor. A banda d'aquestes

7. Eduard JUNYENT, *La ciutat de Vic i la seva història*. Barcelona, Curial, 1976, p. 158.

modificacions, al final, un cop s'han inventariat tots els articles que constaven en els inventaris anteriors, s'hi afegeixen en aquesta ocasió una quantitat notable d'objectes, principalment casulles, capes pluvials i altres vestiments litúrgics. Tenen una especial rellevància els articles procedents de la compra feta pel capítol a la marmessoria del bisbe Alfons de Tous, bisbe de Vic des de 1410 i mort el mateix 1421 —catifes, cadires, capells episcopals, coixins, vels, ...—, i els vestiments donats pel mateix difunt bisbe. Finalment s'afegeixen també uns hostiers nous adquirits pel canonge Jaume Taulats amb diners de la sagristia.

Per acabar aquesta revisió, i pel que fa a l'inventari de 1424, aquest també permet constatar l'evolució i les petites modificacions. Ja al principi, la creu de cristall amb el crucifix d'ivori devia haver sofert algun incident perquè es fa constar que el braç està desviat i que no es pot fer servir si no es repara. La custòdia d'argent amb dos àngels també deu haver rebut ja que es fa constar que els àngels estan arrencats i que s'aguanten amb fil. En la relíquia de la Vera Creu també hi falten dos esmalts petits, i en la imatge gran de sant Pere una de les claus està “desviada”. Les coses que hi havia a l'armari que s'havia hagut de treure de darrere l'altar en fer el retaule s'han encabit definitivament a la sagristia, i només hi manca un vel de seda de poc valor. El pontifical de mitja forma, escrit amb pergamí i amb cobertes de fusta recobertes de cuir verd, el té el senyor bisbe ja que el capítol li va lliurar. El cargol trencat de la caixa esmaltada per tenir hòsties es devia haver reparat ja que la referència al cargol trencat hi és ratllada. Al Text Major, escrit en pergamí i amb cobertes de fulla d'argent daurada i amb imatges, donat per Bernat de Llerç, en el crucifix que hi ha hi falta un tros de la cama del Crist i cinc queixals. Això en l'inventari precedent es diu amb referència al Text Menor, però en aquest inventari aquest Text Menor ja no apareix. També sembla que s'han traslladat a la sagristia més vestiments ja que en parlar del contingut d'una caixa que té un sol calaix es diu que les robes que hi havia són ara a la sagristia. D'uns vestiments de bocassim de diaca se n'han fet dues dalmàtiques, i dels vestiments dels quals en l'inventari de 1421 constava que se n'havien extret les fresadures ara es fa constar que la casulla va servir per a la sepultura del bisbe Alfons de Tous, i que s'han desfet les dalmàtiques per fer-ne d'altres per als acòlits. També en altres peces s'hi fan reparacions o reaprofitaments, i d'alguna altra es fa constar que ha canviat d'ubicació, com un estoig amb corporals que es fa constar en afegit que és a Sant Nicolau —cal entendre que a l'altar de Sant Nicolau, que sembla que estaria situat entrant a la part dreta de la seu—. ⁸ Afegit interessant, o si més no suggerent, és el que es fa en parlar d'un gremial de seda de diferents colors, que es fa constar que *serveix al bisbe puerorum*, al bisbetó. En l'inventari s'hi mantenen

8. Josep GUDIOL I CUNILL, *Els claustres de la catedral de Vic*, Vic, Patronat d'Estudis Osonencs, 1981, p. 25.

també, lògicament, els objectes que s'havien afegit en el de 1421, recollint-los també al final i en el mateix ordre, incloses les coses comprades a la marmessoria del bisbe Alfons de Tous —de les quals només manca un trosset de domesquí blanc—, i també les coses donades pel dit bisbe. Acabats aquests articles, però, s'afegeixen a l'inventari alguns objectes, en total quatre *ítems*, entre els quals hi ha una capa carmesina vellutada de brocat d'or i amb ornamentació, un calze i una patena, tot amb esmalts, uns hostiers antics i una capa vermella.

Al capdavant, doncs, les variacions en aquest patrimoni de la catedral, en aquests vuit anys, són només puntuals, com de fet ja era d'esperar tractant-se d'un període tan breu sense vicissituds especials en el funcionament de la catedral.

Per acabar, seguint amb el que vàrem fer en els articles precedents, pararem esment de manera específica en el que són referències a llibres. De fet cal dir que en el primer dels inventaris, el de 1416, hi ha estrictament els mateixos llibres que trobàvem en l'inventari de 1414, i en els successius inventaris les variacions són mínimes, fins al punt que només sembla desaparèixer un llibre. Cal tenir en compte, com ja hem dit en editar els inventaris anteriors, que es tracta de llibres inventariats pel fet de trobar-se dins les reixes de l'altar i dins la sagristia de la catedral i que, per tant, s'obvien els que podien ser en altres dependències de la catedral. Els llibres esmentats són:

- Un missal mixt en pergamí que el bisbe Sacosta⁹ havia donat a la seu de Vic.
- Un pontifical de mitja forma en pergamí amb cobertes de fusta recoberta de cuir verd, que, segons repeteixen els successius inventaris: “comensa en la segona pàgina escrita *“Nos faciendi”* e feneix en la dita pàgina *“ecce dabit voci”*, e comensa la perúltima fulla escrita *“datum perempniter”* e feneix *“cum pace”*”. Aquest llibre, com hem vist, en l'inventari de 1424 consta que és en poder del bisbe: *Est nunc apud dominum episcopum quia ipsum honorabilem capitulum Vicensem ipsi domino episcopo accomodavit*.
- Un missal en pergamí amb cobertes de fusta que fan servir els domers.
- Un evangelister o evangeliari i un epistoler vells.
- Un missal de pergamí que serveix habitualment a l'altar. A partir de l'inventari de 1421 s'hi afegeix: “ab un canó d'argent en què stan los giradors”.
- Un epistoler nou.
- Dos ordinaris que fan servir els domers per a administrar sagraments.

9. Galceran Sacosta, bisbe de Vic de 1328 a 1345.

- Un quadern de gran format en pergamí, en què hi ha la llegenda de la Transfixió i que està cosit al llegender o llegendari.
- Un llegender de sis quaderns de gran format en pergamí.
- Un missal sense evangelis ni epístoles, escrit en pergamí amb coberta de fusta recoberta de cuir verd, amb algunes caplletres il·luminades. A partir de l'inventari de 1421 s'hi afegeix: “ab I cap o canonet d'argent en què stan les giradores de ceda”.
- Un llibre en pergamí anomenat *Text Major*, amb coberta d'argent daurat amb imatges, llegat de Bernat de Llerç. Aquest llibre sembla desaparèixer en l'inventari de 1424. Aquest any hi consta un llibre anomenat *Text Major*, però la descripció que en fa de fet correspon amb el que en els inventaris anteriors, fins el de 1421, s'anomena *Text Menor* i que recollim a continuació.
- Un llibre en pergamí anomenat *Text Menor*, amb cobertes d'argent daurat amb imatges. En la descripció d'aquest llibre en l'inventari de 1419 s'hi afegeix que hi ha un crucifix del qual falta un tros de cama del Jesús i hi falten també quatre queixals, dos a cada cantó. Això es manté en la descripció de l'inventari de 1421. En l'inventari de 1424, en canvi, com hem dit, aquest mateix llibre, amb la mateixa descripció, és anomenat *Text Major*, i segons es recull en aquell moment hi falten, a banda de la cama del Crist, cinc queixals, dos en una banda i tres en l'altra.
- Un llibre en pergamí “de lletra antiga”, anomenat *Text Antic*, amb cobertes amb fulla d'argent blanc i amb algunes imatges antigues.
- Un llibre en pergamí, notat i historiat, amb cobertes de cuir negre, “de lletra antiga”.
- Un evangeliari i epistoler amb cobertes de fusta.

També, com als inventaris que vàrem publicar anteriorment, hi ha la referència a *un libret nou cubert de drap de li qui serveix als aniversaris*, que es troba dins d'un calaix de l'arquibanc, però, com ja vàrem dir, això s'ha d'entendre més aviat com un quadern en blanc per a l'ús dels aniversaris, encara que el fet que segueixi essent considerat “nou”, si no es tracta ben bé de la inèrcia de la còpia dels inventaris, voldria dir que realment no s'utilitzava.

Per acabar, i abans de presentar ja el text dels inventaris, pel que fa als aspectes més formals, els inventaris que presentem es troben, com hem dit, a l'Arxiu Capitular de Vic, en un volum factici en foli, enquadrant modernament, amb la cota ACV 34/9, que conté també els inventaris publicats en aquesta sèrie abans que aquest. Els presents inventaris estan en els quaderns tercer a setè. La composició d'aquests quaderns és la següent:

- 3r quadern: 9 bifolis, f. 39-56.

- 4t quadern: 8 bifolis, f. 57-72.
- 5è quadern: 17 bifolis, f. 73-104.
- 6è quadern: 2 bifolis i 1 foli central, f. 105-109.
- 7è quadern: 11 bifolis, f. 110-131.

La distribució dels sis inventaris és la següent:

- Inventari 1416: f. 39-55.
- Inventari 1417: f. 55v-71.
- Inventari 1418: f. 71v-83v.
- Inventari 1419: f. 84-98.
- Inventari 1421: f. 98v-113v.
- Inventari 1424: f. 114-131v.

Com es veu, no concorden els límits dels inventaris amb la configuració dels quaderns, i per tant els successius inventaris ni tan sols s'anotaren en quaderns independents, sinó que s'anaren escrivint a continuació els uns dels altres.

Els inventaris són escrits en català, llevat d'algunes parts formulàries en llatí i de l'ús de denominacions llatines per a referir-se a alguns dels objectes.

En la transcripció respectem la grafia original i només desenvolupem les abreviatures i normalitzem la puntuació i les majúscules inicials, i també l'accentuació per tal de fer més entenedor el text.

Jte hy corporals. /

Jte uns punyets fets amana de canonets d'argent. /

Jte tres ganfmons antichs. /

Jte 1. pell de cupins rubres de drap daur ab florhs. /

Jte tres cupins parts antichs obrats de seda e una cubra de cupi alama. /

Jte una capulla de drap daur ab creu folrada de tela blana. /

Jte hy gremyal sine touayola preffional de drap de seda morpa folrada de carny o renda blau. /

Jte ald gremyal o touayola de h obrat de seda ab florhs e ab alguns botonets d'argent e de cristall ab una ymage d' madona fra azaria. /

Jte 1. pair de sup. ab dos myrs blancs. /

Jte una capa da folrada de da rassa da vell ab frajudura daur gran ab ymages de goriato guy fo de mossen. p. d. joriano

Jte 1. gremyal obrat de seda de dinstes colors ab floradura da mella e grega ab botons de lauto folrada de blanch. f. u. p. al hy p. u. e. o. r. p. /

Jte una touayola blana ab rays de ymage de fil daur folrada de vell ab floradura da mella. /

Jte ald touayola morpa de seda da mella brodada de leones folrada de rassa blau florada de floradura de seda blana

Et primo invenimus et invenisse fatemur	ipsorum jocalium, bonorum et ornamentorum presens inventarium seu repertorium facere procuravimus, et ipsa bona, jocalia et ornamenta in dicto altari et sacristia confitemur invenisse et ego dictus Salvalor Abadal confiteor ipsa penes me in dicta comanda vestra habuisse, pro ut per ordine subsequitur. ⁸² die sabbati secunda mensis juli anno a Nativitate Domini M ^o CCC ^o XVIII ^o , presentibus testibus discreto Antonio de Paganeres alio Torner, Bartholomeo de Colle, presbiteris beneficiatis in sede, et Johanne Monerii scriptore Vicense, honorabiles Jaufridus de Rivopirorum et Martinus de Tovia, canonici et anno presenti Theosaurarii ecclesie Vicensis, mandarunt et fecerunt huiusmodi instrumentum cancellari dicentes omnia in presenti inventario et apertentia per ⁸³ dictum Salvatorem Abadal sibi fuisse et esse restituta, excepto un pali fet de una tovalla murisca llistada d'aur en camp tenat sens frontal, in presenti inventario mencionato./	Et primo invenisse confitemur nos dicti the-	dictus Guilelmus de Cumba confiteor ³⁶⁸ , penes me tenere, pro ut sequitur.	Petrus de Carboners confiteor penes me tenere, pro ut sequitur.
Et primo invenisse confitemur nos dicti the-	ipsorum jocalium, bonorum et ornamentorum presens inventarium seu repertorium facere procuravimus, et ipsa bona, jocalia et ornamenta in dicto altari et sacristia confitemur invenisse. Et ego dictus Ffranciscus Portella confiteor ipsa penes me in dicta comanda vestra habuisse pro ut per ordinem subsequitur.	Et primo invenisse confitemur nos dicti the-	dictus Guilelmus de Cumba confiteor ³⁶⁸ , penes me tenere, pro ut sequitur.	Petrus de Carboners confiteor penes me tenere, pro ut sequitur.
Et primo invenisse confitemur nos dicti the-	ipsorum jocalium, bonorum et ornamentorum presens inventarium seu repertorium facere procuravimus, et ipsa bona, jocalia et ornamenta in dicto altari et sacristia confitemur invenisse. Et ego dictus Ffranciscus Portella confiteor ipsa penes me in dicta comanda vestra habuisse pro ut per ordinem subsequitur.	Et primo invenisse confitemur nos dicti the-	dictus Guilelmus de Cumba confiteor ³⁶⁸ , penes me tenere, pro ut sequitur.	Petrus de Carboners confiteor penes me tenere, pro ut sequitur.

483creu/ Et primo invenimus et invenisse

juxta et retro altare beati Petri Vici la creu major antiga sobradurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de colors, e ab moltes reliques. [f. 39v]	saurarii, et ego dictus Saluator Abadal penes me tenere la creu major antiga sobradurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de colors, e ab moltes reliques.	thesaurarii, et ²³ ego dictus Petrus Carboner penes me tenere la creu major antiga sobradurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de colors, e ab moltes reliques.	saurarii, et ego dictus Franciscus Portius penes me tenere la creu major antiga sobradurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de colors, e ab moltes reliques.	nos dicti thesaurarii, et etiam ego dictus Guillemus de Cumba penes me tenere la creu major antiga sobradurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de colors, e ab moltes reliques. [f. 99]	confitemur nos dicti thesaurarii, et etiam ego dictus Petrus Carboner penes me tenere la creu major antiga sobradurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de colors, e ab moltes reliques. [f. 114v]
Item altra creu d'argent appellada la creu de doze preveres.	Item altra creu d'argent appellada la creu de XII preveres.	Item altre creu d'argent appellada la creu de XII preveres.	Item altre creu d'argent appellada la creu de XII preveres.	Item altre creu d'argent appellada la creu de XII preveres.	Item altre creu d'argent appellada la creu de XII preveres.
Item altre creu d'argent processional en que ha del lignum Domini.	Item altra creu processional en que ha del lignum Domini.	Item altra creu processional en que ha del lignum Domini.	Item altre creu processional en que ha del lignum Domini.	Item altre creu processional en que ha del lignum Domini.	Item altre creu processional en que ha del lignum Domini.
Item altre creu de crestall ab lo crucifix de bori.	Item altre creu de crestall ab lo crucifix de bori.	Item altre creu de crestall ab lo crucifix de bori.	Item altre creu de crestall ab lo crucifix de bori.	Item altre creu de crestall ab lo crucifix de bori.	Item altre creu de crestall ab lo crucifix de bori.
Item altra creu tota d'argent sobradurada en que ha del lignum Domini e ha IIII esmalts en lo peu, sens crucifix.	Item altra creu tota d'argent sobradurada en que ha del lignum Domini e ha IIII esmalts en lo peu, sens crucifix.	Item altra creu tota d'argent sobradurada en que ha del lignum Domini e ha IIII esmalts en lo peu, sens crucifix.	Item altre creu tota d'argent sobradurada en que ha del lignum Domini e ha quatre esmalts en lo peu, sens crucifix.	Item altre creu tota d'argent sobradurada en que ha del lignum Domini e ha quatre esmalts en lo peu, sens crucifix.	Item altre creu tota d'argent sobradurada en que ha del lignum Domini e ha quatre esmalts en lo peu, sens crucifix.
Item altra creu d'argent sobradurada en lochs, ab crucifix e ab IIII esmalts en lo peu, ab senyal de Fonollet.	Item altra creu d'argent sobradurada en lochs, ab crucifix e ab IIII esmalts en lo peu, ab senyal de Fonollet.	Item altra creu d'argent sobradurada en lochs, ab crucifix e ab IIII esmalts en lo peu, ab senyal de Fonollet.	Item altre creu d'argent sobradurada en lochs, ab crucifix e ab IIII esmalts en lo peu, ab senyal de Fonollet.	Item altre creu d'argent sobradurada en lochs, ab crucifix e ab quatre esmalts en lo peu, ab senyal de Fonollet.	Item altre creu d'argent sobradurada en alguns lochs, ab crucifix e ab quatre esmalts en lo peu, ab senyal de Fonollet.
Item altra creu petita de coure ab crucifix de bori ab lo bras truncat.	Item altra creu petita de coure ab crucifix de bori ab lo bras truncat.	Item altra creu petita de coure ab crucifix de bori ab lo bras truncat.	Item altre creu petita de coure ab crucifix de bori ab lo bras truncat.	Item altre creu petita de coure ab crucifix de bori ab lo bras truncat.	Item altre creu petita de coure ab crucifix de bori ab lo bras truncat.
Item una bella custòdia d'argent sobradurada de VI cayres, que feu fer en Guillem dez Vilar quondam domer de la seu de	Item una bella custòdia d'argent sobradurada de VI cayres, que feu fer en Guillem dez Vilar quondam domer de la seu de	Item una bella custòdia d'argent sobradurada de VI cayres, que feu fer en Guillem dez Vilar quondam domer de la seu de	Item una bella custòdia d'argent sobradurada de sis cayres, que feu fer en Guillem dez Vilar quondam domer de la dita	Item una bella custòdia d'argent sobradurada feta a sis cayres, que feu fer en Guillem dez Vilar quondam domer de la seu	Item una bella custòdia d'argent sobradurada feta a sis cayres, que feu fer en Guillem dez Vilar quondam domer de la seu

Item una custòdia d'argent daurada rodona ab ças ⁵ cuberta ¹ , ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa del pa del bisbe Guàrdia.	Vich.	Item una custòdia d'argent daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa del bisbe de la Guàrdia.	Item una custòdia d'argent daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa del bisbe çà Guàrdia.	de Vich. Item una custòdia d'argent daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa del bisbe çà Gòrdia.	* la seu de Vich. \custòdia/ Item altre daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa ⁴⁸⁵ del bisbe çà Gòrdia.
Item altra custòdia d'argent sobradaurada ab esmalts feta en manera de sepulcra, ab II angels, en quiscun angle, ab son peu de III esmalts, en la I dels quals és lo crucifix e ⁸⁶ ha una creu alt al ⁸⁷ mig.	Item altra custòdia d'argent sobradaurada ab esmalts feta en manera de sepulcra, ab II angels, en quiscun angle, ab son peu de tres esmalts, en la I dels quals és lo crucifix e ha una creu alt al mig.	Item ²⁸⁵ altre custòdia d'argent sobradaurada ab esmalts feta en manera de sepulcra, ab dos angels, I a cascú angle, ab son peu de tres esmalts, en lo I dels quals és lo crucifix e ha una creu alt en lo mig.	Item altra custòdia d'argent sobradaurada ab esmalts feta a manera de sepulcre, ab dos angels, ³⁷¹ I a quescú angle, ab son peu de tres esmalts, en la I dels quals és lo crucifix e ha una creu alt en lo mig.	Item altra custòdia d'argent sobradaurada ab esmalts feta a manera de sepulcre, ab dos angels, I a quescú angle, ab son peu de III esmalts, en la I dels quals és lo crucifix e ha una creu alt en lo mig. NE los angels són arrencats e estan ficats ab fill.	\custòdia/ Item altre daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa ⁴⁸⁵ del bisbe çà Gòrdia.
Item una altra bella custòdia de crestay e d'argent sobradaurada, e esmaltada, appellada d'en Badia, ab algunes peres e ab cuberta e ymages e en la sumitat un àngel a semblança de sant Miquel ⁷ tinent una creuheta d'argent en què ha del <i>lignum Domini</i> , en lo peu de la qual custòdia fall una pedra.	[ff. 56v] Item una altra bella custòdia de crestay e d'argent sobradaurada, e esmaltada, appellada d'en Badia, ab algunes peres e ab cuberta e ymages e en la sumitat un àngel a semblança de sant Miquel ⁷ tinent una creuheta d'argent en què ha del <i>lignum Domini</i> , en lo peu de la qual custòdia fall una pedra.	Item una bella altra custòdia de crestay e d'argent sobradaurada, e esmaltada, appellada d'en Badia, ab algunes peres, ab cuberta e ab ymages e en la sumitat un àngel a semblansa de sant Miquel en la qual fal una pedra.	Item una bella altre custòdia de crestay e d'argent sobradaurada, e esmaltada, appellada d'en Badia, ab algunes pedres, ab cuberta e ab ymages e en la sumitat un àngel a semblansa de sant Miquel en la qual fal una pedra.	Item altre bella altre custòdia de crestay e d'argent sobradaurada, e esmaltada, appellada d'en Badia, ab algunes pedres, ab cubertor e ab ymatges e en la sumitat ha un àngel a semblansa de sant Miquel en lo ³⁷² peu de la/ qual falen ³⁷³ \dues/ pedres ³⁷⁴ .	\custòdia/ Item altre daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa ⁴⁸⁵ del bisbe çà Gòrdia.
Item una gran daurada a manera de sepulcra ab IIII peus ⁹⁰ e de part davant la effigia de la Magestat e la I ^a part de sant Pere e l'altra de sant Pau e	Item una gran daurada a manera de sepulcra ab IIII peus ⁹⁰ e de part davant la effigia de la Magestat e la I ^a part de sant Pere e l'altra de sant Pau e	Item una gran daurada a manera de sepulcra ab quatra peus e a part denant la effigia de la Magestat e la una part de sant Pere, l'altra de sant Pau e en la cuberta	Item una gran custòdia d'argent sobradaurada a manera de sepulcra ab quatra peus e a part denant la effigia de la Magestat e la una part de sant Pere, e en la cuberta	Item una vltre ³⁷⁵ custòdia gran d'argent sobradaurada a manera de sepulcre feta ab quatre peus e ha a part denant la effigia de la Magestat e a l'altra ³⁷⁶ part és la magestat de sant Pere, e	\custòdia/ Item altre daurada rodona ab sa cuberta, ab creu e crucifix, la qual se diu que fou copa ⁴⁸⁵ del bisbe çà Gòrdia.

tació de la verge Maria ab creu levadissa e a part detrás la effigia dels IIII evangelistes, e en la custòdia sa fa la reservació del Corpus Christi.	la salutació de la verge Maria ab creu levadissa, a part detrás la effigia dels quatra evangelistes, e en la custòdia se fa la reservació del Corpus Christi.	la salutació de la verge Maria ab creu levadissa, ²⁸⁶ a part detrás la effigia dels quatra evangelistes, e en la custòdia se fa la reservació del Corpus Christi.	a l'altre de sant Pau e en la cuberta la salutació de la verge Maria ab creu levadissa. Et a la part detrás la effigia dels quatre evangelistes, en la qual se fa la reservació del Corpus Christi.	Pere, e a l'altre de sant Pau, e en la cuberta la salutació de la verge Maria ab creu levadissa. Et a la part detrás la effigia dels quatre evangelistes, en la qual se fa la reservació del Corpus Christi.
Item una tauleta d'argent en part daurada ab lo crucifix enbotit e ab les ymages de la verge Maria e de sant Johan ab I safir al cap, fet per a dar pau.	Item una teulata ²³⁶ d'argent en part daurada ab crucifix ambotit e les ymages de la verge Maria e de sant Johan ab un safir al cap, apta a dar pau.	Item una tauleta d'argent en part daurada ab crucifix ambotit e les ymages de santa Maria e de sant Johan ab un safir al cap ²⁸⁷ , apta a dar pau.	Item una tauleta d'argent en part daurada ab crucifix ambotit e ab les ymages de ³⁷⁷ santa Maria e de sant Johan ab un safir al cap, apta a dar pau.	tauleta d'argent/ Item una tauleta d'argent en part daurada ab crucifix e ab les ymages de santa Maria e de sant Johan ab I ²⁸⁷ safir al cap, abta a dar pau.
Item II canalobres ⁹² blanchs ab los poms daurats ab VI esmalts en quiscun pom ab senyals en alguns de les claus de sant Pera.	Item dos canalobres d'argent blanchs ab los poms daurats ab VI esmalts en quiscun pom ab senyals en alguns de les claus de sant Pera.	Item dos canalobres d'argent blanchs ab los poms daurats ab sis esmalts en quiscun pom ab senyals ³⁷⁸ en alguns de les claus de sant Pere.	Item dos canalobres d'argent blanchs ab los poms daurats ab sis esmalts en quiscun pom ab senyals ³⁷⁸ en alguns de les claus de sant Pere.	canalobres/ Item dos canalobres d'argent blanch ab los poms daurats ab sis esmalts en quiscun pom ab senyals en alguns de les claus de sant Pere.
Item I càlser d'argent ⁹³ daurat molt usat ab ça pathena ab una creu en lo peu del càlser.	Item un càlser d'argent daurat e molt usat ab sa patena ab una creu en lo peu del càlser.	Item I càlser d'argent daurat e molt usat ab sa patena ab una creu en lo peu del càlser.	Item un càlser d'argent e molt usat ab sa patena ab una creu en lo peu del càlser.	càlser/ Item I calse d'argent e molt usat ab sa patena ab una creu en lo peu del calse ve la copa és ara blan-cha com s'és refeta/
Item I ensencer d'argent patit rodon.	Item un ansencer d'argent patit rodon.	Item un ansencer d'argent patit rodon.	Item un ancenser d'argent patit rodon.	vencenser/ Item I ancencer d'argent patit rodon. Ve la adobar en l'ancel sobirà/
Item una naveta d'argent blanch ab ça cullereta d'argent.	Item una nevata ²³⁷ d'argent blanch ab sa cullereta d'argent.	Item una neveta d'argent blanch ab sa cuberta ²⁸⁸ d'argent.	Item una naveta d'argent blanch ab sa cuberta d'argent.	naveta/ Item una naveta d'argent blanch ab sa cuberta d'argent.
Item I baci d'argent ab què's dóna la salpassa.	Item un bassi d'argent en què se té la salpassa.	Item un bassi d'argent en què té la salpassa.	Item ³⁷⁹ dos/ bassins ³⁸⁰ qui serveix a dar/ la salpassa ve a lavar les mans de prelat e la I ha brochi/	vacin/ Item dos bacins d'argent qui serveixen a dar la salpassa e a lavar les mans del prelat, e la I ha ³⁸⁸ so- lia haver brochi e l'al-

ab senyal d'agnus Dei qui stà sobra l'armari.	ab senyal d'agnus Dei qui stà sobra l'armari.	ab senyals de agnus Dei qui està sobre l'armari.	diverses colors ab senyals de agnus Dei qui solia estar denant lo armari qui stava detràs lo allar major.
Item dejús lo dit drap sobre l'armari un drap listat ⁹⁷ vey/ ab listes blanques e negres.	Item dejús lo dit drap sobre l'armari un drap listat vey ab listes blanques e negres.	Item dejús lo dit drap sobre l'armari un drap listat vey ab listes blanques e negres.	Item I altre cubertor/ Item I altre ab listes blanques e negres fet a scachs de poca valor.
Item I dossier de ¹⁰ tela/ negra ab brots obrats de pinzell.	Item I dossier de tela/ negra ab brots de pinzell.	Item un dossier de tela negra ab brots de pinzell, nunc de tela vermella barrat e obrat de fullatges d'argent.	Item un dossier de tela negra ab brots de pinzell, ara de tela vermella barrat e obrat de fullatges d'argent. ⁴⁹⁴
Item IIIII cortines revals de ceda qui stan en les colones de l'altar ab lurs vergues e anells de ferra.	Item IIIII cortines revals de ceda qui stan en les colones de l'altar ab lurs vergues e anells de ferra.	Item tres ganfanons revals ab senyals de claus al mig.	Item quatre cortines revals de ceda qui solien star en les colones de l'altar ab lurs vergues e anells de ferra.
Item IIII gemfanons revals ab sevals de claus al mig.	Item IIII gamfanons revals ab senyals de claus al mig.	Item tres ganfanons revals ab senyal de claus al mig.	[f. 115v] ganfanons/ Item tres ganfanons revals ab senyals de claus al mig.
Item I armari vell qui stà detràs l'altar, in quoquidem armario fuerunt invente res que sequuntur.	Item I armari vell qui stà detràs l'altar, in quoquidem armario fuerunt invente res que sequuntur.	Item un armari vell qui està detràs l'altar, in quoquidem armario fuerunt invente res que sequuntur.	Item un armari vell qui està detràs l'altar e ara es seprat de aquell e no y ha res, e solienhi star les robes seguenis, stan però ara ⁹⁵ en la sacristia.
Et primo una tovallola de drap de li obrada de quescuna part de ceda de diverses colors ab flocadura de seda de colors blanca.	Et primo una tovallola de drap de li obrada de quescuna part de diversos ²³⁹ colors ab flocadura de ceda de colors blanca, ver-	Et primo una tovayola de drap de li obrada de quescuna part de diversos colors ab flocadura de ceda de colors blanca, verda e	Novayola/ Et primo una tovayola de drap de li obrada de quescuna part de diverses colors ab flocadura de ceda de colors

Item I coxi obrat de seda. Item I ^o altro coxi obrat de seda ¹⁴ \vermela/ e negra.	Item un coxi obrat de seda. Item un altro coxi obrat de seda vermella e negra.	Item un coxi obrat de seda. Item un altre coxi obrat de seda vermella e negra.	Item un coxi obrat de seda. Item un altre coxi obrat de seda vermella e negra.	\coxi/ Item I coxi obrat de seda <i>modici valoris</i> . \coxi/ Item altre coxi obrat de seda vermella e negra.
Item I libre scrit de pergamins de posts e ab cubertes de cuyr vert, appellat Pontiffical de miga forma, sagonis que comensa en la segona pagina escrita " <i>Nos facienti</i> " e faneix en la dita pagina " <i>ecce dabit voci</i> ", e comensa la perultima ffolia escrita " <i>datum peremptiter</i> " e feneix " <i>cum pace</i> ".	Item un libre scrit de pergamins de posts e ab cubertes de cuyr vert, appellat Pontiffical de miga forma, sagonis que comensa en la segona pagina escrita " <i>Nos facienti</i> " e faneix en la dita pagina " <i>ecce dabit voci</i> ", e comensa la perultima ffolia escrita " <i>datum peremptiter</i> " e feneix " <i>cum pace</i> ".	Item un libre scrit de pergamins de posts e ab cubertes de cuyr vert, appellat Pontiffical de miga forma, sagonis que comensa en la segona pagina escrita " <i>Nos facienti</i> " e faneix en la dita pagina " <i>ecce dabit voci</i> ", e comensa la perultima ²⁴ fulla escrita " <i>datum peremptiter</i> " e feneix " <i>cum pace</i> ".	Item un libre scrit en pergamins ab posts e ab cubertes de cuyr verd, appellat Pontiffical de miga forma, sagonis que comensa en la segona pagina escrita " <i>Nos facienti</i> " e feneix en la dita pagina " <i>ecce dabit voci</i> ", e comensa la perultima fulla escrita " <i>datum peremptiter</i> " e feneix " <i>cum pace</i> ".	\libre/ Item I libre scrit en pergamins ab posts cubertes de cuyr vert, appellat Pontiffical de miga forma, sagonis comensa en la segona pagina escrita " <i>Nos facienti</i> " e feneix en la dita pagina " <i>ecce dabit voci</i> ", e comensa la perultima fulla escrita " <i>datum peremptiter</i> " e feneix " <i>cum pace</i> ". Vesi nunc apud dominum episcopum quia ipsum honorabilem capitulum Vicensem ipsi domino episcopo accomodavit/
Item un libre de pergamins ab cuberta de posts appellat missal, qui comunament serveix als domers.	Item un libre de pergamins ab cuberta de posts appellat missal, qui comunament serveix als domers.	Item un libre de pergamins ab cuberta de posts appellat missal, qui comunament serveix als domers.	Item un libre scrit en pergamins ³² appellat missal, qui comunament serveix al domers.	\libre/ Item I libre scrit en pergamins appellat missal, qui comunament serveix als domers.
Item una tovallola de drap de li tota blanca estessa.	Item una tovallola de drap de li tota blanca estessa.	Item una tovayola de drap de li tota blanca estesser.	Item una tovayola de drap de li tota blanca estesser \ab flocadura/	\tovayola/ Item una ³⁰² tovayola de drap de li tota blancha estesseda \ab flocadura \de seda negra/
Item una capsa petita de fust pintada ab cubertor, en la qual se diu que ha reliquies de ultramar.	Item una capsa petita de fust pintada ab cubertor, en la qual se diu que ha reliquies de ultramar.	Item una capsa petita de fust pintada ab cubertor, en la qual se diu que ha reliquies de ultramar.	Item una capsa petita de fust pintada \pintada\ ab cubertor; en la qual se diu que ha reliquies de ultramar.	\capsa/ Item una capsa de fust pintada \pintada\ ab cubertor. ³⁰³
Item una caxa de fust feta a manera de sepulcra, ab molts e di-	Item una altra caxa de fust feta a manera de sepulcra, ab molts e di-	Item una altra caxa de fust feta a manera de sepulcra, ab molts e di-	Item una altra caxa de fust feta a manera de sepulcra, ab molts e di-	\caxeta/ Item una caxeta de fust feta a manera de sepulcra, ab

Item una caxeta de vorri antiga feta a manera de sepulcre. [f. 58v]	Item una caxeta de vorri antiga feta a manera de sepulcre.	Item una caxa de vorri antiga feta a manera de sepulcre.	Item una caxa de vorri antiga feta a manera de sepulcre.	Item una caxa de vorri antiga feta a manera de sepulcre.
Item un libre evangelis-ter e altre epistoler veylls.	Item un libre evangelis-ter e l'altre epistoler veylls.	Item ²⁹⁷ dos/libres Va I/ evangelis-ter e l'altre epistoler veylls.	Item dos libres, la I evangelis-ter e l'altre epistoler veylls.	libres/ Item dos libres, la I evangelis-ter e l'altre epistoler veylls.
Item un missal de pergamí qui serveix tot jorn a l'altar.	Item un missal de pergamí qui serveix a l'altar tot jorn.	Item un missal de pergamí qui serveix a l'altar tot jorn.	Item un missal de pergamí qui serveix a l'altar tot jorn.	missal/ Item I missal scrit en pergamí qui tot jorn serveix al altar ab un canonet d'argent en què stan los giradors.
Item un coxí obrat de seda.	Item un coxí obrat de seda.	Item un coxí obrat de seda.	Item un coxí obrat de seda.	coxí/ Item I cuxí obrat de seda.
Item un epistoler nou.	Item un epistoler nou.	Item un epistoler nou.	Item un epistoler nou.	epistoler/ Item I apistol-ter nou.
Item dos libres ordina-ris qui servexen als domers a ministrar los sagraments.	Item dos libres ordina-ris qui servexen als domers a ministrar los sagraments.	Item dos libres ordina-ris qui servexen als domers a ministrar los sagraments.	Item dos libres ordina-ris qui servexen als domers a ministrar los sagraments.	libres/ Item dos libres ordinariis qui serveixen als domers per aminstrar los sagraments.
Item dues esqueletes petites qui servexen com lo cors de Jhesu Christ és portat als malats.	Item dues esqueletes petites qui servexen com lo cors de Jhesu Christ és portat als malats.	Item dues escalletes petites qui servexen com lo cors de Jhesu Christ és portat als malats.	Item dues escalletes petites qui servexen com lo cors de Jhesu Christ és portat als malats.	esqueles/ Item ³⁰⁴ dues esqueles petites qui servexen com lo cors de Jhesu Christ és portat als malats.
Item dues tovalloles de poque valor qui servexen als domers.	Item dues tovalloles de poca valor qui servexen als domers.	Item dues tovalloles de poca valor qui servexen als domers.	Item dues tovalloles de poca valor qui servexen als domers.	tovayola/ Item una tovayola de poca valor qui serveix als domers.
Item ¹⁰⁷ un arquivanch qui és dins les rexes de sant Pere de III cal-lays, en la un dels quals ffo trobat un libret nou cubert de drap de li qui serveix als aniversaris.	Item un artibanch qui és dins les rexes de sant Pere de tres cal-lays, en la I dels quals fo atrobat un libret nou cubert de drap de li qui serveix als aniversaris.	Item un artibanch qui és dins les rexes de sant Pere de tres cal-lays, en la I dels quals fo atrobat un libret nou cubert de drap de li qui serveix als aniversaris.	Item un artibanch qui és dins les rexes de sant Pere de tres cal-lays, en la I dels quals fo atrobat un libret nou cubert de drap de li qui serveix als aniversaris.	arquivanch/ Item un artibanch qui és prop l'altar de Sant Pere, a mà dreta, de tres cal-lays, en la I dels quals fo atrobat un libret nou cubert de drap de li qui serveix als aniversaris.
Item un coern en què és la legenda de la tranffixione de gran forma, de per-	Item un coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de per-	Item un coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de per-	Item un coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de per-	Item I coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de prega-
Item un coern en què és la legenda de la tranffixione, de gran forma, de per-	Item un coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de per-	Item un coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de per-	Item un coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de per-	Item I coern en què és la legenda de la tranffixió, de gran forma, de prega-

l'Evangelí. Item un tepit squinsat.	de l'Evangelí. Item un tepit esquinçat.	de l'Evangelí. Item un tepit squinçat.	de l'Evangelí. Item un tepit squinçat.	de l'Evangelí. Item un tapit esquinçat ab senyal de claus. ³⁹⁸	tola, l'altre de l'Evangelí. \tapit/ Item un tapit esquinçat ab senyal de claus. ³⁹⁸
Item un arquivanch de II calaixs, <i>in uno quorum erant sequentia</i> : [f. 42v]	Item un arquivanch de dos calaixs, <i>in uno quorum erant sequentia</i> : Et primo, I drap de sendat listat de lises de cada qui ser-vex a cobrir l'altar major.	Item un arquivanch de dos calaixs, <i>in uno quorum erant sequentia</i> : Et primo, I drap de sendat listat de lises de cada qui ser-vex a cobrir l'altar major.	Item un artibanch de dos calaixs, <i>in uno quorum erant sequentia</i> : Et primo un drap de sendat listat de lises de cada qui ser-vex a cubrir l'altar major.	Item un artibanch de dos calaixs, <i>in uno quorum erant sequentia</i> : Et primo un drap de sendat listat de lises de cada qui ser-vex a cubrir l'altar major.	\arquivanch/ Item un artibanch de dos calaixs, <i>in uno quorum erant sequentia</i> : [f. 117]
Item IIIII cortines blanques flocades qui servexen engir l'altar en temps de coresma. Item IIIII axugamans.	Item IIIII cortines blanques flocades qui servexen engir l'altar en temps de coresma. Item IIIII axugamans.	Item IIIII cortines blanques flocades qui servexen engir l'altar en temps de coresma. Item IIIII axugamans.	Item quatre cortines blanques flocades qui servexen engir l'altar en temps de coresma. Item quatre axugamans esquinçats/.	Item quatre cortines blanques flocades qui servexen engir l'altar en temps de coresma. Item quatre axugamans esquinçats/.	Item quatre cortines blanques flocades qui servexen engir l'altar en temps de coresma. Item quatre axugamans esquinçats.
In altero vero calaix erant sequentia: Et primo XIII teles de drap de li qui servexen axi a l'altar major com a sant Pere çà Confessió, com a sant Nicholau. Serveix-ne I a envoltar la bandera e II a cobrir lo monument de sant Bernat.	In altero vero calaix erant sequentia: [f. 75] Et primo XIII teles de drap de li qui servexen axi a l'altar major com a sant Pere çà Confessió, com a sant Nicholau. Serveix-ne un a envoltar la bandera e dos a cobrir lo monument de sant Bernat.	In altero vero calaix erant sequentia: [f. 75] Et primo XIII teles de drap de li qui servexen axi a l'altar major com a sant Pere çà Confessió, com a sant Nicholau. Serveix-ne un a envoltar la bandera e dos a cobrir lo monument de sant Bernat.	In altero vero calaxio erant sequentia: Et primo XIII teles de drap de li qui servexen axi a l'altar major com a sant Pere çà Confessió, com a sant Nicholau. Serveix-ne I a envoltar la bandera e dos a cobrir lo monument de sant Bernat.	In altero vero calaxio erant bona sequentia: Et primo XIII teles de drap de li qui servexen axi a l'altar major e de sant/ Nicholau. Serveix-ne ⁵¹⁰ la I e dos a cobrir lo monument de sant Bernat.	In altero vero calaxio erant bona sequentia: Et primo XIII teles de drap de li qui servexen axi a l'altar major e de sant/ Nicholau. Serveix-ne ⁵¹⁰ la I e dos a cobrir lo monument de sant Bernat.
Item un libre scrit de pergamins cubert de posts ab cuberta de cyuro vert appellat missal ¹¹⁸ sens evengellis e pistoles	Item un libre scrit de pergamins cubert de posts ab cuberta de cyuro vert appellat missal ¹¹⁸ sens evengellis e pistoles	Item un libre scrit de pergamins cubert de posts ab cuberta de cyuro vert appellat missal sens evengellis e pistoles	Item un libre scrit en pergamins cubert de posts ab cuberta de cyuro vert appellat missal sens evengellis e pistoles	Item un libre scrit en pergamins ab posts ab cubertes de cyuro verd appellat missal sens evengellis et epistoles, ab al-	Item d'alire part tres la una qui serveix a la bandera a cobrir e dues ¹¹¹ al sepulcre de sant Bernat/.

epístoles, ab alguns capletres il·luminats d'aur.	epístoles, ab alguns capletres il·luminats d'aur.	les, ab alguns caps letres il·luminats d'aur.	guns caps letres il·luminats d'aur ab d'argent en què stan les giradores de ceda.	pergamins ab posts cubertes de cuyr verd appellat misal sens evengellis et apístoles, ab alguns capletres il·luminats d'aur ab I canonet d'argent en què stan les giradores de ceda.
Item II calderetes poques de salpasa.	Item dues calderets poques de salpasa.	Item dues calderes poques de salpasa.	Item dues calderes poques de portar la salpasa. ⁴⁶¹	Item dues calderetes poques de portar la salpasa.
Item fuerunt invente supra altare maius dicte sedis bona sequentia:	Item fuerunt invente supra altare maius dicte sedis bona sequentia:	Item fuerunt inventa supra altare maius dicte sedis bona sequentia:	Item fuerunt inventa supra altare maius dicte sedis bona sequentia:	Item fuerunt inventa supra altare maius dicte sedis bona sequentia:
Et primo un pali vermell ab son frontal de drap d'aur apellat dels raixs.	Et primo un pali vermell ab son frontal de drap d'aur apellat dels raixs.	Et primo un pali vermell ab son frontal de drap d'aur apellat dels raigs.	Et primo un pali vermell ab son frontal de drap d'aur apellat dels raigs.	Et primo I pali vermell ab son frontal de drap d'aur apellat del raigs.
[f. 59v]	Item altre pali deius aquell antich de drap d'aur modici valoris.	Item altra pali deius aquell antich de drap d'aur modici valoris.	Item altre pali deius aquell antich de drap d'aur modici valoris.	Item altre pali deius aquell antich de drap d'aur modici valoris.
Item V teles sobre l'altar.	Item V teles sobre l'altar.	Item V teles sobre l'altar.	Item V teles sobre l'altar.	Item V teles sobre lo dit altar.
Item una cuberta de cuyro vermell.	Item una cuberta de cuyro vermell.	Item una cuberta de cuyr vermell.	Item una cuberta de cuyr vermell.	Item una cuberta de cuyr vermell.
Item una tovallola obrada de seda de diverses colors ab aucells, [f. 43] flocada als caps ab al-	Item una/ una tovallola obrada de seda de diverses colors ab aucells, flocada als caps ab al-	Item una tovayola obrada de seda de diverses colors ab aucells, flocada als caps ab alguns botonets	Item una tovayola obrada de diverses colors ab aucells, flocada als caps ab alguns botonets	Item una tovayola obrada de diverses colors ab aucells, flocada als caps ab alguns botonets

gent ab broch per dar aygua a mans, lo qual ab I altre qui és demunt hi dona en Ferigola. Item II canadelles d'argent grans.	gent ab broch per dar aygua a mans, lo qual ab un altre qui és demunt hi dona en Ferigola. Item dues canadelles d'argent grans.	ab broch per dar aygua a mans, lo qual ab un altre qui és demunt hi dona en Ferigola. Item dues canadelles d'argent grans. \Són estades refetes e són ara deaurades a part deffora ab senyals de claus de sant Pere e ab un coral en la del vi, e en la de la aygua un botó d'argent blanch/.	⁴⁰⁰ Item dues canadelles d'argent grans, les quals són estades refetes de altres velles, són ara deaurades a part deffora ab senyals de claus de sant Pere, e en la del vi ha un coral e en la de la aygua un botó d'argent en les cubertes. Item altre perell de canadelles d'argent poques. Són axí mateix estades refetes. Són tots estessers blanques ab senyal de claus de sant Pere.	Item dues canadelles d'argent grans, les fetes de altres velles, són ara deaurades a part deffora ab senyals de claus de sant Pere, e en la del vi ha un coral e en la de la aygua ³¹⁸ ha una perlla en les cubertes. Item altre perell de canadelles d'argent poques. Són axí mateix estades refetes. Són tots estessers blanques ab senyal de claus de sant Pere.
Item altre perell de canadelles d'argent poques.	Item altre perell de canadelles d'argent poques.	Item altre perell de canadelles d'argent poques. \Són estades refetes ab senyals de claus de sant Pere a manera de les prop dites, sinó que són esser blanques/.	Item un ancenser d'argent mercat ab senyal de claus lo qual dona en Barthomeu Fferrer sacristà.	Item un ancenser d'argent mercat ab senyal de claus lo qual dona en Barthomeu Fferrer sacristà quondam. \Fall-hi una torra qui s'és trancada, la qual té lo servidor de la sacristia. [f. 118]
Item un encenser d'argent marchat ab senyal de claus lo qual dona an Barthomeu Fferrer sacristà.	Item altre encenser d'argent blanch marchat de march ¹²³ de Barchinone ²⁰ .	Item altre encenser d'argent blanch mercat de march de Barchinona.	Item altre ⁴⁰⁵ ancenser d'argent blanch mercat de march de Barchinona.	Item altre ancenser d'argent blanch mercat de march de Barchinona. \Fal-ne una torra que té lo servidor/.
Item altre encenser d'argent blanch marchat de marcha de Barchinone ²⁰ .	Item altre encenser d'argent blanch marchat de march ¹²³ de Barchinone.	Item altre ancenser d'argent blanch mercat de march de Barchinona.	Item altre ⁴⁰⁵ ancenser d'argent blanch mercat de march de Barchinona.	Item altre ancenser d'argent blanch mercat de march de Barchinona. \Fal-ne una torra que té lo servidor/.
Item altre encenser d'argent blanch marchat de march de Avinyó.	Item altre encenser d'argent daurat marchat de march de Vinyó.	Item un altre ancenser d'argent daurat mercat de march de Avinyó. [f. 88v]	Item un altre ancenser d'argent blanch mercat de march de Avinyó.	Item altre ancenser d'argent daurat mercat de march de Avinyó.
Item una crosca d'argent.	Item una crosca d'argent.	Item una crosca d'argent.	Item una crosca d'argent.	Item una crosca d'argent.

gent en V pessas daurada en lo cap ab alguns esmalts ab senyals de sant Pere e de Costa, ab son stoig de cuyr, qui fon del bisbe çà Costa.	gent en cinch pessas daurada en lo cap ab alguns esmalts ab senyal de sant Pere e de Costa, ab son stoig de cuyr, qui fo del bisbe çà Costa.	gent en cinch pessas daurada en lo cap ab alguns esmalts ab senyal de sant Pere e de Costa, ab son stoig de cuyr, qui fo del bisbe çà Costa.	gent en cinch pessas daurada en lo cap ab alguns esmalts ab senyal de sant Pere e de Costa, ab son stoig de cuyr, qui fo del bisbe çà Costa.	gent en cinch pessas daurada en lo cap ab alguns esmalts ab senyal de sant Pere e de Costa, ab son stoig de cuyr, qui fo del bisbe çà Costa.	gent en cinch pessas daurada en lo cap ab alguns esmalts ab senyal de sant Pere e de Costa, ab son stoig de cuyr, qui fo del bisbe çà Costa.
Item altre crossa d'argent en IIII pessas, tota daurada en lo cap ab ymages e esmalts de senyals de Calvellido, ab son stoig de cuyr, qui fo del cardanall de Tarrasona.	Item altre crossa d'argent en IIII pessas, tota daurada en lo cap ab ymages e esmalts de senyals de Calvellido, ab son stoig de cuyr, qui fo del cardanall de Tarrasona.	Item altra crossa d'argent en quatre pessas, tota daurada en lo cap ab ymages e esmalts ab senyals de Calvellido, ab son stoig de cuyr, qui fo del cardinal de Terasona.	Item una altra crossa d'argent en quatre pessas, tota daurada en lo cap ab ymages e esmalts ab senyals de Calvellido, ab son stoig de cuyr, qui fo del cardinal de Terasona.	Item altre crossa d'argent en quatre pessas, tota daurada en lo cap ab ymages e esmalts ab senyals de Calvellido, ab son stoig de cuyr, qui fo del cardinal de Terasona.	Item altre crossa d'argent en quatre pessas, tota daurada en lo cap ab ymages e esmalts ab senyals de Calvellido, ab son stoig de cuyr, qui fo del cardinal de Terasona.
Item unes crimelles d'argent fetes a manera de caps.	Item unes crimelles d'argent fetes a manera de caps.	Item unes crimelles d'argent fetes a manera de caps.	Item unes crimelles d'argent fetes a manera de caps.	Item unes crimelles d'argent fetes a manera de caps.	Item unes crimelles d'argent fetes a manera de caps.
Item un baci patit apellat <i>sincoptico</i> , d'argent, on se mescle lo bàlsem ab una culereta de ferra.	Item un baci patit apellat <i>sincoptico</i> , d'argent, on se mescle lo bàlsem ab una culereta de ferra.	Item un baci patit apellat <i>sincoptico</i> , d'argent, hon se mescla lo bàlsem ab una culereta de ferra.	Item un baci patit apellat <i>sincoptico</i> , d'argent, hon se mescla lo bàlsem ab una culereta de ferra.	Item un baci patit apellat <i>sincoptico</i> , d'argent, hon se mescla lo bàlsem ab una culereta de ferra.	Item un baci patit apellat <i>sincoptico</i> , d'argent, hon se mescla lo bàlsem ab una culereta de ferra.
Item una naveta d'argent per a tenir engens, daurada a les ores ab II babuhins en los caps ab una culereta d'argent.	Item una naveta d'argent per a tenir engens, daurada a les ores ab II babuhins en los caps ab una culereta d'argent.	Item una naveta d'argent per a tenir engens, daurada a les vore ab dos babuhins en los caps, ab una culereta d'argent.	Item una naveta d'argent per a tenir engens, daurada a les vore ab dos babuhins en los caps, ab una culereta d'argent.	Item una naveta d'argent per a tenir engens, daurada per les vore ab dos babuhins en los caps, ab una culereta d'argent.	Item una naveta d'argent per a tenir engens, daurada per les vore ab dos babuhins en los caps, ab una culereta d'argent.
Item una creueta de fulla d'argent ab IIII pedres sembrada a la una part de perles en què ha del sepulcre de Jhesu Christ.	Item una creueta de fulla d'argent ab IIII pedres sembrada a la una part de perles en què ha del sepulcre de Jhesu Christ.	Item una creueta de fulla d'argent ab quatra pedres sembrada a la una part de perles en què ha del sepulcre de Jhesu Christ.	Item una creueta de fulla d'argent ab quatra pedres sembrada a la una part de perles en què ha del sepulcre de Jhesu Christ.	Item una creueta de fulla d'argent ab quatra pedres sembrada a la una part de perles en què ha del sepulcre de Jhesu Christ.	Item una creueta de fulla d'argent ab quatra pedres sembrada a la una part de perles en què ha del sepulcre de Jhesu Christ.
Item un pom que és, a perer de hom, de crestall.	Item un pom que és, a perer de hom, de crestall.	Item un pom qui és, a perer de hom, de crestall.	Item un pom qui és, a perer de hom, de crestall.	Item un pom qui, a perer d'om, sembla de crestall.	Item I pom qui, a perer d'om, sembla de crestall.
Item un anell d'argent	Item un anell d'argent	Item un anell d'argent	Item un anell d'argent	Item un anell d'argent	Item I anell d'argent

pontifical ab una pedre groga appellada stopassi ab algunes perletes. Item altre anell d'aur pontifical ab I capmeu qui jau en negre. Item III anells d'argent vells ab algunes pedres. Item unes crimelles noves d'argent fetes en tres peces, de I cor e de I cap e alguns anells d'argent.	pontifical ab una pedre grossa ²⁴⁹ appellada stopassi ab algunes perletes. Item altra anell d'aur pontifical ab I capmeu qui jau en negre. Item quatre anells d'argent vells ab algunes pedres. Item unes crimelles noves d'argent fetes en tres peces, de un cor e de un cap e d'alguns anells d'argent.	pontifical ab una pedre grossa ²⁴⁹ appellada stopassi ab algunes perletes. Item un anell d'argent ²⁰² pontifical ab un capmeu qui jau en negre. Item quatre anells d'argent vells ab algunes pedres. Item unes crimelles noves d'argent fetes en tres peces, de un cor e de un cap e d'alguns anells d'argent.	pontifical ab una pedre grossa appellada stopassi ab algunes perletes. Item un anell d'argent pontifical ab un capmeu qui jau en negre. Item quatre anells d'argent vells ab algunes pedres. Item unes crimelles noves fetes en tres peces, qui's són fetes de I cor e de I cap e de alguns anells d'argent. [f. 103v]	Item algunes pedres e perles manudes de poca valor. [f. 118v]
Item una nosca miyana d'argent daurada ab senyal del bisbe ça Costa, ab III esmalts ab reliques, lo qual fo del dit senyor bisba ça Costa. [f. 61]	Item una nosca miyana d'argent daurada ab senyal del bisbe ça Costa, ab III esmalts ab reliques, lo qual fo del dit senyor bisba ça Costa. [f. 76v]	Item una nosca miyana d'argent daurada ab senyal del bisbe ça Costa, ab quatre esmalts ab reliques, la qual fo del dit senyor bisba ça Costa.	Item una nosca d'argent miyana ab senyal del bisbe ça Costa, ab quatre esmalts ab reliques, la qual fo del reverent bisbe ça Costa.	Item algunes pedres e perles manudes de poca valor. [f. 118v]
Item una capsab al-gun argent menut trancat e ab algunes pedres de diverses colors. [f. 44v]	Item una capsab al-gun argent menut trancat e ab algunes pedres de diverses colors. [f. 61]	Item una capsab al-gun argent menut trancat e ab algunes pedres de diverses colors. [f. 89]	Item una capsab al-gun argent menut trancat e ab algunes pedres de diverses colors, tot de poca valor.	Item una capsab al-gun argent menut trancat e ab algunes pedres de diverses colors, tot de poca valor.
Item una bella creu d'argent daurada obrada ab diverses arquets e ymages e esmalts. En la I part són les armes de mossen Johan bisbe d'Oscha, e en l'altra les claus de sent Pere, la qual obra en Carbonell argenter de	Item una bella creu d'argent daurada obrada ab diverses arquets e ymages e esmalts. En la I part són les armes de mossen Johan bisbe d'Oscha e en l'altra les claus de sent Pere, la qual obra en Carbonell argenter de	Item una bella creu d'argent daurada obrada ab diversos arquets e ymages e esmalts. En la I part són les armes de mossen Johan bisbe d'Oscha e en l'altra les claus de sent Pere, la qual obra en Carbonell argenter de	Item una bella creu d'argent daurada obrada ab diversos arquets e ymages e esmalts. En la I part són les armes de mossen Johan bisbe d'Oscha e en l'altra les claus de sent Pere, la qual obra en Carbonell argenter de	Item una bella creu d'argent daurada obrada ab diversos arquets e ymages e esmalts. En la I part són les armes de mossen Johan bisbe d'Oscha e en l'altra les claus de sent Pere, la qual obra en Carbonell argenter de

Vich.	Vich.	Vich.	Vich de la qual fallen les dues flors dalt e del braç dret de la dita creu una flor e baix en lo canó dos pilarets e en lo botó una flor e de la radorta baix un trosset.	Vich de la qual fallen ara dues flors dalt, e del braç dret de la dita creu ³²⁵ dues floreta/ e baix en lo canó dos pilarets e en lo botó una flor e de la radorta baix I trosset. Ve altre flor del mig de la creu endret les cames del crucifix. Vam est inventariat.	Vich, de la qual creu fallen ara dues flors dalt, e del braç dret de la dita creu ³²⁵ dues floreta/ e baix en lo canó dos pilarets e en lo botó una flor e de la radorta baix I trosset. Ve altre flor del mig de la creu endret les cames del crucifix. Vam est inventariat.	gentier de Vich, de la qual creu fallen ara dues flors dalt, e del braç dret de la dita creu ³²⁵ dues floreta/ e baix en lo canó dos pilarets e en lo botó una flor e de la radorta baix I trosset. Ve altre flor del mig de la creu endret les cames del crucifix. Vam est inventariat.
Item unes taules de vorri gentilment obrades de diverses ymagés.	Item unes taules de vorri gentilment obrades de diverses ymagés.	Item unes taules de vorri gentilment obrades de diverses ymagés.	Item unes taules de vorri gentilment obrades de diverses ymagés.	Item unes taules de vorri molt gentilment obrades de diverses ymagés.	Item unes taules de vorri molt gentilment obrades de diverses ymagés.	Item unes taules de vorri molt gentilment obrades de diverses ymagés.
Item un stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich.	Item un stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich.	Item un stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich.	Item un stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich, del peu de la qual ymage fal mig muret e una floreta.	Item en un stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich, del peu de la qual ymage fal mig muret e una floreta.	Item I stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich, del peu de la qual ymage fal mig muret e una floreta.	Item I stoix de fust dins lo qual fou trobada una ymage d'argent de sant Pere obrat en lo peu de arxets e ymatges d'àngels e esmalts ab senyals de Soler, lo qual lo honorable en Pere dez Soler, canonge de Malorques donà a l'esgleya de Vich, del peu de la qual ymage fal mig muret e una floreta.
Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.	Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.	Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.	Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.	Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.	Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.	Item un collarer de seda morada ab dos gaffets d'argent per portar la dita ymage.
Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:	Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:	Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:	Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:	Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:	Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:	Item un arquibanch larch de un calaix in quo fuerunt invente res sequentes:
Et primo III ^a bordons d'argent ab los caps daurats en los poms esmeltats ab	Et primo III ^a bordons d'argent ab los caps daurats en los poms esmeltats ab	Et primo III ^a bordons d'argent ab los caps daurats en los poms esmeltats ab	Et primo quatra bordons d'argent ab los caps daurats en los poms esmeltats ab	Et primo quatra bordons d'argent ab los caps daurats en los poms esmeltats ab	Et primo quatre bordons d'argent daurats los caps ab poms esmeltats ab	Et primo quatre bordons d'argent daurats los caps ab los poms es-

senyals de sent Pere.	ab senyal de sent Pere.	malmats ³⁰⁷ ab senyal de sent Pere.	senyal de sent Pere.	malmats ab senyal de sent Pere, en lo dels quals fallen dos trocats de fulletes e en l'altre entorn de mige fulla/.
Item dos ²⁴ brotons d'argent nous dau-rats los caps e ar-xets, ymages e fu-lletes.	Item dos ¹³³ bordons d'argent nous dau-rats los caps e ar-xets, ymages e fu-lletes.	Item dos bordons d'argent nous deu-rats los caps e ar-xets e ymages ab fulletes.	Item dos bordons d'argent nous dau-rats los caps e ab arxets e ymages ab fulletes.	[f. 119] Item dos bordons d'argent nous dau-rats los caps e ab arxets e ymages e fulletes.
Item IIII mitres an-tichs ab algunes pedres e perles e argent.	Item IIII ^a mitres an-tichs ab algunes pedres e perles e argent.	Item quatre mitres antichs ab algunes pedres e perles e argent.	Item quatre mitres antichs ab algunes pedres, perles e ar-gent.	Item quatre mitres antichs ab algunes pedres, perles e ar-gent.
Item un bordó de fust de pany d'or dau-rat per portar la creu maior.	Item un bordó de fust de pany d'or deu-rat per portar la creu maior.	Item un bordó de fust de pany d'or deu-rat per portar la creu maior.	Item un bordó ⁴⁰⁹ de fust cubert de pany d'or per portar la de-munt dita creu maior.	Item I bordó de fust cubert de pany d'or per portar la de-munt dita creu maior.
Item una tovallola domesquina verda ab listes blanques e vermelles ab un cordó de seda ver-mella ab botons de ffil ¹³⁴ d'aur qui ser-veix al dit bordó a ligar.	Item una tovallola domesquina verda ab listes blanques e vermelles ab un cordó de seda ver-mella ab botons de ffil ¹³⁴ d'aur qui ser-veix al dit bordó a ligar.	Item una tovayola domesquina verda ab listes blanques e vermelles ab un cordó de seda ver-mella ab botons de fil d'aur qui serveix al dit pom a ligar.	Item una tovayola domesquina verda ab listes blanques e vermelles ab un cordó de seda ver-mella ab botons de fil d'aur qui serveix al dit pom a ligar.	Item una tovayola domesquina verda ab listes blanques e vermelles ab I cor-dó de seda verme-lla ab botons de fil d'aur qui serveix al dit pom a ligar, lo qual ³³⁶ cordó és trancat/
Item dos poals d'a-ram.	[f. 61v] Item dos poals d'a-ram.	Item dos poals d'e-ram e un altre ab ansa e ab broch cu-bert/.	Item tres poals d'e-ram, los dos descu-berts e l'altre nou e cubert ab broch.	Item Vres/ poals d'a-ram, los dos descu-berts e l'altre nou e cubert ab broch.
Item un fferistol de ferra plagadis.	Item un fferistol de ferra plagadis.	Item un feristol de ferra plagadis.	Item un feristol de ferra plagadis.	Item I feristol de ferra plagadis.
Item una cadira ¹³⁵ de ferra plagadissa ab lo siti de cuyro ver-mell.	Item una cadira ¹³⁵ de ferra plagadissa ab lo siti de cuyro ver-mell.	Item una cadira de ferra plagadissa ab lo citi de cuyro ver-mell.	Item una ⁴¹¹ cadira de ferra plagadissa ab lo siti de cuyro ver-mell.	Item una cadira de ferra plagadissa ab lo siti ³³⁷ de cuyro vermell.
Item altre cadira de	Item altre cadira de	Item altra cadira ⁴⁰⁹	Item altre cadira de	Item altre cadira de

Item altre vestiment de bocassim vert gay esquincat ab [f. 45v] fressadura antiga ab camis, stola, maniple e sinyell, qui és per servey dels domers.	Item altre vestiment de bocassim vert gay squinçat ab fressadura antiga ab camis, stola, maniple e sinyell, qui és per servey dels domers. Ab voluntat dels trahorés fou donat per cobrir mossen Guillem de Blanchafort, quondam canonge	Item altre vestiment de bocassim vert gay squinçat ab fressadura antiga ab camis, stola, maniple e sinyell, qui és per servey dels domers. Ab voluntat dels trahorés fou donat per cobrir mossen Guillem de Blanchafort, quondam canonge	Item un vestiment de bocassim del diacha lo qual és a servey dels domers.	o Serrier.
Item un vestiment de diacha del dit bocassim lo qual és a servey dels domers.	Item un vestiment de diacha del dit bocassim lo qual és a servey dels domers.	Item un vestiment de diacha del dit bocassim lo qual és a servey dels domers.	Item un vestiment de diacha del dit bocassim ³¹² lo qual és a servey dels domers.	Item un vestiment de bocassim del diacha lo qual és a servey dels domers, la qual és sobrada de uns vestiments qui foren donats a la sepultura de mossen Guillem de Blanchafort quondam canonge de Vich. ³¹³ han-na fetes dues dalmàtiques als fadrins/.
Item uns vestiments de seda de pampolat vert, oldans, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures antigues ab lurs camis blanchs stessés, stoles, sinyells e maniples, e servexen los dies feriats al altar major.	Item uns vestiments de seda de pampolat vert, oldans, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures antigues ab lurs camis blanchs stessés, stoles, sinyells e maniples, e servexen los dies feriats al altar major.	Item uns vestiments de seda de pampolat vert, oldans, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures antigues ab lurs camis blanchs stessés, stoles, sinyells e maniples, e servexen los dies feriats al altar major.	Item uns vestiments de seda de pampolat vert, oldans, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures antigues ab lurs camis blanchs stessés, stoles, sinyells e maniples, qui ³¹⁴ servexen los dies feriats al altar major.	Item uns vestiments de seda de pampolat vert, oldans, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures antigues ab lurs camis blanchs stessés, stoles, sinyells e maniples, qui ³¹⁵ servexen los dies feriats a l'altar major.
Item uns vestiments de cotonina negra, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures de vetafres ab sotana de tela blava. ¹⁴⁰	Item uns vestiments de cotonina negra, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures de vetafres ab sotana de tela blava.	Item uns vestiments de cotonina negra, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures de vetafres ab sotana de tela blava.	Item uns vestiments de cotonina negra, so és, casula e dues dalmàtiques ab fressadures de vetafres ab sotana de tela blava.	Item uns vestiments de cotonina negra, so és, casula e dues dalmàtiques ab sotana de tela blava. Són-ne fora les fressadures que han meses en uns vestiments nous de cotonina

Item una capa de vellut negre olana ab senyal de Puig, ab sotana de tela negra.	Item una capa de vellut negre olana ab senyal de Puig, ab sotana de tela negra.	Item una capa de vellut negra olana ab senyal de Puig, ab sotana de tela negra.	negre folrats de tela blava ab lurs stoles e maniples ab flocadura de fil blanca e negre ⁴¹⁷ .	tonina negre folrats de tela blava ab lurs stoles e maniples ab flocadura de fil blanca e negre. La casulla sta en veritat que servi a la sepultura de n'Alfonso de Tous de bona memòria bisbe de Vich. Són desfetes les dalmàtiques per los fadrins per les dalmàtiques per acòlits.
Item una capa negre de poca valor.	Item una capa negre de poca valor.	Item una capa negre de poca valor.	Item una capa de vellut negre oldana ab senyal de Puig, ab sotana de tela negra.	Item una capa de vellut negre oldana ab senyal de Puig, ab sotana de tela negra. Ara és tota esquinçada.
Item II capes de drap d'aur vell oldà ab folradura de tela groga.	Item dues capes de drap d'aur vell oldà ab folradura de tela groga.	Item dues capes de drap d'aur vell oldà ab ³¹⁵ folradura de tela groga.	Item dues capes de drap d'aur vell oldà ab folradura de tela groga.	Item dues capes de drap d'aur vell oldà ab folradura de tela groga de poca valor.
Item una dalmàtiga de bocassim vert antiga.	Item una dalmàtiga de bocassim vert antiga.	Item una dalmàtiga de bocassim vert antiga.	Item dues dalmàtiques vermelles e dues blanques de acòlits.	Item dues dalmàtiques vermelles e dues altres blanques qui servexen als acòlits.
Item IIII camis dels acòlits d'onraments.	Item IIII camis dels acòlits d'onraments.	Item IIII camis dels acòlits d'onraments.	Item quatre camis dels acòlits d'onraments.	Item quatre camis dels acòlits d'onraments.
Item I pali ab senyal de Colomines, oldà.	Item un pali ab senyal de Colomines, oldà.	Item un pali ab senyal de Colomines, oldà.	Item un pali ab senyal de Colomines, oldà.	Item I pali ab senyal de Colomines, oldà.
Item II bordons de fust ab lo pom de	Item dos bordons de fust ab lo pom de	Item dos bordons de fust ab lo pom de	Item dos bordons de fust ab lo pom de	Item dos bordons de fust ab los poms de

crestall.	crestall.	crestall.	crestall.	crestall.	crestall.
Item VIII ¹⁰ pessas de cortines de diversos colors e de diversos senyals, oldanes, qui servexen a enpallar lo cor.	Item VIII ¹⁰ pessas de cortines de diversos colors e de diversos senyals, oldanes, qui servexen a enpallar lo cor.	Item VIII ¹⁰ pessas de cortines de diversos colors e de diversos senyals, oldanes, qui servexen a enpallar lo cor.	Item VIII ¹⁰ pessas de cortines de diversos colors e de diversos senyals, oldanes, qui servexen a enpallar lo cor.	Item VIII ¹⁰ pessas de cortines de diversos colors e de diversos senyals, oldanes, qui servexen a enpallar lo cor.	Item VIII ¹⁰ pessas de cortines de diversos colors e de diversos senyals, oldanes, qui servexen a enpallar lo cor.
Item un armari gran ab VIII calaix.	Item un armari gran ab VIII calaix.	Item un armari gran ab VIII calaix.	Item un armari gran ab VIII calaix.	Item un armari gran ab VIII calaix.	Item un armari gran de vuyt calays.
E en lo primer calaix VII capes de domesquins ³⁰ blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa. ³¹	E en lo primer calaix VII capes de domesquins ³⁰ blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa.	E en lo primer calaix VII capes de domesquins ³⁰ blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa.	E en lo primer calaix VII capes de domesquins ³⁰ blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa.	E en lo primer calaix VII capes de domesquins ³⁰ blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa, qui fo bisbe de Vich.	E en lo primer calaix ha[. 105] set capes de domesquins blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa, qui fo bisbe de Vich.
Item una casula e II dalmàtiques e tunisells del dit drap ab frasadura d'aur ³² ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars del dit drap ³³ ve cendellas/ ab lur compliment del dit drap.	Item una casula e II dalmàtiques e tunisells del dit drap ab frasadura d'aur ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars del dit drap ³³ ve cendalles/ ab lur compliment del dit drap.	Item una casula e dues dalmàtiques ¹⁴² ve tunisells del dit drap ab frasadura d'aur ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars del dit drap ³²⁰ de taffatians verts, stoles, maniples e collars ³²¹ e cendàlies ab lur compliment.	Item una casula e dues dalmàtiques del dit drap ab frasadura d'aur ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars e cendàlies ab lur gorniment.	Item una casula e dues dalmàtiques del dit drap ab frasadura d'aur ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars e cendàlies ab lur gorniment.	Item una casula e dues dalmàtiques del dit drap ab frasadura d'aur ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars e cendàlies ab lur gorniment.

[f. 46]

Item un armari gran ab VIII calaix.

E en lo primer calaix VII capes de domesquins³⁰ blancs estessos ab frasadura d'aur ample ab ymages folrades de taffatians verts ab armes o senyals de mossen Garcia quondam archabisba de Seragossa.³¹

[f. 62v]

Item una casula e II dalmàtiques e tunisells del dit drap ab frasadura d'aur³² ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars del dit drap³³ ve cendellas/ ab lur compliment del dit drap.

[f. 78]

Item una casula e dues dalmàtiques e tunisells del dit drap ab frasadura d'aur ab ymages folrades de taffatians verts, stoles, maniples e collars del dit drap e cendalles ab lur compliment del dit drap.

Item I gremial del dit drap, flocat d'aur e de seda blava, les quals capes e vestiments e gremial mossen Garcia, archabisbe de Seragossa abans bisbe de Vich donà al dita seu.	Item un gremial del dit drap, flocat d'aur e de seda blava, les quals capes, gremial e vestiments mossen Garcia, archabisbe de Seragossa abans bisbe de Vich donà a la dita seu.	Item un gramial del dit drap, flocat d'aur e de seda blava, les quals capes, gramial e vestiments mossen Garcia abans bisbe de Vich donà a la dita seu.	Item un gramial del dit drap, flocat d'aur e de seda blava, les quals capes, gramial e vestiments mossen Garcia donà a la seu de Vich.	Item dues tunicelles de drap de catui blanch folrades de tela blancha e ab peraments de terçanell vermell.	Item I gramial del dit drap, flocat d'aur e de seda blava, les quals capes, gramial e vestiments lo demunt mossen Garcia donà a la seu de Vich.	Item dues tunicelles de drap de catui blanch folrades de tela blancha e ab peraments de terçanell vermell.	Item I gramial del dit drap, flocat d'aur e de seda blava, les quals capes, gramial e vestiments lo demunt mossen Garcia donà a la seu de Vich.
Item uns vestiments, ço és, casula e dues dalmàtiques de diaspres verts, lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymages folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casula e dues dalmàtiques de diaspres verts, lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymages folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casula e dues dalmàtiques de diaspres verts, lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymatges folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casulla e dues dalmàtiques de diaspres verts ab lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymatges folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casulla e dues dalmàtiques de diaspres verts ab lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymatges folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casulla e dues dalmàtiques de diaspres verts ab lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymatges folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casulla e dues dalmàtiques de diaspres verts ab lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymatges folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.	Item uns vestiments, ço és, casulla e dues dalmàtiques de diaspres verts ab lo camp vermell, ab frasadura streta d'aur ab ymatges folrats de tafatans blanchs, maniples e collars.
Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments propdits foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments propdits foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments propdits foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments foren del bisbe	Item altres vestiments blanchs, so és, una casula e una dalmàtica de diaspra blanch ab frasadura serenescada folrats de tafatans o tercenells vermells ab lurs stoles e maniples, e una dalmàtica de sendat blanch folrada de cotonina blancha, los quals vestiments foren del bisbe

[illegible]

[illegible]

ab diverses ymages, folrats de tercenells veris ab I ^a stola e IIII maniples e collars qui foren d'en Pere e Bernat dez Pujol, freres e canonges. ¶ Fal·hi la stola del prevera. ¹⁵⁷	d'aur ab diverses ymages, folrats de tercanell vert ab una stola e ab IIII ^a maniples e collars qui foren d'en Pere e Bernat dez Pujol, freres e canonges. Fal·hi l'estola del prevera.	d'aur ab diverses ymages, folrats de tercanell vert ab una stola e ab quatre maniples e collars qui foren d'en Pere e Bernat dez Pujol, freres e canonges. Fal·hi l'estola del prevera.	diverses ymages d'aur, folrats de tercanell vert ab una stola e ab quatre maniples e collars qui foren de misser Pere e de mossen Bernat dez Pujol, freres e canonges de Vich. Fal·li la stola del prevera.	diverses ymages d'aur, folrats de tercanell vert ab una stola e ab quatre maniples e collars qui foren de misser Pere e de mossen Bernat dez Pujol, freres e canonges de Vich. Fal·li la stola del prevera.
[f. 64]	Item una capa del dit vellut e brots ab frasadura d'aur ab ymages e folrada de tercenell vert, la qual ffo de mossen Guillem ça Parra.	Item una capa del dit vellut e brots ab frasadura d'aur ab ymages e folrada de tercanell vert, la qual fo de mossen Guillem ça Parra.	Item una capa del dit vellut e brots ab frasadura d'aur ab ymages e folrada de tercanell vert, la qual fo de mossen Guillem ça Parra.	Item una capa del dit vellut e brots ab frasadura d'aur ab ymages e falrada de tercanell vert, la qual fo de mossen Guillem ça Parra.
Item dues capes de velluts vermells estessés ab frasadura d'aur ab ymages folrades de tafatans veris gays, qui foren de mossen Ramon de Ballera quondam bisbe d'esta seu.	Item dues capes de velluts vermells estessés ab frasadura d'aur ab ymages folrades de tafatans veris gays, qui foren de mossen Ramon de Ballera quondam bisbe de Vich.	Item dues capes de velluts vermells estessés ab frasadura d'aur ab ymages folrades de tafatans veris gays, qui foren de mossen Ramon de Ballera quondam bisbe de Vich.	Item dues capes de velluts vermells estessés ab frasadura d'aur ab ymages folrades de tafatans veris gays, qui foren de mossen Ramon de Ballera de bona memoria bisbe de Vich.	Item dues capes de velluts vermells estessés ab frasadura d'aur ab ymages folrades de tafatans veris gays, qui foren de mossen Ramon de Ballera de bona memoria bisbe de Vich.
In quarto calaxio, II capes de drap d'aur luquès en camp vermell ab frasadures stretes d'aur ab ymages folrades de tela blava appellades dels raixs.	In quarto calaxio, II capes de drap d'aur luquès en camp vermell ab frasadures stretes d'aur ab ymages folrades de tela blava appellades dels raixs.	In quarto calaxio, II capes de drap d'aur luquès en camp vermell ab frasadures stretes d'aur ab ymages folrades de tela blava appellades dels raixs.	Item, in quarto calaxio, dues capes de drap d'aur luquès en camp vermell ab frasadures stretes d'aur ab ymages folrades de tela blava appellades dels raixs.	Item, in quarto calaxio, dues capes de drap d'aur luquès en camp vermell ab frasadures stretes d'aur ab ymages folrades de tela blava appellades dels raixs.
Item una capa de domesquí d'aur antiga ab frasadura de fil d'aur e d'argent ab senyals de	Item una capa de domesquí d'aur antiga ab frasadura de fil d'aur e d'argent ab senyals de	Item una capa de domesquí d'aur antiga ab frasadura de fil d'aur e d'argent ab senyals de	Item una capa de domesquí d'aur antiga ab frasadura de fil d'aur e d'argent ab senyals de	Item una capa de domesquí d'aur antiga ab frasadura de fil d'aur e d'argent ab senyals de

Portella e de Pinós, ffolrada de tafaità vermell, qui fo de mossen Berenguer ça Portella.	de Portella e de Pinós, ffolrada de tafaità vermell, qui fo de mossen Berenguer ça Portella.	Portella e de Pinós, ara és de cotonina, qui fo de mossen Berenguer ça Portella.	Portella e de Pinós, ara és de cotonina, qui fo de mossen Berenguer ça Portella.	Portella e de Pinós, ara és de cotonina blava ffolrada, qui fo d'en Berenguer ça Portella, quon-dam canonge de Vich.	Portella e de Pinós, és ara ffolrada de cotonina blava, qui fo d'en Berenguer ça Portella, quon-dam canonge de Vich.
Item altera capa de domesquí d'aur en camp blau ab frasadura d'aur ab ymages ffolrada de tafaitans verts apellada de Puigbachó.	Item altre capa de domesquí d'aur en camp blau ab frasadura d'aur ab ymages ffolrada de tafaitans verts apellada de Puigbachó.	Item una altra capa de domesquí d'aur en camp blau ab frasadura d'aur ab ymages ffolrada de tafaitans verts apellada d'en Puigbachó.	Item altra capa de domesquí d'aur en camp blau ab frasadura d'aur ab ymages ffolrada de tafaitans verts apellada de Puigbachó.	Item altre capa de domesquí en camp blau ab frasadura d'aur ab ymages ffolrades de tafaitans verts apellada d'en Puigbachó.	Item altre capa de domesquí ⁵³⁹ en camp blau ab frasadura d'aur ab ymages ffolrades de tafaitans verts apellada d'en Puigbachó.
[f. 48] Item II capes de diaspres verts oldanes ab fresasura streta ⁵³⁹ ab senyal de ala, ffolrades de tela vermella.	Item dues capes de diaspres verts oldanes ab fresasura streta ⁵³⁹ ab senyal de ala, ffolrades de tela vermella.	Item dues capes de diaspres verts oldanes ab frasadura streta ab senyal de ala, ffolrades de tela vermella, \de ls quals/ la una fou desfeta per adobar los vestiments ferrials/.	Item dues capes de diaspres verts oldanes ab frasadura streta ab senyal de ala, ffolrades de tela vermella, \de ls quals/ la una fou desfeta per adobar los vestiments ferrials/.	Item dues capes de diaspres verts oldanes ab frasadura streta ab senyal de ala, ffolrades de tela vermella, la una de les quals fou desfeta per adobar los vestiments ferrials.	Item dues capes de diaspres verts oldanes ab frasadura streta ab senyal de ala, ffolrades de tela vermella, la una de les quals fou desfeta per adobar los vestiments ferrials.
Item dues capes de diaspres violat o morades ab frasadures de fil d'aur ab senyal d'ala en la una, e en l'altra fresasura streta d'aur ab ymages ffolrades de tela blava.	Item dues capes de diaspres violat o morades ab frasadures de fil d'aur ab senyal d'ala en la una, e en l'altra fresasura streta d'aur ab ymages ffolrades de tela blava.	Item dues capes de diaspres violat o morades ab frasadures de fil d'aur ab senyal d'ala en la una, e en l'altra fresasura streta d'aur ab ymages ffolrades de tela blava. ³²⁵	Item dues capes de diaspres violat o morades ab frasadures de fil d'aur ab senyal d'ala en la una, e en l'altra fresasura streta d'aur ab ymages ffolrades de tela blava.	Item altres dues capes de diaspres violat o obrades ⁵⁴⁰ ab frasadures de fil d'aur ab senyal de ala en la una, e en l'altra ha frasadura d'aur ab ymages ffolrades de tela blava.	Item altres dues capes de diaspres violat o obrades ⁵⁴⁰ ab frasadures de fil d'aur ab senyal de ala en la una, e en l'altra ha frasadura d'aur ab ymages ffolrades de tela blava.
Item altre perell de capes de Luques blau ab fresasures simples ffolrades de tela blava appellades de les garses.	Item altre perell de capes de Luques blau ab fresasures simples ffolrades de tela blava appellades de les garses.	Item altre perell de capes de Luques blau ab fresasures simples ffolrades de tela blava appellades de les garses.	Item altre perell de capes de Luques blau ab fresasures simples ffolrades de tela blava appellades de les garses.	Item altre perell de capes blaves de Luques ab fresasures simples ffolrades de tela blava appellades de les garses.	Item altre perell de capes blaves de Luques ab fresasures simples ffolrades de tela blava appellades de les garses.
Item altre perell de capes de Luques ab camp blau ab frasadures d'aur ab	Item altre perell de capes de Luques ab camp blau ab frasadures d'aur ab	Item altre perell de capes de Luques ab camp blau ab frasadures d'aur ab	Item altre perell de capes de Luques ab camp blau ab frasadures d'aur ab	Item altre perell de capes de Luques ab camp blau ab frasadures d'aur e ab	Item altre perell de capes de Luques ab camp blau ab frasadures d'aur e ab

ymages folrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	ymages folrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	ymages folrades ⁴²⁸ de tela ⁴²⁹ negre ⁴³⁰ les quals foren d'en Bernat Lerç.	d'aur e ab ymages folrades ⁴³¹ de tela negre, les quals foren d'en Bernat Lerç.
ymages ffolrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	Item alitre perell de capes de Luques de diverses colors, ab folrades de ymages d'aur folrades de tela blava.	Item un perell de capes de diaspire violat o morades ab frasadures stretes de ymages d'aur folrades de tela blava.	Item I perell de capes de diaspire violat o morades ab frasadures stretes de ymages d'aur folrades de tela blava.
ymages ffolrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	Item alitre perell de capes de Luques de diverses colors, ab folrades de ymages d'aur folrades de tela blava.	[f. 92v] Item alitre perell de capes de luques de diverses colors, ab folrades de ymages d'aur ab ymages, folrades en part de terçenell groch e en part de tela blava.	Item alitre perell de capes de luques de diverses colors, ab folrades de ymages d'aur, folrades en part de tela ⁴⁴ vermella/ e en part de tela blava.
ymages ffolrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	Item una capa de Luques en camp vermell ab frasadura simple ab senyal de Castellauli, folrada de tafatà blau.	[f. 79v] Item una capa de Luques en camp vermell ab frasadura simple ab senyal de Castellauli, folrada de tafatà blau.	Item una capa de Luques en camp vermell ab frasadura simple ab senyals de Castellauli, folrada de tafatà blau.
ymages ffolrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	Item una capa de domesqui d'aur antich ab frasadura seranesca ab senyals de Gualba, folrada de tafatà vert gay.	Item una capa de domesqui d'aur antich ab frasadura seranesca ab senyal de puyg qui fo d'en Gualba, folrada de tafatà vert gay.	Item una capa de domesqui d'aur antich ab frasadura seranesca ab senyal de puyg, qui fo d'en Gualba, folrada de tafatà vert guay.
ymages ffolrada la una de tela negra e l'altre de taffians vermells, les quals foren d'en Bernat Lerç.	Item un perell de capes blanches/ d'aur luques en camp blanch ab frasadures de vellut vermell ab ffils	Item un perell de capes blanches d'aur luques en camp blanch ab frasadures de vellut vermell ab fil d'aur ab	Item I perell de capes blanches d'aur luques en camp blanch ab frasadures de vellut vermell ab fil d'aur ab

de sant Pere ab fol- radura de tela bla- va.	d'aur ab senyals de ⁶³ sant Pere ⁶⁴ ab folradura de te- la blava.	ab senyals de sant Pere ab falradures de tela blava 'qui servexen als disab- tes/.	senyals de claus de sant Pere ab fal- radures de tela bla- va qui servexen als disables.	senyals de claus de sant Pere ab fal- radures de tela bla- va qui servexen als disables.
In quinto calaxio, IIII pesses de cortines de draps domesquins verts estessos ab V senyals en cascuna de fil d'aur e d'argent de les claus de sent Pere.	Item in quinto calaxio, III ¹ pesses de corti- nes de draps domes- quins verts estessos ab V senyals en cas- cuna de ffil d'aur e d'argent 'ab senyal/ de les claus de sant Pere.	Item in quinto calaxio, quatra pesses de cor- tines de draps domes- quins verts estessos ³²⁸ ab V senyals en cas- cuna de fil d'aur e d'argent ab senyals de claus de sant Pere.	Item in quinto calaxio, quatre pesses de cor- tines de drap de do- mesquí verts estes- sers ab ³³¹ cinch se- nyals de claus de sant Pere en ques- cuna ⁴³² .	Item in quinto calaxio, quatre pesses de cor- tines de drap de do- mesquí verts estes- sers ab cinch senyals de claus de Sant Pere en quesquina.
Item un pali vermell dels apòstols ab so- tana ⁴⁰ de tela/ ver- da.	Item un pali vermell dels apòstols ab so- tana de tela verda.	Item un pali vermell dels apòstols ab so- tana de tela verda.	Item un pali vermell dels apòstols ab so- tana o falradura de tela verda. ⁴³³	Item I pali vermell dels apòstols ab so- tana o falradura de tela verda.
Item un drap d'aur luques ab camp blau de les Mag- dalenes.	Item un drap blau lu- ques ab camp ³⁶⁰ blau de les ³⁶¹ Mag- dalenes.	Item un drap blau lu- ques ab camp blau de les Magdalenes.	Item un drap blau lu- ques en camp blau de les Magdalenes.	Item I drap blau lu- ques en camp blau de les Magdalenes.
Item un drap d'aur antich en camp vermell.	Item un drap d'aur antich en camp vermell.	Item un drap d'aur antich en camp vermell.	Item un drap d'aur antich en camp vermell.	Item I drap d'aur en- tich en camp ver- mell.
⁴⁴ Item un ⁴² pali ap- pellat de les redor- tes/	Item un pali appellat de les redortes.	Item un pali appellat de les redortes.	Item un pali appellat de les radortes.	Item I ⁴⁵ pali/ appe- llat de les radortes.
Item I gremial sive to- vallola de vellut vermell sembrat de brots de fil d'aur e d'argent ab I senyal de Puiol al mig, los quals ensemps ab molts altres joyells, lo religiós fra Pere des Puiol, mō[n]ge de cartuxa, lavors canonge e sacrista de Vich, donà a l'es- gleya donà.	Item un gremial sive tovayola de vellut vermell sembrat de brots de ffil d'aur e d'argent ab un sen- yal de Puyol al mig, los quals ensemps ab molts altres jo- yells, lo religiós fra Pere [f. 65] des Puyol, mō[n]ge de cartuxa, lavors ca- nonge e sacrista de Vich, donà a la es- gleya ¹⁶ .	Item un gramial sive tovayola de vellut vermel sembrat de brots de fil d'aur e d'argent ab un sen- yal de Puyol en lo mig, lo qual en- semps ab molts al- tres joyells, lo reli- giós fratre Pere dez Pujol, mō[n]ge de cartoxa, lavors ca- nonge e sacrista de Vich, donà a l'es- gleya de Vich.	Item un gremial sive tovayola de vellut vermell sembrat de brots de fil d'aur e d'argent ab un sen- yal de Pujol en lo mig, la qual en- semps ab molts al- tres joells, lo reli- giós fratre Pere dez Pujol, mō[n]ge de cartoxa, lavors ca- nonge e sacrista de Vich, donà a l'es- gleya de Vich.	Item I gremial sive to- vayola de vellut vermell sembrat de de ³⁴⁶ brots de fil d'aur e d'argent ab senyal de Pujol en lo mig, lo qual en- semps ab molts al- tres joyells, lo reli- giós fratre Pere dez Pujol, mō[n]ge de cartoxa, lavors ca- nonge e sacrista de Vich, donà a l'es- gleya de Vich.
Item altre gremial si- ve tovallola de obra	Item altro gremial si- ve tovallola de obra	Item altre gremial si- ve tovallola de obra	Item altre gremial o tovayola obrada	Item altre gremial o tovayola obrada

d'aur e d'argent ab ymages e senyals del rey e del bisbe çà Costa, flocat de seda de diverses colors, ab alguns botonets d'argent.	d'aur e d'argent ab ymages e senyals del rey e del bisbe çà Costa, flocat de seda de diverses colors, ab alguns botonets d'argent.	d'aur e d'argent ab ymages e senyals del rey e del bisbe çà Costa, flocat de seda de diverses colors, ab alguns botonets d'argent.	d'aur e d'argent ab ymages e senyals del rey e del bisbe çà Costa, flocat de seda de diverses colors, ab alguns botonets d'argent.	d'aur e d'argent ab ymages e senyals del rey e del bisbe çà Costa, flocat de seda de diverses colors, ab alguns botonets d'argent.	d'aur e d'argent ab ymages e senyals del rey e del bisbe çà Costa, flocat de seda de diverses colors, ab alguns botonets d'argent.
Item un frontal a manera de frasadura d'aur ab diverses ymages, ab flocadura de seda vermella.	Item un frontal a manera de frasadura d'aur ab diverses ymages, ab flocadura de seda vermella.	Item un frontal a manera de frasadura d'aur ab diverses ymages, ab flocadura de seda vermella.	Item un frontal a manera de frasadura d'aur ab diverses ymages, ab flocadura de seda vermella.	Item un frontal a manera de frasadura d'aur ab diverses ymages, ab flocadura de seda vermella.	Item I frontal d'aur fet a manera de frasadura d'aur ab diverses ymages, ab flocadura de seda vermella.
Item un pali ab son frontal d'atzeytuni blau ab senyals de fil d'aur e d'argent de sant Pere e de micer Bernat Bertran quondam.	Item un pali ab son frontal d'atzeytuni blau ab senyals de fil d'aur e d'argent de sant Pere e de micer Bernat Bertran quondam.	Item un pali ab son frontal d'atzeytuni blau ab senyals de fil d'aur e d'argent de sant Pere e de micer Bernat Bertran quondam.	Item un pali ab son frontal d'atzeytuni blau ab senyals de fil d'aur e d'argent de sant Pere e de micer Bernat Bertran quondam.	Item un pali ab son frontal d'atzeytuni blau ab senyals de fil d'aur e d'argent de sant Pere e de micer Bernat Bertran quondam.	Item I pali ab son frontal d'atzeytuni blau ab senyals de fil d'aur e d'argent de sant Pere e de micer Bernat Bertran quondam.
Item I pali de fil d'aur, d'argent e de seda ab ymages ab senyals del bisbe çà Guàrdia flocat baix de seda groga e vermella.	Item I pali de fil d'aur, d'argent e de seda ab ymages ab senyals del bisbe çà Guàrdia flocat baix de seda groga e vermella.	Item I pali de fil d'aur, d'argent e de seda ab ymages ab senyals del bisbe çà Guàrdia flocat baix de seda groga e vermella.	Item I pali de fil d'aur, d'argent e de seda ab ymages ab senyals del bisbe çà Guàrdia flocat baix de seda groga e vermella.	Item un pali de fil d'aur e d'argent e de seda ab senyals del bisbe çà Guàrdia flocat baix de seda groga e vermella.	Item altre pali de fil d'aur e d'argent e de seda ab senyals del bisbe çà Guàrdia flocat baix de seda groga e vermella.
Item un pali de vellut vermell ab III ymages de fil d'aur, soès, de sant Pere, sant Pau e sant Andreu.	Item un pali de vellut vermell ab tres ymages de fil d'aur, çò és, de sant Pere, de sant Pau e de sant Andreu.	Item un pali de vellut vermell ab tres ymages de fil d'aur, çò és, de sant Pere, de sant Pau e de sant Andreu.	Item un pali de vellut vermell ab tres ymages de fil d'aur, çò és, de sant Pere, de sant Pau e de sant Andreu.	Item un pali de vellut vermell ab tres ymages de fil d'aur, de sant Pere e de sant Pau e de sant Andreu.	Item altre pali de vellut vermell ab tres ymages de fil d'aur, de sant Pere e de sant Pau e de sant Andreu.
Item un pali ab son frontal de diaspre pampolat ab pahons.	Item un pali ab son frontal de diaspre pampolat ab pahons.	Item un pali ab son frontal de diaspre pampolat ab pahons.	Item un pali ab son frontal de diaspre pampolat ab pahons.	Item un pali ab son frontal de diaspre pampolat ab pahons.	Item I pali ab son frontal de diaspre pampolat ab pahons e laons.
Item un pali de diaspre blanch ab son frontal.	Item un pali de diaspre blanch ab son frontal.	Item un pali de diaspre blanch ab son frontal.	Item un pali de diaspre blanch ab son frontal.	Item un pali de diaspre blanch ab son frontal.	Item altre pali de diaspre blanch ab son frontal.
Item un frontal de obra d'agulla de fil d'aur e d'argent ab	Item un frontal de obra d'agulla de fil d'aur e d'argent ab	Item un frontal de obra d'agulla de fil d'aur e d'argent ab	Item un frontal de obra d'agulla de fil d'aur e d'argent ab	Item un frontal de obra d'agulla de fil d'aur e d'argent ab	Item I frontal de obra d'agulla de fil d'aur e d'argent ab

Item II capes de vellut vermell ab frasadures d'aur antigues ab folradures la una verda e l'altra blava, la una de les quals fo de Sant Climent, l'altra d'en Sala.	Item dues capes de vellut vermell ab frasadures d'aur antigues ab folradures la una verda e l'altra blava, la una de les quals fo de Sant Climent, l'altra d'en Sala.	Item dues capes de vellut vermell ab frasadures d'aur antigues ab folradures la una verda e l'altra blava, la una de les quals fo de Sant Climent, l'altra d'en Sala.	Item dues capes de vellut vermell ab frasadures d'aur antigues ab folradures la una verda e l'altra blava, la una de les quals fo de Sant Climent, l'altra d'en Sala.	Item dues capes de vellut vermell ab frasadures d'aur antigues ab folradures la una verda e l'altra blava, la una de les quals fo de Sant Climent, l'altra d'en Sala.
Item III camís de drap de li blanch ab peraments de	Item II dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles e maniples oldans d'aquex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles, maniples oldans de quex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles, maniples oldans de quex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes, ab stoles e maniples oldans d'aquell mateix drap, folrades de tela blava, qui ⁵⁵ servexen tois jorns al altar major als dies ferials.
Item III camís de drap de li blanch ab peraments de	Item tres camís de drap de li blanch ab peraments de	Item tres camís de drap de li blanch ab peraments de	Item tres camís de drap de li blanch ab peraments de	Item tres camís de drap de li blanch ab peraments de
Item in sexto calaxio dicti armarii una cassulla e una capa pluvial de vestiments dominals de diaspre vert oldans, la cassulla ab folradura de tela groga e la capa pluvial de tela blava.	¹⁷¹ Item in sexto calaxio dicti armarii una cassulla e una capa pluvial de vestiments dominals de diaspre vert oldans, la cassulla ab folradura de tela groga e la capa pluvial de tela blava.	Item in sexto calaxio dicti armarii una cassulla e una capa pluvial de vestiments dominals de diaspre vert oldans, la cassulla ab folradura de tela groga e la capa pluvial de tela blava.	Item in sexto calaxio dicti armarii una cassulla e una capa pluvial de vestiments dominals de diaspre vert oldans, la cassulla ab folradura de tela groga e la capa pluvial de tela blava.	Item in sexto calaxio dicti armarii una cassulla e una capa pluvial de vestiments dominals de diaspre vert oldans, la cassulla esquinçada ab folradura de tela groga e la capa pluvial de tela blava, la frasadura de la qual casulla s'és mesa en l vestiments negres demunt dits/.
Item II dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles e maniples oldans d'aquex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles, maniples oldans d'aquex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles, maniples oldans de quex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes e stoles e maniples oldans de quex mateix drap, folrades de tela blava.	Item dues dalmàtiques de diacha e sotsdiacha oldanes, ab stoles e maniples oldans d'aquell mateix drap, folrades de tela blava, qui ⁵⁵ servexen tois jorns al altar major als dies ferials.
				[[. 123v]

tafatà sentrós qui fon del bisbe ça Costa.	res de tafatà sentrós qui ffo del ¹⁷⁵ bisbe ça Costa.	de tafatà cendrós; fo del bisbe ça Costa. E de les dues se n'és feta una sotil/.	radures de tafatà cendrós; fo del bisbe ça Costa. E de les dues se n'és feta una sotil.	fatà cendrós; fo del bisbe ça Costa. E de les dues se n'és feta una sotil.
Item una tovallola de drap de li blanch tota brodada d'aur e de seda vermella ⁴⁵ e blava ab senyal de micer Pere des Pujol.	Item una tovallola de drap de li blanch tota brodada d'aur e de seda vermella e blava ab senyal de micer Pere des Pujol.	Item una tovayola de drap de li blanch tota brodada d'aur e de seda vermella e blava ab senyal de misser Pere dez Pujol.	Item una tovayola de drap de li blanch tota brodada d'aur e de seda vermella e blava ab senyal de misser Pere dez Pujol.	Item una tovayola de drap de li blanch tota brodada d'aur e de seda vermella e blava ab senyal de misser Pere dez Pujol.
Item una casulla e II dalmàtiques de drap de seda vermella e verda brocat ⁴⁶ d'aur ab senyal de Luna, folrades de tercenell vermell, los quals donà lo cardanal ⁴⁷ de Luna.	Item una casulla e II dalmàtiques de drap de seda vermella e verda brocat d'aur ab senyal de Luna, folrades de tercenell vermell, los quals donà lo cardanal ¹⁷⁶ de Luna vaprés papa/.	Item una casulla e dues dalmàtiques de drap de seda vermella e verda brocat d'aur ab senyal de Luna, folrades de tercenell vermell, les quals donà lo cardinal de Luna, après papa Benet tretze.	Item una casulla e dues dalmàtiques de drap de seda vermella e verda brocat d'aur ab senyal de Luna, folrades de tercenell vermell, les quals hi donà lo cardinal de Luna, après papa Benet tretze.	Item una casulla e dues dalmàtiques de drap de seda vermella e verda brocat d'aur ab senyal de Luna, folrades de tercenell vermell, les quals hi donà lo cardinal de Luna, après papa Benet tretze.
Item una capa pluvial de diaspre blanch ab frasadura ab ymages ab folrada de tafatà vermell, lo qual hi donà lo bisbe ça Costa.	Item una capa pluvial de diaspre blanch ab frasadura ab ymages de tafatà vermell, lo qual hi donà lo bisbe ça Costa.	Item una capa pluvial de diaspre blanch ab frasadura ab ymages Voirada/ de tafatà vermell, la qual hi donà lo bisbe ça Costa.	Item una capa pluvial de diaspre blanch ab frasadura ab ymages folrada de tafatà vermell, la qual hi donà lo bisbe ça Costa.	Item una capa pluvial de diaspre blanch ab frasadura ³⁵⁴ ab ymages/ folrada de ³⁵⁵ tafatà vermell, la qual hi donà lo bisbe ça Costa.
Item una capa pluvial de diaspre morat ab frasadura d'aur e de seda ab diverses senyals e ab diverses colors, folrada de tela groga.	Item una capa pluvial de diaspre morat ab frasadura d'aur ¹⁷⁷ e de seda ab diverses senyals e ab diverses colors, folrada de tela groga.	Item una capa pluvial de diaspre morat ab frasadura d'aur e de seda ab diverses senyals e abdiverses colors, folrada de tela groga. ³³⁶	Item una capa pluvial de diaspre morat ab frasadura d'aur e de seda ⁴⁴¹ de diverses colors, folrada de tela groga.	Item alitre capa pluvial de diaspre morat ab frasadura seranesca d'aur e de seda folrada de tela groga.
Item I ^a casulla, II dalmàtiques de diaspre blanch ol-	Item I ^a casull/a, II dalmàtiques de diaspre blanch ol-	Item una casulla e II dalmàtiques de diaspre blanch ol-	Item una casulla e II dalmàtiques de diaspre blanch ol-	Item una casulla e II dalmàtiques de diaspre blanch ol-

danes qui servexen als disapties.	danes qui servexen als disapties.	Item una casulla e dues dalmàtiques de diaspres blancs oldanes ab lunes folrades de drap de li blanc appellats vestiments blancs antichs.	Item una casulla e dues dalmàtiques de diaspres blancs oldanes ab lunes folrades de drap de li blanc appellats vestiments blancs antichs.	Item una casulla e dues dalmàtiques de diaspres blancs oldanes ab lunes folrades de drap de li blanc appellats vestiments blancs antichs.	Item una casulla e dues dalmàtiques de diaspres blancs oldanes ab lunes folrades de drap de li blanc appellats vestiments blancs antichs.
danes qui ¹⁷⁸ serve-xen/ als disapties. [f. 66v]	Item I ¹⁷⁹ / casull/ a e dues dalmàtiques de diaspres blancs oldanes ab lunes folrades de drap de li blanc appellats vestiments blancs antichs.	Item tres camís de drap de li blanc ab paraments de drap ¹⁷⁹ de cotonina/ negre qui servexen de coresma.	Item tres camís de drap de li blanc ab paraments de drap de cotonina negre qui servexen de coresma.	Item tres camís de drap de li blanc ab paraments de drap de cotonina negre qui servexen de coresma.	Item tres camís de drap de li blancs ab paraments de drap de cotonina negre qui servexen de coresma als dig-menges.
Item I pali de drap negre ab son frontal ab frasadura pel mig, folrat de drap de li blanc qui servex lo die dels morts e a la sepultura dels canonges.	Item I pali de drap negre ab son frontal ab frasadura pel mig, folrat de drap de li blanc qui servex lo die dels morts e a la sepultura dels canonges.	Item un pali de drap negre ab son frontal ab frasadura per lo mig, folrat de drap de li blanc qui servex lo dia dels morts e a la sepultura dels canonges.	Item un pali de drap negre ab son frontal ab frasadura per lo mig, folrat de drap de li blanc qui servex lo dia dels morts e a la sepultura dels canonges.	Item un pali de drap negre ab son frontal ab frasadura per lo mig, folrat de drap de li blanc qui servex lo dia dels morts e a la sepultura dels canonges.	Item I pali de drap negre ab son frontal ab frasadura per lo mig, folrat de drap de li blanc qui servex lo dia dels morts e a la sepultura dels canonges.
Item I pali e frontal de drap de seda negra ab sevastira als caps folrats de drap de li blanc qui servex als dig-menges de coresma.	Item I pali e frontal de drap de seda negra ab sevastira als caps folrats de drap de li blanc qui servex als dig-menges de coresma.	Item un pali e frontal de drap de seda negra serrat a les capes folrats de drap de li blanc qui servex als dig-menges de coresma.	Item un pali e frontal de drap de seda negra serrat a les capes folrats de drap de li blanc qui servex als dig-menges de coresma.	Item un pali e frontal de drap de seda negra serrat a les capes folrats de drap de li blanc qui servex als dig-menges de coresma.	Item altre pali e frontal de drap de seda negra serrat a les capes folrats de drap de li blanc qui servex als dig-menges de coresma.
Item I ¹⁸⁰ tovallola de drap de seda violat ab listes de fil d'or als caps e les vores folrades de tafatà vert ab senyal de Puïol, la qual hi do-	Item una tovallola de drap de seda violat ab listes de fil d'aur als caps e les vores folrades de tafatà vert ab senyal de Puïol, lo qual hi do-	Item una tovayola de drap de seda violat ab listes de fil d'aur als caps e les vores folrades de tafatà vert ab senyal de Puïol, lo qual hi do-	Item una tovayola de drap de seda violat ab listes de fil d'aur als caps e les vores folrades de tafatà vert ab senyal de Puïol, lo qual hi do-	Item una tovayola de drap de seda violat ab listes de fil d'aur als caps e les vores folrades de tafatà vert ab senyal de Puïol, lo qual hi do-	Item una tovayola de drap de seda violat ab listes de fil d'aur als caps e les vores folrades de tafatà vert ab senyal de Puïol, lo qual hi do-

sens cubertor diverses troços de crestall.	sens cubertor en què ha diversers troços de crestall. ¹⁸¹	sens cubertor en què ha diversers troços de crestall.	sens cubertor en què ha diversers troços de crestall.	sens cubertor de poca valor en què ha diversers troços de crestall, tot de poca valor.
Item una bossa de cuyro vert ab troços de crestall.	Item una casulla de drap de seda vermella folrada de tela blava, la qual se diu que fon de sant Bernat, ab sa stola e maniple e una tunicella ab camp vermell ab leons folrada de tela groga.	Item una casulla de drap de seda vermella folrada de tela blava, la qual se diu que fon de sant Bernat, ab sa stola e maniple e una tunicella ab camp vermell ab leons folrada de tela groga.	Item una casulla de drap de seda vermella folrada de tela blava, la qual se diu que fon de sant Bernat, ab sa stola e maniple e una tunicella ab camp vermell ab leons folrada de tela groga.	Item una casulla de drap de seda vermella folrada de tela [f. 125] blava, la qual se diu que fon de sant Bernat, ab sa stola e maniple e una tunicella ab camp vermell ab leons folrada de tela groga.
Item unes sendàlies ⁵⁰ episcopals/ antigues.	Item una capa ab lo camp blanch ab frasadura d'or folrada de terçanell vermell qui és de mossèn Johan Bou, canonge.	[f. 95] Item una capa ab lo camp blanch ab frasadura d'or folrada de terçanell vermell qui és de mossèn Johan Bou, canonge.	Item una capa en camp blanch ab frasadura d'or folrada de terçanell vermell qui és de mossèn Johan Bou, canonge.	Item una capa en camp blanch ab frasadura d'or folrada de terçanell vermell qui és de mossèn Johan Bou, canonge.
Item I bel mitra ab moltes peres preciosas e perles qui fon de micer Huc de Fonollet, ab son stoig de cuyr en què fallien algunes perles e I saffir en la I cap, lo qual se diu que fon trencat en poder de mossèn Ferrando, lavors bisbe de Vich.	Item un bell mitra ab moltes pedras preciosas e perles qui fon de micer Huc de Fonollet, ab son stoig de cuyr en què fallien algunes perles e un saffir en la un cap, lo qual se diu que fou trencat en poder de mossèn Ferrando, lavors bisbe de Vich.	Item un bell mitra ab moltes pedres preciosas e perles qui fon de mossèn Huc de Fonollet, ab son stoig de cuyr de cuyr ⁴⁴⁷ del qual mitra fallen alguns perles e un saffir en la un cap, lo qual se diu que fou trencat en poder de mossèn Ferrando, lavors bisbe de Vich.	Item un bell mitra ab moltes pedres ⁴⁴⁶ precioses e perles qui fon de mossèn Huc de Fonollet, ab son stoig de cuyr, del qual mitra fallen algunes perles e I saffir en la I cap, lo qual se diu que fou trencat en poder de mossèn Ferrando, lavors bisbe de Vich.	Item una noscha d'argent daurada ab di-
Item una noscha d'argent daurada ab di-	Item una noscha d'argent daurada ab di-	Item una noscha d'argent ³⁴³ daurada ab di-	Item una noscha d'argent daurada ab di-	Item una noscha d'argent daurada ab di-

verses peres precioses e perles.	verses pedras precioses e perles.	diverses pedras precioses e perles.	verses pedras precioses e perles.	verses pedras precioses e perles.
Item altre mitra de fil d'aur ab ymages, e ab algunes perles de pedres manudes.	Item altre mitra de fil d'aur ab ymages, e ab algunes perles de pedres manudes.	Item altre mitra de fil d'aur ab ymages, e ab algunes perles de pedres manudes.	Item altre mitra de fil d'aur ab ymages, e ab algunes perles de pedres manudes.	Item altre mitra de fil d'aur ab ymages, e ab algunes perles de pedres manudes.
Item una caxeta plana, in qua invente fuerunt bona sequentia: Et primo I stoig de corporals de vellut vert.	Item una caxeta plana, in qua invente fuerunt bona sequentia: Et primo un stoig de corporals de vellut vert.	Item una caxeta plana, in qua invente fuerunt bona sequentia: Et primo un stoig de corporals de vellut vert.	Item una caxeta plana, in qua invente fuerunt bona sequentia: Et primo un stoig de corporals de vellut vert.	Item una caxeta plana, in qua invente fuerunt bona sequentia: Et primo I stoig de corporals de vellut vert.
Item dues tovalloletes blanques obrades e folrades ¹⁸⁴ de ¹⁸⁵ seda/ negre.	Item dues tovalloletes blanques obrades de ¹⁸⁶ seda negre.	Item dues tovalloletes blanques obrades de ¹⁸⁶ seda negre.	Item dues tovalloletes blanques obrades de ¹⁸⁶ seda negre.	Item dues tovalloletes o mandils obrades de seda negra.
Item I mochador obrat e fflocat de seda.	Item un mocador obrat e flocat de seda.	Item un mocador obrat e flocat de seda.	Item un mocador obrat e flocat de seda.	Item I mocador ¹⁸⁶ flocat e obrat de seda.
Item dos perells de cirotechas episcopals ab peraments de fies d'aur e de seda ab ymages, en II dels quals havien sengles esmalts.	Item dos perells de cirotechas episcopals ab peraments de fies d'aur e de seda ab ymages, en II dels quals havien sengles esmalts.	Item dos perells de cirotechas episcopals ab peraments de fies d'aur e de seda ab ymages, en la I perell de les quals havia sengles esmalts.	Item dos perells de cirotechas episcopals ab peraments de fies d'aur e de seda ab ymages, en la I perell de les quals havia sengles esmalts.	Item dos perells de cirotechas episcopals ab peraments de fies d'aur e de seda ab ymages, en la I perell dels quals ha sengles esmalts.
Item III perells de cirotechas antichs.	Item III perells de cirotechas antichs.	Item dos ¹⁴⁴ perells de cirotechas antichs.	Item altres dos perells de cirotechas antichs.	Item altres dos perells de cirotechas antichs.
Item IIII ¹⁸⁹ vels de seda, és la I negre.	Item IIII vels de seda, és I negra.	Item quatre vels de seda, és la I negra.	Item ⁴⁴⁹ tres/ vels de seda ⁴⁵⁰ .	Item ⁵⁶² quatre/ vels de seda de poca valor és la I negre Nos altres són blancs/.
Item altre caxeta plana cum bonis sequentibus:	Item altre caxeta plana cum bonis sequentibus:	Item altre caxeta plana cum bonis sequentibus:	Item altre caxeta plana cum rebus sequentibus:	Item altre caxeta plana cum rebus sequentibus:
Et primo un stoig de corporals antich ab sos corporals dedintre.	Et primo un stoig de corporals antichs ab sos corporals dedintre.	Et primo un stoig de corporals antichs ab sos corporals dintre.	Et primo un stoig de corporals antichs ab sos corporals dins aquell.	Et primo un stoig de corporals antichs ab sos corporals dins aquell. És a sant Nicholau/.

Item altre stoix de corporals de fil d'aur e de seda ab flochs ab sos corporals dedintre. [f. 52]. Item sinch corporals	Item altre stoix de corporals de fil d'aur e de seda ab flochs ab sos corporals dedintre. [f. 68] Item sinch corporals.	Item altre stoix de corporals de fil d'aur e de seda ab flochs ab sos corporals dedintre. [f. 82] Item sinch corporals.	Item altre stoix de corporals de fil d'aur e de seda ab flochs ab sos corporals dedintre. [f. 95v] Item sinch corporals.	Item altre stoix de corporals de fil d'aur e de seda ab flochs ab sos corporals dedintre. [f. 125v] Item sinch corporals.
Item III gamphonons antichs. Item I perell de coxins cuberts de drap d'aur ab flochs. Item III coxins patits antichs obrats de seda e una cuberta de cuxí.	Item III gamphonons antichs. Item I perell de coxins cuberts de drap d'aur ab flochs. Item III coxins patits antichs obrats de seda e una cuberta de cuxí.	Item III gamphonons antichs. Item I perell de coxins cuberts de drap d'aur ab flochs. Item III coxins patits antichs obrats de seda e una cuberta de cuxí.	Item III gamphonons antichs. Item I perell de coxins cuberts de drap d'aur ab flochs. Item III coxins patits antichs obrats de seda e una cuberta de cuxí.	Item III gamphonons antichs. Item I perell de coxins cuberts de drap d'aur ab flochs. Item III coxins patits antichs obrats de seda e una cuberta de cuxí.
Item I casula de drap d'aur ab creus ffolrada de tela blava. Item I gremial sive tovallola processional de drap de seda morisca ffolrada de blau.	Item I casula de drap d'aur ab creus ffolrada de tela blava. Item I gremial sive tovallola processional de drap de seda morisca ffolrada de blau.	Item I casula de drap d'aur ab creus ffolrada de tela blava. Item I gremial sive tovallola processional de drap de seda morisca ffolrada de blau.	Item I casula de drap d'aur ab creus ffolrada de tela blava. Item I gremial sive tovallola processional de drap de seda morisca ffolrada de blau.	Item I casula de drap d'aur ab creus ffolrada de tela blava. Item I gremial sive tovallola processional de drap de seda morisca ffolrada de blau.
Item un altre gremial o tovallola de li obrat de seda ab flochs e alguns botonets d'argent e de cristall, ab una ymage de santa Maria. Item I stoix de fust ab dos mitres blanchs.	Item un altre gremial o tovallola de li obrat de seda ab flochs e alguns botonets d'argent e de cristall, ab una ymage de santa Maria. Item I stoix de fust ab dos mitres blanchs.	Item un altre gremial o tovallola de li obrat de seda ab flochs e alguns botonets d'argent e de cristall, ab una ymage de santa Maria. Item I stoix de fust ab dos mitres blanchs.	Item un altre gremial o tovallola de li obrat de seda ab flochs e alguns botonets d'argent e de cristall, ab una ymage de santa Maria. Item I stoix de fust ab dos mitres blanchs.	Item un altre gremial o tovallola de li obrat de seda ab flochs e alguns botonets d'argent e de cristall, ab una ymage de santa Maria. Item I stoix de fust ab dos mitres blanchs.
Item una capa ⁵³ verda ffolrada de tafatà vermell ab frasadures grans ab ymages de Soriano, qui feu mossen Pere Soriano.	Item una capa verda ⁵⁴ ffolrada de tafatà vermell ab frasadures grans ab ymages de Soriano, qui feu mossen Pere Soriano.	Item una capa verda ffolrada de tafatà vermell ab frasadures grans ab ymages de Soriano, qui feu mossen Pere Soriano.	Item una capa verda ffolrada de tafatà vermell ab frasadures grans ab ymages de Soriano, qui feu mossen Pere Soriano.	Item una capa verda ffolrada de ⁵⁵ tafatà vermell ab frasadures grans ab ymages de Soriano, qui feu mossen Pere Soriano.

Item I cofret patit de color blava en lo qual ha moltes reliquies.	Item un coffret patit de color blava ³⁵¹ en lo qual ha moltes reliquies.	Item un coffret patit de color blava ³⁵¹ en lo qual ha moltes reliquies.	Item un coffret patit de color blava o quai negre en lo qual ha moltes reliquies, segons se diu.
Item uns corporals ab son stoig blau brodat d'aure ab senyal de Pujol.	Item uns corporals ab son stoig blau brodat d'aure ab senyal de Pujol.	Item uns corporals ab son stoig blau brodat d'aure ab senyal de Pujol.	Item uns corporals ab son stoig blau brodat d'aure ab senyal de Pujol.
Item una bandera e dos ganfanons de terçanell vermell ab ymagines de sant Pere ab sos bastons ab sos pinacles.	Item una bandera e dos ganfanons de terçanell vermell ab ymagines de sant Pere ab sos bastons ab sos pinacles.	Item una bandera e dos ganfanons de terçanell vermell ab ymagines de sant Pere ab sos bastons ab sos pinacles.	Item una bandera e dos ganfanons de terçanell vermell ab ymagines de sant Pere e de sant Pau ab sos bastons e ab sos pinacles trancats.
Item un libre de pergamins notat istoriat ab cubertes de cuir negre de letra antiga escrit e notat.	Item un libre de pergamins notat ²⁷⁰ istoriat ab cubertes de cuir negre de letra antiga escrit e notat.	Item un libre de pergamins notat ³⁵² istoriat ab cubertes de cuir negre de letra antiga e notat.	Item un libre de pergamins notat e istoriat ab cubertes de cuir negre de letra antiga.
Item una tovallola obrada de seda de diverses flocadures de seda vermella e groga ab botons de lauto e de cristall ffolrada de vert.	Item una tovallola obrada de seda de diverses flocadures de seda vermella e groga ab botons de lauto e de cristall ffolrada de vert.	Item una tovallola obrada de seda de diverses flocadures de seda vermella e groga ab botons de lauto e de cristall ffolrada de vert.	Item una tovallola obrada de seda ab flocadures de seda vermella e groga ab botons de lauto e de cristall ffolrada de vert.
Item V el blanc barrat de fil d'aure squinsat ffolrat de tafata groch.	Item un vel blanc barrat de fil d'aure squinçat, ffolrat de tafata groch.	Item un vel blanc barrat de fil d'aure squinçat, ffolrat de tafata groch.	Item I vel blanc barrat de fil d'aure squinçat, ffolrat de tafata groch.
Item una thovallola esquinçada de pochavalor listada de barres de fil d'aure.	Item una tovayola squinçada de pochavalor listada de barres de fil d'aure.	Item una tovayola squinçada de pochavalor listada de barres de fil d'aure.	Item I libre escrit en pergamins evangelister e apistolier, ensemps ab posts.
Item un libre de pergamins evangelister e apistolier, ab cubertes de posts. Té'l mosser Jacme Taulais.	Item un libre de pergamins evangelister e apistolier, ab cubertes de posts. ²⁷¹	Item un libre de pergamins evangelister e apistolier, ab cubertes de posts.	Item un libre escrit en pergamins evangelister e apistolier, ensemps ab posts.
Item una caxeta petita en què solia star la	Item una caxeta petita en què solia estar la	Item una caxeta petita en què solia estar la	Item una caxeta patita en què solia estar la

custòdia de crestall apellada d'en Badia.	custòdia de crestall apellada d'en Badia. en la qual ha un so- brastit ab tancadura al cap sens clau, de poca valor.	Item una quoncha d'a- ram gran qui serveix a llevar los peus als ca- nonoges lo dijous de la cena.	Item una caxeta plana ab sa clau, e dins aquella una casulla ab dues dalmàtiques de diaspre vert bro- dades d'aur ab bella frasadura ab ymages folrades de tafatà blau ab stoles e mani- ples e una stola so- brera d'en Richomà.	Item una caxeta plana ab sa clau, e dins aquella una casulla ab dues dalmàtiques de diaspre vert bro- dades d'aur ab bella frasadura ab ymages folrades de tafatà blau ab stoles e ma- niples e una stola so- brera d'en Richomà.	Item una caxeta plana sens ⁷⁰ clau, ab son cubertor trancat, e dins aquella ha una casulla ab dues dal- màtiques de diaspre vert brodades d'aur ab bella frasadura ab ymages folrada de tafatà blau ab astoles e maniples e una sto- la encara sobrerà, qui foren d'en Richomà.
Item una quoncha d'a- ram gran qui serveix a llevar los peus als ca- nonoges lo dijous de la cena.	Item una concha d'a- ram gran qui serveix a llevar los peus als canonoges al dijous de la cena.	Item una caxeta plana sens ⁵⁵ clau, ab lo cu- bertor trancat, e dins aquella ha una casu- lla ab dues dalmàti- ques de diaspre vert brodades d'aur ab be- lla frasadura ab yma- ges folrada de tafatà blau ab astoles e ma- niples e una stola en- cara sobrerà, qui fo- ren d'en Richomà.	Item dues tunicelles, la 1 ^a del dit drap e l'altre de terçanell vert ab ses sendalies, qui fo- ren del bisbe Ricomà.	Item dues tunicelles, la 1 ^a del dit drap e l'altre de terçanell vert ab ses sendalies, qui fo- ren del bisbe Ricomà.	Item dues tunicelles, la 1 ^a del dit drap e l'altre de terçanell vert ab ses sendalies, qui fo- ren del bisbe Ricomà.
Item I drap de tafatà listat qui serveix a pe- rament al altar de sant Pere a les festes anyals.	Item I drap de tafatà listat qui serveix a pe- rament al altar de sant Pere a les festes anyals.	Item un drap de tafatà morat listat d'aur, qui serveix a perament al altar de sant Pere a les festes anyals.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir ¹⁶ als/ peus, la qual serveix denant lo altar de mossen sant Pere.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix devant lo altar de mossen sant Pere.	Item I drap morat lis- tat d'aur, e de ceda morada qui serveix a ⁵⁷¹ aperaments al banquet qui sta sobra l'altar de sant Pere a les festes anyals.
Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix denant lo altar de mossen sant Pere.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix devant lo altar de mossen sant Pere.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix devant lo altar de mossen sant Pere.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix devant lo altar de mossen sant Pere.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix devant lo altar de mossen sant Pere.	Item una catiffa gran e bella morischa abta a tenir als peus, la qual serveix devant lo altar de mossen sant Pere.

[f. 53v] Item un pali vert de drap d'aur ricamat de florença folrat de tela blava, ab son frontal del dit drap, folrat de seda de diverses colors.	Item un pali vert de drap d'aur Richomat de florença folrat de tela blava, ab son frontal del dit drap, folrat de seda de diverses colors.	Item un pali vert de drap d'aur Richomat de florença folrat de tela blava, ab son frontal del dit drap, folrat de seda de diverses colors.	Item un pali vert de drap d'aur Richomat de florença folrat de tela blava, ab son frontal del dit drap, folrat de seda de diverses colors. ⁴⁵⁷	Item I pali vert de drap d'aur ricamat de florença folrat de tela blava, ab son frontal del dit drap, folrat de seda de diverses colors.
Item altre pali fet de una tovallola morisca listada d'aur en camp tenat sens frontal.	Item altre pali fet de una tovayola morisca listada d'aur en camp tenat sens frontal, folrat de tela blava/.	Item ³⁵⁷ altre/ pali vert fet de una tovayola morisca listada d'aur en camp tenat sens frontal, folrat de tela blava/.	Item un pali de drap domesqui blanc ab tres ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles ab lurs coronas, semblat de brots de fil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de ffil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig de fust d'alber ab sa tencadura, lo qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich donà a Déu e a mosses sant Pere. Té la clau lo dit Anthoni.	Item I pali de drap domesqui blanc ab tres ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles ab lurs coronas, semblat de brots de fil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de fil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig o caxa de fust d'alber ab sa tencadura e clau, la qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich té, e lo dit pali ha donat a Déu a sant Pere.
Item un pali de drap domesqui blanc ab III ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles en lurs coronas, semblat de brots de ffil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de ffil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig de fust d'alber ab sa tencadura, lo qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich donà a Déu e a mosses sant Pere. Té la clau lo dit Anthoni.	Item un pali de drap domesqui blanc ab III ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles ab lurs coronas, semblat de brots de fil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de ffil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig de fust d'alber ab sa tencadura, lo qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich donà a Déu e a mosses sant Pere. Té la clau lo dit Anthoni.	Item un pali de drap domesqui blanc ab tres ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles ab lurs coronas, semblat de brots de fil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de fil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig o caxa de fust d'alber ab sa tencadura e clau, la qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich té, e lo dit pali ha donat a Déu a sant Pere.	[f. 111] Item un pali de drap domesqui blanc ab tres ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles ab lurs coronas, semblat de brots de fil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de fil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig o caxa de fust d'alber ab sa tencadura e clau, la qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich té, e lo dit pali ha donat a Déu a sant Pere.	[f. 127] Item una tovayola de vellut vermell ab alguns brots de fil d'aur ab una ymage patita de verge, obrada de
Item un pali de drap domesqui blanc ab III ymages de fil d'aur e d'argent, la una de madona santa Maria e l'altre de sancta Caterina e l'altre de sancta Eulàlia, ab alguns perles en lurs coronas, semblat de brots de ffil d'aur ab son frontal del dit drap brodat de lletres e brots de ffil d'aur ab flocadura de seda vermella folrats de tela de li prima ab son stoig de fust d'alber ab sa tencadura, lo qual lo discret n'Anthoni Paganeres prevera beneficiat en la seu de Vich donà a Déu e a mosses sant Pere.	Item una tovallola de vellut vermell ab alguns brots de fil d'aur ab una ymage patita de verge, de fil d'aur e	Item una tovayola de vellut vermell ab alguns brots de fil d'aur ab una ymage patita de verge, de fil d'aur e	Item una tovayola de vellut vermell ab alguns brots de fil d'aur ab una ymage patita de verge, obrada de	

d'aur e de seda, ab flocadura de seda verda folrada de tela negra, la qual serveix com se diu lo Even-geli.	de ffil d'aur e de seda, ab flocadura de seda verda folrada de tela negra, la qual serveix com se diu lo Even-geli.	d'aur e de seda, ab flocadura de seda verda folrada de tela negra, la qual serveix com se diu lo Even-geli.	de ceda, ab flocadura de ceda verda folrada de tela negra, la qual serveix com se diu lo Even-geli.	fil d'aur e de ceda, ab flocadura de ceda verda folrada de tela negra, la qual serveix com se diu lo Even-geli.	fil ⁵⁷³ d'aur e de ceda, ab flocadura de ceda verda folrada de tela negra, la qual serveix com se diu lo Even-geli.
Item, un drap d'aur imperial lo qual fon haut de la sepultura de mossen Diago, <i>bone memorie episcopi Vicensis</i> . ²⁰⁰	Item, un drap d'aur imperial lo qual fon haut de la sepultura de mossen Diago, <i>bone memorie episcopi Vicensis</i> . ²⁰⁰	Item, un drap d'aur imperial lo qual fon haut de la sepultura de mossen Diago, <i>bone memorie episcopi Vicensis</i> .	Item, un drap d'aur imperial lo qual fon haut de la sepultura de mossen Diago, <i>bone memorie episcopi Vicensis</i> .	Item, un drap d'aur imperial lo qual se hagué de la sepultura de mossen Diago de Eredia, de bona memòria, bisbe de Vich.	Item, I drap d'aur imperial lo qual se hagué de la sepultura de mossen Diago de Eredia, de bona memòria, bisbe de Vich.
Item una ymage de la ffas de madona sancta Maria, pintada en una taula, la qual sta en lo altar maior de mossen sant Pera.	Item una ymage de la ffas de madona sancta Maria, pintada en una taula, la qual sta en lo altar maior de mossen sant Pera.	Item una ymage de la ffas de madona sancta Maria, pintada en una taula, la qual sta en lo altar maior de mossen sant Pera.	Item una ymage de la ffas de madona sancta Maria, pintada en una taula, la qual sta en l'altar de mossen sant Pere.	Item una ymage de la ffas de la verge madona sancta Maria, pintada en una taula, la qual esta en lo altar de sant Pere.	Item una ymage de la ffas de la verge madona sancta Maria, pintada en una taula, la qual esta en ⁷⁴ lo altar de sant Pere.
Item una casulla e dues capes de cotonina negra ab frasadures serenesques folrades de tela blava, fetes per a servir al ofici de Requiem.	Item dues casulles e dues capes de cotonina negra ab frasadures serenesques folrades de tela blava, fetes per a servir al ofici de Requiem.	Item dues casulles e dues capes de cotonina negra ab frasadures serenesques folrades de tela blava, fetes per a servir al ofici de Requiem.	Item dues casulla/ e dues capes de ³⁵⁹ cotonina negra ab frasadures serenesques folrades de tela blava, fetes per a servir al ofici de Requiem.	Item una casulla e dues capes de cotonina negra ab frasadures serenesques folrades de tela blava, fetes per a servir al ofici de Requiem.	Item ⁵⁷⁵ una casulla e dues ⁵⁷⁶ capes de cotonina negra ab frasadures serenesques folrades de tela blava, fetes per a servir al ofici de Requiem.
Item una capa molt bella de atzeytuni blau brodat d'aur e de seda et de argent, folrada de tafatà vermell ab un botó de perles en lo caperó, ab fflochs d'or e de ceda, la qual digue-seda, la qual digueren que ha dada a la esgleya de Vich mossen Ferrer Oruga, canononge d'aquella esgleya.	Item una capa molt bella de atzeytuni blau brodat d'aur e de seda et de argent, folrada de tafatà vermell ab un botó de perles en lo caperó, ab fflochs de or e de ceda, la qual digue-seda, la qual digueren que ha dada a la esgleya de Vich mossen Ferrer Oruga, canononge d'aquella esgleya.	Item una capa molt bella de atzeytuni blau brodat d'aur e de ceda e d'argent, folrada de tafatà vermell ab un botó de perles en lo caperó, ab fflochs d'or e de ceda, la qual ha dada a l'esgleya de Vich mossen Ferrer Eruga, canononge d'aquella esgleya.	Item una capa molt bella de atzeytuni blau brodat d'aur e de ceda e d'argent, folrada de tafatà vermell ab un botó de perles en lo caperó, ab un ffloch d'or e de ceda, la qual ha dada a la seu de Vich mossen Ferrer Eruga, canononge de Vich.	Item una capa molt bella de atzeytuni blau brodat d'aur e de ceda e d'argent, folrada de tafatà vermell ab un botó de perles en lo caperó, ab un ffloch d'or e de ceda, la qual ha dada a la seu de Vich mossen Ferrer Aruga, canononge de Vich.	Item una capa molt bella de atzeytuni blau brodat d'aur e de ceda e d'argent, folrada de tafatà vermell ab un botó de perles en lo caperó, ab I ffloch d'or e de ceda, la qual ha dada a la seu de Vich mossen Ferrer Aruga, canononge de Vich.
Item una bossa petita o stoix ²⁰¹ veyl de seda vellut e d'aur de corporals, antich.	Item una bossa petita o stoix ²⁰¹ veyl de seda vellut e d'aur de corporals, antich.	Item una bossa petita o stoix vey de ceda vellut e d'aur de corporals, antich ⁷⁶ .	Item una bossa patita o stoix vey de ceda vellut e d'aur de corporals antichs.	Item una ⁴⁵⁹ bossa/ o stoix veyll de ceda vellut e d'aur de corporals antichs.	Item una bossa o stoix veyll de ceda de vellut e d'aur de corporals antichs.
Item una tovallola de drap de seda negra o	Item una tovallola de drap de seda negra	Item una tovayola de drap de ceda negra	Item una tovayola de drap de ceda negra	Item una ⁴⁶⁰ tovayola de drap/ de ceda negra	Item una tovayola de drap de ceda negra

sunyada sembrada d'aur, folrada de tela verda flocada de seda.	o suyada sembrada d'aur, folrada de tela verda flocada de seda.	o suyada sembrada d'aur, folrada de tela verda flocada de ceda.	o suyada sembrada d'aur, folrada de tela verda flocada de ceda verda; sta sobra la ossa de sant Just.	o suyada sembrada d'aur, folrada de tela verda e flocada de ceda verda; sta sobra la quinquada e de poca valor.	o suyada sembrada d'aur, folrada de tela verda e flocada de ceda verda; és esquinçada e de poca valor.
[f. 70] Item II banderetes negres ab les armes de la Passió que ha, segons digueren, dadès a l'esgleya de Vich lo dit Anthoni de Paganeres àlias Torner.	[f. 70] Item dues banderetes negres ab les armes de la Passió que ha, segons digueren, dadès a l'esgleya de Vich lo dit Anthoni de Paganeres àlias Torner.	Item dues banderetes negres ab les armes de la Passió que ha, segons digueren, dadès a l'esgleya de Vich, lo dit Anthoni de Paganeres àlias Torner.	Item dues banderetes negres ab les armes de la Passió que ha, segons digueren, dadès a l'esgleya de Vich, lo dit Anthoni de Paganeres àlias Torner.	Item dues banderetes negres ab les armes de la Passió que ha, segons digueren, a l'esgleya de Vich, lo discret n'Anthoni de Paganeres àlias Torner.	Item dues banderetes negres ab les armes de la Passió que ha, segons digueren, a l'esgleya de Vich, lo discret n'Anthoni de Paganeres àlias Torner.
Item II tapits rasos verts ab senyals de Puigbachó, però la un és esquinçat.	Item dos tapits rasos verts ab senyals de Puigbachó, però la un és esquinçat. ²⁰³	Item dos tapits rasos de verts ab senyals de Puigbachó, però la un és squinçat.	Item dos tapits rasos de verts ab senyals de Puigbachó, però la I és squinçat.	Item dos tapits rasos de vert ab senyals de Puigbachó, però la I és esquinçat.	Item dos tapits rasos de vert ab senyals de Puigbachó, però la I és esquinçat.
Item VI camís de drap de li ab peraments de seda morisca en los quals peraments ha linies amples vermelles.	Item VI camís de drap de li ab peraments de drap de seda morisca en los quals peraments ²⁰⁴ ha alinies/ amples vermelles.	Item una bella tova yola de vellut vermell de grana ab flocadura verda ab un <i>agnus Dei</i> al mig ab les claus de sant Pere folrada de tela verda.	Item una bella tova yola de vellut vermell de grana ab flocadura verda ab un <i>agnus Dei</i> al mig ab claus de sant Pere folrada de tela verda.	Item una bella tova yola de vellut vermell de grana ab flocadura verda ab un <i>agnus Dei</i> al mig ab claus de sant Pere folrada de tela verda.	Item una bella tova yola de vellut vermell de grana ab flocadura verda ab l' <i>agnus Dei</i> al mig ab claus de sant Pere folrada de tela verda.
[f. 54v] Item III camís de drap de li ab peraments vermells on ha aguilles de fil d'aur.	Item III camís de drap de li ab peraments vermells hon ha aguilles de fil d'aur.	Item III camís de drap de li ab peraments vermells hon ha aguilles de fil d'aur.	Item tres camís de drap de li ab peraments vermells hon ha ³⁶⁰ aguilles de fil d'aur.	Item tres camís de drap de li ab peraments, hon ha aguilles de fil d'aur.	Item tres camís de drap de li ab peraments, hon ha aguilles de fil d'aur.
Item una bella e gran custòdia d'argent daurat ab senyal de Pujol, la qual ha dada a sant Pere mossen Bernat des Pujol, ca-	Item una bella e gran custòdia d'argent daurat ab senyal de Pujol, la qual ha dada a sant Pere mossen Bernat des Pujol, ca-	Item una bella e gran custòdia d'argent daurat ab senyal de Pujol, la qual ha dada a sant Pere mossen Bernat dez Pujol, ca-	Item una bella e gran custòdia d'argent daurat ab senyals de Pujol, la qual ha dada a sant Pere mossen Bernat dez Pujol, ca-	Item una bella e gran custòdia d'argent daurat ab senyals de Pujol, la qual ha donada a sant Pera mossen Bernat	Item ³⁷⁸ una custòdia d'argent daurat/ bella e gran ³⁷⁹ daurat ab senyals de Pujol, la qual ha donada a sant Pera mossen Bernat

qual ffeu ffer mosser ⁴ Gili Otger, canonge, la qual és folrada de cotonina vermella.	ha feta fer mosser Gil Otger, canonge, la qual és folrada de cotonina vermella.	ha feta fer mosser Gil Otger, canonge, la qual és folrada de cotonina vermella.	ha feta fer mossèn Gil Otger, canonge, la qual ⁴⁶⁵ capa és folrada de cotonina vermella.	ha feta fer mossèn Gil Otger, canonge, la qual ⁴⁶⁵ capa és folrada de cotonina vermella.
Item altra capa domesqui negre ⁴⁶⁵ obrada de corones, la qual ffeu mosser Johan de Déu, canonge, la qual ⁴⁶⁵ és folrada de vermell.	Item una capa de domesqui negra obrada de corones, la qual ha feta fer mosser Johan ⁴⁶⁶ de Déu, canonge, e és folrada de vermell.	Item una capa de domesqui negra obrada de corones, la qual ha feta fer mosser Johan ⁴⁶⁶ de Déu, canonge, e és folrada de vermell.	Item una capa de domesqui negra obrada de corones, la qual ha feta fer mossèn Johan ⁴⁶⁶ de Déu, canonge, e és folrada de vermell.	Item una capa de domesqui negre obrada de corones, la qual ha feta fer mossèn Johan de Déu, canonge, e és folrada de vermell.
	Item quatre pessas de tapits vermells tres patits e un gran, ab sanyals de pujols/.	Item quatre pessas de tapits vermells ⁴⁶⁷ tres patits e un gran, ab sanyals de pujols/.	Item quatre pessas de tapits vermells tres patits e un gran, ab sanyals de pujols.	Item quatre pessas de tapits vermells tres patits e la I gran, ab sanyals de pujols.
		Item una casulla de seda verda ab algunes obres ⁴⁶⁸ vermelles e blanques ab un savastre estret per lo mig, folrada de tela blava.	Item una casulla de seda verda ab algunes obres ⁴⁶⁸ vermelles e blanques ab un savastre estret per lo mig, folrada de tela blava.	Item una casulla de seda verda ab algunes obres vermelles e blanques ab I savastre stret per lo mig, folrada de tela blava.
		Item uns vestiments de drap de domesqui blanch, ço és, casulla ab frasadura devant e detras, brodada sobra catui vermell ab ymages ab dues dalmatigues folrades de taffatà vert ab dues stoles e tres maniples ab peraments en camp blau brodats.	Item uns vestiments de drap de domesqui blanch, ço és, casulla ab frasadura devant e detras, brodada sobra catui vermell ab ymages ab dues dalmatigues folrades de taffatà vert ab dues stoles e tres maniples ab peraments en camp blau brodats.	Item uns vestiments de drap de domesqui blanch, ço és, casulla ab frasadura devant e detras, brodada sobra catui vermell ab ymages ab dues dalmatigues folrades de taffatà vert ab dues stoles e tres maniples ab peraments en camp blau brodats.
		Item dues capes pluvials de diaspire negre brocat d'or ab frasadures velles les quals frasadures foren dels vestiments negres del reverent bisbe Ballera folrades de tela blava.	Item dues capes pluvials de diaspire negre brocat d'or ab frasadures velles les quals frasadures foren dels vestiments negres del reverent bisbe Ballera folrades de tela blava.	Item dues capes pluvials de diaspire negre brocat d'or ab frasadures velles les quals frasadures foren dels vestiments negres del reverent bisbe Ballera folrades de tela blava.

Item una casulla del prop dit drap ab la frasadura vella la qual havia servit als prop dits vestiments folrada de tela blava. Item dues dalmàtiques d'aquell mateix drap folrades de tela blava ab dues stoles e dos maniples e dos collars. Item I drap d'or emperial blanc nou ab algunes obres de ceda verdes e vermelles, lo qual s'és hagut de la sepultura⁵⁸² de N'Anfonso de Thous de bona memoria bisbe de Vich⁵⁸³ en lo qual sta embolicat lo dit drap en I lançol o tela de li qui és compatat ja ab les demuntades tretza teles. Item dos camís nous de drap de li los quals se són haguts per via de cambi o recobrats per dos vells qui servien a les sepulturas d'en Johan Osona e d'en Pere Çalom àlias Urgell quondam, preveras de Vich. [f. 128v] Item dos camís⁵⁸⁴ qui servexen als acòlits. Item tres camís de drap de li sens peraments, los quals servexen a la missa matinal de Sant Nicholau e a la missa de Réquiem.		
Item una casulla del prop dit drap ab la frasadura vella la qual havia servit als prop dits vestiments folrada de tela blava. Item dues dalmàtiques d'aquell mateix drap folrades de tela blava ab dues stoles e dos maniples e dos collars. Item un drap d'or emperial blanc nou ab algunes obres de ceda verdes e vermelles, lo qual s'és hagut de la sepultura del reverent N'Anfonso de⁵⁸⁹ Thous de bona memoria bisbe de Vich en lo qual se té una tela de les demuntades tretza teles. Item dos camís nous de drap de li los quals se són haguts per via de cambi o recobrats per dos vells qui servien a les sepultures d'en Johan Osona e d'en Pere Çalom àlias Urgell quondam, preveres e beneficiats en la dita seu de Vich. Item dos camís nous qui servexen als acòlits. ⁴⁷⁰Item tres camís de drap de li⁴⁷¹ sens peraments, los quals⁴⁷² Francesch Portella ha fets fer dels béns de la dita		

	sacristia, segons dix. ¶ Servexen a la missa matinal de Sant Nicholau e a la missa de Réquiem.⁴⁷³ Item les coses següents se són comprades de la mermessoria del dit mossèn Alfonso e són ara de la dita Sacristia: Primo un tapit vellós o catiffa de diverses colors de dues canes e mige de lonch e de dotza palms de ampla o aquen entorn. Item una cadira de ferra bisbal ab lo seyhidor de cuyr vermell ab senyals de Thous. Item tres veytays de ploma de pagó de poca valor. Item dos capells bisbals de drap negre folrats de taffetà verd ab flochs de ceda⁴⁷⁴ verda grans. Item un perell de cuxins de cuyr vermell emprimat, les quals coses se són comprades segons dit és de la dita mermessoria. Item un vel de ceda blanch estesser ab⁴⁷⁵ vores de or e de ceda negre. Item un trosset de domesquí blanch qui pot ésser dos		
¶ Dels dos han fets camís als acòlits ab paraments negres/.	Item les coses següents ¶ les quals/ se són comprades de la mermessoria del dit mossèn Alfonso e són ara de la dita Sacristia: Primo un tapit vellós o catiffa de diverses colors de dues canes e mige de lonch e de XII de amplària o aquen entorn. Item una cadira de ferra bisbal ab lo seidor de cuyr vermell ab senyals de Thous. Item tres ventays de ploma de pagó de poca valor. Item dos capells bisbals de drap negre folrats de taffetà vert ab flochs de ceda verda grans.		
	Item I perell de cuxins de cuyr vermell emprimat, les quals coses se són comprades segons dit és de la dita mermessoria. Item I vel de ceda blanch estesser ab vores de or e de ceda negre.		
			585

palms de lonch e quatre dits de ampla, lo qual és romàs dels prop dits vestiments blancs.	Item atrobam tots aquells vestiments blancs los quals ha donat n'Alfonso de Thous de bona memòria bisbe de Vich per la capella que lo dit bisbe en sa novella esecució assegura a sant Pere de Vich:	Item I camis de drap de li ab peraments tots d'aur fets ab aguya devant e detrás, de obra embutida ab una corona d'aur en quescuna part, e ab punyets vermells brocats de fil d'aur e de seda sobra atzatoní vermell.	Item altres dos camis de drap de li ab los
palms de lonch e quatre dits de ampla, lo qual és romàs dels prop dits vestiments blancs.	Item atrobam tots aquells vestiments blancs los quals ha donat n'Alfonso de Thous de bona memòria bisbe de Vich per la capella que lo dit bisbe en sa novella esecució assegura a sant Pere de Vich:	Item I camis de drap de li ab peraments tots d'aur fets ab aguya devant e detrás, de obra embutida ab una corona d'aur en quescuna part, e ab punyets vermells brocats de⁴⁷⁷ fil d'aur e de seda sobra atzatoní vermell.	Item altres dos camis de drap de li ab los

				punyets semblants dels demunt dits e ab peraments devant e detràs de drap de domesquí vermell sembrats de diverses flors de ceda e steles d'aur ab vores entorn d'atzatoni vert brodades de diverses flors e fullatges d'aur e de ceda. [f. 113] Item tres àmits de drap de li tots estessers ⁴⁷⁸. Item una capa del drap mateix de la casulla ab frasadura de diverses ymages d'aur e de ceda ab son caperò però ab l botó de fil d'aur e de ceda ab algunes perles, folrada de terçanell vermell. Item dues dalmàtiques del drap mateix de la casulla ab sollemnes peraments brodats tots de agulla ab diverses ⁵⁸⁶ rematjes d'aur e de ceda, ab una corona de perles en quescuna part ab dos senyals de Thous en quescun perament. Item III stoles d'atzatoni blanch brodades de fil d'aur e d'argent ab senyals de Thous en quescun cap ab flocadura d'aur e de ceda vermella folrada de terçanell ver- punyets semblants dels demunt dits e ab peraments devant e detràs de drap de domesquí vermell sembrats de diverses flors de ceda e steles d'aur ab vores entorn d'atzatoni vert brodades de diverses flors e fullatges d'aur e de ceda. Item tres àmits de drap de li tots estessers ⁴⁷⁸. Item una capa del drap mateix de la casulla ab frasadura de diverses ymages d'aur e de ceda ab son caperò però ab l botó de fil d'aur e de ceda ab algunes perles, folrada de terçanell vermell. Item dues dalmàtiques del drap mateix de la casulla ab sollemnes peraments brodats tots de agulla ab diverses ⁵⁸⁶ rematjes d'aur e de ceda, ab una corona de perles en quescuna part ab dos senyals de Thous en quescun perament. Item III stoles d'atzatoni blanch brodades de fil d'aur e d'argent ab senyals de Thous en quescun cap ab flocadura d'aur e de ceda vermella folrada de terçanell ver-
--	--	--	--	---

		mell. Item tres maniples semblants en totes coses a les stoles. Item dos⁴⁷⁹ collars semblants a les stoles, exceptat que no han floradura. Item quatre senyals reials d'aur e de cada vermella. Item altres quatre senyals mig reals d'aur e de cada vermella e l'altra meytat ab senyals de la comtessa de Luna, çò és la luna scacada de cada negre e de fil d'aur e lo camp de fil d'argent. Item dos plaçons patits la I de terçanell⁴⁸⁰ negre e altre de tela negre e quescun han algunes perles enfilades e altres manudes no enfilades: Item una capa de drap de domesquí blau brocat d'aur ab alguns ramalges ab frasadura en camp verd ab diverses ymages folrada de bocaram vermell, qui fo de mossèn Johan Martí quondam canonge de Vich. Item altre capa de drap de domesquí vermell raç ab frasadura d'aur luques ab diverses figures de la passió de Jesucrist folrada de taffatà verd, la	mell. Item tres maniples semblants en totes coses a les stoles. Item dos collars semblants a les stoles, exceptat que no han floradura. Item quatre senyals reials d'aur e de cada vermella. Item⁵⁸⁷ altres quatre senyals mig reals d'aur e de cada vermella e l'altra meytat ab senyals de la comtessa de Luna, çò és la luna scacada de cada negre e de fil d'aur e lo camp de fil d'argent. Item dos plaçons patits, la I de terçanell negre e altre de tela negre; en quescun han algunes perles enfilades e altres manudes no enfilades. Item una capa de drap⁵⁸⁸ domesquí blau brocat d'aur ab alguns ramalges ab frasadura en camp verd ab diverses ymages folrada de bocaram vermell, qui fo de mossèn Johan Martí quondam canonge de Vich. Item altre capa de drap de domesquí vermell raç ab frasadura d'aur luques ab diverses figures de la passió de Jesucrist folrada de taffatà verd, la
--	--	--	--

qual ha comprada lo discret en Johan Castell prevera beneficiat en la seu de Vich per mossèn Johan Bosch canonge de Vich, per la qual capa lo dit Johan Castell era entrat fermansa per lo dit mossèn Johan Bosch.	Item altre capa molt bella de carmasí vermell vellutit brocat d'aur ab frasadura molt bella d'aur ab diverses ymages folrada de tafata vert reforsat ab I senyal al pits de falcó ab tres botonets salomonats de ceda verda e d'or, la qual copa és de mossèn³⁸⁹ Bernat Folchs envoltada en una tela blanca que de li la qual sta en una caxa plana feta a ops d'ella, d'alber, ab sa clau. Item un calze d'argent daurat dins e deffora ab sa patena esmaltat e cillat de pes de cinch marchs, tres onces e mige e I quart, e hasis [f. 130] esmalts en lo peu, tres de la passió de Jesucrist e tres en que ha tres ymages de sant Pere e de sant Pau e de sant Andreu, e en lo pom sis caxals esmaltats, tres de claus de sant Pere e tres de flors de lir e en
verd, la qual ha comprada lo discret en Johan Castell prevera beneficiat en la seu de Vich per mossèn Johan Bosch canonge de Vich, per la qual capa lo dit Johan Castell era entrat fermansa per lo dit mossèn Johan Bosch.	

Predictaque bona confitemur nos supradicti in dicta sacristia⁶⁶ post reddicionem per dictum Salvatorem de eisdem faciam invenisse et me dictum Martinum in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. Et ideo renunciando exceptioni dicte⁶⁷ comande per me	[f. 70v] Predictaque bona confitemur nos predicti in dicta sacristia invenisse post reddicionem per dictum Martinum Soler de eisdem faciam et me dictum Salvatorem in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. Et ideo ego dictus Salvator Abadal⁷¹ renun-	[f. 83bisv] Predictaque bona confitemur nos predicti in dicta sacristia invenisse post reddicionem per dictum Martinum Abadal de eisdem faciam et me dictum Petrum Carboners in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. Et ideo ego dictus Petrus de Carboners	Predictaque bona confitemur nos predicti in dicta sacristia invenisse post reddicionem per dictum Petrum Carboners de eisdem faciam et me dictum Franciscum Portella in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. [f. 98] Et ideo ego dictus Francis-	Item uns ostiers nous de ferra los quals ha comprats mosser Jacme Taulats canonge dels béns de la dita sacristia.	[f. 113v] Predictaque bona confitemur nos predicti in dicta sacristia invenisse post reddicionem per dictum Franciscum Portella de eisdem faciam et per me dictum Guilelmum de Cumba in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. Et ideo ego dictus Guilelmus de	la patena ha l'esmalt en lo mig, en lo qual és <i>sedes magesiaris cum vexillo in mariu</i>, e IIII esmalts dels quatra evangelistes entorn o per les vores de la dita patena ab sa tova yola de li blanc e ab son soig de cuyr vermell. Item uns ostiers de ferra nous los quals ha comprats mosser Jacme Taulats canonge de Vich, dels béns de la sacristia. Item altres hostiers entichs.⁵⁹⁰ Item l'capa⁵⁹¹ d'ayzeytoni⁵⁹² vermell vellutat ab diverses ramatges e obres d'aur tirat ab bella fresadura ab moltes ymatges ab dos senyals de Pujol sobra lo caperò, la qual micer Ramon dez Pujol canonge e cabiscol de Vich ha fets e dada a sant Pere.	Predictaque bona confitemur nos predicti Raimundus de Podiolo et Jacobus Taulats Thesaurarii anno presentii in dicta sacristia invenisse per reddicionem per dictum Guilelmum de Cumba de eisdem factam et per me dictum Petrum de Carboneis in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. Et ideo ego dictus Guilelmus de	la patena ha l'esmalt en lo mig, en lo qual és <i>sedes magesiaris cum vexillo in mariu</i>, e IIII esmalts dels quatra evangelistes entorn o per les vores de la dita patena ab sa tova yola de li blanc e ab son soig de cuyr vermell. Item uns ostiers de ferra nous los quals ha comprats mosser Jacme Taulats canonge de Vich, dels béns de la sacristia. Item altres hostiers entichs.⁵⁹⁰ Item l'capa⁵⁹¹ d'ayzeytoni⁵⁹² vermell vellutat ab diverses ramatges e obres d'aur tirat ab bella fresadura ab moltes ymatges ab dos senyals de Pujol sobra lo caperò, la qual micer Ramon dez Pujol canonge e cabiscol de Vich ha fets e dada a sant Pere.	Predictaque bona confitemur nos predicti Raimundus de Podiolo et Jacobus Taulats Thesaurarii anno presentii in dicta sacristia invenisse per reddicionem per dictum Guilelmum de Cumba de eisdem factam et per me dictum Petrum de Carboneis in comanda vestra dictorum honorabilium thesaurariorum habuisse et recepisse. Et ideo ego dictus Guilelmus de	la patena ha l'esmalt en lo mig, en lo qual és <i>sedes magesiaris cum vexillo in mariu</i>, e IIII esmalts dels quatra evangelistes entorn o per les vores de la dita patena ab sa tova yola de li blanc e ab son soig de cuyr vermell. Item uns ostiers de ferra nous los quals ha comprats mosser Jacme Taulats canonge de Vich, dels béns de la sacristia. Item altres hostiers entichs.⁵⁹⁰ Item l'capa⁵⁹¹ d'ayzeytoni⁵⁹² vermell vellutat ab diverses ramatges e obres d'aur tirat ab bella fresadura ab moltes ymatges ab dos senyals de Pujol sobra lo caperò, la qual micer Ramon dez Pujol canonge e cabiscol de Vich ha fets e dada a sant Pere.	Predictaque bona confitemur nos predicti Raimundus de Podiolo et Jacobus Taulats Thesaurarii anno presentii in dicta sacristia invenisse per reddicionem per dictum Guilelmum de Cumba de eisdem factam et per me dictum Petrum de Carboneis in comanda vestra dictorum honorabi-
--	--	--	---	--	---	---	---	---	---	---	--

non habite et non recepte et doli mali ac in factum actioni et omni alii iuri hiis obviandi et bona fide promitto vobis quod dictam comandam reddam, restituum et tornabo vobis seu successoribus vestris in dicto vestro officio incontinenti cum fuero requisitus sine omni scilicet questione et aliqua iuris vel facti exceptione, et absque omni dampno, sumptibus, missionibus et interesse vestri et dictorum vestrorum quodque restituum et emendabo vobis et ipsis vestris successoribus omnes missiones, sumptus, dampna et interesse quos, quas et que vos et dicti vestri successores feceritis et sustinueritis quoquomodo pro petitione et recuperatione predictorum vel aliorum ⁷⁰ seu aliorum ⁷² super quibus missionibus, sumptibus, dampnis et interesse credatur vobis et ipsis plano et simpliciter verbo, nulla alia probatione requisita. Et pro his attendendis et observandis obligo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea.	ciando exceptioni dicte comande per me non habite ⁷¹ et non recepte et doli mali ac in factum actioni et omni alii iuri hiis obviandi, conventio et bona fide promitto vobis quod dictam comandam reddam, restituum et tornabo vobis seu successoribus vestris in dicto vestro officio incontinenti cum fuero requisitus sine omni scilicet questione et aliqua iuris vel facti exceptione, et absque omni dampno, sumptibus, missionibus et interesse vestri et dictorum vestrorum quodque restituum et emendabo vobis et ipsis vestris successoribus omnes missiones, sumptus, dampna et interesse quos, quas et que vos et dicti vestri successores feceritis et sustinueritis quoquomodo pro petitione et recuperatione predictorum vel aliorum ⁷⁰ seu aliorum ⁷² super quibus missionibus, sumptibus, dampnis et interesse credatur vobis et ipsis plano et simpliciter verbo, nulla alia probatione requisita. Et pro his attendendis et observandis obligo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea.	renunciando exceptioni dicte comande per me non habite et non recepte et doli mali ac in factum actioni et omni alii iuri hiis obviandi, conventio et bona fide promitto vobis quod dictam comandam reddam, restituum et tornabo vobis seu successoribus vestris in dicto vestro officio incontinenti cum fuero requisitus sine omni scilicet questione et aliqua iuris vel facti exceptione, et absque omni dampno, sumptibus, missionibus et interesse vestri et dictorum vestrorum quodque restituum et emendabo vobis et ipsis vestris successoribus omnes missiones, sumptus, dampna et interesse quos, quas et que vos et dicti vestri successores feceritis et sustinueritis quoquomodo pro petitione et recuperatione predictorum vel aliorum ⁷⁰ seu aliorum ⁷² super quibus missionibus, sumptibus, dampnis et interesse credatur vobis et ipsis plano et simpliciter verbo, nulla alia probatione requisita. Et pro his attendendis et observandis obligo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea.	chus Portella renunciando exceptioni dicte comande per me non habite et non recepte et doli mali ac in factum actioni et omni alii iuri hiis obviandi, conventio et bona fide promitto vobis quod dictam comandam reddam, restituum et tornabo vobis seu successoribus vestris in dicto vestro officio incontinenti cum fuero requisitus sine omni scilicet questione et aliqua iuris vel facti exceptione, et absque omni dampno, sumptibus, missionibus et interesse vestri et dictorum vestrorum quodque restituum et emendabo vobis et ipsis vestris successoribus omnes missiones, sumptus, dampna et interesse quos, quas et que vos et dicti vestri successores feceritis et sustinueritis quoquomodo pro petitione et recuperatione predictorum vel aliorum ⁷⁰ seu aliorum ⁷² super quibus missionibus, sumptibus, dampnis et interesse credatur vobis et ipsis plano et simpliciter verbo, nulla alia probatione requisita. Et pro his attendendis et observandis obligo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea ubi-	Cumba renunciando exceptioni dicte comande per me non habite et non recepte et doli mali ac in factum actioni et omni alii iuri hiis obviandi, conventio et bona fide promitto vobis quod dictam comandam reddam, restituum et tornabo vobis seu successoribus vestris in dicto vestro officio incontinenti cum fuero requisitus sine omni scilicet questione et aliqua iuris vel facti exceptione, et absque omni dampno, sumptibus, missionibus et interesse vestri et dictorum vestrorum quodque restituum et emendabo vobis et ipsis vestris successoribus omnes missiones, sumptus, dampna et interesse quos, quas et que vos et dicti vestri successores feceritis et sustinueritis quoquomodo pro petitione et recuperatione predictorum vel aliorum ⁷⁰ seu aliorum ⁷² super quibus missionibus, sumptibus, dampnis et interesse credatur vobis et ipsis plano et simpliciter verbo, nulla alia probatione requisita. Et pro his attendendis et observandis obligo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea ubi-	lium thesaurarium habuisse et recepisse. Et ideo ego dictus Petrus de Carboners renunciando exceptioni dicte comande per me non habite et non recepte et doli mali ac in factum actioni et omni alii iuri hiis obviandi, conventio et bona fide promitto vobis quod dictam comandam reddam, restituum et tornabo vobis seu successoribus vestris in dicto vestro officio incontinenti cum fuero requisitus sine omni scilicet questione et aliqua iuris vel facti exceptione, et absque omni dampno, sumptibus, missionibus et interesse vestri et dictorum vestrorum quodque restituum et emendabo vobis et ipsis vestris successoribus omnes missiones, sumptus, dampna et interesse quos, quas et que vos et dicti vestri successores feceritis et sustinueritis quoquomodo pro petitione et recuperatione predictorum vel aliorum ⁷⁰ seu aliorum ⁷² super quibus missionibus, sumptibus, dampnis et interesse credatur vobis et ipsis plano et simpliciter verbo, nulla alia probatione requisita. Et pro his attendendis et observandis obligo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea.
--	--	---	---	---	---

plendis, tenendis et observandis obligeo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea ubique habita et habenda.	que habita et habenda.	na mea.	plendis, tenendis et observandis obligeo vobis et dictis vestris successoribus me et omnia bona mea ubique habita et habenda.
Actum est hoc Vici, die vicesima sexta mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimo quarto.	Actum est hoc Vici, die vicesima sexta mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimoprimo.	Actum est hoc Vici, vicesima prima die mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimono.	Actum est hoc Vici, secunda die mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo octavo.
Sig+num Raymundi de Podiolo. Sig+num Jacobi Taulats. Sig+num Petri de Carboners predictorum, qui hec laudamus et firmamus.	Sig+num Bernardi de Podiolo. Sig+num Raymundi de Podiolo. Sig+num Guilelmi de Cumbar predictorum, qui hec laudamus et firmamus.	Sig+num Guilelmi de Parra senioris. Sig+num Johannis de Verdague. Sig+num Francisci Portella predictorum, qui hec laudamus et firmamus.	Sig+num Johannis de Dachs. Sig+num Ferrarii Aruga. Sig+num Salvatoris Abadal predictorum, qui hec laudamus et firmamus.
Testes huius rei sunt discreti Johannes de Rochabruna, Jacobus tholomeus de Solerio, presbiteri beneficiati in sede et Petro Guilelmo Bovetes, scolare olim dicte sacristie beati Petri Vicensis. ⁵⁹³	Testes huius rei sunt discreti Anthonius de Paganeres alias Torner, Bartholomeus de Colle, presbiteri beneficiati in sede, et Johannes Monerri, scriptor Vicensis.	Testes huius rei sunt discreti Anthonius de Colle, Anthonius Riera presbiter beneficiati in sede, et Bernardus de Torrentibus scriptor Vicensis.	Testes huius rei sunt discretus Anthonius de Paganeres alias Torner, Bartholomeus de Colle, presbiteri beneficiati in sede, et Johannes Monerri, scriptor Vicensis.
Actum est hoc Vici, vicesima prima die mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo octavo.	Actum est hoc Vici, die vicesima sexta mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimoprimo.	Actum est hoc Vici, secunda die mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo octavo.	Actum est hoc Vici, vicesima ²¹⁶ quinta ²¹⁷ mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quadringentesimo decimo septimo.
Sig+num Raymundi de Podiolo. Sig+num Jacobi Taulats. Sig+num Petri de Carboners predictorum, qui hec laudamus et firmamus.	Sig+num Bernardi de Podiolo. Sig+num Raymundi de Podiolo. Sig+num Guilelmi de Cumbar predictorum, qui hec laudamus et firmamus.	Sig+num Guilelmi de Parra senioris. Sig+num Johannis de Verdague. Sig+num Francisci Portella predictorum, qui hec laudamus et firmamus.	Sig+num Johannis de Dachs. Sig+num Ferrarii Aruga. Sig+num Salvatoris Abadal predictorum, qui hec laudamus et firmamus.
Testes huius rei sunt discreti Anthonius de Paganeres, Petrus de Rimbau et Franciscus Baucells, presbiteri beneficiati in sede Vicense.	Testes huius rei sunt discreti Anthonius de Paganeres alias Torner, Bartholomeus de Colle, presbiteri beneficiati in sede, et Johannes Monerri, scriptor Vicensis.	Testes huius rei sunt discretus Anthonius de Paganeres alias Torner, Bartholomeus de Colle, presbiteri beneficiati in sede Vicensis.	Testes huius rei sunt discretus Anthonius de Paganeres, Petrus de Rimbau et Franciscus Baucells, presbiteri beneficiati in sede Vicense.
Johannes Dachs, Ferrarius Aruga, Salvator Abadal, Anthonius [...].	Nos Guilelmius de Parra, prepositus, et Jaufridus de Rivopriorum, canonici ecclesie Vicensis et reverendi in Christo patris et domini domini Alfonsi, misericordie divinae episcopi, vicarii generalis confitemur et recognoscimus vobis honorabilibus dominis capitulo ecclesie Vicensis, quod tradidistis nobis per manus venerabilis Jacobi Taulats et Johannis de Dachs, canonici vicariarum dicte ecclesie Vi-	Die V ^a septembris anno M ^o CCCC ^o XVII ^o Nos Guilelmius de Parra, prepositus, et Jaufridus de Rivopriorum, canonici ecclesie Vicensis et reverendi in Christo patris et domini domini Alfonsi, misericordie divinae episcopi, vicarii generalis confitemur et recognoscimus vobis honorabilibus dominis capitulo ecclesie Vicensis, quod tradidistis nobis per manus venerabilis Jacobi Taulats et Johannis de Dachs, canonici vicariarum dicte ecclesie Vi-	Die V ^a septembris anno M ^o CCCC ^o XVII ^o Nos Guilelmius de Parra, prepositus, et Jaufridus de Rivopriorum, canonici ecclesie Vicensis et reverendi in Christo patris et domini domini Alfonsi, misericordie divinae episcopi, vicarii generalis confitemur et recognoscimus vobis honorabilibus dominis capitulo ecclesie Vicensis, quod tradidistis nobis per manus venerabilis Jacobi Taulats et Johannis de Dachs, canonici vicariarum dicte ecclesie Vi-

censis regentium isto anno sacristiam ecclesie Vicensis causa²¹⁹ infrascripta quasdam sendalias albas et quodam sotulares et unum anulum pontificalem²²⁰ argenti cum campmeu. Item quasdam cirotecas albas cum quibusdam ymaginibus²²¹ argenteis beate Marie, beati Gabrielis. Item baculum pastorem argenteum in quinque peciis quem fecit dominus Galcerandus ça Costa bone memorie Vicensis episcopi cum suis armis, scilicet barris ablis et rubels. Item quendam librum vocatum²²² pontifical scriptum in pergamenis cum postibus cohoptis corio viridi, et incipit in prima pagina secundi folii "vos faciendi" et finit in eadem pagina "Ecce dabit loci", et incipit in prima pagina ultimi folii "Princeps ecclesie", et finit in eadem pagina "semper agimus", et que nobis tradidistis ut ea mittere possimus dicto reverendo domino Episcopo pro celebrandis ordinibus apud cerveriam. Que omnia valere firmiter fuerint extimata bona extimacione ducentis florenis auri communibus de Aragonia et que omnia²²³ vel dictam eorum extimacionem

nem vobis/ seu dominus regentibus reddere et restituere promittimus per totum²²⁴ Quintum²²⁵ die mensis octobris proxime venturo/. Et quod reddemus vobis omnia missionis et cetera. Et damus vobis fideiussores discretos Johannem Castelli et Johannem Nogerii presbiteros beneficiatos in sede Vicense.

Testes discreti Petrus de Podiolario, albergerius, Petrus de Morgades et Petrus Johannes Vila, presbiteri beneficiati in sede Vicense.

²²⁶Die mercuri XIII^a octobris anno iamdudico, presentibus testibus discreto Petro Jordani beneficiato et Francisco Poncii presbiteris Vicensi-bus, dictus honorabilis Jacobus Taulats et Johannes Dachs confessi fuerunt ipsos recuperasse bona pre-senti instru-mento²²⁷ designata et pro eo mandarunt huiusmodi instrumentum cancellari/.

NOTES

1. Segueix, ratllat, *te*.
2. Segueix, ratllat, *ecclesie*.
3. Segueix, ratllat, *ab senyal de Fonollet*, probablement en saltar-se de línia en copiar de l'inventari precedent.
4. Segueix, ratllat, *b* iniciant probablement el mot *braç*.
5. Segueix, ratllat, *uberta*.
6. Segueix, ratllat, *feta*.
7. Segueix, ratllat, *creueta*.
8. Segueix, ratllat, *ab*.
9. Segueix, ratllat, *vell*.
10. Segueix, ratllat, *tella*.
11. Segueix, ratllat, *orab*.
12. Segueix, ratllat, *vell*.
13. Segueix, ratllat, *al s*.
14. Segueix, ratllat, *verda*.
15. Segueix, ratllat, *capasa*.
16. Segueix, ratllat, *en*.
17. *scrita* rectificat a *scrit*.
18. Segueix, ratllat, *ab*.
19. Segueix, ratllat, *ab so*.
20. *Barche* amb signe d'abreviatura.
21. Segueix, ratllat, *ad*.
22. Sic. En l'inventari de 1402 consta *àngels*. Però en el de 1414 consta ja, com en aquest que el copià, *angles*.
23. Segueix, ratllat, *donà*.
24. Segueix, ratllat, *brond*.
25. *squinsats* afegit amb posterioritat.
26. Segueix, ratllat, *de seda*.
27. Segueix, ratllat, *alb*.
28. Segueix, ratllat, *Serier*.
29. Segueix, ratllat, *negra*.
30. *domesquines* rectificat a *domesquins*.
31. García Fernández de Heredia, aragonès, bisbe de Vic (1377-1387) i que passà després a la seu metropolitana de Saragossa. S'afegeix, en interlineat, *quondam*, com a modificació del text de 1402, perquè efectivament aquest prelat havia mort l'1 d'agost de 1411, assassinat per Pere de Luna.
32. *daura* rectificat a *daur*.
33. Segueix, ratllat, *e sendellas*.
34. Segueix, ratllat, *ad*.
35. En l'inventari de 1402, *luquès*.
36. Segueix, ratllat, *ad*.
37. Segueix, ratllat, *del Rey*.
38. Afegit amb posterioritat.
39. Segueix, ratllat, *alda*.
40. Segueix, ratllat, *de seda*.
41. Segueix, ratllat, *Item I drap d'aur en camp-blanc domesquí en camp blanch*, i al marge exterior, l'anotació *non invenitur*.
42. Segueix, ratllat, *drap*.
43. Segueix, ratllat, *negra*. De fet aquest és el color que constava en l'inventari de 1414.
44. Segueix, ratllat, *des*.
45. Segueix, ratllat, *e blancha*.
46. *brodat* rectificat a *brocat*.
47. Segueix, ratllat, *ara Papa*.
48. Segueix, ratllat, *ca p*.
49. Segueix, ratllat, *ad*.
50. Segueix, ratllat, *epistolas*.
51. En l'inventari de 1414, *flocades*.
52. Segueix, ratllat, *tela*.
53. Segueix, ratllat, *negre*.

54. El mot hi manca per error en copiar de l'inventari de 1414, del qual ho restituïm.
55. Segueix, ratllat, *III*.
56. Sic, per *Torner*.
57. Segueix, ratllat, *d'aur*, que constava en l'inventari de 1414 i resultava redundant.
58. El bisbe Diego de Heredia morí l'any 1410.
59. *bell* rectificat a *vell*.
60. Segueix, ratllat, *so a saber, de la porta del ferra*.
61. Aquí s'acaba la part copiada de forma quasi literal de l'inventari de 1414. La continuació és afegida amb tinta diferent.
62. Segueix, ratllat, *en*.
63. Segueix, ratllat, *brodara*.
64. Segueix, ratllat, *Giloger i Giliot*.
65. Segueix, ratllat, *sebrada*.
66. Segueix, ratllat, *invenisse*.
67. Segueix, ratllat, *ca*.
68. Segueix, ratllat, *dicta bona*.
69. Segueix, ratllat, *ac qui*.
70. Segueix, ratllat, *partis*.
71. Segueix, ratllat, *qua*.
72. Segueix, ratllat, *et restituam vobis et ipsis*.
73. Segueix, ratllat, *Martin*.
74. Segueix, ratllat, *Ferrarium Aruga*.
75. Segueix, ratllat, *sue Sacristie ecclesie V*.
76. Segueix, ratllat, *Ferrari*.
77. Segueix, ratllat, *dicti temporis eis resti*.
78. Segueix, ratllat, *Thesaurierii*.
79. Segueix, ratllat, *beati Petri*.
80. Segueix, ratllat, *dictum*.
81. Tot el paràgraf, fins aquí al canvi de pàgina, està barrat en aspa en senyal d'anul·lació, en funció del que consta en l'afegit marginal.
82. Afegit al marge de f. 55v, però el transcrivim aquí a continuació del paràgraf al costat del qual està.
83. Segueix, ratllat, *discretum*.
84. Segueix, ratllat, *esmalts*.
85. Segueix, ratllat, *crucifix*.
86. Segueix, ratllat, *ab*.
87. Segueix, ratllat, *cap*.
88. Segueix, ratllat, *Ag*.
89. Segueix, ratllat, *domini*.
90. *peces* rectificat a *peus*.
91. Segueix, ratllat, *de la*.
92. Segueix, ratllat, *d'argent da*.
93. Segueix, ratllat, *molt usat*.
94. Segueix, ratllat, *man*.
95. Segueix, ratllat, *ab*.
96. Segueix, ratllat, *bal*.
97. Segueix, ratllat, *vell*. Resulta sorprenent que sigui la mateixa correcció que hi ha en l'inventari de 1416, és a dir, reproduïx l'error i la correcció.
98. Segueix, ratllat, *tella*. Com en el cas precedent, es reproduïx l'error i la correcció de l'inventari de 1416.
99. En l'inventari de 1416 seguia *obrats*.
100. En l'inventari de 1416, *folradura*.
101. Segueix, ratllat, *vell*.
102. *voce* rectificat a *voci*.
103. Segueix, repetit i ratllat, *ab tornets*.
104. En els inventaris precedents, *obrir*.
105. *lagunes* rectificat a *algunes*.
106. *missall* rectificat a *missal*.
107. Segueix, ratllat, *en*. De nou es repeteix l'error i la rectificació de l'inventari de 1416.
108. Segueix, ratllat, *un*.
109. Segueix, ratllat, *vells*.
110. Segueix, ratllat, *de dis*.

111. Segueix, ratllat, *card*.
112. Segueix, ratllat, *II*.
113. Segueix, ratllat, *de Limoges*.
114. *stant* rectificat a *stan*.
115. *den* rectificat a *en*.
116. Segueix, ratllat, *drapli*.
117. Segueix, ratllat, *en lo*.
118. *missall* rectificat a *missal*.
119. Signe d'abreviatura, inval·lidat.
120. Segueix, ratllat, *de*.
121. Segueix, ratllat, *maior*.
122. Segueix, ratllat, *poques*.
123. *marcha* rectificat a *march*.
124. Segueix, ratllat, *Calvil*.
125. Segueix, ratllat, *creuta*.
126. Setueix, ratllat, *Xipt* amb senyal d'abreviatura, substituït pel *Xpit* amb senyal d'abreviatura que transcrivim.
127. Segueix, ratllat, *Item IIII anells d'argent veyslab algunes/ ab algunes pedres e perles me·nudes*.
128. Segueix, ratllat, *ab algunes peres*.
129. Seueix, ratllat, *crimelles*.
130. Segueix, ratllat, *peses*.
131. *quall* rectificat a *qual*.
132. Com en l'inventari de 1416, segueix, ratllat, *donà*.
133. Segueix, ratllat, *brondons*.
134. *ffill* rectificat a *ffil*. Segueix, ratllat, *d'or*.
135. Segueix, ratllat, *de ffrerra*.
136. Segueix, ratllat, *fflocadura*.
137. *cors* rectificat a *cor*.
138. Segueix, ratllat, *ab sona*.
139. Segueix, ratllat, *vergay*.
140. Segueix, ratllat, *ab s*.
141. *domesquines* rectificat a *domesquins*, modificació ja existent en l'inventari de 1416.
142. Segueix, ratllat, *et unicelles*.
143. Segueix, ratllat, *e sendellas*.
144. *ça* rectificat a *ço*. Segueix, ratllat, *Costa*.
145. *et* rectificat a *e*.
146. Segueix, ratllat, *de ceda groga, de tella*.
147. Segueix, ratllat, *lurs*.
148. Segueix, ratllat, *ymages*.
149. Segueix, ratllat, *Item*.
150. Segueix, ratllat, *pag*.
151. En l'inventari de 1402, *luquès*.
152. Segueix, ratllat, *capa*.
153. Segueix, ratllat, *tercenell \tafatà/*.
154. Segueix, ratllat, *d'en*.
155. Segueix, ratllat, *sembra*.
156. Segueix, ratllat, *de Rey*.
157. Segueix, ratllat, *de tercell verts*.
158. Segueix, ratllat, *esta seu*.
159. Segueix, ratllat, *daur*.
160. Segueix, ratllat, *Leç Lierç*.
161. Segueix, ratllat, *de Luques ab camp blanch ab affrasadures simples*.
162. Segueix, ratllat, *pla*.
163. Segueix, ratllat, *Sani*.
164. Segueix, ratllat, *ab*.
165. En l'inventari de 1416, *d'aur*.
166. Segueix, ratllat, *donà*.
167. *ffolradura* rectificat a *fflocadura*.
168. *daura* rectificat a *daur*.
169. *Puyols* rectificat a *Puyol*.
170. En l'inventari de 1416, *folradures*.

171. Precedeix, ratllat, *Inem se*.
172. Segueix, ratllat, *la cassula*.
173. *diversers* rectificat a *diverses*.
174. Segueix, ratllat, *fill*.
175. Segueix, ratllat, *senyor*.
176. Com en l'inventari de 1416 segueix, ratllat, *ara Papa*.
177. *daura* rectificat a *daur*.
178. Segueix, ratllat, *servex*.
179. Segueix, ratllat, *de seda*, que és el que consta en l'inventari de 1416.
180. Segueix, ratllat, *tercenell*.
181. Segueix, en línia a part, ratllat, *Item una bossa de cuyro vert ab troços de crestall*, i, en nota marginal *ffuit cancellatum de voluntate honorabilium Jaufridi de Rivopirorum et Martini de Conia, canonicorum et anno M^o CCCC^o XVIII° thesaurariorum ecclesie Vicensis, presente discreto Antonio de Paganeres et me Bernardo*.
182. Segueix, ratllat, com en l'inventari de 1416, *epistolas*.
183. Segueix, ratllat, *perles*.
184. Segueix, ratllat, *e folrades*.
185. Segueix, ratllat, *tela*.
186. Segueix, ratllat, *II*.
187. Segueix, ratllat, *qia*.
188. *havién* rectificat a *havie*.
189. Segueix, ratllat, *vells*.
190. Segueix, ratllat, *IIII*.
191. Segueix, ratllat, *fflo*.
192. Segueix, ratllat, *ab*.
193. Segueix, ratllat, *fflocadura*.
194. Segueix, ratllat, *Item*.
195. Segueix, ratllat, *cubrtes*.
196. Segueix, ratllat, *als \los/*.
197. Segueix, ratllat, *ricamat*.
198. Segueix, ratllat, *folrat*.
199. Segueix, ratllat, *Torner*.
200. El bisbe Diego de Heredia morí l'any 1410.
201. Segueix, ratllat, *vell*.
202. Segueix, ratllat, *velluu*.
203. *esquinsata* rectificat a *esquinsat*.
204. Segueix, ratllat, *ha linies*.
205. Segueix, ratllats, *so a*.
206. Segueix, ratllat, *discret en*.
207. En l'inventari de 1416, Salvador Noguier.
208. *emperiall* recrtificat a *emperial*.
209. Segueix, ratllat, *Predicta bona confitemur nos supradicti in dicta sacristia post reddicione per dictum Salvatore \Martinum/ de eisdem ffacta invenisse et me dictum Martinum*.
210. Segueix, ratllat, *thesarar*.
211. Segueix, ratllat, *item altre capa, una capa de domesquí blanchn ab brodadura sembrada de ffulatgets, la qual ffeu ffeu ffer mosser Gili Otger, canonge canonge la qual és ffolrada de cotonina vermella. Item altre capa domesquí negre obrade de coronas la qual ffeu mosser Johan de Déu canonge la qual és ffolrada de vermell. Et ideo*.
212. Segueix, ratllat, *er*.
213. Segueix, ratllat, *se*.
214. Segueix, ratllat, *et vestrorum*.
215. Segueix, ratllat, *se a*.
216. Segueix, ratllat, *vicesimaquinta*.
217. Segueix, ratllat, *sexta*.
218. Tota la pàgina està barrada amb una aspa de tres línies.
219. Segueix, ratllat, *un*.
220. Segueix, ratllat, *argent*.
221. Segueix, ratllat, *beate M*.
222. Segueix, ratllat, *Pontifical*.
223. Segueix, ratllat, *vobis restituere pro*.
224. Segueix, ratllat, *primum mensem septembris*.

225. Sembla *quintumdecimum diem*, rectificat a *quintum diem*.
226. Afegit al marge.
227. Segueix, ratllat, *dess*.
228. Segueix, ratllat, *XXV*.
229. Segueix, ratllat, *junii*.
230. Segueix, ratllat, l'extens paràgraf següent: *Noverint universi quod nos Jaufridus de Rivopirorum et Martinus de Thovia, canonici ecclesie Vicensis/ et anno presenti Thesaurarii dicte ecclesie Vicensis sive ad ipsam Thesaurariam regendum per honorabiles dominos Capitulum ecclesie Vicensis pro anno currenti positi et electi, quia discretus Salvator Abadal presbiter Vicensis qui sacristiam ecclesie jamdicte Vicensis anno proximo lapso rexit atque ornamenta et jocalia beati Petri et dicte ecclesie Vicense in comanda honorabilium Johannis de Dachs subsacrista et ~~Ferrari Eruga~~ Jacobi Taulats/ dicto proximolapso anno Thesaurariorum jamdicte ecclesie tenuit comandam ipsam et ipsa bona, jocalia et ornamenta nobis die presenti restituit et tornavit cumque sacristiam antedictam atque bona, jocalia et ornamenta antedicta vobis subscripto Petro de Carboners presbitero beneficiato in sede Vicense quem ad hoc ydoneum et sufficientem reputamus de presente tradimus per vos custodienda et conservanda fideliter ut expedit et decet, et per vos in fine vestre comande nobis vel successoribus nostris in huiusmodi officio restituenda pro tanto nos dicti Jaufridus de Rivopirorum et Martinus de Tovia thesaurarii antedicti sive dictam thesaurariam regentes, et ego etiam dictus Petrus de Carboners ad custodiendum dictam sacristiam ecclesie Vicensis jamdicte et jocalia atque ornamenta beati Petri et dicte ecclesie conservandum per vos dictos honorabiles Jaufridum de Rivopirorum et Martinum de Thovia positus et assumptus per conservacione ipsorum jocalium, bonorum et ornamentorum, presens inventarium sive repertorium facere procuravimus, et ipsa bona, jocalia et ornamenta in dictis altari et sacristia confitemur invenisse. Et ego dictus [f. 72] Petrus de Carboneres confiteor ipsa penes me in dicta comanda vestra habuisse pro ut per ordinem subsequuntur.*
231. Segueix, ratllat, *discreti*.
232. Segueix, ratllat, *ex eo quia die presenti*.
233. Segueix, ratllat, *Petrus de Carboners*.
234. Segueix, ratllat, *una*.
235. Segueix, ratllat, *angles*.
236. Sic, per *tauleta*.
237. Sic, per *naveta*.
238. Al marge: *nunc de tela vermella barrat o obrat de [...]* *Jatges d'argent*.
239. Segueix, ratllat, *lo*.
240. Sic, probablement per *cera* que és el que consta en l'inventari anterior.
241. Sic. En l'inventari anterior és *sive*, que sembla tenir més sentit.
242. Sic, per *creueta*.
243. Segueix, ratllat, *sens*.
244. Segueix, ratllat, *Figuerola*.
245. Segueix, ratllat, *daurat*.
246. Segueix, ratllat, *Avinyó*.
247. Segueix, ratllat, *babuins*.
248. Segueix, ratllat, *d'argent*.
249. Sic. En l'inventari anterior consta *grogà*.
250. Segueix, ratllat, *se*.
251. Segueix, ratllat, *froc*.
252. Segueix, ratllat, *ferer*.
253. Sic. En l'inventari anterior, *Perers*.
254. Omet, respecte a l'inventari anterior, *blau*.
255. Segueix, ratllat, *patrias*.
256. Segueix, ratllat, *blau*.
257. Segueix, ratllat, *de taffatà vermell*.
258. Segueix, ratllat, *ab*.
259. Segueix, ratllat, *blau*.
260. Segueix, ratllat, *s*.
261. Segueix, ratllat, *ma*.
262. Segueix, ratllat, *ab son frontall*.
263. En l'inventari anterior, *Berenguer*.
264. Segueix, ratllat, *fill d'aur*.
265. de rectificat a e.

266. Segueix, ratllat, *cotonina*.
267. Segueix, ratllat, *terçanell*.
268. Segueix, ratllat, *tela*.
269. Segueix, ratllat, *pross*.
270. Segueix, ratllat, *instoriat*.
271. Segueix, ratllat, *Té'l mosser Jacma Taulats*.
272. Segueix, ratllat, *tres*.
273. Segueix, ratllat, *deh*.
274. Segueix, ratllat, *e bella*.
275. Segueix, ratllat, *digueren que*.
276. *s* final ratllada.
277. Segueix, ratllat, *algijes*.
278. Segueix, ratllat, *lo dit Pere Carboners*.
279. Segueix, ratllat, *sta*.
280. Sic. En l'inventari anterior, *colars*.
281. Segueix, ratllat, *presenti*.
282. Sic, repetit *per vos*.
283. Segueix, ratllat, *de qua del*.
284. Segueix, ratllat, *crucifix*.
285. Segueix, ratllat, *una*.
286. Segueix, ratllat, *a la*.
287. *capta* rectificat a *cap*.
288. En l'inventari anterior, *cullereta*.
289. *modice* rectificat a *modici*.
290. Segueix, ratllat, *e botonada d'argent*.
291. Segueix, ratllat, *flocadura*.
292. Segueix, ratllat, *de*.
293. Segueix, ratllat, *u*.
294. Segueix, ratllat, *fill*.
295. Segueix, ratllat, *comensa*.
296. *cobrir* rectificat a *obrir*.
297. Segueix, ratllat, *un*.
298. Al marge, *Est extra sacristiam*.
299. Al marge, *deficit una*.
300. Sic, repetit.
301. Segueix, ratllat, *esmalts*.
302. En l'inventari anterior era *d'aur*.
303. Segueix, ratllat, *obr*.
304. *quatra* ratllat, substituït per *ldos*/també ratllat, i després resseguit el *quatra*.
305. Segueix, ratllat, *nous*.
306. Segueix, ratllat, *arxets*.
307. Sic.
308. Segueix, ratllat, *una*.
309. Segueix, ratllat, *de ferra*.
310. Segueix, ratllat, *flocadura*.
311. Al marge, *vacat*. De fet resulta un absurd de la còpia perquè en l'inventari anterior ja constava que s'havia desfet i per tant no resultava pertinent recollir-ho en copiar l'inventari.
312. Al marge, *vacat*. De fet resulta un absurd de la còpia perquè en l'inventari anterior ja constava que s'havia donat i per tant no resultava pertinent recollir-ho en copiar l'inventari.
313. Segueix, ratllat, *qu*.
314. Segueix, ratllat, *ser i colars*.
315. Segueix, ratllat, *frasadura*.
316. Al marge, *de*, potser com a abreviatura de *deficit*.
317. Segueix, ratllat, *senyals*.
318. Segueix, ratllat, *quí*.
319. Segueix, ratllat, *e tunicelles*.
320. Segueix, ratllat, *fa*.
321. Segueix, ratllat, *del dit drap*.
322. Segueix, ratllat, *los colars*.
323. Segueix, ratllat, *fill*.

324. Segueix, ratllat, *\vermell/*.
325. Segueix, ratllat, *\e ab papagays en la miya dels pits/*.
326. Segueix, ratllat, *tercenell grog*.
327. Segueix, ratllat, *de vert gay*.
328. Segueix, ratllat, *en*.
329. Segueix, ratllat, *de diaspre*.
330. Segueix, ratllat, *negre*.
331. Segueix, ratllat, *Ffrancesch*.
332. Segueix, ratllat, *folr*.
333. Segueix, ratllat, *verts*.
334. Segueix, ratllat, *canp*.
335. Segueix, ratllat, *Sant Pere*.
336. Segueix, ratllat, *Item una casulla e II dalmàtiques de diaspre blanch oldanes qui serve-xen als dissabtes*, amb el comentari afegit *seu et non serviunt propter tenuitatem*.
337. Segueix, ratllat, *b*.
338. Segueix, ratllat *tres capes*. Al marge: *est tantum modo una*.
339. Segueix, ratllat, *pa*.
340. Segueix, ratllat, *car les dues qui y soline ésser*.
341. *pluvials* rectificat a *pluvial*.
342. Segueix, ratllat, *dal*.
343. Segueix, ratllat, *dl[.]*.
344. En l'inventari anterior n'eren tres.
345. Segueix, ratllat, *sinch*.
346. Segueix, ratllat, *de blau*.
347. Segueix, ratllat, *folchs*.
348. Segueix, ratllat, *fill*.
349. Segueix, ratllat, *fill*.
350. Segueix, ratllat, *de li*.
351. Segueix, ratllat, *la q*.
352. Segueix, ratllat, *instor*.
353. Segueix, ratllat, *colors*.
354. Segueix, ratllat, *Item una tova yola squinçada de pochà valor listada de barres de fil d'aur*.
355. Segueix, ratllat, *ab sa clau*.
356. Segueix, ratllat, *dips*.
357. Segueix, ratllat, *un*.
358. Segueix, ratllat, *dues casulles*.
359. Segueix, ratllat, *cotodina*.
360. Segueix, ratllat, *ab*.
361. *dela* rectificat a *del*.
362. Segueix, ratllat, *entre*.
363. Segueix, ratllat, *venerabilis Gu*.
364. Segueix, ratllat, *Vicensis*.
365. Segueix, ratllat, *dicte*.
366. Segueix, ratllat, *Com*.
367. Segueix, ratllat, *ordina*.
368. Segueix, ratllat, *me tenere*.
369. Segueix, ratllat, *pross*.
370. Segueix, ratllat, *cruf*.
371. Segueix, ratllat, *un*.
372. *la* rectificat a *lo*.
373. *fal* rectificat a *falen*. Segueix, ratllat, *una*.
374. *pedra* rectificat a *pedres*.
375. Segueix, ratllat, *gran*.
376. *una* rectificat a *altre*.
377. Segueix, ratllat, *Sant Pere e de Sant Pau*.
378. Segueix, ratllat, *en alguns*.
379. Segueix, ratllat, *un*.
380. *bassí* rectificat a *bassins*. Segueix, ratllat, *en què's té*.
381. *cuha* rectificat a *coha*.
382. Segueix, ratllat, *fil*.
383. Segueix, ratllat, *altre*.

384. Paraula il·legible. En copiar l'inventari el 1424 sembla que tampoc no foren capaços de llegir-la i hi deixaren, com es veurà, un espai.
385. Segueix, ratllat, *de*.
386. Segueix, ratllat, *pinx*.
387. L'afegit és al marge.
388. Segueix, ratllat, *una*.
389. Segueix, ratllat, *ab III botonets d'argent patits*.
390. Segueix, ratllat, *flochs*.
391. Segueix, ratllat, *de ceda*.
392. Segueix, ratllat, *ab posts*.
393. Segueix, ratllat, *en què*.
394. Segueix, ratllat, *dues*.
395. *servexen* rectificat a *servex*.
396. Segueix, ratllat, *cadres*.
397. Segueix, ratllat, *candelles*.
398. Segueix, ratllat, *qui no val res*.
399. Segueix, ratllat, *a cobir*.
400. Segueix, ratllat, *canó d'a*.
401. Segueix, ratllat, *defall-na ara la una*.
402. Segueix, ratllat, *calsa*.
403. Segueix, ratllat, *abt*.
404. Segueix, ratllat, *Item un bassí d'argent ab broch per dar aygua a mans, lo qual ab altre qui és ja és anomenat desobra hi donà en Ffiguerola*.
405. Segueix, repetit i ratllat, *altre*.
406. Segueix, ratllat, *angel[.]*.
407. Segueix, ratllat, *ol*.
408. Segueix, ratllat, *collelet*.
409. Segueix, ratllat, *d'argent*.
410. Segueix, ratllat, *vroch*.
411. Segueix, ratllat, *p*.
412. Ratllat, *Item quatre pessés de tapits o veyrats esquinçats \qui no valen res/*.
413. *esquinçats* rectificat a *esquinçat*.
414. Segueix, ratllat, *flocadura*.
415. Segueix, ratllat, *al prevera quant se fa lo offici al cor a les festes solemnes*.
416. Segueix, ratllat, *ab frasadures de vetafres*.
417. Al marge: *deficit dicta casulla eo quia ~~dictur~~ quod servivit ~~alicui dffuncto et dixit dictus Guilelmus Coma quod tempore sui regiminis non utuit eam~~ sepulture domini Alfonsi bone memorie Vicensis episcopi*.
418. Segueix, ratllat, *senyals*.
419. Segueix, ratllat, *ab*.
420. Segueix, ratllat, *sis*.
421. *lurs* rectificat a *lur*.
422. Segueix, ratllat, *frafr*.
423. Segueix, ratllat, *casula*.
424. Segueix, ratllat, *casa*.
425. *folrades* rectificada a *folrade*.
426. Sic, probablement com a inici de *terçanell*, que és el que consta en l'inventari anterior.
427. Segueix, ratllat, *vert*.
428. Segueix, ratllat, *la una*.
429. Segueix, ratllat, *blava q*.
430. Segueix, ratllat, *e l'altra de taffatà vermells*.
431. Segueix, ratllat, *sinch*.
432. Segueix, ratllat, *folrades*.
433. Segueix, ratllat, *ab un drap blau luquès*.
434. *sembrats* rectificat a *sembrat*.
435. Espai en blanc.
436. Segueix, ratllat, *frasaduras, la una verda e l*.
437. Segueix, ratllat, *floc*.
438. *queix* rectificat a *quel*.
439. Segueix, ratllat, *hi*.
440. *ab* rectificat a *de*.
441. Segueix, ratllat, *ab diverses ymages*.

442. *blanchs* rectificat a *blanch*.
443. Segueix, ratllat, *folrades folrades*.
444. Segueix, ratllat, *ses dalmàtiques*.
445. Segueix, ratllat, *e una corona d'argent de la dita ymage*.
446. Segueix, ratllat, *preciós*.
447. Segueix, ratllat, *en*.
448. Segueix, ratllat, *obrat*.
449. Segueix, ratllat, *quatre*.
450. Segueix, ratllat, *és emperò la I negre*.
451. Segueix, *gamafons* rectificat a *ganfanons*, i posteriorment ratllat.
452. Segueix, ratllat, *cotonina blava*.
453. Segueix, ratllat, *una*.
454. Segueix, ratllat, *desfe*.
455. *cortine[m]* rectificat a *cortina*.
456. Segueix, ratllat, *de taffatà*.
457. Segueix, ratllat, *Item altre pali vert fet de una tova yola morischa listada d'aur en camp tenat sens frontal, folrat de tela blava*.
458. *hagé* rectificat a *hagué*.
459. Segueix, ratllat, *bossa*.
460. Segueix, ratllat, *bossa o stoig vey*.
461. Segueix, ratllat, *ara sobra la ossa de mosser sant Just*.
462. Segueix, ratllat, *un*.
463. *la clau* rectificat a *les claus*.
464. Segueix, ratllat, *grogà*.
465. Segueix, ratllat, *p*.
466. Segueix, ratllat, *Bou*.
467. A partir d'aquí els articles són nous, respecte a l'inventari anterior.
468. Segueix, ratllat, *verdes*.
469. Segueix, ratllat, *Tlous*.
470. Al marge, ratllat, *dubium*.
471. Segueix, ratllat, *nous*.
472. Segueix, ratllat, *lo dit*.
473. Segueix, ratllat, *Item una tela \de/ li que vench ab lo demunt dit drap de li dit mossèn Alfonso bisbe*.
474. Segueix, ratllat, *verds*.
475. Segueix, ratllat, *vel*.
476. Segueix, ratllat, *flocadura*.
477. Segueix, ratllat, *fill*.
478. Segueix, ratllat, *esserers*.
479. Segueix, ratllat, *colors*.
480. Segueix, ratllat, *de*.
481. Segueix, ratllat, *ord*.
482. Segueix, ratllat, *consiliarios*.
483. En les primeres pàgines de l'inventari, al marge esquerre de cada *ítem* hi ha una paraula que en sintetitza el contingut. En tant que hi és afegit amb posterioritat ho expresseu com a inserció.
484. *greu* rectificat a *creu*.
485. *çopa* rectificat a *copa*.
486. Segueix, ratllat, *en lo peu de la qual fallen dues pedres*.
487. Segueix, ratllat, *safis*.
488. Segueix, ratllat, *broch*.
489. Segueix, ratllat, *d'argent*.
490. Espai en blanc. En l'inventari anterior el mot resulta il·legible.
491. Segueix, ratllat, *vermell*.
492. Segueix, ratllat, *Requi*.
493. *una* rectificat a *un*.
494. Al marge: *És estat desfet e fet guardapols al retaula*.
495. Segueix, ratllat, *són*.
496. Segueix, ratllat, *oldana*.
497. Segueix, ratllat, *tres o quatre*.
498. Segueix, ratllat, *Item un vell vel de ceda de poca valor*.
499. *mig* rectificat a *mixt*.

500. Segueix, ratllat, *gropa*.
501. Sic. En els inventaris anteriors és *voci*.
502. Segueix, ratllat, *libre*.
503. Segueix, ratllat, *en la qual se diu que ha reliquies de ultramar*.
504. Segueix, ratllat, *dos llibres*.
505. Segueix, ratllat, *En lo calaix no y ha res*.
506. Segueix, ratllat, *esquinçat*.
507. Segueix, ratllat, *quatre*.
508. Segueix, ratllat, *le una d'altre part, la una/*.
509. Segueix, ratllat, *servexen axí a l'altar maior com a sant*.
510. Segueix, ratllat, *la I envolcar la bandera*.
511. Segueix, ratllat, *a sr*.
512. Segueix, ratllat, *sob*.
513. Segueix, ratllat, *emperò és ara trancat lo tornet de la cubeta*.
514. Segueix, ratllat, *appellat*.
515. Segueix, ratllat, *quatra*.
516. Segueix, ratllat, *quescuna*.
517. La descripció coincideix amb el que en els inventaris anteriors era anomenat *Test menor*.
518. Segueix, ratllat, *I botó d'argent*.
519. Segueix, ratllat, *cost*.
520. Segueix, ratllat, *en quatre*.
521. En l'inventari anterior, *culereta*.
522. *creueta* rectificat a *creheta*.
523. La primera i és llarga, probablement per error ja que hauria de ser la segona.
524. Segueix, ratllat, *requ*.
525. Segueix, ratllat, *una*.
526. Segueix, ratllat, *bordó*.
527. *sito* rectificat a *siti*.
528. Segueix, ratllat, *seque*.
529. Segueix, ratllat, *cerda*.
530. Segueix, ratllat, *so*.
531. e rectificat a *qui*, i segueix, ratllat, *maniples*.
532. En la lletra inicial s'hauria començat una s alta i s'hi hauria sobreposat la v.
533. Segueix, ratllat, *poca*.
534. Segueix, ratllat, *\IIII/*
535. Segueix, ratllat, *rom*.
536. Segueix, ratllat, *lés ara/*.
537. Segueix, ratllat, *leirs*.
538. Segueix, ratllat, *terçanell*.
539. Segueix, ratllat, *d'aur antiga*.
540. En l'inventari anterior, *morades*.
541. Segueix, ratllat, *\les/*.
542. *Berenguer* rectificat a *Bernat*.
543. Segueix, ratllat, *stretes*.
544. Segueix, ratllat, *gropa*.
545. Segueix, ratllat, *camp*.
546. Segueix, ratllat, *drap*.
547. Segueix, ratllat, *Costa*.
548. Segueix, ratllat, *frontal*.
549. Segueix, ratllat, *ara*.
550. Segueix, ratllat, *les dalmàtiques servexen al altar major als dies ferials*.
551. *ara* rectificat a *qui*.
552. Segueix, ratllat, *vermell*.
553. Segueix, ratllat, *qu*.
554. Segueix, ratllat, *d'aur e de ceda de diverses colors*.
555. Segueix, ratllat, *tela groga*.
556. Al marge de l'ítem anterior hi ha el que sembla ser una crida que remet a l'afegit al peu de la pàgina, que es correspon amb l'ítem que consta en els inventaris anteriors.
557. Segueix, ratllat, *ser*.
558. Segueix, ratllat, *obra da*.
559. Segueix, ratllat, *satisfes*.

560. *tela* rectificat a *ceda*.
561. *mogador* rectificat a *mocador*.
562. Segueix, ratllat, *tres*.
563. Segueix, ratllat, *VII*.
564. Segueix, ratllat, *terça*.
565. Segueix, ratllat, *d'aur*.
566. Segueix, ratllat, *serrer*.
567. *capsa* rectificat a *capa*.
568. Segueix, ratllat, *vermella*, i, també ratllat, *\blava/*.
569. Segueix, ratllat, *tela*.
570. Segueix, ratllat, *cubertor*.
571. *al* rectificat a *a*.
572. *de* rectificat a *del*, i segueix, ratllat, *fil*.
573. *fill* rectificat a *fil*.
574. Segueix, ratllat, *una taula*.
575. Segueix, ratllat, *dues*.
576. Segueix, ratllat, *dalmàtiques*.
577. Segueix, ratllat, *cere*.
578. Segueix, ratllat, *una*.
579. Segueix, ratllat, *custòdia d'argent*.
580. Segueix, ratllat, *gran*.
581. Segueix, ratllat, *és*.
582. Segueix, ratllat, *del reverent*.
583. Segueix, ratllat, *en*.
584. Segueix, ratllat, *nous*.
585. Segueix, anul·lat, *Item I trosset de domesquí blanch qui pot ésser dos palms de lonch e quatre dits d'ampla, lo qual és romàs dels prop dits vestiments blanchs*. Al marge: *defficit in inventario Guilelmi Coma*.
586. Segueix, ratllat, *ymages*.
587. Segueix, ratllat, *qua*.
588. Segueix, ratllat, *de*.
589. Segueix, ratllat, *Johan Bou*.
590. Segueix, ratllat, *les quals en Guillem ça Coma en temps que tenia la sacristia*.
591. Segueix, ratllat, *vermella*.
592. Segueix, ratllat, *verm. vell*.
593. Segueix l'inici d'un inventari que es començà a fer el 20 de juny de 1426. Només hi consten els preliminars i el primer ítem de l'inventari, *la creu major antiga sobradeurada ab alguns esmalts e ab moltes pedres de diversos colors e ab moltes reliquies*.

RESUM

Continuant amb la publicació dels inventaris de la catedral de Vic iniciada en números precedents, l'article presenta els inventaris efectuats entre els anys 1416 i 1424. Es tracta de sis inventaris, presos els anys 1416, 1417, 1418, 1419, 1421 i 1424, que per la gran proximitat permeten de fer un seguiment molt detallat de les variacions del patrimoni moble de la sagristia i tresoreria de la catedral de Vic, i per això se'n fa un estudi conjunt i una edició en paral·lel que permet un seguiment molt clar de les variacions que hi ha en aquests inventaris successius.

ABSTRACT

Following the publication of the inventories of the cathedral of Vic, which was started in the previous issues, this article introduces the inventories made between 1416 and 1424. In all, six inventories were taken in 1416, 1417, 1418, 1419, 1421 and 1424, and thanks to their closeness they allow to follow up in much detail the variations of the chattels of the sacristy and treasure chamber of the cathedral of Vic. Therefore, a global survey is done together with a parallel edition that allows to follow very clearly the variations taken place over the successive inventories.

UN BIFOLI D'UNS «OFFICIA SANCTORUM» DE LA CANÒNICA DE SANT FELIU DE GIRONA, ESTAMPATS A BARCELONA, PER CARLES AMORÓS, VERS L'ANY 1527

per FRANCESC XAVIER ALTÉS I AGUILÓ

A partir de la darrereria del segle xv l'edició tipogràfica dels breviaris comportà, al seu torn, la impressió de quaderns destinats a completar-los i a actualitzar-los amb oficis nous, propis o bé característics de les diverses diòcesis, catedrals, esglésies singulars, monestirs i ordes religiosos. Aquest tipus de suplementes es multiplicaren, especialment a partir de la implantació del breviari romà tridentí, l'any 1568, per tal de complementar-lo amb els oficis del santoral propi de les esglésies diocesanes. Una part d'aquests suplementes o apèndixs impresos, hom els designa, tipològicament i genèricament, com a *officia propria* i han estat sistemàticament inventaritats per Robert Amiet¹ i per Antonio Odriozola.²

Malauradament, la subsistència bibliogràfica d'aquest tipus de suplementes en els breviaris de les diòcesis catalanes estampats durant els segles xv i xvi és gairebé nul·la, tant per al període en que vigiren les diverses edicions diocesanes com per a la nova època iniciada l'any 1568 quan el breviari romà tridentí esdevingué obligatori i, doncs, necessàriament suplementable per part de les esglésies locals. Per al període anterior a l'any 1568, només coneixem dos testimonis d'*officia propria*, relacionats amb el bisbat de Girona. De l'un només n'ha restat el contracte editorial; de l'altre vaig identificar-ne un bifoli que tot seguit descriuré i contextualitzaré.

1. R. AMIET, *Missels et Bréviaires imprimés (Supplément aux catalogues de Weale et Bohatta. Propres des saints (Édition princeps)*, París, 1990.
2. A. ODRIOZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos españoles y portugueses impresos en los siglos XV i XVI*, (ed. J. Martín Abad i F. X. Altés i Aguiló), Pontevedra, 1996, núm. 382-419, 384*, 393*, 393**, 393***, 394*, 395*, 396*, 400*, 401*, 403*, 420*.

DESCRIPCIÓ, RECONSTITUCIÓ I ATRIBUCIÓ TIPOGRÀFIQUES

Es tracta d'un bifoli imprès, que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de Barcelona, en la secció de biblioteca (caixa d'impresos gòtics i llatins, s/n), juntament amb altres fragments libraris estampats amb tipografia gòtica, que han estat recuperats d'entre la documentació conservada en els diversos fons documentals de l'arxiu; aquest bifoli, concretament, prové del fons documental de la Generalitat de Catalunya, tal com ho testimonia una nota manuscrita, en part esborrada, que hi ha en el marge superior, en la qual s'hi arriba a llegir: *Libra de la taula del General de Blanes... 1653*.

Aquest bifoli de paper, que fa 290 × 200 mm i presenta en el marge inferior part d'una filigrana no identificada, té algunes taques de tinta marró i està puntualment un xic corcat, cosa que afecta lleugerament el marge i el text de la columna interior del segon full. Pertanyia a un quadern plegat en octau —del qual conserva els amplis marges originals— en el qual era el bifoli extern, tal com ho palesa el primer full, que duu la signatura tipogràfica c1, a la qual correspon, en l'altra part del bifoli, el full corresponent a la signatura [c8].

El text hi és imprès a dues columnes, de quaranta línies cadascuna, que formen una caixa tipogràfica de 141 × 90 mm. La lletreria utilitzada és gòtica, d'un cos de 71 mm per a vint línies, i s'hi utilitzen inicials llombardes de 6 mm. L'estampació és a dues tintes, negra i vermella: la negra per al text, i la vermella per a les inicials llombardes, les rúbriques principals, algunes majúscules del text, i per al signe R/ (= *responsorium*).

Aquesta lletreria així com les inicials llombardes corresponen a les que trobem utilitzades a Barcelona en el taller de l'impressor Carles Amorós. La lletreria gòtica en 71 mm presenta totes les formes característiques del tipus número 8 de Carles Amorós segons la catalogació tipogràfica feta pel professor Norton, el qual fa notar que es tracta d'un cos utilitzat per Amorós a partir de l'any 1520 i que resulta molt similar a una lletreria utilitzada anteriorment per l'impressor Joan Rosenbach.³ Aquesta és una remarca important perquè ens assenyala el terme *ante quem non* de la impressió dels *officia sanctorum* a què pertany aquest bifoli.

Entre la producció tipogràfica conservada, la millor, la més regular i la més àmplia representació d'aquesta lletreria —utilitzada habitualment com a lletreria menor en llibres de format petit—,⁴ i també de la mateixa sèrie d'inicials llombardes, es troba en dues obres amb format en octau: *Compilatio nova multorum privilegiorum Fratribus minoribus*, imprès a l'any 1523, i, especialment, *Pronostich de l'any Mill Dxxxij*, de

3. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, Cambridge, 1978, p. 68.

4. Aquest tipus porta una àmplia interlínia i tres formes diferents per a la D en l'obra de Baptista MANTUA, *Parthenice secunda que et Catherinaria inscribitur*, impresa per Carles Amorós vers l'any 1529.

Gaspar Molera, que fou acabada d'estampar per l'impressor Amorós el 20 de febrer de 1533.⁵

D'altra banda, aquesta lletreria ens evoca el *Breviarium Vicense* (Barcelona, 1498)⁶ i el *Breviarum Elnense* (Perpinyà, 1500),⁷ en la composició dels quals Joan Rosembach utilitzà com a tipus principal justament una lletreria molt similar (7 de Haebler; 10 de Norton), que vers l'any 1510 fou refosa amb algunes capitals diferents al taller d'Amorós.

Malgrat que ens trobem només amb un bifoli, el seu contingut ens permet de fer una reconstitució física o tipogràfica parcial d'aquests *officia sanctorum*. Atès, justament, que el quadern signat c, al qual pertany el bifoli conservat, conté el santoral des del dia 17 de juliol fins al 5 d'agost, això ens permet calcular que la resta del santoral de l'any litúrgic, i algun ofici votiu, podia ocupar a tot estirar tres quaderns. Si aquests *officia sanctorum* no portaven res més, hom pot conjecturar que aquest suplement d'oficis propis podia ocupar un total de sis plecs, en octau, és a dir, uns quaranta vuit fulls.

IDENTIFICACIÓ I CONTINGUT

La lectura i l'estudi del contingut del bifoli conservat revelen tres constatacions fonamentals d'aquests *officia sanctorum*. La primera és de tipus estructural, i palesa que foren concebuts com un apèndix destinat a suplementar el breviari diocesà i a adaptar-hi les peculiaritats del costumari litúrgic propi; per això s'hi fan contínues remissions explícites o implícites als oficis festius del santoral i al comú dels sants. Un exemple d'adaptació rubrical i del costumari el trobem en les prescripcions relatives a l'ofici de santa Magdalena.

La segona constatació és el seu caràcter de santoral propi d'una església específica, que en aquest cas és la canònica de Sant Feliu de Girona, tal com ho palesa eloqüentment el santoral —amb la presència de sant Feliu de Girona i especialment de santa Afra— així com també algunes característiques pròpies del seu costumari litúrgic, com, per exemple, les commemoracions solemnes, al final de l'ofici de vespres, dels sants Narcís i Feliu, els cossos i el culte dels quals estaven intrínsecament vinculats a la canònica.

La tercera constatació és la seva redacció de caràcter mixt, atès que

5. Darrerament he identificat també aquesta lletreria i les mateixes inicials llombardes en un sumari d'indulgències, amb miracles i goigs, de Sant Magí de la Brufaganya, datable entre els anys 1523-1529 (F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Una butlla d'indulgències per a la capella de la Verge del Socors al convent del Carme de Vic, impresa l'any 1528», *Ausa*, 22 (2005), p. 69-75).
6. *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, vol. 5, Leipzig, 1932, n. 5506, amb la data fictícia de 1495. Sobre aquest llibre, perdut entre els anys 1936-1939, n'he dit alguna cosa nova a F. X. ALTÉS I AGUILÓ, *Missale Vicense 1496*, Barcelona, 2001, p. 31-33.
7. *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*, vol. 5, n. 5335.

s'utilitza, alhora, tant la redacció pròpia dels breviaris com la redacció característica de les consuetes litúrgiques. Quan es fa recurs a aquesta segona font hom la complementa oportunament amb els textos propis que no es troben en el breviari, com en el cas de l'ofici de santa Afra, que és un ofici exclusiu de la canònica de Sant Feliu. Aquesta mixtura no fa més que reflectir la praxi habitual de conjuminar la recitació del brevari diocesà amb el costumari de la pròpia consuetat litúrgica a l'hora de regir l'ordenament de la celebració i dels llibres i textos per a l'ofici coral. Versemblantment, no existiren breviaris manuals propis d'aquesta canònica, i entre els diocesans manuscrits conservats, només en un es troben afegides algunes anotacions marginals referides al costumari litúrgic de la canònica de Sant Feliu.⁸

Tot i la continuïtat amb el propi costumari litúrgic medieval, en aquest bifoli dels *officia sanctorum* s'hi palesa la introducció d'una festa nova en el santoral, tal com veurem tot seguit en resseguir el contingut del bifoli.

En el primer full, signat c1, hi trobem l'ofici de les santes Justina i Rufina i dels sants Eovald i Sixt (17 de juliol), seguit d'algunes prescripcions rubricals relatives a l'ofici de santa Magdalena (22 de juliol).

Per al dia 17 de juliol els breviaris gironins només preveuen l'ofici de les màrtirs sevillanes santes Justa i Rufina, mentre que sant Eovald i sant Sixt només consten en alguns dels seus calendaris,⁹ i una addició en la consuetat catedralícia preveu una commemoració només de sant Eovald al final de les primeres vespres.¹⁰ Ignorem l'origen de la introducció de la festa dels màrtirs Eovald i Sixt en el santoral propi de la canònica de Sant Feliu; de moment només es pot assenyalar que el dia 17 de juliol sant Eovald era celebrat a la vila de Celrà¹¹ (Gironès), on es veneraven les relíquies de sant Eovald (Hou o Tou) i de sant Sixt;¹² i que una de les preposicions de la canònica de Sant Feliu de Girona era anomenada de Celrà.

8. Es tracta del manuscrit procedent de la canònica de Sant Feliu, actualment conservat a Girona, Biblioteca del Seminari, ms. 141 (15). Les descripcions publicades el consideren un breviari amb un apèndix de costumari (J. JANINI i J. M. MARQUÈS, «Manuscritos de la colegiata de San Félix, de Gerona», *Hispania Sacra*, 15 (1962), p. 414; J. JANINI, *Manuscritos litúrgicos de las bibliotecas de España*, vol. 2, Burgos, 1980, núm. 515), però en realitat és un mixt de breviari i de consuetat catedralícia amb referències puntuals a la canònica de Sant Feliu. En el Temporal hi ha notes marginals de consuetat referides també a la celebració de la missa; i l'ordenament del cicle dominical post-pentecostal (f. 113-119v) és propi d'una consuetat. En el Santoral es palesa encara més el costumari catedralí i les anotacions referides al costumari de Sant Feliu (f. 206, 218-223, 245-245v, 255-255v). Des del foli 222v-223 (octava de sant Feliu de Girona i Transfiguració del Senyor) deixa de ser un breviari i el text segueix simplement la consuetat catedralícia, que a partir del foli 232 és escrita a línia tirada.

9. J. M. MARQUÈS, «Els calendaris de Girona», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 1, Barcelona, 1978, p. 152-153.

10. Girona, Arxiu Capítular, ms. 9, f. 174.

11. A. V. DOMÈNECH, *Historia general de los santos varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, Girona, 1630, p. 98.

12. La festa s'hi celebrava el 7 de maig (A. V. DOMÈNECH, *Historia general de los santos varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, p. 96-98). J. M. MARQUÈS i N. M. AMICH, *La parròquia de Celrà*, Celrà, 1993, p. 33-40.

L'ofici prescrit en el bifoli dels *officia sanctorum* és un ofici mixt de les santes Justina i Rufina i dels sants Eovald i Sixt, en el qual, però, la majoria d'elements corresponen a l'ofici festiu dels sants Eovald i Sixt, amb nou lliçons en l'ofici de matines —lliçons I-V i XI de sant Eovald; lliçó VI de santes Justa i Rufina; lliçons VII-VIII del comú de diversos màrtirs—¹³ i amb una verbeta en el responsori de la lliçó novena. A part de dos himnes, no identificats —*O gemine Christi rosee*, per a completes, i *Felix Eovalde*, per a laudes—, que devien formar part de l'himnari del comú dels sants atès que ací només se n'indica l'incipit,¹⁴ els elements propis i inèdits d'aquest ofici són les lliçons de matines sobre la vida i el martiri de sant Eovald i una prosa sobre els dos màrtirs per a l'ofici de vespres. Les lliçons de la passió de sant Eovald —que l'anomenen també *Eubaldus*, *Eudaldus* i *Eovaldus*— només tenen en comú amb altres versions de la passió o llegenda de l'enigmàtic sant Eudald¹⁵ —venerat des de l'any 1008 al monestir de Santa Maria de Ripoll i en altres indrets—¹⁶ la seva condició de prevere, una anada a la Seu d'Urgell, i la localitat d'Ax-les-Termes, a l'Arieja, com a lloc del seu martiri.¹⁷ Segons aquesta versió de la passió, sant Eovald hi hauria sofert martiri quan retornava a Tolosa, d'on havia fugit enduent-se un reliquiari amb la testa de sant Sadurní, que hauria ocultat en l'esglesiola de Sant Sadurní de Tavèrnoles (*parvissima fabricata basilica circa amnem Valeriam*), que hauria estat edificada expressament. L'època i el motiu del trasllat de la relíquia, hom els vincula a la invasió de la província de Tolosa per part dels vàndals i dels hongaresos. És interessant de remarcar que la referència a Sant Sadurní de Tavèrnoles (Alt Urgell)¹⁸ és topològicament molt precisa¹⁹ i alhora inèdita,²⁰ i també curiosa, atès que no s'hi coneix culte ni cap relíquia in-

13. Beda Venerabilis, *In Lucam*, II; CCL 120, 136; PL 92,400A, amb incipit propi.

14. Noteu que en l'ofici de sant Narcís els llibres litúrgics gironins indiquen un himne similar amb l'incipit *Felix Narcissus* (Girona, Arxiu Capitular, ms. 9, f. 213v-215, en dóna l'entonació musical. G. M. DREVES, *Analecta hymnica mediii aevi*, vol. 16, Leipzig, 1894, p. 128, núm. 199, fa notar que l'himne dels breviaris de Girona per a la festa de sant Feliu, *O felix valde paradisi*, presenta també l'incipit *Felix Narcisse paradisi* en un manuscrit conservat a la catedral de València.

15. M. S. GROS, «Eudald», *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, vol. 2, Barcelona, 2000, p. 128-129.

16. J. M. MARQUÈS I N. M. AMICH, *La parròquia de Celrà*, p. 36.

17. A. V. DOMÈNECH, *Historia general de los santos varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, p. 98-103.

18. A la seva situació vora el riu Valira hi fa referència la documentació durant els segles X-XII, com es pot veure a C. BARAUT, «Diplomatari del monestir de Sant Sadurní de Tavèrnoles (segles IX-XII)», *Urgellia*, 12 (1994-1995), p. 406, mot *Valeria*.

19. Remarqueu que aquest contorn geogràfic només es troba en una butlla falsa, però antiga, atribuïda al papa Lleó III, per la qual es fa una confirmació al monestir *Sancti Saturnini cenobii, quod est circa amnem Valerie in Urgello, quod est prope urbem quam antiquitus dicebant Sidoría* (P. KEHR, *Papsturkunden in Spanien. Vorarbeiten zur Hispania Pontificia*, I. Katalanien, Berlín, 1926, p. 24).

20. Resulta poc precisa la referència que hi fa A. V. DOMÈNECH, *Historia general de los santos varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, p. 101, que només diu: «*san Eudaldo tomó la cabeza de San Saturnino y traxola a las partes de Urgel, donde edificó una iglesia y puso en ella la dicha reliquia*».

signe del sant que, com afirma el text, *usque ad hodiernum tempus cum Dei honorificentia et laude retinetur*.

Els fragments del text de la passió recollits en les lliçons I-VI i IX diuen així:

Lectio prima. Prisco igitur tempore charissimo Hilario, Tholosane urbis episcopo. Divinitus revelatum est ut corpus sanctissimi Saturnini martyris ipsi vero de loco fuerat a sacratissimis mulieribus decondi sunt ad alium transire locum quod et egit.

Lectio II. Nam sacrum corpus predicti martyris Christi accipiens in loco recondidit ut a nullo postea fuerat inventum. Sed tamen caput ablatum secum retinuit et in vaso argenteo digniter inclusit ut dum corpus a nullo reperiri poterat. Saltem caput pro honorificentia et consolatione a cunctis inveniretur.

Lectio III. Post multum vero temporis permitendo sevissima gens vandalorum una cum ungaris inierunt consilium contra provinciam (T)holosanam totiusque Gallie gentem destruendam, eo quod esset opulentiores divitiis. Quia divina revelatione quibusdam pretaxate urbis religiosissimis presbyteris patefactum est, scilicet Eubaldo, Honoratio et Vincentio.

Lectio IIII. Qui divina visione admoniti predictum caput cum ligno dominico ultra montes Pireneos ad locum qui tunc temporis Sidorina nuncupatus est. Regi autem eiusdem loci, Urgellum dicitur secum transfferebant. Ibique parvissima fabricata basilica circa amnem Valeriam ipsius caput cum maxima reverentia recondiderunt ubi usque ad hodiernum tempus cum Dei honorificentia et laude retinetur.

Lectio V. Eudaldus autem beatissimus cum vellet Tholosam repatriare raptus est Aquis ubi dicuntur esse Terme ab ipsis nefandis vandalis. Passus est igitur venerandus martyr Eudaldus pro Christi nomine ac perfidorum occumbens gladio insignem victorie palmum celo gaudens intulit.

Lectio IX. Sed hic gloriosus dei atleta. Quam crudeli sit pro Christo morte perentus, indicio sunt clavi capiti eius et pectori totoque pene corpora perfidorum crudeli violentia fixi. Sanctitatis vero eius, indicia per plura pandunt miraculorum prodigia divina per illum, gratia favente, patrata.

En l'ofici de vespres, la prosa *Plaudet chorus plebis Christi* canta els dos màrtirs, Eovald i Sixt, i també la vila de Celrà —*Felix villa Cilranensis que ornata est mensis per istos virtutibus*—, que en venerava les relíquies:

Plaude chorus plebis Christi
Eovaldi atque Sixti
sancto natalitio.

Isti Christum persecuti
se regnarunt atque tuti
crucem suam tulerunt.

Properantes cucurrerunt
bavium comprehenderunt
par(adi)si gloriam.

M(ar)tyrio coronati
Christo duci consecrati
hostem mundum vicerunt.

Vitam brevem relinquentes
perpetuam consequentes
cum sanctis tripudiam.

Ut sol fugent ante Christum
mundum sanctificat istum
exemplo miraculis.

In Cilrano sunt sepulti
et in celo simul iuncti
reliquis martyribus.

Felix villa Cilranensis
que ornata est mensis
per istos virtutibus.

Eovalde atque Sixte
efugate omne triste
vestris sacris precibus.

Nostras preces exaudite
et virtute subvenite
cunctis nos orantibus. Amen.

Al final del primer full del nostre bifoli, a continuació d'aquest ofici, hi ha part d'un text rubrical relatiu a la celebració de l'ofici de la festa de santa Maria Magdalena (22 de juliol). S'hi indica que la festa pertany a la categoria gironina de festes de «seny nou» *signi novi*,²¹ i que l'ofici *fit*

21. Sobre aquesta categoria de festes vegeu el manuscrit Girona, Biblioteca del Seminari, ms. 151 (18), f. 308-308v: *Regule generalis signi novi*; Girona, Biblioteca del Seminari, ms. 141 (15), f. 272: *Regule generales de festis infrascriptis. Nota quod sex genera sunt et festa in quibus pulsantur signa maiora; sunt alia in quibus pulsantur signa mediana. Sunt et alia festa in quibus pulsantur signum novum; sunt alia festa in quibus pulsatur signum vetus. Sunt alia festa in quibus pulsatur clasicum...* (f. 273) *Regule generalis signi novi*.

totum sicut in suo officio continetur. Tanmateix s'hi prescriu que no es digui la verbeta *Alma testis resurrectionis*,²² que prescriuen els breviaris gironins i la consuetat catedralícia, així com alguna altra petita variant com ara la recitació de la lletania o *preces* al final dels oficis de prima i de completes; i, com és habitual, una variant pròpia per a l'escaïença de la festa en diumenge.

Consuetat antiga de la Seu	Consuetat nova de Sant Feliu	Officia sanctorum
<i>Utitur IIIor capis in choro, sed non in sedis...</i>	<i>De hoc festum pulsatur signum novum in hac ecclesia et fit ministerium ut sequitur... Ad primam dicitur Kirieleison...</i>	<i>Fit officium signi novi et fit totum sicut in suo officio continetur. Et non dicitur verbeta... Ad primam et completorium dicitur Kyrieleyson...</i>
<i>Si venit in dominica dicitur lectio VI^a de homilia dominice cum R/ Deus omnium</i>	<i>Si venit dominica prevaleat festum sed dicatur III^{er}. Exaltare et lectiones VII^a et VIII^a de omelia dominicali cum R/ Deus omnium.</i>	<i>Si venerit in dominica, dicitur III^{er} v. Exaltare, et lectio VII et VIII de homilia dominicali cum R/ Deus om[nium].</i>

No és arriscat suposar que en els sis fulls del bifoli que manquen a continuació de la festa de santa Maria Magdalena devien constar-hi prescripcions rubricals similars destinades als abundosos oficis del santoral que els breviaris de Girona assignen per a cadascun dels dies de la resta del mes de juliol. Una part important, però, la devien ocupar les prescripcions per a la vigília de la festa titular de sant Feliu de Girona (31 de juliol), i molt especialment els textos propis per a l'ofici del dia de la solemnitat (1 d'agost) així com les indicacions rubricals per als dos primers dies durant l'octava del sant (2 i 3 d'agost).

És, efectivament, amb la continuació de l'ordenament d'aquests dies subsegüents de l'octava que comença la segona part del bifoli d'aquests *officia sanctorum*, és a dir, el full corresponent a la signatura tipogràfica [c8].

L'ordenament de l'ofici per als dies 3 a 8 d'agost és cada dia, llevat del dia 5, un ofici d'octava de sant Feliu ben diferent del diocesà. Els llibres litúrgics de Girona només preveuen l'ofici de sant Feliu per a l'endemà de la festa i el dia de l'octava (8 d'agost), mentre que els dies infraoctava celebren l'ofici del sant del dia corresponent, tot fent una simple commemoració de sant Feliu al final dels oficis de laudes i de vespres.

A causa del caràcter martirial i titular del temple, a la canònica de

22. F. BONASTRE I BERTRAN, *Estudis sobre la Verbeta*, Tarragona, 1982, p. 278.

Sant Feliu es feia justament a l'inrevés que en l'ús diocesà. Així veiem, en el nostre bifoli, com el tercer dia de l'octava, a la canònica s'hi continuava celebrant l'ofici de sant Feliu de Girona, tot intercalant-hi alguns elements commemoratius del sant del dia. El dia tercer, ho són de la invenció del cos del protomàrtir sant Esteve (3 d'agost); i el dia setè s'hi preveu que la segona lliçó de matines sigui la corresponent del sant del dia, sant Donat (7 d'agost).

El dia vuitè de l'octava de sant Feliu s'indica un ofici com el del dia de la festa, llevat de la cinquena lliçó de matines, que és del sant del dia, sant Ciríac (8 d'agost); i per als anys en què l'octava de sant Feliu s'escau en diumenge, es prescriu minuciosament l'ordenament de l'ofici de l'octava de sant Feliu tot introduint-hi, solament en el tercer nocturn de les matines, l'evangeli i la lliçó setena, corresponents, de l'ofici dominical.

Per raons de seqüència rubrical i pràctica, a l'octava de sant Feliu segueix l'ofici sencer per a la festa de santa Afra, assignada al dia 5 d'agost tal com ho fan molts martirologis antics. Es tracta d'una festa exclusiva de la canònica de Sant Feliu, la qual, si bé consta en els calendaris giro-nins, no té ofici prescrit ni en la consuetada catedralícia ni en el breviari diocesà. A la canònica de Sant Feliu de Girona hi fou instituïda l'any 1390²³ per honorar aquesta santa, de la qual se'n servaven relíquies,²⁴ que hauria patit martiri al principi del segle iv a la ciutat d'Augsburg —per això és patrona dels bisbats d'Augsburg i de Meissen— després d'haver abandonat la prostitució gràcies, segons l'autor de la llegendària *conversio Afrae*,²⁵ a la predicació del bisbe sant Narcís i del seu diaca sant Feliu.

És a causa d'aquesta exclusivitat de la festa que en el nostre bifoli —que enuncia la festa en la darrera línia de l'anvers del full [c8]— la rubrica s'inicia tot indicant ja d'entrada: *In festo sancte Affre martyris, que celebratur in die sancti Dominici, fit offitio in ecclesia Sancti Felicis de sancta Afra*. L'ofici propi de santa Afra, doncs, se sobreposa al de sant Domènec de Guzmán, del qual no n'hi ha més que alguns elements commemoratius. Malauradament aquest bifoli no comprèn més que els textos propis des de les primeres vespres de la festa fins a l'himne de l'ofici de matines. Dic malauradament perquè, tot i conèixer per les consuetes litúrgiques de la canònica de Sant Feliu l'ordenament d'aquest ofici i els *initia* de les seves peces, els textos sencers no ens han pervingut, per cap altra via, i, per tant, només ens són accessibles a través d'aquests *officia*

23. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Llibres retrobats de la col·legiata de San Feliu de Girona», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 24 (1978), p. 45.

24. Vegeu una carta antiga del paborde d'Ausburg adreçada al tresorer de la canònica de Sant Feliu, publicada per A. V. DOMÈNECH, *Historia general de los santos varones ilustres en santidad del Principado de Cataluña*, p. 152.

25. Cf. les edicions modernes de la *conversio* i de la *passio* a *Acta Sanctorum*, Augusti, 2, p. 55-59; B. KRUSCH, *Scriptores rerum merovingiarum*, vol. 3, Hannover, 1896, p. 55-64; vol. 7, Hannover-Leipzig, 1920, p. 200-204.

sanctorum, tal com es pot veure comparant-los amb la consueua nova de Sant Feliu,²⁶ copiada a mitjan segle xv. Els textos d'aquest ofici de santa Afra conservats en els *officia sanctorum* són aquests:

IN FESTO SANCTE AFFRE MARTYRIS

In festo sancte Affre martyris, que celebratur in die sancti Dominici, fit offitio in Ecclesia Sancti Felicis de sancta Affra, ad modum sequentem.

Et primo AD VESPERAS

ANA. Gratias tibi, Domine, referimus inmensas quia in beata martyre Affra, ubi abundavit iniquitas superavit et gratia.

CAP. Qui gloriatur.

R/Martir sancta dei.

HYMNUS

Affra conversa per Narcissum martyrem
 corda ne meria nostra da firmitatem,
 Christum confessa triumphali demonem
 baptismo tersa camini congeriem
 tandem perpessa sedem capis ilarem.
 Gloria Deo per inmensa secula
 sit tibi, nate, decus et imperium,
 honor, potestas Sanctoque Spiritui
 sit Trinitati salus individua
 per infinita seculorum secula. Amen.

VER. Gaudium est angelis Dei. P. Super uno peccatore penitentiam agente.

IN EVANGELIO, ANA. Gloriosa et beatissima Christi martir Affra qui per florem paradisi, pretiosum presulem Narcissum, divinitus dicata mortiferos idolatrie et prisae turpitudinis morbos evasisti, teque ipsa vivum et illibatum domino holocaustum perignem passionis obtulisti, nos, quesumus, quamvis sordidos quamvis peccatores, tui nunc memoriam venerantes sereno vultu respice et cum beatis martirii tui consortibus pro nostris reatibus intercede.

ORATIO. Domine, deus omnipotens, Iesu Christe qui dixisti non veni vocare iustos sed peccatores ad penitentiam, quesumus ut sicut beatissimam Affram martyrem tuam precibus sanctissimi Narcissi martiris tui ad glorie vocare dignatus es, eius intercessione in eterna beatitudine nos iubeas esse consortes. Qui vivis e(t) regnas.

Postea fit commemoracio de sancto Felice per ANA. Inter h(o)mines. VER. Ora pro nobis. ORATIO. Sancti martiris tui.

Postea de sancto Dominico, per *ANA*. Gaude felix. Require in suo officio. *VER.* Amavit eum. Oratio sua.

Postea de sancta Maria. Et de sancto Narcisso.

COMPLETORIUM dicitur feriale.

IN MATUTINIS

INVITATORIUM. Vigili corde, dominum adorantes, venite, qui a sordibus purgatam sanctis martiribus beatam sotiavit Affram. Venite exultemus.

HYMNUM

Gaude civitas Augusta,
 redde Deo vota iusta,
 a quo tuus a te missus
 est apostolus Narcisus.
 Narcissus primo plantavit,
 Dionissius rigavit,
 Deus dedit incrementum,
 Christus manet fundamentum.
 Sub Narcisso pontifice
 et diacono Felice
 credit Affra cum puellis
 et Illaria cum illis.
 Demon clamat et insanit,
 Affra stupet, presul canit,
 orat presul christianus,
 fugit sathanas prophanus.
 Mox in fide confortatis
 afinibus et cognatis
 propter fidem comprehense
 quinque vivent sunt in seuse.
 O Narcisse cum Felice,
 vos pro nobis nostra vice
 vos pro nostra civitate
 et pro cunctis supplicate.
 Affra simul et consortes
 stent pro nobis prese fortes,
 ut et nobis expuliat
 sit portio cum beatis.
 Presta, pater et patrone (*sic*)
 pater fili, pastor bo//

in cōmuni plurimarū virginū. **R.**
 Tunc surerunt. **Oro.** Omni-
 potēs sempiternē. Requite in fe-
 lioz anetarum uite z rufine. po-
 stea fit cōm de sancta maria. **Et**
 cō pio. **Leo.** Rea et deus. **Am.**
 Quitorū aut anime. **Cap.** Sci-
 mus. **Or.** O genitrici ubi ro-
 seet. **Letamini.** **Ab.** uang. **q̄ta.**
 Glona hec eit. Requite i festo cri-
 spini et crispiam. **Oro** ut iūpra.
 In matut. **In iude.** Venite po-
 puli ad collaudā dñi. Requite in
 feio sanctorū nazari et celi. **Hy?**
 Sanctorū meritis. **Ant.** Nōnt
 dominus. cuz ceteris z suis p̄s.
 Requite i feio crispi et crispia-
 niani. **Letamini.** **Leto prima.**

Primo igitur tēpore charis-
 simo bulario tholosane vi-
 dis episcopo. **Quamvis** reuelatū
 eit et corpus sanctissimi i laturni
 martyris ipsi vero de loco fue-
 rat a sacratissimis mulieribus de-
 conu iunt ad altum transire locū
 quod z egit. **R.** Absterget. **L. ij.**

Dan sacrum corpus predi-
 cti martyris chriti accipies
 in loco recōdidi ut a nullo postea
 fuerat inuentū. Sed tamen caput
 ablatū secum retinuit z in vaso ar-
 genteo digniter includit et dñi cor-
 pus a nullo repiri poterat. **Sa-**
 te caput pro hononificetia z glori-
 a cūctis iueniret. **R.** Viri sci.

Dicit multū vero **Leto. iii.**
 tēpore per mēdo semissi-
 ma gens vandalorū vna cum vi-
 garis inierunt consiliū cōtra pro-
 nunciat. **Tholosanā** totiusq̄ gallie

gentē destruendā. eo q̄ esset opu-
 lentiores diuitis. **Quid** diuina reue-
 latione quibusdam prearare vi-
 bis religiosissimis presbyteris pa-
 tesactus est. scilicet eubaldo hono-
 ratio z vincentio. **R.** Lauerunt.

Quid diuina visione **Leto. iij.**
 Quamvis predictum caput
 cum ligno dominico ultra mōtes
 pireneos ad locū qui tunc tempo-
 ris fido: nuncupatus est. **Regi**
 autem eiusdē loci. vrgeluz dicitur
 secū transire oāt. **Abi**q̄ parulsi-
 tia fabricat a basilica circa annē
 valerā ipsuz caput cū m̄xima re-
 uerentia recondiderūt vbi p̄s ad
 hodiernum tempus cuz dei hono-
 rificetia et laude retinetur. **R.**
 Clerbera carnicum. **Leto. v.**

Eadaldus antez beatissim⁹
 cum vellet tholosā repatria-
 re raptus eit aquis vbi dicuntur
 esse terme ab ip̄s nefandis van-
 dalis. **Passus** eit igitur. veneran-
 dus marty. **Eadaldus** pro chri-
 sti nomine ac perfidonum oecū-
 bene gladio insignē victorie pal-
 mū celo gauden. intulit. **R.** Bā-
 cti mei. **Leto. vi.** dicitur de sancta-
 rum iuste z rufine cum **R.** Audi
 innocem. **Leo. vii.** **Secū** lucam.

In illo tēpore. Descendēs
 iesus de monte sedit in loco
 campī et turba discipulorū eius
 et multitudo copiosa plebis. ab
 omni iudea et iherusalem et mariti-
 ma z t̄pn z sidonis qui venerāt ut
 audirēt eū. z sanaretur a languorū
 bus suis. **Et res.** **Donetia.**

Electurus dominus aposto-

luis montanam subiit turbam do-
cturus ad campestria reduci nō ni-
si humilem christum. Turbe vi-
dere sufficiunt. **R. O** constantia

Martyrum. Lectio octaua.
An hec norma q̄ securus
apostolus ait non potui vobis lo-
qui quasi spiritualibus sed quasi
carnalibus. Quasi paruulus in
christo lac potum vobis dedi non
escas. **R. G**ui sunt viri fidei. **L. ix.**

Sed hic gloriosus dei arctera.
Quas crudeli sic pro christo
morte percutus, indicio sunt cla-
ui capiti eius ⁊ pectori totoq; pe-
ne corpora perfidorū crudeli vio-
lencia fidei. Sanctitatis vero eius,
indicia per plura pandunt mira-
culorum prodigia diuina per illū
gratia fauente patrata. **R. O** q̄
gloriosus est. Requie in festo san-
ctorum innocentū cum sua. **Ver-**
beta. n. ante laud. **G**ui sunt triū-
phatores. **In laud.** añ **S** cimus.
v. Requie in festo crispini et cri-
spiniani. **Cap.** Scimus quoniam.

Alcramini. B. Felix eoual-
de. n. **E**uolent in euangel. añ.
O dei dilecte. Et triūphatur ora-
tio vsupra. fit consilio. de sanctarū
iuste ⁊ iustine. **Ad. j.** añ **C**ū pal-
ma. **Ad** christe. **G**loria sanctorū
cui feruit in arce poloru m. oro et
supra. **Ad. iij.** añ **O** dilecte. **Cap**
vsupra. **R. ⁊ n.** de cōmuni **Ad**
vj. añ. **I**ustorum anime. **Ad. ix.**
añ **G**loria bece. **Ad vesp.** añ.
S cimus. **v.** psal. plurimoz mar-
tyrum. **Capitū** vsupra. **Alleluia.**
Gui sunt duo viri misericordie qui

assistunt ante dominum domina-
to. em vniuerse terre. **Prosa.**

Plaudet chorus plebis chri-
sti. **Eoualdi atq; Sixti** in
cto natalitio. **G**isti christum profe-
cuti se regnarunt atq; tūti crucez
suam tulerunt. **P**roperantes cu-
currerunt hyannū comprehen-
derunt par. ali gloriā. **Ad. r.**
tyrio coronati. christo duci conse-
crati hostem mundū vicerunt.
Vitam breuem relinquentes per
petuam consequentes cum san-
ctis tripudiam. **U**t sol fugent an-
te christum mundum sanctificā-
tū exemplo miraculis. **I**n cil-
rano sunt sepulti: et in celo simul
iuncti reliquis martyribus. **F**el-
ix illa. **C**irranensis: que ornata
est mensis per istos virtutibus.
Eoualde atq; Sixte efugate om-
ne tristes vestris sacris precibus.
Mostrae preces exaudite ⁊ virtu-
te subuenite cunctis nos oranti-
bus. **Amen.** **I**n euangelio. **Añ.**
O dei dilecte. oratio vsupra **C**ō-
pletorium et supra.

In festo sancte magdalene.
In festo sancte magdalene fit
officiū signi noui. et fit to-
tum sicut in suo officio cōtri. **E**t
nō dicitur verbeta. **Ad** nonū **R.**
nec **n.** **Ad** christe **Ad** primam et
completoriū dicitur **R**egiecyfon
Ad vespas añ. de laudibus. **v.**
psal. virginum. **Capitū** et supra
dicitur **R**egnum mundi. **S**i
venerit idomi nica. dicitur. **ij. n.**
Exaltare. et lectio. **ij. ⁊. viij.** de ho-
melia domi. cum. **R. ⁊** **v** om-

Officia sanctorum de la canònica de Sant Feliu de Girona [f. c8]
(Ministeri de Cultura. Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona)

Felix o sancte affre martir tuum
 celebratur in die sancti do-
 nati fit offitio in Ecclesia sancte
 lics de Sancta aña. Ad modum
 sequentem Et primo ad vespere
 añ Gratias tibi domine refero
 in mensas quia in beata mfe an-
 pbi abundauit iniquitas superas
 bñdauit gratia. Cap. Qui glori-
 etur R. Vbi artir sancta dei V.
Affra conuerfa per narcissuz
 martirez cor da ne meria no-
 stra sint da framitem christum co-
 fessa triumphauit demonem batis-
 mo terfa camini congeriem tan-
 dein ppefa sedem capis ilare Glo-
 ria deo per in mensa secula fit tibi
 nate decus et imperium honoz po-
 testas scōq spiritui fit trinitati sa-
 lus in diuina per infinita seculo-
 rum secula. Amen. p. Sauatam
 est angelus dei. p. Super vno pec-
 catore penitentiam agente. In e-
 uangelio. añ. Gloriosa et beatissi-
 ma christi martia affra qui per flo-
 rem paradisi pretiosum presulem
 narcissuz diuinitus mōicata mor-
 tiferos idolatrie et pisse turpiti-
 mis morbos euasisti. teq ipsa vi-
 uū et illibatū offio holocaustum
 perignem passionis obtulit nos
 quesumus quāto fordidos quā-
 tus peccatores tui nunc memora
 vengerantes sereno vultu respice et
 cum beatis martiri tui cōsortib⁹
 p nostris reatibus intercede. Vro
Domine deus op̄ietu christe
 qui dixisti non veni vocare ius-
 tos sed peccatores ad penitentia
 q̄s pr sicut beatissimaz affra mar-

tirem tuam precibus sanctissimi
 narcissi martiris tui ad gloriā po-
 care dignatus es, eius interce-
 ptis in eterna beatitudine nos
 beas esse cōsortes Qui omni-
 gnas. Postea fit cōmem-
 de sancto felice per. añ. Inno-
 mices. p. Ora pro nobis. Sancti
 Sancti martir tui. Postea dīa-
 cto dominie per. añ. Gaude se-
 lur. Requie in suo officio. p. Ama-
 uit eum ratio sua. Postea de sā-
 cta maria. Et de sancto narcisso.
 Comple. dicitur feriale. In mari-
 tibus Inuitatorum. Vigili corde
 offiz adorantes venite. qui afor-
 bus purg atam sanctis martirib⁹
 beatam iotauit affram. Venite e-
 cultemus. Vro. Gaude ciuitas
 augusta redde dō vota iusta aquo-
 tuus ate missus est op̄onol nar-
 cissus. Narcissus primo planta-
 uit oronissus rigauit deus dedit i-
 crementum. christus manet fun-
 damentum. Sub narcisso ponti-
 fice et diacono felice credit affra cū
 puellis et illaria cum illis. Demon
 clamat et insanit affra itapet pre-
 sul canit orat presul christianus fu-
 git sathanas prophanus. Vidor
 infide confortatis animibus et co-
 gnatis propter fidem comprehen-
 se quinque riuent lunt in iense. A
 narcisse cum felice vos pro nobis
 nostra vice vos pro nostra ciuita-
 te et procinens supplicare. Affra si-
 mul et cōsortes stent pro nobis
 prese fortes et et nobis expulatis
 sit port o cum beatis. Presta pa-
 ter et p̄fione. pater fili pastor bo-

Com es pot comprovar, els textos de les antífores pròpies són molt prolixos i curiosament no pertanyen, com és habitual en aquests casos, als textos de la *passio* ni als de la *conversió*, ni al sermó sobre sant Narcís escrit per l'abat Oliba.²⁷ L'himne de les primeres vespres té solament una estrofa i doxologia i té tot l'aire d'una adaptació.²⁸ El de matines és l'himne d'Udaschalc von Maisach, abat de Sant Ulrich und Afra d'Augsburg, que ha estat editat a partir de les fonts litúrgiques centreeuropees²⁹ i que presenta ací algunes variants comunes i d'altres fruit de la corrupció textual.

DADES PER A LA DATACIÓ TIPOGRÀFICA

Ja d'entrada, sembla evident que cal descartar la identificació d'aquests *officia sanctorum* amb un imprès de tipologia similar —destinat a suplementar el breuari de Girona— del qual, l'any 1527, se'n contractà la impressió de set-cents exemplars que el document notarial anomena *officis nous per lo reverent capítol de Gerona ordonats*, o bé *officis nous del bisbat de Gerona*.³⁰ De l'incipit i l'èxPLICIT citats en el contracte es dedueix que aquests *officis nous* començaven amb un ofici de la Puríssima Concepció³¹ i es cloïen, versemblantment, amb l'ordenament rubrical de l'ofici de santa Anna quan la festa s'esqueia en diumenge, atès que s'hi

27. Ed. E. JUNYENT I SUBIRÀ, *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, Barcelona, 1992, p. 356-358; A. M. MUNDÓ, «L'autenticitat del sermó d'Oliba sobre sant Narcís de Girona», *Anales de Instituto de Estudios Gerundenses*, 22 (1974-75), p. 97-114.

28. Una composició similar i amb la mateixa doxologia, la retrobem als breuaris gironins en l'himne per a les vespres de la festa de sant Feliu de Girona (G. M. DREVES, *Analecta hymnica medii aevi*, vol. 16, Leipzig, 1894, p. 128, n. 199).

29. G. M. DREVES, *Analecta hymnica medii aevi*, vol. 52, p. 84-86.

30. J. M. MADURELL MARIMON I J. RUBIÓ Y BALAGUER, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*, Barcelona, 1955, p. 692; en el comentari al document (p. 693) hom l'anomena erròniament *officiarium*; E. MIRAMBELL I BELLOC, «Incidència ultrapienica en la producció del llibre gironí», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 29 (1987), p. 311, tampoc en comprengué la tipologia. El títol d'*Officis nous* sembla casolà, però el retrobem en els *Officia nova nonnullaque alia ordinarii Romani que in breviariis comuniter non habentur*, Saragossa, 1547 (A. ODRIOZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos españoles y portugueses impresos en los siglos XV i XVI*, p. 384).

31. Possiblement es tractava de l'ofici *Sicut lilium*, compostat per Leonardo de Nogarolis i aprovat pel papa Sixte IV l'any 1476. Tanmateix cal tenir en compte que a Girona, a partir de l'any 1330, en què hom solemnitzà el 8 de desembre (*España Sagrada*, vol. 46, Madrid, 1826, p. 54, 58, 327-330; J. VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, vol. 13, Madrid, 1850, p. 214) amb la festa *In sanctificatione conceptionis Sancte Marie*, els llibres litúrgics gironins manuscrits presenten, de primer, l'ofici *Laudemus Mariam* (Girona, Biblioteca del Seminari, ms. 141 (15), f. 130-132v) les peces ritmades del qual i els himnes foren editats per G. M. DREVES, *Analecta hymnica medii aevi*, vol. 16, p. 46-47, i vol. 17, p. 22-25). El succeí una adaptació de l'ofici *Conceptio gloriose* (*España Sagrada*, vol. 46, Madrid, 1826, p. 322-327) promulgat pel concili de Basilea (1440), que posteriorment fou abandonat tot assignant a la festa l'ofici de la Nativitat de la Mare de Déu amb les oportunes adaptacions (Girona, Arxiu Capitular, ms. 9, f. 256v).

indica l'antífona o responsori característic «*Inclita stirps*», *cum residuo de Sancta Anna ut in dominica continetur*.³²

Fou, segurament, un exemplar d'aquests oficis nous, relligat a un breuari, el que induí el cronista Jeroni Pujades (1568-1635) a creure imprès a Barcelona l'any 1527 un breuari del qual afirma: «yo he tenido en mis manos dos breviarios antiguos de la Diocesis de Girona, el uno escrito de mano en ojas de pergamino, que del Archivo de la misma Cathedral me enviaron ciertos Canonigo<s> amigos que ahora callo; el otro mas moderno y impreso en Barcelona, en el año de mil quinientos veinte y siete, que esta en mi poder y entiendo devian ser de diferentes tiempos y prelados.»³³

Atesa aquesta delimitació —i atès que no s'ha conservat documentació a la que poder recórrer—, solament podem aproximar-nos a la datació dels *officia sanctorum* de la canònica de Sant Feliu de Girona tot esguardant-los des d'una triple perspectiva: tipogràfica, finalista i librària.

Des del punt de vista més estrictament tipogràfic, el tipus de lletra amb que foren composats ens permet establir amb certesa que foren impresos a partir de l'any 1520, atès que el tipus de lletreria emprat començà a ser utilitzat aleshores en el taller de l'impressor Carles Amorós.³⁴ En canvi, resulta incert fixar-ne el terme *post quem non* en un taller amb tanta longevitat; tanmateix es pot assenyalar que a partir de l'any 1529 aquest tipus porta una interlínia lleugerament més fina —i per això mesura 69-70 mm—, i que partir de l'any 1536 sembla que l'ús d'aquesta lletreria resulta insòlit.

Si ens fixem en la finalitat d'aquests *officia sanctorum* destinats a suplementar el breuari diocesà, cal suposar que havien de tenir, si més no, una caixa tipogràfica i un format librari pròxims a l'edició del breuari o brevaris que volien complementar. Des d'aquesta consideració finalista tenen importància les mides del format tipogràfic, és a dir, de la caixa tipogràfica i del blanc dels marges interiors. En aquest sentit resulta molt significativa la proximitat de mides entre aquests *officia sanctorum* i el breuari de Girona, imprès a Lió l'any 1511,³⁵ del qual ens n'ha pervingut

32. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Aportación a la bibliografía litúrgica de Antonio Odriozola», *El Museo de Pontevedra*, 44 (1990), p. 114.

33. París, Bibliothèque Nationale de France, Ms. Espagnol 118, f. 265v. Pujades hi cita les lliçons de la festa del trasllat de sant Feliu en una recensió molt pròxima a la publicada a *España Sagrada*, vol. 45, Madrid, 1826, p. 273-274.

34. F. J. NORTON, *A descriptive catalogue of printing in Spain and Portugal 1501-1520*, p. 68.

35. J. VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, vol. 14, Madrid, 1850, p. 66. Aquesta edició fou contractada el 18 de desembre de 1510, i a través d'un document de liquidació dels guanys i les despeses, datat al cap de quatre anys justos (18-XII-1514), sabem que fou impresa a Lió (J. M. MADURELL MARIMON i J. RUBIÓ Y BALAGUER, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona*, p. 516-517). U. CHEVALIER, *Repertorium himnologicum*, vol. 6, París, 1919, p. 149, en cita un exemplar.

mig quadern.³⁶ Efectivament, els *officia sanctorum* fan 141 × 90 mm de caixa tipogràfica, 13 mm de blanc de marge interior i 200 × 140 mm de format extern. Pel que fa al breviari de l'any 1511, fa 140 × 86 mm de caixa tipogràfica, 16 mm de blanc de marge interior i 190 × 125 mm de format extern.

Aquesta proximitat resulta encara més significativa si tenim en compte que durant el segon decenni del segle XVI hi hagué una tendència general a la reducció de la caixa tipogràfica, dels marges i del format dels breviaris. Això també és constatable en els breviaris impresos a Catalunya per l'impressor Joan Rosembach, el qual en el breviari benedictí imprès per ell a Montserrat, l'any 1519, treballa amb una caixa tipogràfica de 115 × 87 mm;³⁷ i en el breviari de Tarragona, imprès l'any 1523, amb una caixa tipogràfica de 120 × 74 mm.³⁸

La contextualització librària dels *officia sanctorum* de Sant Feliu de Girona amb els breviaris gironins coneguts fa suposar que anaven destinats a suplementar el breviari de Girona de l'any 1511 o bé una enigmàtica edició d'uns breviaris gironins documentats l'any 1526,³⁹ l'existència de la qual qüestiona el fet que, al cap d'un any, el 1527, es contractés l'edició dels oficis nous del bisbat de Girona. En tot cas és significatiu que els oficis nous de 1527 fossin contractats d'acord amb la lletreria i el format d'un full o plec d'un breviari gironí imprès.⁴⁰ La troballa o la identificació d'algun fragment d'aquests oficis nous gironins fora molt il·lustrativa.

A la llum de les coincidències tipològiques, cronològiques, tipogràfiques i libràries observades entre els *officia sanctorum* de la canònica de Sant Feliu i els oficis nous del breviari del bisbat de Girona impresos l'any 1527, cal concloure que entre ells hi hagué una interacció cronològica que no podem establir amb certesa, i que l'edició dels *officia sanctorum* de Sant Feliu de Girona es féu entre l'any 1520 i l'any 1527 o els anys immediatament següents.

36. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «El breviari per al monestir de Jonqueres imprès a Lió l'any 1521», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 5, Barcelona, 1990, p. 58, nota 6 *in fine*. L'any 1520 aquest mig plec fou presentat com a mostra tipogràfica a les monges del monestir barceloní de Santa Maria de Jonqueres (J. M. MADURELL MARIMON i J. RUBIÓ Y BALAGUER, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona*, p. 623; A. ODRIÓZOLA, *Catálogo de libros litúrgicos españoles y portugueses impresos en los siglos XV i XVI*, p. 496, addició al núm. 212).

37. J. TORRA I MIRÓ, «La biblioteca de la Universitat de Barcelona i el breviari benedictí (Montserrat: Rosenbach, 1519) Norton 438*», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 5, Barcelona, (j1994), p. 48.

38. F. X. ALTÉS I AGUILÓ, «Noves dades sobre els breviaris de Tarragona impresos per Joan Rosembach», *Miscel·lània Litúrgica Catalana*, vol. 5, Barcelona, 1994, p. 61-70. Aquest breviari tenia un format de 160 × 110 mm, que és el mateix de l'exemplar desaparegut del breviari de Barcelona de 1540, imprès per Pere Montpezat (J. B. FERRERES, *El breviario y las nuevas rúbricas*, Madrid, 1914, p. xxxvi), successor del taller de Joan Rosembach.

39. E. MIRAMBELL I BELLOC, «Incidència ultrapirenaica en la producció del llibre gironí», p. 319-321.

40. J. M. MADURELL MARIMON i J. RUBIÓ Y BALAGUER, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona*, p. 392.

RESUM

En aparèixer els breviaris impresos, al final del segle XV, també s'imprimen, a part, els oficis propis del santoral específic de l'església concreta on el brevari havia de ser utilitzat. D'aquests petits llibrets, de tipus força fràgil, no se n'han conservat gaires. Entre ells sobresurt un bifoli de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, objecte d'aquest estudi i publicació. Fou estampat a Barcelona per Carles Amorós, vers l'any 1527, per a ús de la canònica agustiniana de Sant Feliu de Girona.

ABSTRACT

With the upcoming of printed breviaries towards the end of the 15th century, so did the offices of the sanctoral appurtenant to the specific church where the breviary was to be used. Not many of these tiny, quite fragile booklets have been preserved. Among them is a bifolio of the Archive of the Crown of Aragon that has been the object of this study and publication. It was printed in Barcelona by Carles Amorós towards 1527 for the use of the community of Augustinian canons of Sant Feliu at Girona.

